

דיני הגעלת כלים

או"ח סימן תנ"א

סעיף א

כלים של כל השנה שלא מוכשרים

א. קדירות או שאר כלים של חרס שאי אפשר להכשירם, או שאפשר להכשירם ולא מעונינים להכשירם, ובכל השנה משתמשים בהם לחמץ, אפילו אותם שעושים בהם דייסא ומיני קמחים, יש לשפשף

ציונים והערות

תשמישו מלבד מה שצריך לטובלן, ואם הם כלי חרס צריכים שבירה מספק, וכן דעת הערוך השלחן. ובשער הציון ס"ק ג' ציין לעיין ביורה דעה סוף סימן קכ"ב שאין סתירה. ועי' בספר חוט שני הלכות פסח עמוד קי"ג שכתב דבזמנינו בדרך כלל אין חשש שמא נשתמש בו הנכרי, אמנם יש חשש שמא משחו את הכלי בשומן של איסור, כמו שיתבאר לקמן בעו"ה.

ועי' בשו"ע הרב סעיף ה' שכתב דכל זה מיירי כשאין הנכרי מדבר במסיח לפי תומו שלא נשתמש בכלים אלו, אך במסיח לפי תומו נאמן, אבל כלי זכוכית יש להתיר הצלולים אפילו אין הגוי מסיח לפי תומו דמאחר שהם צלולים בודאי שלא נשתמש בהם כלל. ועי' בספר שערים המצוינים בהלכה סימן קט"ז אות א' שכתב דבפשטות כל הקולא הזאת היינו אחרי מעת לעת שיש רק איסור דרבנן להשתמש בהכלים, אך תוך מעת לעת ששימושו אסור מן התורה אם הכלים נאסרו, יש להחמיר שלא נאמן הגוי במסיח לפי תומו בענין דאורייתא. ולענין כלים חדשים שמושחים עליהם

א. שו"ע סעיף א', ובמשנה ברורה ס"ק א' כתב דה"ה כלי שעירה עליו מכלי שני חמץ גם כן דינא הכי, היינו דצריך לשפשפן ולהצניען, ובשער הציון ס"ק א' כתב דנקט המחבר לשון של קדירות לומר לך שגם הם מותרים להשהות כך במשך הפסח, ועי' במגן אברהם ס"ק א' שהקשה למה אין כאן איסור של חמץ שנתערב בפסח דאסור להשהותו, ותירץ דשאני הכא דהחמץ לא נראה ולא מצוי כיון דהוא רק בליעה בהכלי, ואילו שם נראה החמץ, ועי' בערוך השלחן ס"ק א' מה שהביא בזה. ובמשנה ברורה ס"ק ב' כתב דכלי שאפשר בהגעלה וליבון אין להצניע כלים אלו, אלא יש להכשירם.

ב. שם, ובמשנה ברורה ס"ק ג' הביא מהאיסור והיתר וכן מובא באחרונים דלענין כלים חדשים שקונין מהשוק אין לספק בהם שמא השתמשו בהם, משום דאין דרך להשתמש בכלים חדשים, ואין צריכין אלא טבילה בכלי מתכות. אבל כשהם נקנים מן הנכרי בביתו ואינו מכיר בהן ודאי שהם חדשים אם הם כלי מתכות צריך מספק להגעילן וללבנן כפי

אותם היטב לפני פסח להסיר כל חמץ בעין, ומותר להשהותן לאחר פסח. ובפסח יש להצניען במקום צנוע שלא רגיל להכנס לשם כדי שלא יבא להשתמש בהם בפסח. וטוב אפילו לנעול החדר ולהצניע המפתח.

לנקות כלים של חמץ שלא מוכשרים לפסח

ב. כלי חמץ שאין משתמשים בהם בפסח, יש שנהגו להשרותם במים עם חומר הפוגם כגון אקונומיקה וכדומה, והניחום במקום שבו מונחים החפצים הנמכרים לנכרי.

ציונים והערות

הצנעת המפתח, וכן דעת הגרשו"א זצ"ל מובא בהליכת שלמה הלכות פסח פרק ו' דבר הלכה אות י"ב כי למעשה גם על ידי כך יבוא לזכור שאסור לפותחה בפסח. ובספר קובץ הלכות הלך פסח מהגר"ש קמנצקי שליט"א עמוד קכ"ט שכתב דבזמנינו שיש מגירות וארונות בכל מטבח ונוהגים להשאיר הכלים בתוכם, צריך להניח כיסוי על גבי הכלים בתוך המגירות והארונות מבפנים, ויתן עליו הכירא גם מבחוץ, ודי בכך. וטעמא דמילתא משום דמאחר שנוהגין כל השנה ליקח הכלים משם והוא מורגל לעשות כן איכא למיחש שגם בפסח יעשה הכי בבלי דעת מתוך הרגלו, ולכן צריך לכסות את הכלים בפנים בתוך המגירות וגם להניח עליו סימן מבחוץ דבזה שוב ליכא למיחש שיקח מהם מכח הרגל בעלמא ודי בכך.

ד. דעת הגרי"י פישר זצ"ל בהגדה של פסח אבן ישראל עמוד כ"ג, ויש לצייין שכל הנ"ל היינו למי שלא עשה מכירת חמץ לנכרי, אמנם מעיקר הדין המכירת חמץ כולל גם המודבק על הכלים, ולכן אין חיוב לנקותם. וכן אם ניקו הכלים

שומן של איסור להבריק הכלים ראה לקמן אריכות גדולה בזה.

ג. שם, ועי' במשנה ברורה ס"ק ו' שכתב דיש לשפשפן קודם הפסח, ואם לא שפשף קודם פסח יש לשפשפן לאחר הפסח כדין מי שלא בער חמצו לפני או תוך הפסח, וביאור דבריו בשער הציון ס"ק ו' דאם עבר ולא שפשף בתוך הפסח מחויב בכך עכ"פ לאחר פסח, משום דלמעשה משהה החמץ בעין בפסח וחל עליו חיוב ביעור על זה. ובספר פסקי תשובות אות ה' הביא שתי דברים חשובים בענין, א' שמה שכתב לשפשפן תוך הפסח השו"ע הרב סעיף ג' כתב דהיינו בחול המועד אבל בשבת ויום טוב אסור ליגע בחמץ אף כדי לבערו. ב' שפשט המנהג בכל תפוצת ישראל שמוכרים כלי חמץ במכירת חמץ לנכרי, ואף שמדינא אין צורך, מ"מ כיון שצריך לשפשפן היטב כדי שלא ישאר חמץ דבוק בהם וחששו שמא לא ישפשפו היטב לכן מוכרים הכלים לנכרי.

ולענין אם סגירת דלת בדבק מועיל כהצנעת המפתח דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל מובא בספר הלכות פסח להגר"ש איידער פרק י"ג הערה קע"ו שמועיל כמו

למה אין מברכין על הגעלת כלים

ג. ישנם כמה טעמים למה אין מברכין על הגעלת כלים, כמו שמצינו ברכה על טבילת כלים: א) יש אומרים משום שאפשר להשתמש בכלים חדשים ואין צריך להגעיל הני כלים ונמצא דלאו מצוה היא להשתמש בהם. ב) ויש אומרים משום שהטעם שמברכין על טבילת כלים משום שהטבילה מצוות עשה אמנם ההגעלה מצוות לא תעשה שלא לאכול נבילות והוי כניקור גיד וחלב שאין מברכין עליו. ג) ויש אומרים משום שאינו אלא איסור בלוע ואין בו ממש לכך אין מברכין עליו, וראה בהערה^ה.

כלי חרס שהוא כלי שני

ד. יש שלמדו מדברי השו"ע שדוקא כלי חרס שהשתמשו בחמץ על ידי האש או שעירו עליהם מכלי ראשון יש להצניעם, אבל כלי שני אין צריך להגעילו, ויש שלמדו בדעת השו"ע שכלי שני אסור ככלי ראשון, אמנם הרמ"א חולק על זה וסובר שכלי חרס שהשתמשו בו לחמץ חם אפילו בחום של כלי שני אינו מועיל לעשות הגעלה וליבון, אבל במקום הפסד מרובה או מניעת שמחת יום טוב יש להקל כשהכלי אינו בן יומו, וראה כל זה בהערה^ו.

ציונים והערות

שני, ועי' במגן אברהם ס"ק ג' שהביא שהבית יוסף כתב להחמיר בכלי שני, וכיון שבשו"ע לא הזכיר כאן שיש לאסור כלי שני, נראה שחזר בו ממה שכתב בבית יוסף. אמנם עי' בחק יעקב ס"ק ח' שהביא דדברי המחבר כאן הוא לשון הטור ופירוש הבית יוסף כוונתו דאפילו לא נשתמש בו רק בכלי שני, נמי לא מהני בו היסק, וכן הוא דעת הרמב"ם שהשוה כלי חרס שנשתמש בו בכלי שני להשתמש בו בכלי ראשון שאין לו תקנה. ואם כן נראה דדעת המחבר הוא כדעת הטור כמו שהעתיק, דכוונתו לאסור גם

היטב שוב אין צריך למוכרם, ומ"מ נהגו שמנקים הכלים ואעפ"כ מוכרים.

ה. מה שהזכרנו לעיל עי' באו"ה כלל נ"ח סימן ק"ד, ובספר יסודי ישרון חלק ו' עמוד קכ"ה, ושו"ת פאת שדך סימן מ"ח, ושו"ת רבבות אפרים חלק א' סימן רצ"א אות א', וכן בספר הגעלת כלים פרק י"א סעיף ל"ד ובהערה ס"ו.

ו. והנה השו"ע בסעיף א' כתב "היסק שיסיקם באש אינו מועיל להם אם נשתמש בהם חמין אפילו שלא על ידי האור אלא שעירה לתוכו רותחין" והרמ"א הוסיף שיש אוסרים אפילו בכלי

ציונים והערות

החיי אדם ועוד אחרונים נקטו דדוקא כשיש שני צירופים אינו בן יומו וכלי שני יש להקל במקום הפסד מרובה, וצ"ע, אכן בכלי שלישי יש להקל אף שהוא בן יומו. ועי' בפמ"ג א"א ס"ק ג' שהסיק דצ"ע לדינא אם אפשר להקל בכלי שלישי. ומבואר מהאחרונים שסברת המתירים בהפסד מרובה הוא משום דהרבה פוסקים ביורה דעה סימן ק"ה סעיף ב' ונושאי כלים שם סוברים דכלי שני לא בולע, ולכן בצירוף דעת המקילים בנותן טעם לפגם בפסח שמותר אפשר להקל בצורך כזה. ועי' בחיי אדם כלל קכ"ה אות ג' שכתב לענין כף שרוב תשמישו הוא בכלי שני על ידי תחיבת הכף לתוך צלחת שעירו בתוכו מכלי ראשון אם לא הגעילו ותחבו הכף בפסח בכלי ראשון בדיעבד מותר אם לא היה בן יומו ויש הפסד מרובה ומניעת שמחת יום טוב, ופשוט דכל זה כשהוא נקי, דאל"כ חמץ בפסח אסור במשהו. ועי' בכף החיים שם. ובספר קובץ הלכות הלי' פסח להגר"ש קמנצקי שליט"א עמוד קל"א פסק דלפי מה שמובא בהאחרונים ובמשנה ברורה ס"ק ז' לגבי כלים שתשמישן בצונן שיש להצניען ואסור לתלותן בגלוי אע"ג דליכא למיחש שמא יבא להשתמש בהם, והוסיף דמטעם זה צריך להצניע הכוסות שלא הגעילם בפסח, ואם הדלת היא מזכוכית נחשב שהוא נמצא בגלוי ולא מהני מה שנותן סימן על הדלת או שמסיר המפתח, ויש לכסות את הזכוכית. וזה מצוי מאוד למי שיש ארונות עם דלתות מזכוכית, הנקרא באנגלית breakfront.

בכלי שני כדעת הרמ"א, אך הרמ"א בדרכי משה כתב דלדעת הטור אינו בולע אלא על ידי כלי ראשון או בעירווי אבל בכלי שני לא, ודלא כהבית יוסף. ולכן הוצרך הרמ"א להגיה כאן על דברי המחבר ויש אומרים שאפילו בכלי שני יש לאסור. אכן כל זה פשוט שגם המחבר מחמיר בכלי שני ודלא כדברי המגן אברהם שם, ועוד דהרי המחבר עצמו בסעיף ה' לקמן כתב מפורש כן שכלי שני יש להכשירו כדרך שימוש. ועי' בכף החיים ס"ק כ' שהביא אחרונים שהקשו על המחבר למה כאן החמיר בכלי שני, והלא ביורה דעה סימן ק"ה סעיף ב' כתב בפירושו דחום של כלי שני בדיעבד מותר והכא סבירא דלא מהני היסק, ותירץ משום דאפשר לומר דלגבי חמץ החמירו יותר.

ולענין דינא עי' במשנה ברורה ס"ק י"א שכתב דלכתחילה יש להחמיר כדעת הרמ"א בכלי שני, וכל זה מיירי בכלי מתכת אך בכלי חרס דלא שייך ביה הגעלה, אי אפשר להשתמש בו בפסח, אמנם בדיעבד אם נשתמש בו בפסח בכלים אלו שרק השתמשו בכלי שני כגון צלחות או כפות וכדומה, יש להקל בכלי חרס במקום הפסד מרובה ומניעת שמחת יום טוב אם הוא אינו בן יומו שהוא נותן טעם לפגם דלכמה פוסקים סומכין על זה אפילו לחמץ בפסח. ובשער הציון ס"ק י' הביא דעת החק יעקב ואליה רבה ועוד אחרונים שמשמע מדבריהם שמקילים גם כשהכלי בן יומו, כל שכן כשהוא אינו בן יומו, וכן באליה רבה משמע מיקל בהפסד מרובה מצד שהוא כלי שני, אכן

כלי הצריך ליבון או הגעלה אם מותר להשתמש בן בצונן
 ה. כל כלי הצריך ליבון או הגעלה אסור להשתמש בו אפילו צונן
 בקביעות בלא הכשר, ואם נשתמש בכלי הצריך ליבון על ידי הגעלה
 ברותחים, אסור מה שהשתמש בו אפילו בדיעבד.

כלים שלא השתמשו בהם לייב חודש

ו. קיימא לן במי שבישל בפסח בתוך כלי חמץ אפילו אינו בת יומו אסור
 כמובא בסימן תמ"ז, אולם יש אומרים שאם עבר י"ב חודשים מזמן
 בישול החמץ האחרון, כבר הופג טעמו לגמרי, והתבשיל מותר אם בישלו
 בקדירה כזו. אמנם רוב הפוסקים חולקים על היתר זה^ה, ויש אומרים שרק

ציונים והערות

ז. רמ"א שם, ועי' בחק יעקב ס"ק י', ובס"ק י"א שם כתב דכל מה שאסרו
 השתמשות היינו דרך קביעות שמא אתי
 להשתמש בו חמין ואם כן אפילו הדיחו
 תחילה אסור, אבל בדרך עראי מותר
 להשתמש בו על ידי הדחה.
 ח. והנה בשערי תשובה ס"ק א' הביא
 שו"ת חכם צבי הידוע בסימן ע"ה
 שהורה הלכה למעשה להתיר בדיעבד
 תבשיל שנתבשל בקדירה שעברו עליו
 י"ב חודש מזמן האחרון של בישול חמץ,
 אבל לכתחילה לא התיר לבשל בו.
 ומובא שם שהסכימו עמו עוד כמה
 אחרונים. אמנם הרשב"א כתב דלא כן
 דכתב שם דלא מהני ישון אלא ליין.
 והשערי תשובה עצמו כתב דאם אפשר
 להגעילן בכלי ג' פעמים יש לעשות כן,
 ואם הם כלים דאין הדרך להשתמש בהם
 לרותחין יש להקל. ועי' בחיי אדם כלל
 קכ"א דין י"ד שכתב דמעיקר הדין נותן
 טעם לפגם מותר בפסח, אבל החמירו
 הפוסקים לאסור בפסח אפילו נותן טעם

לפגם דעכ"פ לא גרע ממהו, ואפילו
 משהו ונותן טעם לפגם אסור. ומ"מ בדבר
 שהוא עפרא בעלמא אפילו בפסח מותר,
 דבשלמא נותן טעם לפגם יש בו טעם
 אלא שהוא פגום, משא"כ כאן אין בו
 טעם כלל, ומטעם זה מתיר החכם צבי
 דאם עבר י"ב חודש אפילו אם חתך
 דברים חריפים מותר. ועי' בספר חוט שני
 הל' פסח עמוד קט"ז שכתב דהיכא דמהני
 יישון די"ב חודש בכלי יין, מסתברא
 דמהני אף אם היו בכלי מים כל הי"ב
 חודש, כמו דלא מגרע מה שהיה שם מים
 בנתיים, ה"ה מה שהיה כל הזמן, והוא
 ממנ"ש או דנתייבש האיסור הבלוע או
 שנתבטל במים. ועי' בערוך השלחן ס"ק
 ב' שהביא המח' וכתב דאין לסמוך עליו,
 אך אם יש לצרפה לאיזה קולא אחרת
 אם יש בענין זה, עי' בשדי חמד חלק ח'
 סימן ז' אות ג' שהביא דאפשר לצרפה
 לסניף בעוד טעם לקולא. ועי' בספר יסודי
 ישרון חלק ו' עמוד קמ"ה שהביא מח'
 האחרונים, וכתב להסתפק אם גם בשאר

במקום הפסד גדול במקרים מסוימים אפשר לסמוך להקל^ט.

ציונים והערות

איסורים הבלוע בקדירה שעבר י"ב חודשים יש להחמיר, ואילו לגבי חמץ כיון דהוי היתרא בלע יש להקל יותר. ואם בלוע מחריף יין שרף יש להחמיר. ועי' בכף החיים ס"ק ד'. ולמעשה בהוספות והערות בסוף ספר סידור פסח כהלכתו שם הביא אחרונים שנקטו דהיכא שיש עוד צד להקל אפשר לצרף שיטת החכם צבי, ועוד הביא מספר מקראי קודש חלק ב' סימן כ"א אות ב' דאפשר דכלי החייב ליבון מועיל לה הגעלה ג' פעמים בשעת הדחק לפי דעת העיטור המובא בטור יורה דעה סימן קכ"א דמועיל הגעלה לכלי חרס ג' פעמים, ולאחר הגעלה ג' פעמים לא נשאר בו אלא בליעה של משהו שאינו יוצא אלא על ידי ליבון, והמשהו הזה בטל בעצמו אחרי י"ב חודש. ולפי זה אפשר ליישב מה שהקשו על החכם צבי דהרי כיצד הוא היקל הרי הטעם נשאר בתוך הדפנות אינו מתקלקל. אבל אם מגעילים את הכלי ג' פעמים או לא נשאר רק משהו ושפיר מתייבש אחרי י"ב חודש ואין הטעם הזה נשמר בכלי, ולפי זה בא לחדש לגבי מחבת טפלון שנטרף ואי אפשר ללבנו יחכו י"ב חודשים ואח"כ יגעילו ג' פעמים, וגם בשאר איסורים אפשר להקל.

ויש להסתפק בנידון דידן האם צריך שיהא הכלי ריק כל הי"ב חודשים ולא לבשל בו כלל אפילו מאכל שאין בו חמץ, או דוקא כלי שממש לא נגעו בו י"ב חודשים שם היתר בדיעבד מאכל שנתבשל בו בפסח. ומצאתי בשדי חמד

חלק חו"מ סימן ז' אות ג' שכתב שכל ההיתר של החכם צבי הוי בתנאי שהיה הכלי ריק כל הי"ב חודש ולא השתמשו בו לשום בישול אף של מאכל שאין בו חמץ או איסור.

ט. עי' בשו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב' סימן מ"ו שכתב דבעל תשובה שיש לו כלים יקרים של פורצלן שאין בו תקנה על ידי הגעלה, שאפשר להתיר בשימושם על ידי יישון י"ב חודש ועל ידי הגעלה ג' פעמים, בצירוף שכלים אלו משתמשים בהם על פי רוב בכלי שני. ומצאתי בספר חוט שני הל' פסח עמוד קט"ז שער הציון ס"ק י"ט שהביא שם מעשה עם הגר"נ קרליץ שליט"א שהיה בעל תשובה שקיבל מהוריו הרבה כלים מהודרים ויפים שהשתמשו בהם, ושאל לרב חשוב אחד מה דינים של אותם כלים, וכיון שהכלים עשויים מחומר שיש בהם חשש חרס והשתמשו בהם על ידי עירוני מכלי ראשון, אי אפשר להכשירם. ואותו בעל תשובה נתעצב על לבו, גם על ההפסד וגם הרגש הטבעי בלבו על הכלים של הוריו, והרב הפנה את אותו בעל תשובה אל הגר"נ קרליץ שליט"א ושאל אותו מה לעשות, ואמר לו תחזור אלי אחרי שנה, וכוננתו היתה כיון שהבעל תשובה לומד בישיבה ומסתמא יתחזק ויתעלה וכך הוה שעבר שנה וגדל בתורה ויראת שמים ובסוף הבין מהו שהחומר שיש כלים שאין בהם תקנה על ידי הגעלה, עכ"ד. ולפי שו"ת אגרות משה שם בכה"ג היה אפשר להקל על ידי

הגעלת כלים חדשים

ז. כתבנו בכמה מקומות את הצורך המצוי בפרט לפני פסח לקנות כלים חדשים כיון שקשה להכשיר הרבה כלים המצויים ובדרך כלל לא רוצים לסמוך על היתרים מסוימים לכבוד פסח. ולכן מי שקונה כלי חדש ישנם מח' גדולה בין גדולי הפוסקים אם צריכים להגעיל את הכלי קודם שימוש הראשון כיון שיש כלים שמושחים עליהם שומן חזיר וכדומה, ויש צדדים להקל, ויש שמ"מ צידדו להחמיר, וראה כל זה בהערה. וברור

ציונים והערות

השימוש כיון שהדרך למושחם בשומן טרף בשעת יצורם, וכן נקט בשו"ת הר צבי יורה דעה סימן ק"י. ועי' בספר אורחות הבית פרק י' סעיף ז' שכתב דהקונה בשוק כלי נירוסטה, כלי אלומיניום, גביעים או כלי כסף, וכן כלים העשויים מטפלון, צריך להגעילם מפני חשש איסור הדבוק בהם, שרגילים למושחם בשומן מן החי כדי להבריכם, ושמא נמשחו בשומן אסור. וכבר פירסמו זה הבד"צ בעיר הקודש, שיש ליזהר ולהגעיל כלים חדשים, וכן הזהיר רבינו החזו"א זצ"ל. וכן דעת הגר"ש וואזנר שליט"א מובא בספר קובץ מבית לוי, והגר"נ קרליץ שליט"א בחוט שני. ובספר מעדני אשר יורה דעה סימן ק"כ כתב שלאחר בירור אצל מומחה נתברר לי דהשומנים שמורחים על הכלים אינם בהכרח פגומים, דהן אמת שאינם ראויים לאכילה כלל, אבל זה מחמת שמעורבים עמם זכוכית וחול, אך השומנים עצמם יתכן שטעמם טוב וממילא יתכן שהכלי יפלוט את טעם השומן ללא החול, אמנם היות ששומנים רגישים לחום וכיו"ב יתכן שהם בעצמם נסרחו ונתקלקלו, אבל א"א ליתן כלל בזה שנבלע בהיותו פגום, ועל

עצות הנ"ל. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ו' סימן נ"ו אות ב'.

ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק א' סימן קמ"ט שנשאל על מישהו שקיבל מאדם שאינו שומר תורה ומצוות מתנה כלים שעשוי מפורצליין ולא השתמש בהם כבר שנתיים, ושאל אם יש להם היתר כיון שחרסינה אין בו תקנה על ידי הכשר. והשיב שיש כאן כמה ספיקות א' שמא לא השתמש בהם בבשר וחלב או תוך כ"ד שעות. ואת"ל שכן השתמש שמא הטעם נתבטל כיון שכבר עבר י"ב חודש כמ"ש החכם צבי. ועוד יש לצרף הפוסקים שהתירו בדיעבד כלי חרס שהם נותן טעם לפגם עי' פתחי תשובה ריש סימן רכ"ב. ועוד מאחר שמדברים כאן על צלחות שרוב תשמישם הוא בכלי שני שאין היד סולדת בהם, ולכן סגי בהדחה. ועוד שמא השתמש בהם באופן שהיתרא בלע ומועילה הגעלה של ג' פעמים אפילו בכלי חרס, ולכן יגעיל ג' פעמים ודי בזה.

י. והנה בסימן קכ"א בבית לחם יהודה כתב להכשיר כלים חדשים, וכן החזון איש ביורה דעה סימן קי"ט סוף ס"ק י"ט כתב שכלים חדשים צריכים הכשר קודם

ציונים והערות

להגעילם לפני שישתמשו בהם. וכן דעת שו"ת ציץ אליעזר חלק י"ב סימן נ"ה. וראה בשו"ת משנה הלכות חלק ז' סימן קי"ב דיש עוד הרבה ראיות להתיר הדבר ולפי שרוב העולם לא נוהרים בהגעלה זו ואולי באמת לא גזרו על עיקר עשייה לכן לפענ"ד יש להתיר בריוח בלי שום הגעלה כלל ומה שכתבו הני גאוני ז"ל בענין הגעלה צ"ל שלא העלו על דעתם או על עיקר העשייה אלא רצו להורות דין הגעלה על עצם הכלי בכל אופן לפענ"ד נראה כמ"ש ופוק חזי מאי עמא דבר. ובשו"ת רבבות אפרים חלק ו' סוף סימן רי"א הביא דכפי ששמעתי נ"ל דאין להחמיר בו כלל, כי שמים רק טיפה מהשמן על כל הכלי וזה עובר בין מברשות ענקיות המסתובבים במהירות עצומה וזוה נעשה הברק, וא"כ אף פעם לא יתן השמן טעם בכלי, ולא גרע מכלי שמשתמשים בו בשפע דכתב הרשב"א דאינו צריך הגעלה. וחוץ מזה שמעתי בשם חכם עובדיה שליט"א שברר שהשמן פגום הוא בשעת עשית הכלים, וא"כ אפי' הגעלה אינו צריך, רק היכי דנהוג נהוג. ובשו"ת שלחן הלוי חלק א' עמוד רל"ז פסק דאף שמושחים את הסירים בשומן איסור בעת ייצורם, אין צריך להגעילם, כיון שהוא בטל ונפגם לגמרי. וכתב שם אריכות קצת לענין המציאות בזה וכדאי להעתיק מקצת דבריו. וכתב שם שביקר מפעל המייצר סירים כדי לעמוד על אופן ייצורם ולברר אם יש להכשיר כל סיר חדש. וראה שם במשך ייצור הסיר שמשתמשים ב' פעמים בשומן, פעם א' בעת עיבוד

כן בעי הגעלה. וכן דעת עוד כמה גדולי הפוסקים להחמיר ולהכשיר כלי חדש שאין עליו הכשר שלא משחו אותם בשומן חזיר וכדומה. והוסיף הגר"נ קרליץ בחוט שני פרק י' ס"ק א' דאף דבזמנינו רבים הם הכלים המשוחים בשומן צמחי ולא בשומן מן החי, ואם כן אין צריך כלל להגעילם, מ"מ כיון שישנם מקומות המשתמשים בשומן מן החי, ואין ידוע באיזה שומן נמשחו הכלים שרוצה להשתמש בהם, יש להגעיל את כל הכלים המשוחים בשומן. והגר"י פירש זצ"ל החמיר להגעיל כלים חדשים מחשש שמורחים הכלים בדבר איסור.

אמנם עי' בספר אהלי ישרון חלק א' פרק ד' הערה כ"ג בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל להקל בזה, ועי' במנחת יצחק חלק ד' סימן קי"ב שכתב לגבי רקועי פחים דקים מאלומיניום, הנקרא Tin Foil שמשתמשים בעיבודם עם מין שמן הנקרא Oleic Acid היוצא מחלב (בצירי) הלא המזה רק 6 חלקים ממאה מיליאן שנפגם לגמרי, דאז אפילו נבילה בעינא פוגמה עיי"ש, וא"כ בודאי בנד"ד, אחרי עבור איזה ימים, נפגם לגמרי גם מה שע"פ, אף אם היה מתחילה לשבח וגם אינו ראוי למאכל אדם, אף כמות שהיא ונעשה הכל אינו ראוי לאכילת אדם ע"י התערובת, ולכן לדינא אין שום חשש ופקפוק להשתמש ברקועי פחים הנ"ל, וכמובן דכ"ז אם נעשה באופן הנ"ל. ועי' בשו"ת יביע אומר חלק ו' יורה דעה סימן י' שכתב המורם מן האמור שכלי אלומיניום חדשים המיוצרים בארץ מותר להשתמש בהם מיד, ואין כל צורך

שכל זה מיירי בכלים שאין עליהם הכשר, אבל בכלים חדשים שיש עליהם הכשר שאין עליהם חשש מריחת דבר איסור, אין צריך הגעלה אף לפסח. ובסמוך נכתוב כיצד מכשירים כלים חדשים.

אופן הכשרת כלי חדש

ח. מצאנו גדולי ישראל שהחמירו לעצמם להכשיר כלים חדשים שחששו שמא משחו בהם שומן של חזיר וכדומה, ולכן יש שהורו לעשות הגעלה לכלים חדשים, אך אפילו לפי המחמירים אפשר להכשירן על ידי עירווי בלבד, או למלאות את הכלי עם מים ולהדליק את האש, וראה כל השיטות בזה בהערה יא.

ציונים והערות

הוא בעצמו החמיר לעשות ליבון. ובספר אורחות הבית שם בהערה כתב דאם יכול לקנות כלים אחרים שלא נמשחו עדיף משום שיש צד שצריך ליבון, ושמע שהחזון איש זצ"ל חשש בזה לעצמו ולא השתמש כלל בכלי אלומיניום אלא באמאייל שמא לא מספיק הגעלה וצריך ליבון. ולמעשה בחזון איש שם כתב דאין צריך מעיקר הדין ליבון להנך שומן כיון שמשקין הנבלעים בכלי נחשבים כנבלעו על ידי בישול, ולא כנבלעין על ידי האור. ועיי' בהר צבי שם שכתב דבחום כזה שבא ע"י מתיחה ושפשוף ושלא ע"י האש כלל, יש לדון שאפילו בבליעה שלא ע"י אמצעי, לא נקרא תשמישו ע"י האור, ולא קרינן בו כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש, ודי בהגעלה וא"צ ליבון. וכן דעת הגר"ש וואזנר שליט"א ושו"ת קנין תורה בהלכה חלק ד' סימן צ"ב. והגרשו"א זצ"ל בספר הליכות שלמה פסח פרק ג' דבר הלכה סוף ס"ק ד' נקט דנראה דלענין כלי מתכת דכל ימות השנה שמסופקים שמא נבלע בהם

הברזל לצורת הסיר, ובוה אין חשש כלל וכלל, כיון שלאחר שהסירים מקבלים את צורתם הם מחוממים בתנור חימום של 1300 מעלות פ' ויוצאים מהתנור כשהם לוהטים ואדומים. ופעולה זו מספקת בודאי כהכשרה מעלייתא לכל טעם שיכול היה להבלע. ואח"כ מלטשים בערך 12% של שומן מבעל חי שאינו כשר מבחוץ, וביקש מנכרי לטעום את החומר וטען שטעמו דומה לשמן מכונות. ואח"כ טעם בעצמו את החומר וטעם שאכן הוא נפסל מאכילת אדם. ועוד ראה שכל טעם שעלול להספג בסיר יהיה בטל בששים באוכל שיתבשל בסיר. ובפרט שהסיר הוא כלי העשוי להשתמש בשפע שמעיקר הדין מותר אפילו בן יומו. ואף נוהגים להחמיר ולא לסמוך על שפע מ"מ עד שמשתמשים עם הסיר אחרי שקונים אותו הוא אינו בן יומו, ולזה מודים האחרונים שם שאפשר לסמוך על שפע.

יא. בספר טעמא דקרא הביא דאף דהחזון איש כתב דסגי ליה בהגעלה, מ"מ

ציונים והערות

איסור, כגון בסיר חדש של 'אלומיניום' וכדו' מפני השומן שמושחים עליו בבית החרושת, דאפשר להכשירם ע"י זה שישים מעט מים בהכלי ויעמידנו ע"ג האש עד שיתחמם ודאי כל הכלי משני הצדדים בשיעור שהיד סולדת בו ודי בכך, ולא יצטרך כלל להכניס דוקא את כל הכלי במים רותחים המעלים אבעבועות. ובשו"ת ציץ אליעזר חלק י"ב סימן נ"ה כתב דאפילו למי שרוצה להדר ולהחמיר על עצמו נראה דסגי בעירווי ואין צורך להטריח לחזור להגעילן ביורה רותחת על האש אשר בהרבה פעמים עולה הדבר ליחיד בקושי רב בגלל גודל הכלי וכדומה. מיהו הגרי"י פ"ש זצ"ל נקט דהגעלה זו של כלים חדשים יכול להגעיל לכתחילה בתוך כלי שמשתמשים בו בפסח, והתיר אפילו לעשות הגעלה זו תוך פסח, משום דאין ההגעלה משום חשש חמץ.

ולענין מי שמחמיר להגעיל כלים חדשים האם צריכים לפרק את ידית הכלי לפני ההגעלה, דעת הגר"ש וואזנר שליט"א מובא בקובץ מבית לוי דאף שמן הדין אין צריך להסיר את הידית לפני ההגעלה, מ"מ המהדר לרפותן תע"ב. והגרי"ש אלישיב זצ"ל בספר אשרי האיש חלק ג' פרק נ"ג אות י' פסק דצריך להסיר את הידיות, ואם אי אפשר להסירן צריך ללבן את הכלי באותו מקום. ועי' בזה בספר מעדני אשר שם בסוף שכתב שנראה דאפשר להקל שלא לפרק את ידיות הכלי לפני ההגעלה דאע"פ שהכלי נמשח לפני שהרכיבו את הידיות ודמי לקדמה בליעה לטלאי שצריך להסיר את

הטלאי בכדי להגעילו לדעת המג"א תנ"א סקכ"ז מ"מ המשנ"ב שם סקע"ו סמך על שיטת הרשב"א דא"צ להסיר הטלאי גם בקדמה הבליעה לטלאי באינו ב"י ובנד"ד שיש עוד ספקות ודאי אפשר להקל בזה. וכן ראה בספר מגילת ספר יורה דעה נספחים סימן י"ב שכתב וז"ל "כלי מתכת חדשים שמושחים אותם בגמר מלאכתם בשומן ובחלב מהותך ואין ידוע אם הם כשרים והכלי חם בשיעור שהיד סולדת בו ובולע מהשומן, ומורים בזה שצריך הכשר והגעלה וכו'. ואף שלדעת מומחים השומן הזה הוא פגום ונפסל מאכילת אדם עוד לפני שנבלע בכלי, מ"מ חוששים שמא לא נפגם האיסור ובעת בליעתו בכלי היה בו טעם לשבח ולכן מצריכים הגעלה, ויש לדון לענין ידיות הכלים שהן מחוברות לכלי האם צריך להסיר אותם בשעת ההגעלה כדי שמי ההגעלה יגיעו גם לחלק הכלי שתחת הידיות. וראיתי שיש מצדדים להיתר על פי המבואר בשו"ע סי' צ"ט סעיף ז' וכו', אבל יש להעיר על זה, דהשו"ע שם מדבר על טלאי של מתכת שמועיל לו הגעלה לעצמו ולכן גם הבלוע בכלי יכול להפלט דרך טלאי ממתכת, אבל באופן שידיעות הכלי עשויות מפלסטיק יהיה תלוי בשאלה אם לכלי פלסטיק מהני הגעלה שנתחבטו בזה פוסקי דורנו, ודעת האג"מ שכל החומרים החדשים הם בחשש של כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם, ולכן לכתחילה נראה דיש להסיר את הידיות קודם ההגעלה, אבל באופן שאי אפשר להסיר יש להקל, דיש בזה כמה צדדי היתר.

המחמיר להגעיל כלי חדש ושכח ובישל בתוכו
 ט. לפי המחמירים להגעיל כלים חדשים, אם עברו ובישלו תבשיל בכלי
 חדש שלא הוגעל, לא נאסר המאכל, ומ"מ יש להגעיל את הכלי לאחר
 מכאן כדי להתיר להשתמש בו מכאן ואילך.^ב

המחמיר להגעיל כלים חדשים בזמנינו
 י. בזמנינו אף מי שרוצה להגעיל כלי חדש מצוי כלים חדשים בהכשר
 שלא נמרחו בשומן, ומי שרוצה לצאת מידי ספק ימצא ויקנה כלים
 כאלו כשיכול.

סעיף ב

הכשרת "כוביא" תנורים של פעם
 א. "כוביא" שהוא כלי שעושים מלבנים ועפר ואופנים ומטגנין בו, וכן
 תנור קטן שקורין פידלא הסיקו מבחוץ ואסור לאפות בו בפסח משום
 דאין חמץ שבו נפלט בכך. ואם מלאו אותם בגחלים מבפנים מותר.^ג

הכשרת תנורים שלנו
 ב. הכשרת תנורים שלנו שמוסקים על ידי חשמל וגז, להכשירם לפסח
 צריך ללבנם בליבון גמור, דהיינו עד שניצוצות ניתזים מהם, ויש
 מקילים על ידי ליבון קל.^ד ולמעשה כבר הזכרנו כמה פעמים למי שיכול,

ציונים והערות

- יב. דעת הגר"נ קרליץ שליט"א בספר חוט שני.
 יג. שו"ע סעיף ב, ומה שמותר אחרי שמילאו בגחלים כתב המגן אברהם ס"ק ד' משום דאין לחוש בזה שמא חייס דלא פקע התנור כיון שהוא עשוי מלבנים. והמשנה ברורה ס"ק י"ח הביא מהבית יוסף ואליה רבה שסגי ליה כיון דאין דרכא להתבקע ואין לחוש שמא לא ילבנו יפה. ולבנים הנשרפין בכבשן יש עליהם דין כלי חרס, ואם נשפך עליהם דבר רותח של חמץ אין לו תקנה אלא בליבון כדינו, אבל לבנים שנתייבשו רק בחמה יש להם דין כלי אדמה ומהני להם הגעלה, ואם נצלה עליהם הרי דינם כשימוש על ידי צלייה ובעי ליבון.
 יד. קיימא לן לקמן בסעיף ד', דמי שמשתמש עם כלים על ידי האור כגון שפודים ואסכלאות וכיוצא בהם צריכים ליבון גמור שהניצוצות ניתזין מהם, כיון שהכלים נוגעים בגוף האוכל, ולכן יש לדון הכא בתנורים דידן שלא נוגע המאכל בגוף התנור ישיר, אלא רוב האפיה היא על ידי תבניות וקדירות שמעלים זיעה לתוך התנור סגי ליה בליבון קל, וכמובן שיש לנקות היטב את

כדאי לקנות תנור אפיה מיוחד עבור פסח, ולא לסמוך על הכשרת התנור מפני כמה חששות. ולענין הכשרה למעשה ראה בחלק הכשרת המטבח לפסח.

סעיף ג הגעלת סכינים

א. סכינים הבלועים מחמץ בין גדולים ובין קטנים סגי ליה בהגעלה בכלי ראשון לפסח אם נשתמשו בהם על ידי חמין במשך השנה^{טו}.

מהו הגדר של כלי ראשון

ב. כלי ראשון נקרא שהרתיחו בו מים על האש, ואפילו כשאינו על האש

ציונים והערות

מהסוגיא של סכינים. ועי' במגן אברהם ס"ק ו' שכתב דיש לעיין למה סגי ליה בהגעלה הלא קיימא לן לקמן בסעיף ו' בהגה דלא אזלינן בתר רוב תשמישו ולכן אם השתמשו בסכינים על ידי חמין או אש צריך ליבון, לכן מוטב לקנות חדשים לפסח, ועי' בחידושי חתם סופר בגליון השו"ע שהביא דברי המגן אברהם דאף דלא אזלינן בתר רוב תשמישו ולכן יש לחוש למיעוט תשמישו, אך יש לומר דחמץ הוי ליה מיעוטא דמיעוטא על ידי האור. ועי' במשנה ברורה ס"ק י"ט שהביא דברי האחרונים דאף דביורה דעה סימן קכ"א קיימא לן דסכינים צריכים ליבון כדי להשתמש בהם בחמין, שאני הכא דיש אומרים שאפילו כלים הבלועים מחמץ על ידי אור בלבד נמי אין צריכין אלא הגעלה משום דחמץ נחשב כהיתרא בלע, וגם כמה פוסקים סוברים דאין לסכינים דין ככלי שנבלע על ידי האש, אך מי שאפשר לו מצוה מן המובחר לקנות חדשים לפסח.

כל התנור מכל חשש בעין מאחר דאם סומכין על ליבון קל להכשיר התנור יש לחוש להפוסקים שליבון קל לא שורף הבלוע, ולכן אם נמצא בתוך התנור חלודה וכדומה ויש לחוש שמא חמץ בעין מתחתיו בודאי שצריך ניקיון יסודי כמבואר לקמן בחלק הכשרת כמטבח לפסח. ולמעשה הרבה פוסקים נקטו דסגי ליה להכשיר על ידי ליבון קל, כגון שידליק את התנור בחום הגבוה ביותר למשך שעה. ושאר פרטי הדינים ושאר מיני תנורים נבאר הכשרתם בחלק הכשרת המטבח לפסח.

טו. שו"ע סעיף ג, ועי' בט"ז ס"ק ה' שביאר מדוע דוקא בסכין יש להחמיר להגעילם בכלי ראשון יותר משאר כלים משום דתשמישו תדיר בחמץ ובמצה ויש גם כמה סדקים שאינם נראים, על כן מן הראוי לכל ירא שמים שיהא לו תוספת אזהרה. ועי' שם מה שהעלה בסיכום הדינים שעולים

כעת כל עוד שהוא רותח דהיינו שיהיו המים מעלין רתיחה נחשב ככלי ראשון^{טז}.

ציונים והערות

שבלע בכלי ראשון מיד כשהורידו מהאש, האם אפשר להגעילו בכלי ראשון מיד שהסירו מהאש לאחר חצי דקה שנצטננו המים קצת, ששניהם בכלל כלי ראשון שאינו על האש וכדומה, וכתב שם דלכאורה זה תלוי במח' ט"ז ומהרי"ל בורה דעה סימן צ"ב ס"ק ל' דהביא שם דברי המהרי"ל שכף שמכניסים אותו לקדירה אין להערות ממנו על כלים אחרים להכשירם, דיינו ככלי שני אבל אם נשאר הכף בכלי עד שהעלו המים בועות דינו ככלי ראשון, והקשה הט"ז שם דאיך סובר המהרי"ל דכף דינו ככלי שני, והא מצינו לגבי שבת דהכף דינו ככלי ראשון, ובסוף מסיק דמצינו בתוס' שנסתפק אם דינו ככלי ראשון או כלי שני, ולכן יש להחמיר דלא מהני בו הגעלה ככלי ראשון, וכן נקט הרבה אחרונים דינו ככלי שני לענין הגעלה. ולענין כלי ראשון שהכניסו אבן מלובן אם דינו ככלי ראשון שמעלה רתיחות, למעשה בספר סידור פסח כהלכתו פרק א' סעיף ב' כתב דכלי שעומד על גבי האש אבל אין המים מעלים בועות והכניס במים אבן מלובן או ברזל מלובן, ועל ידי כך מעלים המים בועות, הרי זה ככל ראשון העומד על האש ומעלה בועות. וכך הביא מהערוך השלחן סימן תנ"א סעיף י"ט ובשו"ת בית שלמה יורה דעה חלק א' סימן קנ"ב. וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

טז. שו"ע שם, ועי' במקור חיים ביאורים ס"ק ב' שכתב דאף דבשאר איסורים לא מהני הגעלה עד שיעלה רתיחות כמבואר במגן אברהם סימן תנ"ב ס"ק ג', ובורה דעה סימן צ"ד, מ"מ בסכינים ובעץ פרור מהני מטעם שיטת הר"ן בפרק כל שעה דף ח. דכיון דרוב תשמישן אינן בכלי ראשון שמעלה רתיחות, ואם כן לדידן דלא אזלינן בתר רוב תשמישו צריך כלי ראשון דמעלה רתיחות. אמנם עי' בשו"ע הרב סעיף כ"ה שכתב דכוונת השו"ע הוא לחלק בין כלים שבלעו על ידי היתר לאיסור, דבכלי שבלע חמץ שהוי בליעת היתר, סגי ליה בהגעלה על ידי כלי ראשון שהוסר מן האש, משא"כ אם בלע על ידי איסור דלא מהני אלא אם מעלה רתיחות. מיהו בשדי חמוד אסיפת דינים מערכת ה' אות כ"ג הביא בשם הפוסקים שכל כלי אף שבלע איסור מהני להגעילו בכלי ראשון אף שהוסר מן האש.

ולענין הלכה למעשה בשו"ת שבט הלוי חלק ו' סימן נ"ו כתב דכלים שבלעו על ידי רתיחה שעל גבי האש אין להגעילם אלא בכלי ראשון שעומד על האש, ואילו כלי שנבלע בו איסור או חמץ על ידי כלי ראשון שהוסר מן האש אפשר להגעילו בכלי ראשון שהוסר מן האש, וכן דעת הרבה פוסקים. ועי' בספר סידור פסח כהלכתו פרק א' הערה 9 שכתב לענין אם צריך שיהיה בכלי ראשון עצמו אותו חום ממש כלומר כלי

שיעור חום המים להגעלת כלים

ג. שיעור חום המים להגעלת כלים הוא 212 פרנהייט, דהיינו 100 מעלות צלסיוס, ואף במקום שבלע על ידי חום נמוך מזה, צריך להגעילו בחום הנ"ל.¹

כלים שדרך בישולם בחום יותר מרתיחה

ד. כלים שבדרך כלל משתמשים בהם ברתיחת חום יותר גבוה ממעלת בועות כגון סיר לחץ וכדומה, סגי ליה להכשירם בכלי ראשון המעלה בועות על האשיח.²

ציונים והערות

יח. כך מצאתי בספר סידור פסח כהלכתו פרק א' סעיף ג', ושוב ראיתי בספר הליכות שלמה פרק ג' סעיף ה' שהביא דעת הגרשו"א זצ"ל שגם כן מובא בספר הנ"ל, דיש להקל בזה אף דחומו של סיר לחץ הוא הרבה יותר ממאה מעלות, והטעם דאין לחוש כלל בזה משום דאל"כ איך סתמו דסגי תמיד במים שהם מעלים אבעבועות, הרי ידוע שיש מיני נוזלים שאינם רותחים ומעלים בועות אלא בדרגת חום שהיא יותר ממאה מעלות, וגם ידוע שהדבר תלוי אם הרתיחה על הר גבוה או נמוך מאוד, ולא חיישינן בכלל אפילו בסיר לחץ. ועי' בספר חוט שני עמוד קכ"ד שכתב דסיר לחץ אע"פ שחומו הרבה יותר מקדירה רגילה העומדת על גבי האש, מ"מ סגי לה בהגעלה רגילה, משום דלא מצינו חום יותר ממעלה רתיחות, ועל כרחך דאמרו חז"ל דחום של מעלה רתיחות מוציא את הבליעות שנבלעו על ידי בישול בכל חום שהוא. וכן תבשיל שהתבשל בשמן שחומו יותר מחום של בישול מים, מ"מ סגי ליה בהגעלה רגילה.

יז. עי' שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב' סימן ל"א שפסק דאין להכשיר בפחות מ212 מעלות פרנהייט שהוא ק' מעלות צלסיוס ורק בחום זה הן רותחין להגעלה. ועי' בספר סידור פסח כהלכתו פרק א' הערה 1** שהביא דבאיזור מרכז הארץ הוי כ96 מעלות בירושלים, ותלוי לפי לחץ האויר, דבמקום גבוה רותח בפחות מעלות ובמקום נמוך מעלה בועות ביותר מעלות. ולמעשה יש לחכות שיתפשטו הבועות בכל הכלי, במיוחד בכלים גדולים שלפעמים רותחים המים רק בצד אחד של הכלי אבל אם מעלים בועות בכל חלקי הכלי אין צריך לחכות שכל המים יעלו בועות.

וציין עוד דבר חשוב דיש לעיין שהבועות מפעפעים מעל המים ולא בפנים דאו לא נחשב כרתיחה. ולפעמים כשמכניסים כלים במים רותחים כששפת הכלי כלפי מטה, מעלים המים בועות מסביב לכלי, בגלל הלחץ של הכנסת הכלי, ולפעמים אף עולים בועות למשך זמן קצר בכל המים, ואין זה בכלל מעלה רתיחות.

הכנת הכלי קודם הגעלה

ה. קודם ההגעלה צריך לשפות הסכינים במשחזות או ברחיים להעביר כל חלודה שבהם קודם הכשרם^ט, אבל כשיש על הכלים מראות וכתמים אין צריך להסיר אותם קודם ההכשרה^י. ולכן כשיש גומות ואי אפשר

ציונים והערות

ליה דמועיל ההגעלה. ועי' בחוט שני מה שכתב בזה. ועי' בשו"ע הרב סעיף י"ז שכתב דכל מה שצריכים להסיר החלודה קודם ההגעלה היינו החלודה שנדבק בצד הפנימי של הכלי, אבל אם הוא בצד החיצון של הכלי שלא נשתמש שם בחמץ, ואע"פ שלפעמים מגיע תשמיש החמץ גם מבחוץ, מ"מ כיון דרוב פעמים אין מגיע תשמיש החמץ עד לשם, לפיכך אין חוששין שמא יש שם ממשות של חמץ מתחתיו ואין צריך להעבירם כלל.

כ. משנה ברורה שם בשם האחרונים דכיון דאין שם שום ממשות אין שום עיכוב על ההגעלה. ועי' במקור חיים ס"ק י"ב שכתב דצבע בלבד אין צריך להסירו ועל הצד היותר טוב אפשר לעשות ליבון באותו מקום. ובספר סידור פסח כהלכתו פרק ז' סעיף ז' כתב דכלים שנכתבו עליהם בשרי או חלבי מבחוץ מותר בהגעלה. וטעמא דמילתא משום דאין חוששין מבחוץ שמא יש חמץ בעין, וגם לצבע אין לחוש שמעורב בו חמץ, והביא בשם הגאון רב יצחק אלחנן מקוונא שכהיום הצבעים נפסלו מאכילת כלב ואין חשש חמץ בזה. וכן כתב בערוך השלחן סעיף כ"ו, וכל שכן בצבע בזמנינו. ובכלים צבועים עי' בשו"ת מהרש"ם חלק א' סימן קפ"א שכתב דמאחר שיש ספיקות בכלים אלו יש להכריז להגעיל

ועי' בשו"ת בצל החכמה חלק ג' סימן נ"ה, ובשו"ת ישכיל עבדי חלק ז' יורה דעה סימן ו' אות ג'. ובספר מבית לוי מודעי השנה עמוד רנ"ג הביא דעת הגר"ש וואזנר שליט"א לגבי סיר לחץ שמכשירים אותו לפסח או משאר איסורים, שניתן להכשירו בתוך כלי אחר ככל הכלים. וינקה היטב במקום השסתום שבמכסה, ואם אינו יכול לנקות שם היטב ילבן שם בליבון קל ואת חלקי הפלסטיק והגומי שבמכסה יש להחליף לחדשים.

יט. שו"ע שם, ועי' במשנה ברורה ס"ק כ"ב שהביא טעמא דמילתא בשם האחרונים דהרי כתוב בתורה "אך את הזהב" כלומר רק את הזהב דהיינו כשאין שם חלודה רק זהב בלבד מועלת הגעלה להפליט הבלוע, אבל כשיש שם חלודה יש לחוש שמא יש שם משהו מן החמץ והחלודה מכסהו, ולזה לא מהני הגעלה כי הגעלה לא מהני למה שבעין. אמנם דעת הרא"ש במסכת פסחים פרק ב' סימן ז' שכתב משום דהחלודה מונע מן הטעם הבלוע מלצאת. ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק ו' שהביא דעת הט"ז והרא"ש וכתב דנ"מ בין הטעמים הוא אם העביר החלודה ונקה יפה ולא השתמש עוד בו והעלה חלודה אפילו הכי צריך שנית להעביר לדעת הרא"ש, ואילו לדעת הט"ז משמע

לנקותו יפה לא מועיל לו הגעלה אלא צריך ליבון במקום הגומות^{כא}.

פכינים עם ידיות

ו. הסכימו האחרונים שסכינים עם ידיות המחוברות עם מסמר אין מועיל להם הגעלה כי ישנן הרבה גומות במקום המסמרים^{כב}.

ציונים והערות

על ידי שמכניסים לשם דף נייר, וצריך ללבן באותו מקום, (וזה יכול להיות מצוי בגביע כסף לפעמים).

ולענין מזלגות וסכינים שקשה לנקות קודם פסח מה עושים לענין הגעלה, עי' בשו"ת אבני ישפה חלק ח' סימן פ"ו ענף ב' שנשאל בזה והשיב דבמשנה ברורה ס"ק כ"ב כתב דאם יש רק מראה של כתמים ללא ממשות אינו מעכב את ההגעלה. ולכן מה שמצוי בסכ"ם שהם חתיכה אחת, ושיש בהם דוגמאות שונות ונראה דמקומות של החריצים הם שחורים יותר משאר מקומות, אין זה מחמת שנכנס לשם איזה דבר רק הוא תהליך של מתכת שהיא משחירה במקומות אלה שהם בתוך הדוגמאות. ואין זה חריץ כיון שאין שם שתי חתיכות, ורק במקום שאיזה דבר מחובר שייך שיקרא חריץ כיון שזה מחובר משני חתיכות שונות. ולכן למעשה כל זמן שהמזלגות והסכינים וכדומה הם מחתיכה אחת, כל המקומות שיש בהם שחרות הם בגדר כתם שהוא רק מראה בלבד ואין שם חשש של ממשות כלל, ומותר להגעיל אותם אחר הדחה, עכ"ד. ובספר חוט שני עמוד קכ"ז כתב דכלי שצריך להגעילו אך צריך לעשות לו ליבון קל מפני הסדקין או הגומות או חלודה דבעינן להו ליבון קל כמ"ש הרמ"א, מסתבר דאם הכלי נראה נקי יש

כלים אלו לפני פסח, ובצירוף הגעלה יש להתיר בכה"ג. ומה שמצוי הרבה שיש סירים שיש בהם כתמים שחורים אין לחוש לזה ואין צורך להסירם כלל.

כא. שו"ע שם, וסגי ליה בליבון במקומות האלו ולא צריך להסיר החלודה כיון שהליבון שורף הכל, וכתב המשנה ברורה ס"ק כ"ה דיש לעשות את הליבון לפני ההגעלה, אך אם שכח מהני בדיעבד מה שמלבנים אח"כ. ובספר חוט שני פרק י' ס"ק ד' כתב דאפילו לשפוך על הגומות נפט כדי לפסול את החמץ מאכילת אדם אינו מועיל, כיון שהנפט מתנדף לאחר זמן, ויתכן שממשות החמץ שנשארה תהיה ראויה לאכילת כלב.

כב. משנה ברורה ס"ק כ"ג בשם האחרונים, והוסיף דכל שכן אם גוף הבית יד נעשה משני חלקים מדובקים ויש רווח ביניהם להכניס לשם הסכין שעל פי רוב אי אפשר לנקר משם היטב. ועי' בספר חוט שני עמוד קי"ח שכתב דדע דלא מהני לשפוך נפט וכיוצא בו על מקום החריצים לפסול את החמץ מאכילת כלב ואח"כ להגעילם, מפני דאחר זמן החומר של הנפט מתנדף ונשאר הממשות שאפשר שאז ראוי לאכילת כלב. ודע דמצוי שבקפלים של הסירים בסיום המתכת של הכלי, מצטבר שם ליכלוך, אף שלא רואין אותו וניכר

הגעלת סכינים של חמץ שנבלע על ידי דבר חריף
 ז. סכינים של חמץ שבלע על ידי דבר חריף יש אומרים שמספיק
 להכשרם על ידי נעיצה עשרה פעמים בקרקע קשה. ויש מורין
 להכשיר אותם על ידי עירויכ.

יד הפכין שדבוקה על ידי דבק בבית יד
 ח. אם יד הסכין דבוקה בבית יד על ידי דבק אין מועיל הגעלה כיון
 שהדבק מתקלקל במים רותחין יש לחוש שמא יחוס על הדבק ולא
 ירתיח המים יפהכ.

ציונים והערות

ובחוברת גלאט מהדורה כ"א כתב שם
 הגאון רבי צבי ובר שליט"א ששמע
 מהגרי"ש אלישיב זצ"ל שהיה מורה
 להכשיר הסכינים על ידי עירוי מכלי
 ראשון, על פי דברי הש"ך סימן י' ס"ק ז'
 שנעיצה מפלטת רק כדי קליפה, ואם
 מספיק נעיצה להכשיר סכין ה"ה עירוי
 מכלי ראשון שמספיק כדי קליפה.

כד. מ"ב שם, וכן אם הבית יד עשויה
 מקרן גם כן אין הגעלה מועלת,
 שהקרן מתקלקל במים רותחין ויש לחוש
 שמא יחוס עליו. ועי' בשו"ת לבושי
 מרדכי או"ג מה"ג סימן מ"ג שדן בסכינים
 אשר הקתא של כסף והעוקץ מתחבר על
 ידי מחזיק דלא מהני הגעלה, דחייס שלא
 יתקלקל, ואע"פ שהביא בשם המעדני
 שמואל בשם גדולים להתיר, מ"מ לא
 מלאו לבו לעשות כן ולנטות מהמקובל,
 שאין להגעיל אלא אותן סכינים שהם
 חתיכה א' הקתא והברזל.

ולענין מי שעבר והגעיל כלי שיש
 לחוש שחס עליו, כתב הפמ"ג משב"ז ס"ק

לומר דאין בזה דין שאם יתקלקל על ידי
 הליבון לא מהני, אלא יעשה לו לחומרא
 ליבון קל. אך אם רואה במקומות הנ"ל
 ליכלוכים, שצריך לידע שכבר הכל שרוף,
 בזה יש לדון אם מהני. ועוד כתב
 דמקומות הצריכים ליבון בקדירה כגון
 אזני הכלי וכודמה, והכלי מתקלקל על
 ידי הליבון, נראה דאם הגעיל ואח"כ
 ליבן, אם כן הרי הליבון היה כדי
 להכשיר את הכלי, ובוה כיון דחיישינן
 שלא ילבן יפה על כן לא סומכין על
 הליבון ואינו מועיל וכנ"ל, אבל אם קודם
 ליבן אם כן בשעה שמגעיל ויודע שאין
 ממשות שם מהני ההגעלה להכשירו.

כג. והנה בגמ' בעבודה זרה דף ע"ו: כתב
 מפורש שמספיק לעשות נעיצה
 לסכינים שנבלע על ידי דבר חריף. אבל
 בספר תבואות שור סימן י' ס"ק ט"ז כתב
 שהיות ומפורש בירושלמי שצריך קרקע
 קשה ולא קשה מאוד ולא רכה נפל היתר
 זה בבירה שאין אנו בקיאים בשיעור זה,
 ושמעתי שכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

להסיר אבנית שהצטברה בכלים

ט. נחלקו גדולי הפוסקים בזמנינו אם צריכים להסיר האבנית שהצטבר בתוך כלים שמא יש לחוש לפירור חמץ שנשאר מתחתיו ואז לא יועיל ההגעלה, וראה הערה כ"ה.

צינונים והערות

חלק ז' סימן כ"א כתב לגבי המיחם שהצטבר אבן בתוכו לגבי שימושם בפסח על ידי הגעלה דבודאי לא מהני הגעלה, דהרי יש לחוש לפירור חמץ אשר נשאר בו וכסהו הטיט, ולחמץ בעין לא מהני הגעלה וכו', ואי אפשר לנקות, ואפשר שם נשאר פירור חמץ ויאסור כל המים בפסח, עכ"ד.

אמנם בספר הגעלת כלים פרק ג' הערה שפ"ה הביא דעת הגרשז"א זצ"ל ויבלח"ט דעת הגר"ש וואזנר שליט"א שפסקו דאפשר להגעיל קומקום וכדומה אף שיש בו אבנית משום דאפילו אם יש שם פירור כבר נפגם טעמו. ודעת בעל המנחת יצחק זצ"ל גם כן להקל משום דהאבנית עשויה ממין דשייך ביה הגעלה, ודעת הגר"ש אלישיב זצ"ל בהגדה של פסח שלו עמוד 12 פסק לגבי מיחם שנצטברה אבן בתחתיתו דיש לנקותו קודם הגעלה. ומה שאי אפשר לנקות אין לחוש, כיון שלמעשה אין בו חמץ אלא רק מים. ועי' בשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' תשובה ה' שכתב שמותר להגעילו אפילו בלי להסיר את האבנית ואין לחוש לפירורים. ובספר מרא דשמעתתא להגרמ"א פריינד זצ"ל מובא שם בשם אביו זצ"ל שהיה מורה להוריד האבן מהכלי עד כמה שאפשר ואחרי זה מותר להגעילו, כי מה שנשאר בטל להכלי, והוי חלק מדופן הכלי. ובשו"ת

י"ג דנראה דלא עלתה לו ההגעלה דזה גופא החשש שלא יגעיל כמו שצריך מפני שחס על הכלי.

כה. והנה בספר מעגלי אליהו להגר"א שלזינגר שליט"א עמוד ל"ה כתב דיש לעיין באותן כלים שאחר השימוש בהם, עולים בתוכן קליפות אבן וחול המצויים מאוד בכלי קומקום, אם מועילה לכלים אלו הגעלה. דזה אינו רק מראה בלבד אלא דיש בו ממשות המעכב את ההגעלה. וכאן לא שייך לומר כבולעו כך פולטו שהרי הכלי בלע גם קודם שהיו בו קליפות אבנית, ולכן נראה דהוי כחלודה ולא מהני בהו הגעלה, ומיהו דוד של מים חמים לשבת שמרתיחים בו רק מים אפשר להקל. וכן ראיתי בחוט שני דכתב דצ"ע אם אבן מים שנעשה מחמת המים בתוך הכלי שמבשלים בו אם זה אבן או לא וצ"ע בהגעלתו, ואולי הוי ככלי אדמה דלהחזון איש לא מהני הגעלה בכלל. ולכן אין להגעיל כלי שיש בו אבן דיתכן דהאבן הוא דבר בפני עצמו, וצריך להסירו קודם ההגעלה. ואם נבלע איסור מבחוץ לכלי במקום שבתוך הכלי יש אבן, לא מהני ההגעלה מצד אחד שהרי הגעלה צריכה להפליט את הבליעה גם מן האבן, והגעלה כזו הוא פתרון לכלי ולא לאבן, אבל אם נבלע בכלי זה איסור מבחוץ במקום שאין שם אבן מהני הגעלה מבחוץ. וכן בשו"ת אבן ישראל

מזלגות וסכינים שקשה לנקותם לפני הגעלה

י. מזלגות סכינים וכפות שעשויים מחתיכה אחת ויש עליהם שחרות שקשה להוריד ונראין ככתמים, אפשר להגעילם כך ואין לחוש שמא יש ממשות חמץ תחתיו.

ציונים והערות

מועיל לו הגעלה וצריך ליבון במקום הגומות. וציון דלמעשה הדוגמאות שהביא המשנה ברורה שם ס"ק כ"ג הם סכין שיש לו קתא שמחובר במסמרים, או אם יש חלודה שמעכבת את מי ההגעלה להכנס, אבל אם יש רק מראה עליו ככתם אינו מעכב ההגעלה. ולכן מה שמצוי בסכ"ם העשויים מחתיכה אחת, הוא שיש בהם חריטות שונות, ורואים בתוך החריטות מראה שחור יותר ממקומות אחרים, אבל אין זה מחמת שנכנס בהם דבר, אלא שקיים תהליך של המתכת המשחירה במקומות אלה שהם בתוך החריטות. ואין זה חריץ כיון שאין שם שתי חתיכות, ורק במקום שאיזה דבר מחובר שייך להגדירו חריץ כיון שזה מחובר משתי חתיכות.

ומאותו ענין ראיתי בספר הליכות חנוך לבעל חשב האפוד זצ"ל שמובא שם שכלים שאוכלים עמם כמזלגות וכפות ויש על בית יד שלהם סדקים וחריצים ליופי, מותר להגעילם לפסח ואין לחוש על חמץ בעין באותן הסדקים, כי מה שכתב הרמ"א שאין להגעיל כלי שיש בו סדקים אם אי אפשר לנקותם היטב היינו דוקא אם הסדקים הם במקום שמשתמשים שם עם המאכל, אבל סדקים אלו שהם על מקום אחיזת היד אין לחשוש שנדבק שם חמץ בעין, אך יש להזהר לנקותם היטב לפני הגעלה.

ודרשת וחקרת חלק א' או"ח סימן נ"ו שהביא את דברי האבן ישראל שם, והשיג עליו דמהיכי תיתי לחוש לחמץ שלא ידוע לנו, שהרי כל תשמישם של דודי המים בכל השנה הוא אך ורק למים, ואין דרך להכניס שם חמץ לעולם, ובירורה דעה סימן צ"ט סעיף ה' בט"ז ס"ק י"א ובש"ך ס"ק ט"ז מבואר דאחזוקי איסורא לא מחזקינן, דמהיכי תיתי נימא שנפל פירור, ונכנס לברז, ונתכסה בחול, לפני שיצא בזרם המים, ונראה שזה דבר שלא שכיח כלל, עכ"ד. ובספר חקת הפסח להגר"א פרץ שליט"א כתב דנראה דאין צריך להסיר אבנית מן הקומקום כי נחשבים האבנית ככלי אבנים דמהני להם הגעלה, ואדרבא הסרת האבנית בחומר המקובל הלא הוא מלח לימון בעייתית, משום שרבים הסוברים שמלח לימון חמץ היא, ונמצא שמסיר את האבנית כדי לשבח את ההגעלה וגורם לקלקול שמכניס חמץ או חשש חמץ לתוך הכלי, וראה במשנה ברורה ס"ק כ"ב.

כו. בשו"ת אבני ישפה חלק ז' סימן ס"ג ענף ב' נשאל לגבי סכינים ומזלגות שיש עליהם מראה של ליכלוך וקשה לנקות אותם, האם מותר להגעילם כן. והביא שם את דברי השו"ע סעיף ג' שאם יש בו גומות ואינו יכול לנקותו יפה אינו

השחיזו הפכין ומסיר קצת מהברזל

יא. מי שהשחיזו הסכין היטב בענין שמסיר קצת מהברזל הרי זה כמו ליבון, ולכן בדיעבד אם נשתמש בו ברותח אחר ההשחזה אפילו הוא בן יומו מותר, אמנם כל זה לענין שאר איסורים, אבל לענין חמץ בפסח אסורי.^כ

הכשרת הנדן של הפכנים

יב. הנדן של הסכנים אין לה תקנה בהגעלה ואסור להכניס בה הסכין בפסח.^{כא} ובדיעבד אם הכניס בה הסכין בתוך הפסח פשיטא דאין לאסור דצונן אינו מבליע ורק צריך לראות הסכין קודם שיגע במאכל שמא נדבק בו איזה דבר מהנדן.^{כב}

הכשרת כלי שפיו צר

יג. כלי שפיו צר ויש שם חלודה שאי אפשר להסירה, לא מהני לו הגעלה.^{כג}

הגעלת כלים להעבירם מבשרי לחלבי ולפרווה

יד. סכנים וכדומה הבלועים מבשר אסור להגעילם כדי להשתמש בהם לחלבי, ואם עבר והגעיל אותם שרי בדיעבד. ויש אומרים כמה עצות איך שרי להגעילם ממין אחד להשני, כגון כשמגעילים הכלי לצורך פסח אפשר לשנות מבשר לחלב^{כד}, או להטריף את הכלי קודם ואח"כ

ציונים והערות

- כז. עי' ביורה דעה סימן קכ"א סעיף ז' ובש"ך שם, ועי' בפמ"ג יורה דעה סימן י'.
 כח. רמ"א שם, והמשנה ברורה ס"ק כ"ו כתב דלפי שאי אפשר לנקרו היטב מבפנים, אם לא שיפתח התפירות וינקר היטב ואז אפילו הגעלה אין צריך.
 כט. כף החיים ס"ק נ"ו.
 ל. משנה ברורה שם, ועי' בכף החיים ס"ק נ"ד.
 לא. והנה כבר הארכתי בזה בספרי הלכות בשר בחלב סוף סימן פ"ט, ונביא מקצת הדברים כאן עם כמה חידושי דינים. ועי' בכל זה במשנה ברורה ס"ק י"ט בשם המגן אברהם והחתם סופר. ובשו"ת מהרש"ם חלק ב' סימן רמ"א.

מגעילולב. ומותר להגעיל כלי חלבי או בשרי לפרווה^{לג}.

ציונים והערות

- לב.** דעת הפמ"ג מובא במשנה ברורה סימן תק"ט ס"ק כ"ה.
- לג.** שו"ת מהרש"ם חלק ב' סימן ר"מ, ועי' בשו"ת אבן יקרה יורה דעה סימן ל"ה שכתב דלא מלאו לבו להקל שלא בשעת הדחק. אך בשו"ת לבושי מרדכי חלק ג' סימן רי"ב כתב להקל. אמנם בספר חוט שני עמוד קי"ט כתב דכלי חלבי להגעיל לפרווה נמי הווי בכלל המנהג לאסור, דהגעלה לפרווה היינו שיכול להשתמש בתבשיל לבשר. והנה בספר הלכה של פסח שער ז' פרק ח' סעיף פ"ו הביא י' אופנים להתיר הגעלת כלי חלבי לבשרי ולהיפך אף לכתחילה, ונעתיק דבריו הנעימים כאן. א' בשעת הדחק הפמ"ג בסימן תנ"ב א"א ס"ק י"ג מיקל. ב' כלי שהוא ספק בשרי או חלבי מותר להגעילו לאיזה מין שירצה, כך פסק בשו"ת מהר"ש ענגיל חלק ו' סימן כ"ז אות ד' משום שאינו יכול להשתמש בו שהרי הוא ספק. ועי' בשו"ת אגרות משה חלק א' יורה דעה סימן מ"ד לגבי כלים חלביים ובשריים שנתערבו זה בזה. ג' כשמגעיל לצורך פסח כבר הזכרנו שזו עצה להחליף מבשרי לחלבי. ועי' בשו"ת שרגא המאיר חלק ו' סימן סימן כ"ב, ובחלק ד' שם סימן ע"א כתב להתיר אף במתכוין להחליף כיון שיש היכר במה שמגעיל גם לצורך פסח, ובפוסקים משמע שהיכר מהני, וכן הוא מדויק מלשון החתם סופר ומשנה ברורה ודלא כפמ"ג. ד' גם הזכרנו
- להטריף הכלי שרוצה להחליף ומגעילו משום טריפה ואז מותר להחליף השימוש. ה' להגעיל לפרווה כמ"ש לעיל, עי' בדרכי תשובה סימן קכ"א ס"ק נ"ט בשם ספר דעת קדושים. ו' אם עבר י"ב חודש שלא השתמשו בכלי כלל המהרש"ם סימן רמ"א שם הביא הדעת קדושים שמיקל בזה. ז' המוכר כלים לאחרים או הנותן מתנה לאחרים כתב בשו"ת באר משה חלק ג' סימן ק"ה שאפשר בכה"ג להחליף המין למה שרוצים. ועי' בשו"ת להורות נתן חלק א' סימן ל"ה. ח' מי שקיבל כלים במתנה, כתבו הפוסקים שאפשר להקל. ט' מיחם העומד תמיד על הכירה עם מים ומיוחד רק לשמות מים ונשפך מעט רוטב או חלב עליו, מותר להגעילו, עי' בדרכי תשובה שם. י' מפות אחר כיבוסם מותר להחליף שימושם מחלבי לבשרי ולהפך, עי' בדרכי תשובה שם ס"ק ס"ו. ובסמוך נאריך קצת בכמה ענינים שהזכרנו כאן. ועי' בחוט שני עמוד קי"ט שכתב לגבי סכומים בשרי של פסח שהורידם לשבת אחת לחמץ, ואח"כ הגעילום לחלבי לפסח, אין צריך להמנע מלהשתמש בזה, ואף מי שנהג כך כל השנים הגעיל מחמץ לפסח ומפסח לחמץ מחלבי לבשרי, דאם יש אולי טענה, אזי הטענה על מה שהורידם מפסח לחמץ על מנת לחזור ולהכשירם לפסח. אמנם על פי מה שכתב הפמ"ג שמותר להטריף הכלי על מנת להחליף מבשר לחלב, אם כן אף בנידון דידן שפיר דמי.

הכשרת תנור מבשרי לחלבי או להיפך

טז. מי שרוצה להכשיר את התנור היום לבשרי ולמחר לחלבי, הדין תלוי, אם מטרתו בהכשרה היא להשתמש בו לפרווה, מותר להכשירו כך. אמנם אם מטרתו להכשיר לבשר מחלב ולהיפך, נחלקו בזה גדולי הפוסקים, ולכן לכתחילה מן הראוי להחמיר, ובשעת הדחק כגון מי שהלך לטיול ורוצה לשנות את מין התנור וכדומה יהא מותר^ל.

להגעי' כלים שמסופק אם השתמשו בהם לבשר או לחלב

טז. כלי שיש ספק אם השתמשו בו לבשר או לחלב, מותר להגעילו ואח"כ להשתמש בו במה שירצה. אבל בלי הגעלה אין להשתמש בו לבשר או לחלב, אלא רק לפרווה^ל.

כלי בשר שנתערב עם כלי חלב

יז. מי שנתערב אצלו כלים של בשר עם כלים של חלב, וכעת רוצה להכשירם, רשאי לאחר ההכשרה לייחד את הכלים לאיזה מין שירצה,

צינונים והערות

לד. והנה להכשירו לפרווה כבר הזכרנו שמוותר ופשוט הוא. ולענין הכשרה מבשר לחלב, הגר"ש וואזנר שליט"א מחמיר בזה, ובשעת הדחק יעשה שאלת חכם, וכן עי' בשו"ת חלקת יעקב יו"ד סי' כ"ג אות ג' שכתב דבתנורין שלנו אין להקל להכשיר מבשר לחלב, וכן בשו"ת שרגא המאיר חלק ד' סי' ע"א אות ג' ובשו"ת להורות נתן חלק א' סי' ל"ד אות כ'. אמנם בשו"ת תשובות והנהגות חלק א' סימן ת"ל כתב דאע"פ שכתב המג"א סימן תק"ט ס"ק י"א דמנהג העולם שלא להכשיר כלי בשר לכלי חלב או איפכא, מ"מ מנהג זה הוא רק בכלים אבל בתנור מבואר מהפוסקים דהקילו להכשיר כיון דהכשרו בקל, דתמיד הרי מסיקים לפני האפיה ומעיקר הדין סגי בכך להגעלה,

וכ"מ במג"א גופיה סימן תצ"ד סק"ח, ולכן בזה לא נהגו משום דלא חששו דיבוא לידי מכשול.

לה. בשו"ת שבט הקהתי חלק א' סימן רכ"ה נשאל אודות מי ששכח אם כליו בשריים או חלביים, וכעת רוצה להיחד אותם לשימוש או בשרי או חלבי, אפשר להגעיל הכלים ולייחד אותם, וטעמא דמילתא משום דכל המנהג שלא להכשיר את הכלים מבשר לחלב הוא רק שודאי השתמש בו לבשר וכעת רוצה להשתמש בו לחלב ויש חשש שישכח, אבל אם מסופק אם השתמשו בו לבשר או חלב אין לנו לחדש גזירות. ועוד הביא שם מאחר שאינו יכול להשתמש עם הכלים לבשר או לחלב מספק, לכן הרי הכלים אצלו ככלי שנטרף וצריך

וכגון שנתערבו כפיות חלב עם בשר, רשאי אחרי ההכשרה לייחד את כולם לבשרי או לחלבי וכדומה^ל.

הרוצה לתת כלים למתנה או למכור ולחכשירן מבשר לחלב יח. לפי כל הנ"ל נראה שאפשר להגעיל כלי שעומד לתת לחבירו במתנה או שרוצה למכור לאחר ולהגעילו מבשר לחלב, כי לא שייך לגזור שמא ישכח כיון שכל מטרתו למכור כלי בשרי או חלבי או לתת מתנה שהוא כלי בשרי או חלבי^ל.

המקבל כלים במתנה ורוצה להגעילם מבשרי לחלבי יפ. מי שקיבל במתנה כלים בשריים או חלביים, ורוצה כעת להגעילם ולהחליפם, מותר לעשות כן ואין חשש שיטעה^ל.

ביצד נוהגין בשעת הדחק

ב. בכל מקום שיש שעת הדחק וכגון שאין לו ברירה וצריך כלי וכדומה יש להתיר ולסמוך על עיקר הדין שאפשר להגעיל כלי מבשר לחלב או להיפך^ל.

צינונים והערות

הכשרה, וכמו שהזכרנו במקום אחר שאפשר לכתחילה להכשיר כלי שנטרף לבשר או לחלב אח"כ.

לו. והנה ראה בספרי באריכות לענין אם צריכים להגעיל הכלים בכלל מטעם דבר שיש לו מתירין בסימן ק"ב שו"ע

סעיף ג'. ומ"מ לענין הך מנהג אין צורך להחמיר כיון שאין מטרתו להחליף מבשר לחלב אלא הכל מונח אצלו כספק וכמ"ש לעיל, ועוד אין לו צד להשתמש

לט. כ"כ הפמ"ג סימן תנ"ב א"א ס"ק י"ג.

לז. כן נראה פשוט לפי כל הנ"ל, וכך מבואר באחרונים, עי' בדרכי תשובה סימן קכ"א ס"ק נ"ט.

לח. עי' בשו"ת באר משה חלק ג' סימן ק"ה, ומובא בשו"ת רבבות אפרים חלק ה' סימן תקי"ט.

סעיף ד' כלים שהשתמשו בהם על ידי האש-ליבון

א. כלים שהשתמשו בהם על ידי האש כגון שפודים וכדומה צריכים ליבון^מ, והוא שיתלבן הכלי עד שניצוצות ניתזין מהם. ויש מקילין עד שנתלבן לשיעור שקש נשרף עליו מבחוץ^{מא}, אך

ציונים והערות

הציון ס"ק ל"ב כתב דאם אינו ידוע לו רק מסתמא, אף דלכתחילה בודא יש ללבנו מחמת ספק, מ"מ בדיעבד אם הגעילו ונשתמש בו אפשר דאין להחמיר, ובפרט כשהוא אינו בן יומו בודאי יש להקל בדיעבד.

ולענין דינא אם חמץ נחשב היתרא בלע או לא, המשנה ברורה ס"ק כ"ח הביא מהחק יעקב ועוד דאף שרוב הראשונים מחמירים בזה, מ"מ אין ללמוד מהך דינא לשאר דינים כיון שלפעמים יש עוד צירופים להקל כדי להחשיב חמץ כהיתרא בלע.

מא. והנה הרמ"א שם הביא כן בשם המרדכי והגהות מיימוני, וטעמם להקל בליבון עד שקש נשרף מבחוץ משום דהיתרא בלע ובעצם די בהגעלה, ואותו ליבון לא גרע מהגעלה ומפליט יותר מהגעלה. ועי' בט"ז שם מה שהשיג על המרדכי, וכתב החק יעקב דלא דק הט"ז והשיג עליו בחנם, כי עכ"פ כיון שהיתרא בלע די בהגעלה. ולמעשה לענין מהו הגדר של ליבון קל, עי' בט"ז שם שכתב דליבון קל היינו שמהצד השני נעשה חם שהיד סולדת בו, והשו"ע הרב סעיף ט"ז כתב דאף שמדינא סגי ליה עד שמחמם צד השני לחום של יד סולדת בו, מ"מ סגי ליה בליבון קל היינו עד שקש נשרף עליו. ובספר סידור פסח כהלכתו

מ. שו"ע סעיף ד', ועי' בט"ז ס"ק ח' שכתב שזה דינא דברייתא סוף מסכת עבודה זרה, והביאו הראשונים לגבי חמץ אע"פ שהברייתא מיירי בשאר איסורין, וצריך ליבון כשאר איסורים כיון שנשתמשו על ידי האור. והביא שם הערת הר"ן דאע"ג דקיימא לן דכל היכי דהיתרא בלא סגי ליה בהגעלה, מ"מ יש לומר דחמץ כיון דשמו עליו איסורא בלע מקרי. אולם מצאנו בכמה מקומות כגון לעיל בסימן תמ"ז סעיף ד' וכן בסימן תנ"ב לענין זמן הגעלה דמחשיבים חמץ כהיתרא בלע, ומעוד כמה מקורות מוכח שחמץ נחשב היתרא בלע, ואם כן מדוע בעינן ליבון, ולפחות שיהא מותר לכתחילה לעשות הגעלה. והשיב שם דצ"ל דהני שפודים מיירי דצלאו בו חמץ בעין, וע"כ הוי דינו כמו תנור שאפו בו פת בלי משקה וצריך ליבון כמ"ש לקמן שו"ע סעיף י"א. וביאור הדברים היינו שמאחר שגוף החמץ נוגע בהם בשעת צליתו ואין ביניהם שום משקה שיוליך טעם החמץ לתוך השפוד, אלא על ידי חום האש בלבד נבלע בהן טעם חמץ, לפיכך אינו נפלט מהן על ידי הגעלה במים רותחין אלא על ידי חום האש, דכבולעו כך פולטו. וע"כ הביא המשנה ברורה ס"ק כ"ז מש"כ הט"ז דאם ידוע לו שלא צלו עליו חמץ, רק שצלו עליו בשר עם מלח שלא נבדק מחמץ בזה די בהגעלה אפילו לכתחילה. ובשער

נוהגין כסברא ראשונה להחמירמב.

מהו ליבון גמור

ב. ליבון גמור היינו שניצוצות מנתזין ממנו, ובזמנינו מצאנו כמה דעות מהו השיעור של ניצוצות ניתזין ממנו וראה הערה אריכות בזה, ודעות שונותמג.

ציונים והערות

אותו כל כך, אכן במקום הפסד מרובה ומניעת שמחת יום טוב והוא אינו בן יומא מעת שהשתמשו בו החמץ, יש לסמוך בדיעבד על הפוסקים דסוברים דחמץ מקרי היתרא בלע, ודי במה שהכשירו בהגעלה או על ידי ליבון קל.

מג. והנה בירושלמי סוף מסכת עבודה זרה כתב כן, ועי' בהג' אשרי סוף מסכת עבודה זרה, וכן נפסק בטור סעיף ד'. אמנם במסכת עבודה זרה בבלי דף ע"ו: כתב שליבון גמור היינו עד שתסיר קליפה עליונה, וכן פסק הרי"ף, ועוד. ולמעשה כתב בחק יעקב ס"ק כ"ד ובפמ"ג משב"ז ס"ק ח' ועוד כמה פוסקים שליבון גמור היינו שילבנו באור יפה יפה עד שיהיו ניצוצות מנתזין ממנו או עד שתסיר קליפתו העליונה, ובמשנה ברורה ס"ק כ"ט כתב ניתזין מהם - או עד שתסור קליפתו העליונה. וראה בספר אמת ליעקב יורה דעה הערה נ"ד שכתב דמה שכתבו הפוסקים ששיעור ליבון גמור הוא שיהיו ניצוצות ניתזין ממנו, נראה שסגי אם יהיה חם כל כך עד שיהיו ניצוצות ניתזין ממנו אם מוסיפים איזה פעולה, כגון שמכים אותו בפטיש וכדומה.

והנה בזמנינו השיעור של ליבון גמור נחלקו בזה הפוסקים, ומצאנו בספר

פרק ה' הערה 27 כתב דפשוט דלשים את הכלי על האש על כל הכלי עד שיהיה הצד השני חם כ"כ שהיד סולדת בו, וגם צריך ללבן מבפנים גם בליבון קל.

ומציאה חשובה מצאתי בשו"ת שלחן הלוי להגר"י בעלסקי שליט"א פרק כ"ד שאלה כ"ב שנשאל שם כאשר נפסק לעשות ליבון קל בתנורים וכדומה, א' כמה מעלות חום נצרך לזה ולכמה זמן צריך לחמם, ב' האם צריך שהמתכת של התנור תגיע לטמפרטורה זו או שמספיק שהאוויר בתנור יגיע לחום זה. והשיב א' חום התנור שבו יש לעשות ליבון קל, תלוי באורך הזמן שבו מפעילים את התנור, והוא 375 מעלות פרנהייט 190 מעלות צלזיוס למשך שעתיים, או 450 מעלות פרנהייט 232 צלזיוס למשך שעה וחצי או 550 פ' 287 צ' לשעה אחת. ב' נהגו למדוד רק את חום האוויר שבתוך התנור כמו שעושים על ידי כלי המדידה הרגילים הנמצאים בכל מקום, עכ"ד.

מב. הכרעת הרמ"א שם, ועי' במשנה ברורה ס"ק ל"ב שהביא בשם האחרונים שמעיקרא דינא ההלכה כדעת המחבר דחמץ מקרי איסורא בלע, ועל כן צריך ליבון טוב שיהיו ניצוצות ניתזין ממנו, ואפילו בדיעבד יש לאסור אם נשתמשו בפסח בעוד שלא ליבנו

הכשרת הצובה

ג. קיימא לן דחצובה דהיינו כלי שיש בו ג' רגלים שמעמידים הקדירה עליה צריך ליבון, וראה הערה אם סגי בליבון קל או דוקא ליבון גמור^{מד}.

ציונים והערות

בודאי א"צ יותר מ-400 מעלות צלסיוס כדי שכל הטעם הבלוע יהפך לפחם, עכ"ל. ובהמשך דבריו כתב דאולי הכוונה בשיעורא דניצוצות ניתזין [שהוא שיעורא דקליפתן נושרת] היא לבעין שנדבק לכלי שאינו ניטל ע"י נקיון של מים ורק ע"י האש הוא ניתז ומתקלף. ומידת החום בזה קשה לשער, אבל לכאורה כשהמתכת מתאדמת או זוהרת ודאי שהגיעה לשיעור של ליבון, שזהו פירוש המלה "ליבון" - מלשון לבן, שהמתכת משנה את צבעה, וישנן מתכות שבהגיען לשיעור חום כזה נמסות ואינן זוהרות, ובהן א"א לעשות ליבון גמור, וחום זה שמתכת מגיעה לידי זוהר הוא כ-450-480 בערך, והביא כן מהגרל"י הלפרין שליט"א, עכת"ד.

מד. רמ"א שם בשם המהרי"ל, וטעם דצריך ליבון ולא סגי בהגעלה, כתבו הט"ז ס"ק י"ב ועוד אחרונים משום שיש לפעמים נפשך עיסה עליה בלבד. ועי' בפמ"ג שם שכתב דמשמע דאם נשפך משקה חמץ שכר וכדומה אף שבחוף הוא ואש שולט שם כל שבלע משקה יש כח במי הגעלה לפלוט, ולמעשה בדיעבד יש להתיר על ידי הגעלה אם נשפך משקה עליו. ועוד הביא שם שאף אם הניח קדירה בפסח על חצובה שנבלע על ידי עיסה כלומר דבעי ליבון, יש להתיר בדיעבד כיון דדומיא

מעדני אשר יורה דעה סימן קנ"ט, שכתב וז"ל והנה מציאות זו של ניצוצות ניתזין צ"ב, דכיום לא רואים ניצוצות יוצאים מהכלי. וראיתי בס' דרך כוכב עמ' ש"י שכבר עמד על המחקר בזה הרה"ג אהרן פפויפר זצ"ל, וכתב על כך בזה"ל "ואחרי זמן פגשתי מומחה גדול למתכות ושאלתי אותו מה דעתו ע"ז, ואחרי מחשבה של כמה ימים ביאר לי את הענין באופן ברור מאד, שבזמנם כשהיו מייצרים כלי מתכות לא היו דוחסים אותם כ"כ כמו היום והיו יותר רווחים של אויר במתכת, וכך שהיה מתקבץ שם הרבה טעם מהאוכל. וכשהיו מחממים את הכלי בחום גבוה היה טעם האוכל הבלוע נהפך לפחם, ופחם זה מוציא ניצוצות עד שהיו נראים ניצוצות יוצאים מן הכלי. אמנם בזמנינו כשמיצרים כלי מתכת דוחסים את החומר מאד, יש הרבה פחות אויר בתוך גוף הכלי והטעם הנבלע בו הוא מעט מאד, ולכן כשמחממים הכלי בחום גבוה אף אמנם שהטעם הבלוע הופך לפחם בכל אופן אין ניכרים ניצוצות כלל כיון שיש מעט מאד טעם שנהפך לפחם, ובוהו כבר נסתלקה התמיהה הראשונה למה בזמנינו אין רואים ניצוצות. ושאלתי מאיזה שיעור חום שמחממים המתכת כבר יהפך הטעם הבלוע בה לפחם, ואמר לי שלדעתו כבר ב-350 מעלות צלסיוס אבל

אם מותר ללבן כלי שחוששים שיתקלקל

ד. כלי שיש חשש שיתקלקל על ידי הליבון אסור ללבנו, דחוששים שמא לא ילבנו יפה מחשש קילקול, אבל משום קילקול מועט שיש בכל ליבון, אין לחשוש שלא ילבנו יפה כדי שלא יתקלקל מעט. ואם אי אפשר ללבנו אפשר להגעילו ג' פעמים ואח"כ להמתין י"ב חודש^מ.

להכשיר כלי בהגעלה כשצריך ליבון

ה. כלי שחייב בליבון קל והגעילו אותו כשר בדיעבד, ואם הכלי חייב בהגעלה אפשר לכתחילה לעשות ליבון כיון שעדיף ליבון מהגעלה^מ.

צינונים והערות

כגון במוסדות או מקום ציבורי וכדומה אי אפשר ללבן. ואם הכלים יותר פשוטים יש להקל לאחרים להכשירם בפרט בשעת הדחק, ועי' שם יתר מ"מ בזה.

מו. כך נלמד מדברי הרמ"א שם, ועי' בפמ"ג סימן תנ"ב סדר הגעלה, אבל אם הקש לא נשרף עליו הרי זה נחשב פחות מכלי ראשון, ויש חולקים עליו וסוברים שזה עדיין ככלי ראשון. ומה שסגי בדיעבד אם עשו רק הגעלה, כ"כ במשנה ברורה ס"ק ל"ד שהביא כן מהפמ"ג. ולפי זה מה דקיימא לן להקל לכתחילה לעשות ליבון במקום הגעלה, יוצא לנו לפעמים אופן יותר קל להגעיל כלים, משום דלקמן מובא שאין להגעיל שום כלי עד אחרי שעברו מעת לעת, והכא כשעושים ליבון לא צריכים המתנה ואפשר לעשות מיד, ולכן לפי מה שיש אומרים שהמדליק תנור אפיה לחום הכי גבוה נחשב כליבון קל, אפשר מיד להכניס את הכלי הצריך הגעלה לתוך התנור ודיו בכך.

דב' קדירות נוגעין זה בזה, כמ"ש יורה דעה סימן צ"ב רמ"א סעיף ח', ואין לחוש אפילו למשהו שיפלט, וצ"ע בזה. ועי' בכף החיים ס"ק ע"ד. וכן כל זה מובא במשנה ברורה ס"ק ל"ד וכתב דהוי רק חומרא דפסח, וביאר האגרות משה ביורה דעה חלק א' סימן נ"ט משום שאין אדם בודל מן החמץ במשך השנה, ולכן עשו הרחקה יתירה אף שאין בו חשש איסור. ולמעשה אף אם נשפך, כבר נשרף והלך לו כיון שבכל שעה היא על האש, ועל כן די בזה בליבון קל. וכן נקט הערוך השלחן סעיף י"ד שדי בליבון קל, ואף שסתימת הרמ"א ושאר אחרונים לעשות ליבון חמור, מ"מ מאחר שהמשנה ברורה כבר הכריע להקל אפשר לסמוך עליו לדינא, ומי שרוצה להדר משום חומרא דפסח ולעשות ליבון חמור, תע"ב.

מה. כ"כ בספר סידור פסח כהלכתו פרק ה' סעיף ז', והביא שם מספר תבואות שמש סימן מ"ז ס"ק ד' דאף אם המלבן אינו בעל הכלי ולא יחשוש כל כך

סעיף ה

הכשרת כלים באותה מידת חום שהשתמשו בה

א. כלים שהשתמשו בהם בחמין אופן הכשרתם היא כפי תשמישן, ולכן אם תשמישן בכלי ראשון, כך הכשרן בכלי ראשון, וכגון כף שהגיסו בו בקדירה מרק וכדומה צריך להכשירן בכלי ראשון^מ.

הכשרת כפות מזלגות וכו'

ב. לפי הנ"ל כלי שתשמישו על ידי כלי שני כגון כפיות או מזלגות וכדומה שתחבו לתוך כלי שני שהיד סולדת בו, סגי ליה להכשירן בתוך כלי שני, ואם שכח להכשירן ראה הערה^מ.

ציונים והערות

להגעילו על גבי כלי ראשון שעומד על גבי האש אף שאינו מעלה רתיחות.

מח. שו"ע שם, ולפי זה אופן ההכשרה צריך להיות על ידי ששופכים מים חמים מכלי ראשון לתוך כלי שני, ולתוך כלי זה אפשר להכניס את הכפיות ומזלגות שם וסגי ליה בזה.

ולענין כלי שני אם הוא מבשל או לא, כבר הארכנו בזה בכמה מקומות, ראה בספרי על האו"ה סימן ק"ה דברי השו"ע סעיף ב' אריכות בזה, וכן לעיל בסימן תמ"ז וקחהו משם.

ולענין מי ששכח להכשיר כלים שהשתמשו בהם בכלי שני והשתמשו בהם בדיעבד אם נאסר המאכל בפסח, עי' במשנה ברורה ס"ק י"א שכתב דבדיעבד אם לא הכשיר כלים אלו ששימושן על ידי כלי שני בין בכלי מתכות או כלי חרס אפשר להקל בדיעבד במקום הפסד מרובה ומניעת שמחת יום טוב אם הוא אינו בן יומו.

ולענין כלי ששימושן בכלי שלישי דהיינו שמערה מכלי ראשון לכלי שני ומזהכלי השני לכלי שלישי, וכן כלי

מז. שו"ע סעיף ה', והכלל הוא דכבולעו כך פלטו, ולכן אם השתמשותו כל השנה על ידי שהוא כלי ראשון שאינו על האש גם הכשירו צריך בהגעלה בכלי ראשון. והמשנה ברורה ס"ק ל"ו הביא דברי האחרונים שנקטו דלפי הטור ביורה דעה סימן קכ"א, דאם השתמשו בכף בתוך קדירה על גבי האש, לא סגי ליה בהגעלה בתוך כלי ראשון שלא על האש, ולכן כשהביא השו"ע דוגמא של כף בכלי ראשון אופן ההכשרה תהיה תלויה אם השתמשו בכלי ראשון על האש או שלא על האש. ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק ט' שהביא דאם השתמשו בתוך כלי ראשון שהוסר מן האש כך הכשרן, אולם כבר נקט הפרי חדש ועוד שנוהגין תמיד להגעיל הכל בתוך כלי ראשון שעומד ומרתיח על האש. וחשוב לדעת שאף שכן הוא המנהג אצל הרבה, מ"מ מבואר מהמשנה ברורה שם שאפשר להגעיל כלי שהשתמשו שלא על האש בתוך כלי ראשון שלא על האש, וכן נקט למעשה החזון איש או"ח סימן קכ"ב ס"ק ה' שאפשר להכשירו בכלי ראשון שאינו עומד על גבי האש, וכ"ש שאפשר

הכשרת צלחות וקערות שתשמישם על ידי דבר גוש
 ג. צלחות וקערות שנתנו בתוכן מאכל חמץ שאינו נוזלי כגון דבר גוש,
 אע"פ שהכלי כלי שני ואינו על האש, מאחר שמחמירים בדבר גוש
 שדינו ככלי ראשון, לכן דנים הכלים כאילו הם כלי ראשון וצריכים
 הגעלה בכלי ראשון, וזה אף לדעת המקילין בדבר גוש משום חומרא
 דפסחמט.

כלים שנבלע בהם חמץ על ידי ציר
 ד. כלים שנבלעו בהם חמץ על ידי ציר, צריך להגעילם בכלי ראשון, ולא
 מהני בהן הגעלה על ידי עירווי מכלי ראשון.

כלי שנבלע בו חמץ על ידי דוחקא דסכינא
 ה. כלי שנבלע בו חמץ על ידי דוחקא דסכינא ודבר חריף, מהני ביה
 הגעלה על ידי עירווי מכלי ראשון^{נא}.

ציונים והערות

מט. כבר הארכנו בכמה מקומות בשיטת
 המחמירים בדבר גוש שיש אומרים
 שדינו ככלי ראשון אפילו כשמונח בכלי
 שני, ואע"פ שמצאנו לענין בשר בחלב
 ואו"ה שיש מקילים בזה כגון דעת השו"ע
 והרמ"א, שאני פסח משום חומרא
 דאפילו בני הספרדים מחמירים בזה
 משום חומרא. עי' בזה בשו"ת אור לציון
 חלק ג' פרק י' שאלה ו'.

נ. דעת הגרי"י פ"ש זצ"ל בהגדה של
 פסח אבן ישראל עמוד ט"ז.

נא. דעת הגרי"י פ"ש זצ"ל שם.

שתוחבה בכלי שלישי ועדיין הכלי יד
 סולדת בו הכשרו גם בכלי שלישי דהיינו
 שישפוך מים רותחים מכלי ראשון לשני
 וממנו לשלישי ויכניס הכלי ויכשירו. וכך
 נראה כפי כל הנ"ל, ולכאורה מאחר שיש
 מח' גדולה בין הפוסקים כמו שהזכרנו
 בכמה מקומות אם בכלי שלישי מבשל
 או אפילו מפליט בכלל, ומה שיש
 מחמירים בפסח אינו אלא מטעם חומרא
 דפסח להחמיר כדעת המחמירים בשאר
 איסורים, לכאורה אם השתמשו בהם
 בדיעבד בלי להכשירם מותר אפילו שלא
 במקום הפסד מרובה, וכן משמע מהשער
 הציון ס"ק י'. ועי' בערוך השלחן סעיף ה'
 שכתב דאפשר להגעיל כלים אלו על ידי
 עירווי מכלי שני וסגי ליה.

עירווי מכלי ראשון

ו. כלי שהכשירו על ידי עירווי מכלי ראשון שלא נפסק הקילוח, לכן יש לערות מכלי ראשון ישריב על הכלי בלי שום הפסק או כלי אחריי.

ציונים והערות

לא מהני מה שמעירין עליו. והפמ"ג משב"ז ס"ק ט' כתב דאם כלי נאסר על ידי עירווי מאיסור מכלי ראשון, ואח"כ הגעילו בכלי שני במקום להכשירו על ידי עירווי, התבשיל מותר אף בלא הפסד מרובה, וכל זה מיירי באיסור או בבשר בחלב, אבל בחמץ בפסח יש להחמיר אפילו בהפסד מרובה, וצ"ע. ובמשנה ברורה ס"ק מ' כתב דאפילו בדיעבד לא מהני על ידי הכשר מכלי שני, וכנראה דכתב כן דמיירי התם בחמץ בפסח ופשוט הוא.

והערה חשובה ראיתי בספר קנה בושם על הלכות פסח עמוד ע"ח והוא, דבכל מקום שעושה הכשרה על ידי עירווי מכלי ראשון, צריך שהמקום שמערה עליו יהיה יבש. וטעם הדבר הוא משום דיסוד דין עירווי מכלי ראשון הוא שהעירווי מפליט כדי קליפה, אבל זהו רק כשהמים רותחין שיש בהם כח להפליט, אבל אם נתקררו קצת שוב אינם מפליטים, ולפיכך צריך שהמקום שמערה עליו יהיה יבש בעת העירווי, כי אם יהיה רטוב, המים הרותחים מצטננים מיד על ידי המים הקרים שיש שם ואינן מפליטים. ולפי זה תקשה איך אפשר להכשיר על ידי עירווי, כיון דצריך שיערה תדיר על מקום יבש, והלא כששופך בפינה אחת מתפזרים המים על שאר חלקי הכלי, ושוב האיך מועיל לערות שם מים רותחים עד שינגבם. [נלמעשה לקמן

נב. ובמשנה ברורה ס"ק מ"א כתב דיש להזהר שכל כלי שצריך הכשר על ידי עירווי מכלי ראשון אופן העירווי צריך להיות באופן שמעירין ישר מהכלי ראשון בלי הפסק הקילוח. ובשער הציון סימן תמ"ד ס"ק ד' הביא בשם הפמ"ג שאין לערות מכלי המיועד לבישול בפסח כגון קומוקם של פסח וכדומה. ובשו"ע הרב סעיף ג"ט כתב טעם הדבר מפני שיעלו האדים מהכלי התחתון על ידי הקילוח הניצוק ויבליעו טעם חמץ בכלי העליון, ומטעם זה יש נוהגים שלא להשתמש בפסח בכלי שמעירין עליו ממנו לכלי חמץ, וכל זה לכתחילה אבל אם כבר נתבשלו בכלי זה וכדומה אין לאסור התבשיל בדיעבד.

נג. שו"ע שם, ואם הכשירו בכלי שני לא מהני כגון להכניס את הכלי בכלי גדולה שנשפך מתוכו מכלי ראשון. ועי' בפמ"ג א"א ס"ק י"ג שכתב דאם מניח כלי הצריך הכשר על ידי עירווי מכלי ראשון בתוך כלי גדול, ומערה עליו כשהוא בתוכו צריך להזהר שהקילוח יהא נוגע בכל המקומות מבפנים ומבחוץ עליו. וכ"ש שאין להכשיר כלי המחייב הכשר על ידי עירווי בכלי שלישי, ואדרבה כבר נוהגין להכשיר כלי שתיה בכלי ראשון על האש ונכון הוא. וה"ה להיפך מכל הנ"ל כתב הט"ז ס"ק ט' דכלי דבעינן עירווי להכשירו כיון שתשמישו על ידי עירווי, אבל כלי שתשמישו על ידי האור

הגעלה על ידי זיעה

ז. יש אומרים שמועיל הגעלה על ידי זיעה לכלי שנאסר על ידי זיעה, כיון שכבולעו כך פולטו, ויש מחמירים, וראה לקמן במה שהארכנו בזה בדברי השו"ע סעיף י"ד לענין כיסוי כלים.

כלים שיש בהם סדקים או גומות או חלודה

ח. כל הכלים שיש בהן סדקים או גומות או חלודה והוא בתוך הכלי ולא יכול לנקרן ולנקותן, אין להגעילן וצריכים ליבון בכל מקום הסדק והחלודה^{יד}.

ציונים והערות

הבאנו דעת הגר"ש קמנצקי שליט"א שהיקל בזה. והן אמנם כשמערה על דף שלחן וכדומה, יש לו עצה להעמיד את הדף במשופע, ובעת העירו יערה מלמטה למעלה, שמקודם יערה למטה וכך יעלה ויערה עד למעלה, ונמצא שתמיד הוא שופך במקום יבש, אבל אם לא יעשה כן נמצא ששופך על מקום רטוב. אך כשמערה על השיש הקבוע והבנוי במטבח אינו יכול לשפכו, והקצת שיפוע שעושים בשיש כהיום אינו שיפוע מספיק לנידון דידן שלא יתפורו המים, ועל כן טוב שיקח קומקום שפיו רחב קצת וירחיק את פיו קצת מן השיש, ואז בוריו יערה את מים בשפיכה אחת, באופן שסילון המים יפול בבת אחת ובשפיכה אחת על כל השיש, עכ"ד. וראה לקמן מה שהארכנו בנידון של הכשרת שלחנות ושיש במטבח על דברי השו"ע סעיף כ'.

נד. כל זה דברי הרמ"א שם, והמשנה ברורה ס"ק מ"ג כתב דדוקא בתוך הכלי, אבל מחוץ לכלי אין צריך להחזיק

שיש שם חמץ בעין בהגומות, ובשער הציון שם הביא דאף שיש מחמירים וחוששין לחמץ בעין מבחוץ לגומות, מ"מ הרמ"א סבר דאין אנו חוששין כלל שנכנס חמץ בעין מבחוץ להגומות כיון שאין עיקר התשמיש שם, וכן דעת כל האחרונים. ולענין כלי כגון מצקת וכדומה ששואבים מכלים גדולים יותר ודרכם להתדבק חמץ בעין גם בחוץ, יש להחמיר אף מבחוץ דלחמץ בעין אין מי הגעלה פולטין. ועי' במקור חיים שכתב דכנגד מקום קיבולו של הכלי ודאי מפעפע ואם יש שם סדק מבחוץ אסור. ובספר דעת תורה כתב על דברי הרמ"א כאן, שנראה דדוקא אם נשתמש בכל הכלי גם במקום הסדקים וגומות, אבל אם ניתו קילוח של חמץ על הכלי שלא במקום הסדק, יש לומר דמהני הגעלה ואין צריך ליבון במקום הסדק, דהא ליכא בעין במקום הסדק, רק בליעה וממילא יש לומר דלא צריך ליבון שם. ולכן אם ניתו ונאסר רק כדי קליפה יש להתיר על ידי הגעלה, עי' שם.

כיסוי כלים שאי אפשר לנקותם היטב

ט. כיסוי כלים המחוברים על ידי צירים שאי אפשר לנקותם היטב, כיון שהחמץ נכנס לתוכם אף מבחוץ וקשה להסירן אין להגעילם.¹⁷

סעיף 1 הכשר כלי לפי רוב תשמישו

א. בהכשרת כלים דעת המחבר ומנהג הספרדים דנוהגים מעיקר הדין להכשיר כל כלי כפי רוב תשמישו של הכלי, ולכן קערות סכומים וכדומה אע"פ שלפעמים משתמשים בהם בכלי ראשון, מ"מ כיון שרוב תשמישן על ידי עירווי מכלי ראשון וכדומה כך הוא הכשרן, ולפי זה אם עיקר תשמישו בכלי שני וכו'.¹⁸ אמנם מנהג האשכנזים כדעת הרמ"א

ציונים והערות

נה. פמ"ג מובא במשנה ברורה ס"ק מ"ד. ועי' מה שכתבנו לקמן על דברי השו"ע סעיף י"ד.

נו. שו"ע סעיף ו', וכדעת הרשב"א חלק א' סימן שע"ב שכתב וז"ל משורת הדין נראה שאין צריכין אלא הדחה כמו ששנינו בבריית'. אע"פ שפעמי' עושין כן כמו שאמר כל שאינו בן יומו ולפי' לא הלכו בהם חכמים אלא אחר עיקר תשמישן, והר"ן במסכת פסחים ריש דף ח: כתב וז"ל אגן בכל כלי בתר רוב תשמיש אזלי' שהרי צלוחיות וכוסות וקיתונות ששנינו בהן מדיחין. אי אפשר שלעתים רחוקות לא ישתמש בהן בחמין ואפי' הכי סגי להו בהדחה אף הסכין גם כן אע"פ שלפעמים ישתמשו בו ע"י האור אין רוב תשמישו בכך ומשום הכי סגי להו בהגעלה ברותחין ובכלי ראשון".

וטעמו כתב הבית יוסף בשם הרמ"ע מפאנו מכיון שכבר עבר מעת לעת מאותה בליעה של מיעוט שימוש, ובליעה שעבר ממנה מעת לעת נותנת טעם לפגם, ואין איסורה אלא מדרבנן, ועוד ביאור מצאנו בשו"ת אגרות משה חלק ה' או"ח סימן ל"א בטעם שהולכין אחר רוב תשמיש, שתמוה בידוע שמיעוט פעמים נשתמשו על ידי אור ועל ידי רותחין, שנבשירו בהגעלה דהרוב - אף שברור שכלי שרק פעם אחת נשתמשו על ידי אור ורותחין דאיסור, צריך הגעלה הגדולה. נראה לע"ד דהא חזינן שרבנן לא אסרו לאכול דבר הפגום, דהא האוכל כשר ורק שאסרו להשתמש באינו בן יומו אטו בן יומו, שהוא איסור על האדם. לכן נהי שבפעם אחד הצריכו הגעלה הגדולה, משום שרק על שם

להחמיר ולחשוש אפילו למיעוט תשמישן של הכלי, ולכן נוהגין להגעיל קערות בכלי ראשון אף אם רק השתמשו בכלי ראשון כמה פעמים. ואפילו אם לא ברור אם השתמשו בכלי זה בכלי ראשון, יש להחמיר ולחשוש שמא כן השתמשו בו בכלי ראשון¹¹.

ציונים והערות

השתמשו בכלי זה ביממה שלפני ההגעלה מ"מ נראה להחמיר ורק כשאינו מסתפק בדבר אין צריך להחמיר בסתמא, כיון שאינו שכיח.

נז. רמ"א שם, והט"ז ס"ק י"א הביא דנראה טעמא דמילתא להחמיר משום דרוב אנשים לא יודעים לחלק בין רוב תשמישו על ידי אש או לפעמים על ידי אש. וכתב הרמ"א להחמיר בכל דבר כגון כפות, ונראה דכפות חמור טפי משום דלפעמים מנענעים בהם לתוך קדירה על האש. והעיר בשו"ת מנחת חן חלק א' סימן כ"ח סוף פרק א' להחמיר לכתחילה כדעת הרמ"א בפרט לפי שיטת המהרש"ל המובא בט"ז יורה דעה סימן צ"ד ס"ק י"ד ובש"ך סימן ק"ה ס"ק ח' דבדבר גוש ועב חם אף על ידי עירוי נחשב כמו כלי ראשון, ודאי לפי זה יש להגעיל בכלי ראשון. ובספר קובץ הלכות הל' פסח להגר"ש קמנצקי שליט"א הביא שם דכל הנ"ל דוקא כשיודע שמיעוט תשמישו הוא בכלי ראשון, אבל היכא שאין דרך תשמישו בכלי ראשון כלל והוא רק חששא בעלמא מתשמיש מועט דלא שכיח, בזה לא מחמירינן, וכ"כ בחתם סופר הגהות על השו"ע סעיף ג', ובספר תבואות שמש סימן כ"ג.

איסור זה נקרא אבל כיוון שנשתמשו בו הרבה נקרא הכלי על שם האיסור של הרוב פעמים, ולא יבואו לטעות לבן יומו ואם כן הוא רק בהגעלה דאחר בן יומו שהוא דרבנן, אבל בהגעלה דאורייתא שהוא בבן יומו אפילו כשאיכא ששים נמי יצטרך להגעיל הגעלה החמורה דווקא אף שהיה רק פעם אחת. וכיוון שהוא טעם עמוק, לא ידעו רוב העם לחלק, לכן נהגו להחמיר כדכתב הט"ז ס"ק י"א.

ועי' בחק יעקב ס"ק ל"א שכתב דאם ידוע שתוך מעת לעת השתמשו בו בכלי ראשון אע"פ שעיקר התשמיש שלו הוא בכלי שני צריכין הגעלה בכלי ראשון דוקא אליבא דכו"ע והוא פשוט. וכן מובא במשנה ברורה ס"ק מ"ז וה"ה אם השתמשו בכלי זה על ידי האור צריך ליבון על ידי האור. ולמעשה ביאר החזון איש סימן קכ"ב ס"ק ג' שאי אפשר להכשירו כפי תשמישו הקל, כיון שצריך שבשעת ההגעלה יהיה אינו בן יומו משימושו החמור, ולכן צריך שיעבור זמן של מעת לעת משעה שהשתמשו באש כדי שבשעת הגעלתו יהיה פגום, דאל"כ ותוך מעת לעת נשאר בו בלוע חמץ אינו נפגם ולא הקילו חכמים בזה. ועי' שם באות ד' שכתב דאם מסופקים אם

בדיעבד האם אפשר לסמוך על רוב תשמישו בציון ב. כל הנ"ל היינו הנהגה לכתחילה, ולכן מי ששכח להגעיל או ללבן כלי שיש לחוש שלפעמים השתמשו בו בחמין, בדיעבד אין לחוש ואפשר לסמוך על דעת המחבר להקל שאולינן בתר רוב תשמישו.⁵⁶

אשכנזי המתארח אצל ספרדי

ג. בן אשכנזי המתארח אצל בן ספרד שבפשטות הכלים שלו שהשתמשו ברובן על ידי צונן וכדומה ולכן לא הוגעלו, מותר לבן אשכנזי לאכול מהכלים שלו בפסח כיון שהוא כבדיעבד דמי, אבל אין ראוי לבשל עבורו מכלים אלו אם אפשר מכלים אחרים.⁵⁷

ציונים והערות

ק"ט אות ט"ז כתב דאסור להשתמש בדבר חריף אם הכשיר כרוב תשמישו. ובשו"ת מהרש"ם חלק א' סימן ע' הביא כן משו"ת בית שלמה, ועי' שם שהביא מדברי הבית מאיר יורה דעה סימן צ"ו שגם בדבר חריף אזלינן בתר רוב תשמישו, וביאר המהרש"ם דס"ל דדבר חריף אסור מדרבנן, והסיק שם להקל בצירוף הסוברים שרק חילתית חשיב חריף, ועי' בשו"ת חתפ סופר סימן ק"י ד"ה אלא שמעלתו, שכתב דאחר הגעלה אינו מתעורר גם בדבר חריף.

נט. כיון דקיימא לן לעיל שבדיעבד אפשר לסמוך על דעת המחבר, לכן בכה"ג שהוא בדיעבד שפיר דמי, וכ"כ בספר סידור פסח כהלכתו פרק ז' הערה 56.

נח. כן פסק המשנה ברורה ס"ק מ"ז בשם החק יעקב ואליה רבה להקל בדיעבד, ואע"פ שהפמ"ג מפקפק להקל בדיעבד, מ"מ בכלי שאינו בן יומו נוכל לסמוך על כל הני פוסקים.

וראיתי בחוברת גלאט מהדורה כ"א עמוד 195 שהביא מאמר מהגר"ע אוירבאך שליט"א שהביא דברי המ"ב ושער הציון, וכתב עליו דדבריו צ"ב, דצ"ל דבדיעבד אין חוששין שישתמש בפסח שלא כדרך תשמישו ותלינן שמסתמא ישתמש כדרכו, דאף אם יקרה שישתמש כמיעוט תשמישו. הרי להרבה פוסקים נותן טעם לפגם שרי, ועי' במגן האלף ס"ק ו'. ואכתי יש לעיין אם ישתמשו בפסח בדבר חריף דלא שייך היתר דנותן טעם לפגם דמחליא ליה לשבח מן התורה, וצ"ע. והחזון איש סימן

כלים שתשמישן לשתייה בצונן בלבד

ד. כלי שתייה של כל השנה כגון גביע של כסף לקידוש, אע"ג שתשמישן בכל השנה בצונן, מ"מ נוהגין להגעילם לפסח, אע"פ שלא השתמשו בהן בחמין כלל.^ס

הכשרת קערות גדולות שלא יכולים להכנס לתוך כלי ראשון

ה. קערות גדולות שלא יכולים להכנס לתוך כלי ראשון מחמת גדלותן, יש לתת עליהם אבן מלובן ויערה עליהם מים ורתחים מכלי ראשון והוי ככלי ראשון, ויעביר האבן על כל הכלי שאז מגעיל כולו.^{סא} ויש

ציונים והערות

שם, והמגן אברהם ס"ק י"ח ומובא בחק יעקב בס"ק ל"ה כתב דאם הקערה יש לה אוגנים ובליטות כעין כפתורים ופרחים אי אפשר להעביר את האבן על פי כולו, ולכן אין להם תקנה אלא להכניסם לתוך יורה. ובספר קובץ הלכות הל' פסח עמוד קי"ג להגר"ש קמנצקי שליט"א נקט דאף דא"א לערות ממש בישירות על גבי האבן על פני כל הכלי, כל שעירה סביב כמה פעמים על פני כל הכלי שפיר דמי. ובספר קובץ הלכות הל' פסח להגר"ש קמנצקי שליט"א עמוד קי"ב כתב דהדבר פשוט דאותן כלים שהרמ"א נקט דצריך להגעיל אותם באבן מלובן, אין להקל להגעילם על ידי עירווי בלי אבן, ויש אנשים שמקילין בזה ואין ידוע מקורם, ובשלמא היכא דרוב תשמישו על ידי עירווי ואי אפשר להגעיל על ידי אבן, כגון צדדי הכיור יש לומר דבדיעבד יש מקום להקל, אבל היכא שתשמישו על ידי כלי ראשון ממש בודאי אין להקל בלי אבן. ולענין עוד כמה פרטים חשובים בנוגע להכשרה על ידי אבן מלובן כתב בספר

ס. כך נראה לנהוג כן לכתחילה, וראה רמ"א שם, ובסעיף כ"ה. וכך פסק הגר"ש קמנצקי שליט"א אע"פ שלא משתמשים בגביע לקידוש לחמין כלל מ"מ המנהג כרמ"א. ובאמת בזמנינו מצוי חשש שבלעו חמץ כיון שלפעמים אפשר שמניחים בתוכו יין שרף ולא שותים את הכל ונבלע בתוכו על ידי כבישה. או שמניחים את הכוס לתוך הכיור עם שאר חמץ ונדבק בו חמץ ורוחצים אותו בחמין ולכן יש לחוש שנבלע חמץ וצריך הגעלה.

סא. רמ"א שם, ובחק יעקב ס"ק ל"ד כתב דכן נוהגין לענין הכשר השלחנות והספסלים וינגב השלחן תחילה כדי שלא יצטנן המים. ובמשנה ברורה ס"ק נ"א כתב דאע"ג דאין זה אלא עירווי, מ"מ כיון שהוא על ידי אבן מלובן כתב בביאור הגר"א דהאבן אינו מניח את המים לצנן, ומשאיר את הרתיחות על ידו, והוי כאילו הוא בכלי ראשון.

וכתב הט"ז ס"ק י"ב דאע"ג דבאיזה מקום לא נוגע האבן מי הרתיחה נוגעים

מחמירין אפילו בקערות כאלו, אלא אם ידוע שהוא אינו בן יומוסב.

להגעיל כלי גדול חלק חלק

ו. מי שצריך להגעיל כלי גדול ואין לו כלי אחר גדול מספיק להכניס אותו לתוכו מחמת גדלותו, אפשר להגעילו בחלקים, כגון להכניס חצי מהכלי וכדומה ואח"כ להגעיל את החצי השני, הכל כפי הענין. ואם יש חלקים יותר גדולים שאפילו אותם אינם יכולים להכניס אותם לתוך המים, אפשר להכשיר את החלקים האלו על ידי ליבוץ^ג.

ציונים והערות

לעיל מה שהבאנו מהקנה בושם זצ"ל שהעיר על זה.

סב. המשנה ברורה שם הביא מהאליה רבה שהכריע לדינא דעכ"פ אינו מועיל הגעלה על ידי אבנים אלא בקערה וכיוצא בזה שרוב תשמישן הוא על ידי עירוי מכלי ראשון, משא"כ בדבר שרוב תשמישו על ידי כלי ראשון אינו מועיל להגעיל באופן זה כיון שאין זה נקרא ככלי ראשון ממש. והמשנה ברורה עצמו הכריע דאפילו בקערה וכדומה אין להקל לכתחילה להגעיל על ידי אבנים אבל בידוע שאינו בן יומו.

סג. כל זה דלא כטבילת כלים שאין טבילה לחצאין, אבל יש הגעלה לחצאין ובלבד שמגעילין את כל הקדירה בתוך מים רותחים, וכן מבואר מהרמ"א כאן, ולקמן בשו"ע סעיף י"א מובא דאם הכלי ארוכה משים חציה והופך עוד ומשים חציה האחר ואם היא ארוכה יותר מלבנה באמצע, וכתב השו"ע הרב סעיף ל"ז דכן יעשה בשאר כלים שהן ארוכין ביותר.

הלכות פסח שם, דכשמגעיל על ידי עירווי באבן מלובן, צריך לכתחילה לדקדק שיהיו המים חמים מחום כלי ראשון, ומ"מ בדיעבד גם מים מכלי שני מהני כמ"ש החיי אדם כלל קכ"ה דין ב, מובא במשנה ברורה ס"ק קי"ד. ולכתחילה יערה בזריזות שיעבור העירווי בקילוח מן הכלי על גבי הכלי שמגעיל, ובדיעבד אף אם זרק המים באויר באופן שנפסק הקילוח עלתה לו ההגעלה.

ועוד האבן המלובן צריך להיות חם באופן שהמים ששופך עליו יעלו בועות ואם אינו מעלה בועות הרי זה כעירווי בלבד, ולכן כשמעביר העירווי והאבן על פני הכלי, צריך להבחין שיהא עדיין חם מעלה בועות. ועוד פרט הרי הכלי שרוצה להגעיל על ידי עירווי יהיה נגוב מתחילה כדי שהמים הרותחין ששופך לא יצטננו, אבל אין קפידא במה שמתפשטים מי העירווי שמערה במקום הראשון על פני שאר שטח הכלי, שאין מים הללו מצטננים כ"כ באופן שיצננו את המים הרותחים שיערה עליהם מיד אח"כ. ועי'

הכשרת כלי שעשוי מקרן

סעיף ז

א. כלים העשויים מקרן אין להם תקנה בהגעלה כיון שמתקלקלים במים חמין, ויש לחוש שמא חייס עליהם^{סד}.

הכשרת כלי עץ וכלי אבן

סעיף ח

א. כתב השו"ע שאחד כלי עץ ואחד כלי אבן ואחד כלי מתכת דינם להכשירם בהגעלה^{סה}, וכן כלי עצם צריך הגעלה^{סו}.

סלים שמולחים בהם בשר

סעיף י

א. סלים שמולחים בהם הבשר יש מצריכים להם הגעלה, ויש מקילין^{סז}, ולמעשה טוב להגעילן או לנקות חדשים^{סח}.

ציונים והערות

דדוקא אם הכלי חלק ולא עם סדקים. ולמעשה כבר הבאנו את דברי השו"ע לעיל בסעיף ג' דכל כלי שיש בו גומות ואינו יכול לנקותו יפה אינו מועיל לו הגעלה, וצריך ליבון במקום הגומות, ומאחר דבכלי עץ לא שייך לעשות בהם ליבון אין תקנה, אם כלי עץ יש בו גומות.

סו. שם, וכתב המשנה ברורה ס"ק נ"ז דחוץ מקרן שהוא רך, וחייס שלא יתקלקל אין מועיל לו הגעלה.

סז. שו"ע סעיף י', הביא ב' דעות, סברת המחמירים משום שיש לחוש דמאחר

שלא שמרו על המלח שהשתמשו מחשש חמץ, יש לחוש שהבליע לתוך הכלי על ידי המלח ושוב יפליט בפסח. ומאידך סברת המקילים היא שאחזוקי איסורא לא מחזיקין, ולמעשה השו"ע הכריע כדעת המקילים, ועי' בפרי חדש.

סח. רמ"א שם, ואופן ההגעלה הוא על ידי עירוי מכלי ראשון. ובחק יעקב סוף ס"ק ל"ז סעיף י"ח מבואר דלא מהני הגעלה להנך כלים, משום דשם

סד. שו"ע סעיף ז', ואפילו אם רק חלק מן הכלי עשוי מקרן אין להגעילו. ועי' בערוך השלחן סעיף כ' שכתב דבדיעבד אם הגעיל כלי קרן מהני. אמנם עי' בפמ"ג משב"ז ס"ק י"ג שהסתפק בזה ונשאר בצ"ע.

ובספר סידור פסח כהלכתו פרק ט' הערה 52 כתב דצ"ב אם אפשר להכשירם בכלי ראשון שאינו על האש, שהרי אינו משתמש בן, כמו בכלי פלסטיק שכתבנו שאפשר להכשירם בחום שהשתמש בהם.

סה. שו"ע סעיף ח', וכתב הכף החיים ס"ק קכ"ג דמה שכתב השו"ע דינם להכשירם בהגעלה כלומר דמועיל הגעלה. וראה בט"ז ס"ק כ"ד שהביא דעת הב"ח שאין להכשיר שום כלי עץ כגון קערות דמצוי בהם גומות כ"ש דאין להכשיר חבית של שכר, וכתב דאינו יודע מדוע להחמיר בקערות כל שרואה שהם חלקים ונקיים, ומאי שנא ממתכת. ולגבי כלי עץ כתב המשנה ברורה ס"ק נ"ו

סעיף יא הכשרת מחבת לפסח

א. מחבת שמטגנים בה בשמן וכדומה יש אומרים שהכשרה לפסח בהגעלה בכלי ראשון, ויש חולקים שצריכים לכתחילה ליבון קל, ואף לדעת המחמירים אם עשו הגעלה בלבד סגי ליה כיון שדוקא לכתחילה מחמירין^ט.

ציונים והערות

דבעי הסיק, ולא זכיתי לדון לפניו דנראה לי דסגי בהגעלה והכי נהוג עלמא, עכ"ל. ויש לברר מהו סברת המחמירים והמקילים, והנה סברת המחמירים להצריך ליבון לפי שלפעמים נשרף ונכלה השמן או השומן שתחת כל העיסה או שתחת מקצתה ונבלע בה טעם העיסה במחבת על ידי האור בלבד שלא על ידי משקה, וטעם זה אינו נפלט ממנה על ידי הגעלה אלא על ידי ליבון דכבולעו כך פולטו. ומאידך סברת המקילין סוברים דאם באנו לחוש לזה אם כן כל הקדירות של מתכת שמבשלים בהן חמין כל השנה לא תועיל להן הגעלה כי לפעמים מקדיח הרוטב ונסחר הרבה עד שהתבשיל נשרף ונדבק לדופני הכלי, והטעם שאין אנו חוששין לזה לפי שאע"פ שהתבשיל נשרף ונדבק לדופני הכלי מ"מ לחלוחית משקה יש בתוכו ובפנימיותו ולא נתייבש אלא צד החיצון שאצל דופן הקדירה וגם שם יש קצת לחלוחית משקה אלא שהוא יבש ואין הקדירה נקראת בשביל כך תשמישה על ידי האור להצריכה ליבון, ועי' בבית יוסף סעיף י"א, ובט"ז ס"ק ט"ז, ונו"כ ובשו"ע הרב סעיף ל"ז. והחזון איש סימן קי"ט ס"ק י"ט כתב בביאור סברת הרא"ש שסגי ליה על ידי הגעלה כיון דבמקום היבש עדיין מקושר עם כל הבשר שהוא לח

השתמשו בהכלים כל השנה בחמץ ומצוי שמתדבק בנצרים פירווי חמץ, משא"כ בזה.

ועי' במגן אברהם ס"ק כ' שכתב דכל זה היינו לכתחילה, אבל בדיעבד אם מלחו עליהם בלא הגעלה מותר. ועוד סברא להקל משום דאין מליחה לכלים, ועוד דבתורת חטאת הביא דמלח לא מקרי דבר חריף אא"כ מלוח הרבה ביותר. ועי' בפמ"ג שם שהביא ראייה "כל שאין ציר אין מליחה לכלים להפליט אף משהו", אף אם מלחו הרבה, והביא ראייה מדברי הרשב"א מובא בבית יוסף ביורה דעה שנקט לגבי סלים הבלועים מיין נסך דמותר למלוח בהם דאין מליחה לכלים ואי משהו נפלט איך מותר לכתחילה, וכל זה דלא כשיטת עולת שבת שנקט דמ"מ משהו מיהא פליט. ועי' בדעת תורה שהעיר על זה מדברי השו"ע ברכה יורה דעה סימן ק"ה אות י' שתירץ במה שפסק הרדב"ז לאסור גבינה שהעמידה בקיבה שנמלחה בכלי חמץ, שאף שיש מקילים שאין מליחה לכלים, מ"מ בחמץ יש להחמיר, עי' שם.

סט. והנה הרא"ש בפרק כל שעה סימן ז' ומובא בבית יוסף כתב וז"ל מחבת שמטגנין בה כתב האבי העזרי הוגד לי בשם אבא מארי אחר פטירתו שהיה מצריך ליבון דמדמי לה לתנור שאופין בו

ציונים והערות

ותמה עליו משום דהא הרמ"א עצמו מיקל בדיעבד דסגי ליה על ידי הגעלה, ומוכח כן מדבריו כיון שבדרכי משה כתב להדיא דסגי ליה בהגעלה, ועוד הרמ"א עצמו שכתב לכתחילה להצריך ליבון קל, אין מקום להתיר על ידי ליבון קל במקום שבאמת צריך ליבון גמור, ולכן מאחר שכתב מדעת עצמו להחמיר לכתחילה בליבון קל מוכח דאינו אלא חומרא לכתחילה כי מדינא סגי ליה בהגעלה. ולכן הסיק שם בביאור הלכה שבודאי סגי ליה בהגעלה בדיעבד. ועי' בשו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג' סימן י"ד אות ב' שכתב וז"ל איך להכשיר מחבת שמטגנין בה מחבת שמטגנין בה לענין הכשר איכא מחלוקת דבסימן תנ"א סעי' י"א הביא המחבר דעה ראשונה שמותרת בהגעלה ויש מחמירין ללבן המחבת והרמ"א פסק דלכתחילה נוהגין ללבנו מיהו סגי ליה בהגעלה ואף למקצת הספרים שהביא המג"א ס"ק כ"ג שאין זה מקום הגהת הרמ"א נמי כתב המ"ב בביאור הלכה שמוזה שכתב הרמ"א שסגי בליבון כל דהו ראייה שסגי מדינא בהגעלה, אבל זהו לענין חמץ דיש שסברי דנחשב היתרא בלע ואף כלים שתשמישן ממש ע"י אור לכן סומכין עליהו במחבת שאיכא מחלוקת להקל, אבל בשאר איסורין מחמיר המחבר ביו"ד סימן קכ"א סעי' ד' והובא בחק יעקב ס"ק ל"ח, וא"כ יש להחמיר לכתחילה אף שלא להגעיל מחמץ ובדיעבד נראה בזמננו שמחמירין להגעיל דוקא כשאינו בן יומו יש להקל אף בשאר איסורין בהגעלה. ושם באות ג' כתב וז"ל ובבשר שעל

ומבליע לחותו בהיבש בתמידות ולכן לא חשיב על ידי האור.

ויש לציין בענין אגב מהו שיעור המשקה שיחשב את הכלי כמו שלא התבשל על ידי האור, בשו"ע הרב שם מבואר שאם יש כמות שמן שהעיסה רוחשת בו נחשב כטיגון ולא כאפיה בלא משקה, ובספר מעדני שמואל על קיצור שו"ע סימן קט"ז ס"ק כ"ב, כתב דמחבת שאפו בה עיסה אעפ"י שמשח את המחבת בשמן או בשומן תחת העיסה כדי שלא תשרף מ"מ הרי זה כמו שנבלע בה החמץ ע"י האור בלבד כיון שאין העיסה רוחשת בשמן או בשומן. ויש אומרים שכל שיש משקה שטופח על מנת להטפוח, עי' בכף החיים ס"ק ע'.

והנה להלכה כתב בשו"ע סעיף י"א שמחבת שמטגנין בה מותרת בהגעלה, והטעם כנ"ל, וכן כתב המגן אברהם ס"ק כ"א ובשאר אחרונים שמאחר שאופין בו עם משקה מה לי שומן מה לי מים. וכל זה לענין חמץ בפסח וכמבואר בסמוך. והרמ"א שם כתב שמאחר שיש לחוש שמה שיתייבש השמן והעיסה נאפת לבד על המחבת, ולא צריך ליבון גמור אלא ליבון קל כיון דבעצם גם בהגעלה סגי ליה אלא שלפעמים אי אפשר בהגעלה לפי גודלה ולכן סגי ליה בליבון קל. ובדיעבד אם עשו רק הגעלה סגי ליה, וכתב המשנה ברורה ס"ק ס"ז שמותר כיון שכן הוא מדינא, ובפרי חדש מצדד מדינא להצריך ליבון, וכן כתב בחיי אדם כלל קכ"ה דין ה' וכתב דכן דעת רוב הפוסקים. אולם בביאור הלכה ד"ה מותרת בהגעלה הביא החיי האדם שם

אזהרה חשובה בהכשרת מחבת

ב. חשוב לדעת שבדרך כלל המציאות מוכיחה שבהרבה מחבתות דבוק עליהם שומן שאי אפשר להסירן על ידי ניקוי רגיל, ולכן יצטרכו תמיד ליבון קלע.

מחבת טפלוון Teflon

ג. מחבת טפלוון שמטרתו לטגן עליו בלי להשים שמן, אין להכשירו לפסח ויש מחמירים בכל השנה, וראה הערה ע"א.

ציונים והערות

ע. כן המציאות, וכ"כ בספר הגעלת כלים פרק י"ג סוף סעיף ר"ב ובלבד שלא מתקלקלת על ידי הליבון.

עא. בספר סידור פסח כהלכתו פרק ח' הערה 53 הביא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאי אפשר להכשירה כיון שבלעה בלי משקה ולכן אין מועיל לה הגעלה, וליבון אי אפשר כיון שמתקלקלת על ידי כך. ובספר יסודי ישורן חלק ו' עמוד קנ"ב כתב דלגבי מחבת טפלוון שאין צורך לשום שמן ושאר משקים כיון שבתחתית של המחבת נמצא חומר ציפוי כעין פלסטי שאינו ניתן להאש לשרוף המאכל שמטגנין, וכתב שפנה למעבדה עם מומחים וביאור שם שזה מין ציפוי כעין חומר פלסטי במתקיים בחום גבוה, והסיק שאין להקל. ובספר מעגלי אליהו עמוד מ"א הוסיף שמומחים אמרו שעל ידי ליבון במחבת זה יש גם משום סכנה, וכיון שמחבת זה צריך ליבון גמור יש חשש דחייס עליו ולכן אין להשתמש בהם בכל ענין. ועי' בשו"ת רבבות אפרים חלק ב' סימן קע"ב. והגר"מ שטרנבוך

מחבת שמטגנין בשמן אף מעט סגי בהגעלה, ואצלינו שמגעילין דוקא כשאינו בן יומו ודאי שסגי בהגעלה, עכ"ל.

ולענין שאר איסורים, עד כאן הזכרנו השיטות לגבי הכשרת מחבת הבלועה מחמץ, ולענין מחבת הבלועה משאר איסורים כבר הזכרנו במקום אחר יורה דעה סימן קכ"א סעיף ד' שהרשב"א בשם הרבינו ירוחם סובר שמחבת הבלועה מש"א צריכה ליבון, וכך נפסק שם להלכה בשו"ע סעיף ד' שמחבת אם בלועה מאיסור בעינן ליבון, ואילו הכא בחמץ היקל דסגי ליה בהגעלה. הש"ך שם ס"ק ח' כתב ביאור לחלק כיון שבחמץ נחשב היתרא בלע וקיל טפי, ואילו איסורא בלע חמור יותר. וראה בביאור הגר"א שם ס"ק ט' שכתב דבחמץ אפשר לצרף הסוברים דחמץ היתרא בלע ולכן סגי ליה בהגעלה, משא"כ באיסור. ולענין הלכה הרבה אחרונים הקילו בהיתרא בלע כגון בבשר בחלב וחמץ עי' שם אריכות בזה בש"ך וברעק"א ופ"ת בשם החתם סופר, וחזון איש שם, ועוד.

כלי שמבשלים בו אורז דייסא פתיתים וכו'.

ד. סיר מרק או שאר קדירה שמבשלים בתוכו אורז ודייסות או פתיתים וכדומה שבסוף בישולם הם מתייבשים ונשאר המאכל בלי משקה, סגי ליה על ידי הגעלה כיון שנשאר עדיין לחלוחית, אך יש מהדרים ומצריכים ליבון קל לכתחילה^{עב}.

אגנות שאופין בו עוגות Baking Pans

ה. האגנות ותבניות שאופים בתוכם חלות או עוגות וכדומה צריכין ליבון באש עד שיהיו ניצוצות אש ניתזים מהם^{עג}.

ציונים והערות

אכן כשעיקר השימוש בסיר הוא לדברי חמץ אלו כגון סיר לאורז וקוגל וכדומה והם מתייבשים בבישולם צריך ליבון קל לכתחילה כיון דנידון כמחבת. ובספר חוט שני הל' פסח עמוד קכ"ט כתב דצ"ע אם כלים אלו כמחבת או לא, ולכן לכתחילה יש לעשות ליבון קל. וכן כלי שמבשלין בו קוגל צריך ליבון קל.

ולענין סיר שמבשלין בו חמין צ'ולנט ולפעמים מתייבש לגמרי סגי ליה בהגעלה. אמנם בספר סידור פסח כהלכתו שם הביא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דנקט דראוי לעשות ליבון קל בסירים אלו אף שרק לפעמים יכול להתייבש.

עג. מגן אברהם ס"ק כ"א, ובחק יעקב ס"ק ל"ט, ומובא במשנה ברורה ס"ק ס"ה. ולענין הכשרת תבניות אפיה הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל סבר ששייך בהם כבולעו כך פולטו, ודייק כן מהמשנה ברורה ס"ק כ"ז. ועוד דאין צריך בניצוצות מנתזים לדעתו משום שדרגת החום בתנור היא קבועה, ואין צריך לחשוש שמא היה חום גבוה ממנה, ומ"מ כיון

שליט"א כתב בספר אורחות הבית פרק י' כתב דמחבת טפלון שנאסר או שנבלע חמץ לא מועיל להם הגעלה, ובמקום הפסד ישאל חכם, כיון שאפשר לצרף דעת הרא"ה דכל שאינו רואה פני האש סגי בהגעלה ולכן במקום הפסד יש לצרף בהגעלה ג' פעמים במימות מוחלפים ובהמתנת י"ב חודש כדעת החכם צבי.

ולענין הכשרת טפלון משאר איסור או בשר בחלב עי' בשו"ת אגרות משה חלק ד' אבן העזר סימן ז' מה שכתב להקל בזה. ועי' בשו"ת משנה הלכות חלק י' סימן צ"ח שכתב לגבי כלי שמספקא לן אם יכולין ללבנו כיון דחייס עליה שיופסד כחו לטגן בלי שמן והליבון יפסיד בזה את המחבת, ונראה אם הכלי הוא של מתכת שמועיל לו ליבון בעצם ואינו נשרף בשביל שהוא משומן נראה דאין לחוש ואין לגזור בכלי טפלון גזירה חדשה ויכול ללבן.

עב. בספר סידור פסח כהלכתו פרק ח' סעיף י' הביא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שסגי בהגעלה, אבל הוסיף ובלבד שאין משתמשים בכלי לצורך זה דוקא.

סעיף יב הכשרת ידות הכלי

א. כל הכלים צריך להגעיל ידותיהם כמותן^ע, ואם לא הגעילו הידות אין לאסור בדיעבד, ואפילו לכתחילה יכול להגעילן על ידי עירווי שמערה עליהם^ע.

ציונים והערות

עה. רמ"א שם. ואם הגעילו הידות אין לאסור בדיעבד כיון דלא אמרינן שמוליך בליעתו בכולו, והיינו אם עוד לא השתמשו בכלי זה, אבל קודם שימושו אסור להשמש אם לא הגעיל הידית. ויש לעיין במה איירי הרמ"א להקל בדיעבד האם דוקא אם השתמשו בחלק של הכלי בלי הידית, או האם אפילו אם השתמשו עם הידית מותר בדיעבד, כגון שתחב הידית לתוך תבשיל חם. והנה בביאור הגר"א כתב דמשמע מדברי הרמ"א דאפילו אם השתמשו עם הידית שלא נגעל מותר בדיעבד, ודלא כדברי המגן אברהם שם. וכן דעת החק יעקב ס"ק מ' ודלא כמשמעות הט"ז. ולמעשה כתבו האחרונים דכל זה היינו אם לא ידוע בודאי שנתלכלכו או בלעו הידות מהחמץ של הכלי, אבל אם ידוע שנבלע חמץ ביד הכלי נאסר האוכל אף בדיעבד. ולענין מה שהיקל הרמ"א להגעיל על ידי עירווי, כתב בביאור הגר"א משום דאינו חם כולו יותר מעירווי. ועי' במשנה ברורה ס"ק ע"א שהביא דאם ידוע שתחבו את הידית לתוך כלי ראשון צריך הגעלה בכלי ראשון, ולא יהני עירווי מכלי ראשון.

שכל הפוסקים חולקים בזה אין להשתמש בתבניות של חמץ בשום אופן. עד. שו"ע סעיף י"ב, וכתב הט"ז ס"ק י"ז דאין הטעם משום דחם מקצתו חם כולו, דהא פסק הטור ביורה דעה סימן קכ"א דאין צריך להגעיל הכלי כולו אא"כ השתמשו בכולו. ולכן הטעם שמצריכים הגעלה בידות הכלי משום דשמא קיבל היד איזה טעם חמץ ועכשיו יגע בו במצה של חמין, והוסיף דלפי זה מה שכתב השו"ע כל הכלים משמע אפילו כלי חרס ועץ, והמשנה ברורה ס"ק ס"ח כתב דבמרדכי כתב בהדיא דכלי עץ פרור צריך להגעיל הבית יד שלו, ועוד טעם לחוש משום דשמא קבל היד איזה פעם חמץ ע"י כלי ראשון כשהדיחו אותו בתוכו לנקות מזוהמא, ובספר עולת שבת ומובא במשנה ברורה שם כתב עוד טעם דחיישינן שמא השתמש והכניס לקדירה גם הבית יד, והטעם במחבת משום דניצוצות מהמאכל ניתזים על הבית יד ולפיכך סבירא ליה דסגי בעירווי לכתחלה. ולענין סכינים ראה לעיל על דברי השו"ע סעיף ג'. עי' בפמ"ג שם מה שהעיר על הט"ז.

ידיית הפכינים

ב. דעת רוב הפוסקים דידות הסכינים הוה כמו ודאי נגע היד בחמץ, וצריך הגעלה, ואסור אפילו בדיעבד אם השתמשו בחמץ בפסח^ע.

סכין ומקלף המיוחד לפירות ובשר

ג. מקלף פירות וירקות וכן סכין המיוחד רק להם, וכן סכין אשר חותכים בו רק בשר, אפילו הוא משני חלקים, מנקה אותם היטב ומכשירם בהגעלה, מאחר ואין משתמש עמהם בחמץ, ומכשירים אותם רק מספק שמא נפל עליו חמץ, דיו בהגעלה ואין להחמיר יותר^ע.

ידות הכלי שמחוברים על ידי מסמרים

ד. אם אין הידות מחוברות להכלים כמקשה אחת עם הכלי, אלא מחוברות על ידי מסמרים וברגים וכדומה, נחלקו גדולי האחרונים אם צריכים להגעיל את הידות גם כן, וראה הערה^ע.

צינוים והערות

דאמרינן כלי מתכות חם מקצתו חם כולו אי אמרינן נמי בלע מקצתו בלע כולו וכו', נהגו העם כדברי המחמירין ואפילו כלים העשויים משתי חתיכות ומחובר במסמרים כגון הכלים שיש להם בית יד ארוך ואינו מגוף הכלי אלא שהוא מחובר במסמרים נהגו להחמיר ומנהגם של ישראל תורה היא, עכ"ל. וכן החמיר למעשה בסוף דבריו בשו"ת מהרש"ם חלק ג' סימן קי"ב. וכך הכריע הגר"נ קרליץ שליט"א בחוט שני שיש להגעיל ידיית המחוברת על ידי ברגים.

אמנם בספר מור וקציעה סוף סי' תנ"א כתב בזה דשאני ידות שהן גוף אחד מוצק אחד מקשה אחת עם הכלים. דשייך בהו למימר חם מקצתו חם כולו (אפ"ה אין הבליעה הולכת בכולם) משא"כ במחוברים ע"י מסמרים דשני גופים מוחלקים הם בעצם, ואינם

עו. ט"ז ס"ק י"ז, ועי' בפמ"ג שם, וסברתם משום דסכין תשמישו תדיר ונוגע כמה פעמים בחמץ חם בלחם וכדומה, אם כן אף בדיעבד אם לא הגעיל את הקתא ונגע באוכל בפסח אסור, משא"כ בשאר ידות הכלים שאם מסופקים אם נגעו בחמץ חם אפשר להקל. ועוד כתב שם דאם יש לנו ספק שמא נגע בבשר בקתא של הסכין, יש לומר דמאחר דנותן טעם לפגם בפסח חומרא הוא וספק דרבנן לקולא. ועוד אם הלהב והקתא הם מברזל, והכשיר את הלהב ולא הקתא, ונגע אח"כ במאכל חם עם הלהב וידוע שלא נגע עם הקתא יראה דאין לאסור.

עז. דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל, בספר אשרי האיש חלק ג' עמוד שמ"ה.

עח. והנה בשו"ת הרדב"ז חלק ב' אלפים ש"ח כתב וז"ל "שאלת ממני על הא

האם צריך לפתוח את הידיות ולנקות שם
ה. יש אומרים שצריכים לפתוח ידיות הכלי המחוברים על ידי ברגים
לפני ההגעלה ולנקות שם היטב הכלי. ולפי היש אומרים לעיל שידיית
נחשב ככלי אחד, לכאורה אין צורך לנקות^ט.

ידות שעשויים מחומר שאי אפשר בהגעלה
ו. כלי שהידיית שלו עשוי מחומר שאינו בר הגעלה, צריכים להצניע אותם
בכלי חמץ ויש שהקילו, וראה הערה^פ.

כלי שצריך ליבון מה דין הידיית
ז. כלי שצריך הכשר על ידי ליבון, די להכשיר את הידיית על ידי עירווי
מכלי ראשון, או בהגעלה בכלי ראשון^{פא}.

ציונים והערות

מקבלים הבליעה כגוף הכלי לגמרי, פרק י'.
משו"ה אפי' הגעלה לא תבעי להו לרגלי המחבת הקבועים בה. וכן בשערים המצויינים בהלכה סימן קט"ז ס"ק י'. והגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בהגדה של פסח עמ' ל"ב, תשובות מכת"י, כתב דבמור וקציעה סוס"י תנ"א כ' דידות הכלים כשהם מחוברים ע"י מסמרים הו"ל כשני כלים, וצינורות של מים הו"ל כשני כלים, ועי' בשו"ת קנין תורה בהלכה חלק א' סימן נ"ג אות א', ובסימן נ"ט אות ג' ד"ה הנה. ועי' בשו"ת מנחת יצחק חלק ה' סימן פ"א אות י"א.
ועי' בהגדה של פסח של הגרי"ש אלישיב זצ"ל עמוד י"א שכתבו דידיית הכלים המחוברות במסמרים וא"א להסירן, יש לנקרן היטב קודם ההגעלה, וכאשר לא רואה שום לבלוך ישפוך מעט אקונומיקה או כל חומר הפוסל מאכילה ואח"כ יגעיל את הכלי.

עט. דעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א להחמיר וכ"כ בספרו אורחות הבית

פ. דעת הגר"נ קרליץ שליט"א בחוט שני נקט דאם אי אפשר להגעיל הידיית צריך להצניעם לפסח. וראיתי בספר יסודי ישורון חלק ו' עמוד קמ"ח שהביא משו"ת ריב"ם שנייטוך סימן ל"א דאין תקנה להגעיל סכינים שהידות הם מעצם או מעץ, מיהו המהרש"ם זצ"ל סובר שמהני גם בשל עץ, ובשל קרן. ונראה להוסיף דלפי הפוסקים שהבאנו לעיל שס"ל לגבי סכין שמחובר בבורגים, שנחשב כב' כלים ולא צריכים להכשיר את הידיית, לכאורה ה"ה הכא אם דנים על סכין שמחובר על ידי בורג וכדומה, אפשר מאחר שצריך להכשיר רק את הלהב סגי ליה אפילו שהידיית עשוי מחומר שאי אפשר להגעילו. אמנם כיון שזה נכון רק במקרים מסויימים, נראה דהעיקר כדעת המחמירים.

פא. עי' בכל זה בספר הגעלת כלים פרק י"א הערה ט"ז.

סעיף יג

כלי שיש בו טלאי

א. כלי שיש בו טלאי, אם הטלאי קדם לבליעת האיסור אין צריך להסירו קודם ההכשרה משום דכבולעו כך פולטוי^ב, ואם קדמה בליעת האיסור לטלאי, צריך להסיר הטלאי קודם ההגעלה. או שילבן מקום החיבור, ואח"כ יגעיל את הכלי^{פג}.

טלאי שמהותך לכלי

ב. כל הנ"ל מיירי בטלאי המחובר על ידי מסמרים וכדומה, שיש לחוש שנכנס חמץ במקום המסמרים, אבל טלאי המחובר על ידי התכת בדיל

ציונים והערות

שמא נשאר מעט חמץ בעין על הכלי קודם שנתנו עליו הטלאי, ולבעין אינו מועיל הגעלה, ועי' בשער הציון ס"ק פ"ה שכתב דעיקר החשש כאן היא דעת הרשב"א, וס"ל דהגעלה מפלטת מעבר לעבר, ולכן לא חשש לטעם השני שמא היה שם בעין קודם הנחת הטלאי, ולמעשה לפי הטעם השני אם ניקה מקודם שנתן עליו הטלאי שלא ימצא עליו שום משהו חמץ די בהגעלה. ועוד הביא המשנה ברורה שם שיש פוסקים שחוששין בזה גם לבליעת האיסור שנבלע בכלי מקודם אין יוצא הפליטה לגמרי דרך הטלאי, שהוא מפסיק וחישינין שיפלוט בתבשיל בפסח.

ולענין מה שכתבנו שסגי ליה בליבון קל ולא בעינן ליבון גמור, עי' בשער הציון ס"ק פ"ט שהביא כמה מגדולי האחרונים שנקטו כך, ואף שיש אחרונים שהחמירו דבעינן ליבון גמור, מ"מ כשהכלי אינו בן יומו ודאי שאפשר לסמוך על המקילים דסגי ליה על ידי ליבון קל.

פב. שו"ע סעיף י"ג, והמגן אברהם ס"ק כ"ו כתב דכגון שהטלאי נעשה בשעה שהיה הכלי חדש או שהגעילו הכלי קודם ששמו הטלאי. ועי' במשנה ברורה ס"ק ע"ד שכתב דאיירי הכא שהטלאי מדובק יפה בענין שאין לחוש שמא יש שם קצת חמץ בעין, ואין צריך לחוש אלא לבליעת חמץ שנבלע בכלי דרך הטלאי, ובזה אמרינן דכבולעו דרך טלאי כך פולטו דרך הטלאי, דאילו יש סדקים סביב הטלאי ויש לחוש לחמץ בעין, צריך ליבון דוקא, או שינקר שם היטב ואם לא עשה כן אף בדיעבד אסור.

פג. שו"ע שם. והנה בעיקר הך דינא דטלאי אחרי שנבלע הקדירה מצאנו כמה חששות בראשונים, והעיקר ב' החששות שישנן הכא הם א' או שאפילו בכלי חדש דרכן להתרפות קצת ונכנס קצת חמץ מתחת הטלאי, ב' או שמא קודם הנחת הטלאי היה שם חמץ בעין. ועי' במשנה ברורה ס"ק ע"ה שהביא ביאור מדברי האחרונים במה שצריך להסיר הטלאי קודם משום דחישינין

או עופרת שחיברו שני החלקים אחד ליד השני, אין צריך אלא הגעלה^{פד}.

כלי שיש עליו צבע

ג. כלי שצבעו אותו במקצת כגון להיכר בין בשרי לחלבי וכדומה, אם הצבע מבחוץ אזי אינו מעכב ההגעלה, ולמעשה אפילו אם צבעו מפנים כיון שכל הצבעים אינם ראויים לאכילה די בהגעלה^{פה}.

סעיף יד הכשרת כיסוי הקדירה

א. כיסוי של ברזל שמכסים בו את הקדירה צריך הגעלה, כיון שמזיע בכל שעה מחום הקדירה^{פו}.

מכסה של חמץ שהניחו על גבי כלי שכשר לפסח

ב. הניחו מכסה של חמץ על גבי סיר חם עם מאכל כשר לפסח, כיון שהתבשיל מזיע, הרי הזיעה מפליט טעם מהכיסוי החמץ ואוסר את התבשיל^{פי}.

ציונים והערות

דינו כבן יומו, ולכן בפסח יש להחמיר. ועי' בבית יוסף, ובחק יעקב ס"ק מ"ב שכתב דמה שכתב דמיירי הכא דוקא בכיסוי שמכסים בו הקדירה דוקא, היינו לאפוקי כיסוי שאופין עליו בצק דצריך ליבון. ומה שצריך להגעילו היינו משום הזיעה שנפלט מהאוכל לתוך הכיסוי שעל האש והוי כבישול בכלי ראשון, ולכן אם עירה על הכיסוי לא מהני, כ"כ המשנה ברורה בשם האחרונים.

פז. שו"ע שם, ובחק יעקב ס"ק מ"ה כתב דלפי דעת המחבר סימן תמ"ז דנותן טעם לפגם מותר בפסח, צ"ל דהכא מיירי דעדיין המכסה בן יומו שנשתמש בו בערב פסח, או צ"ל כדעת הנוהגים לאסור בכיסוי אף שאינו בן יומו, כמ"ש בבית יוסף ביורה דעה סימן צ"ג. ועי' במשנה ברורה ס"ק פ"ב שהביא

פד. משנה ברורה ס"ק ע"ו בשם הט"ז ס"ק י"ח ועוד אחרונים.

פה. תבואות שמש סימן פ"א בשם הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל. וכן נקט בספר נטעי גבריאל פרק ס"ח סעיף י'. אך בספר הגעלת כלים פרק ו' סעיף ו' כתב שאם צבעו הכלי לאחר שהשתמשו בו בחמץ יתכן שהצבע מכסה על חמץ בעין והוא יעכב את פליטת החמץ הבלוע בכלי, ואם כן אין מועילה הכשרה כלל, אך משמע מהאחרונים שאפילו צבע לא מעכב, ואולי משום שהוא פוגם את החמץ.

פו. שו"ע סעיף י"ד, המגן אברהם ס"ק כ"ט ציין למה שאיתא ביורה דעה סימן צ"ג סעיף א' דכיסוי הקדירה דינו כקדירה עצמה לכל הדינים, ויש אפילו חומרא שאפילו כשהכיסוי אינו בן יומו

המניח כיסוי חמץ על קדירה והפירו מיד

ג. המניח כיסוי של חמץ על גבי קדירה של פסח, ומסירו מיד וראה שהוא עדיין יבש, ושלא התחיל להזיע מחום התבשיל שבקדירה, הכל מותר, וראה הערה פח.

הגעלה על ידי זיעה

ד. נחלקו גדולי הפוסקים אם אפשר להגעיל על ידי זיעה, יש אומרים שכבולעו כך פולטו, כלומר כשם שנאסר הכלי כגון הכיסוי וכדומה על ידי זיעה, כך פולטו על ידי זיעה, שיקח סיר וימלאנו במים וירתח את המים כדי שיעלה זיעה אל הכיסוי ודיו, ויש מחמירים להגעיל על ידי זיעה גרידא בלא מים, וראה כל זה בהערה פט. ואם השתמשו עם הכלי

ציונים והערות

יוצא מכלי לכלי בלא רוטב, אבל אם שהה הכיסוי מעט על הקדירה בענין שיש לחוש שמא כבר התחיל הצד הפנימי של הכיסוי להזיע שהיד סולדת בזיעה זו הרי התבשיל והקדירה אסורין.

פט. והנה קודם שנביא דעות שונות בענין הגעלה על ידי זיעה, יש להקדים אם צריכים להגעיל כלים במים דוקא, והרי הבית יוסף לקמן סימן תנ"ב ומובא להלכה ברמ"א שם סעיף ה', נקט שאין מגעילין בשום משקה חוץ ממים, ובדיעבד מהני הגעלה בכל משקה, וטעמא דמילתא כתבו הראשונים משום ששאר משקין מבליעין ולא מפליטין, ועי' שם מה שהארכנו בזה. ולפי זה מאחר שנוהגין לכתחילה להגעיל במים גרידא, לכן יש לדון אם מועיל להגעיל על ידי זיעה, כיצד דנים להזיעה, אם הוא ממש כהגעלה במים או לא. והנה הפרי חדש סימן קכ"א ס"ק ט"ו ומובא בפמ"ג יורה דעה סימן צ"ד ס"ק ב' נקט דזיעה מבליע ומפליט כולו כמים. וכדבריו פסק בשו"ת

דבר פשוט דאף אם הכיסוי מודח היטב ואין שום חמץ בעין עדיין אוסרת את התבשיל כיון שעל ידי זיעת חמץ הבלועה בתוכו יורד ומתערב בהתבשיל על ידי ההבל העולה מהתבשיל להכיסוי כשהוא רותח, ואיסורו במשהו. ואם נתנוהו בערב פסח אחרי שש שעות, אז אם יש ששים בתבשיל נגד כל הכיסוי מותר, וכן אם הכיסוי אינו בן יומו מעת שכיסו בו קדירת חמץ, מותר בשעת הדחק לכולי עלמא, היינו לדעת הרמ"א ביורה דעה סימן צ"ג דשלא בשעת הדחק יש מחמירין בכיסוי אפילו אינו בן יומו, מפני דנותן טעם לפגם בערב שבת מותר, מה שאין כן פסח אפילו אם הוא אינו בן יומו, אסור לדעת הרמ"א לעיל סימן תמ"ז סעיף י'.

פח. המשנה ברורה ס"ק פ"ד הביא דעת האחרונים שהקילו בזה ואף שלא הזיע ושני כלים נוגעים זה בזה כלומר הכיסוי של חמץ על הקדירה חמה של מאכל כשר לפסח, קיימא לן דאין בליעה

עם מים וכדומה לא מהני הגעלה על ידי זיעה, וכ"ש אם נאסר מכלי ראשון שעל גבי האש.

כיסוי של ברזל שנוגע באוכל ישיר

סעיף טו

א. כיסוי של ברזל שמשימים אותו על החררה כשנאפית על הכירה צריך ליבון גמור כיון שנוגע הכיסוי בגוף החררה.^א

כיסוי מחבת וקדירות שמבשלים בהם אורז וכדומה

ב. כיסוי קדירה שמבשלים שם תבשילים שרוצים שיהיו יבשים, כגון

ציונים והערות

אגרות משה חלק א' יורה דעה סימן ס', דאם הגעילו על ידי זיעה שמהוה ממים רותחים מועיל להגעלה, ועי' בשו"ת שרידי אש חלק ב' סימן ל"ה.

אמנם בשו"ת מהרש"ם חלק א' סימן צ"ב דן בדין הגעלה על ידי זיעה, ודעתו דבזיעה גרידא בלא מים לא מועיל הגעלה בשום ענין, ואף דמדברי הרמ"א יורה דעה סימן צ"ב סעיף ז' נראה דמועיל הגעלה על ידי זיעה, מ"מ דנו גדולי הפוסקים אם זיעה כמשקה או לא, והביא דברי הריב"ש סימן רנ"ה לענין זיעה מיין נסך שדינו כמשקה, אך פקפק בזה דשמא דינו כמשקה כלפי החומר של איסור, משא"כ לענין קולא להגעיל על ידי זיעה מנא לן להקל. ובשו"ת בית שלמה יורה דעה סימן קס"א נקט להחמיר דאין להגעיל על ידי זיעה במקום שנבלע הכלי על ידי מים. וראה בספר יסודי ישרון שהביא חלק ו' עמוד קפ"ה-קפ"ח אריכות בזה ופוסקים לכאן ולכאן, ובכל מקרה יש לעשות שאלת חכם.

צ. שו"ע סעיף ט"ו, ועי' במגן אברהם ס"ק ל' שכתב דבעינן ליבון כיון שנוגעת ברוב פעמים בחררה ישיר, ועוד טעם הביא שם מפני שמוזע מהבל החררה, ועי' בפמ"ג שם שכתב דמשמע מכאן דזיעת אוכלין כאוכל דמי, ולמעשה כבר הארכנו בזה בספרנו על או"ה סימן צ"ב וק"ח שיש הרבה מגדולי האחרונים שנקטו להקל דאין באוכלין יבשים זיעה. ובמשנה ברורה לא העתיק המגן אברהם מדויק כמ"ש שם, אלא הביא טעם הראשון, ויש לעיין בדעתו של המשנה ברורה אם הוא סובר כרוב אחרונים שאין זיעה באוכל יבש. ועי' במשנה ברורה לקמן סימן תס"א ס"ק ג' שהביא דעת הבית מאיר שמיקל ועי' בשער הציון שם וצ"ע למעשה כיצד נקט המשנה ברורה.

והפמ"ג מובא במ"ב שם כתב דאופן ההכשרה הוי דוקא בליבון חמור ולא סגי ליה בליבון קל, ובשער הציון ס"ק ק' כתב דאם הכיסוי היה אינו בן יומו יש לעיין אם אפשר לעשות הגעלה במקום ליבון, משום שיש לצרף השיטות דחמץ מיקרי התירא בלע, וממילא מהני ליבון קל, ואח"כ מצא בא"א דבלא הפסד מרובה אין להקל אף בדיעבד.

צ. שו"ע סעיף ט"ו, ועי' במגן אברהם ס"ק ל' שכתב דבעינן ליבון כיון שנוגעת

אורז קוגל פתיתים וכדומה, וכן כיסוי מחבת, וכיסוי סיר פלא שאופים שם עוגות דינם כמו הסיר עצמם, ולכן בעינין ליבון קל לכתחילה^{צא}.

הכשרת מדוכה

סעיף טז

א. מדוכה מותרת בהגעלה^{צב}, ואם היא גדולה מדאי שאינה נכנסת לתוך היורה יש להניח אבן מלובן בתוכה. ויש מחמירין ומצריכים ליבון קל, וכן נוהגין לכתחילה, מיהו סגי ליה בהגעלה אם אין בה גומות^{צג}. ואם המדוכה עשויה מעץ יש לקלפו ואח"כ להגעילו. יש לציין שחומרא זו של הכשרת המדוכה נאמרה רק בחמץ לפסח ולא בשאר איסורים.

שכח להגעיל המדוכה קודם פסח

ב. מצוה מן המובחר להגעיל את המדוכה קודם הפסח, ובדיעבד אם לא הגעיל כלל קודם פסח, והשתמש בו עם דברים חריפים והתערבו המאכלים לתוך תבשיל, יש לצדד להקל בדיעבד, ובפרט אם המדוכה היה אינו בן יומי^ד.

ציונים והערות

לכתחילה נוהגין ללבנו עד שקש נשרף עליו, ולכן במקום שאי אפשר ללבנו אף הרמ"א יודה שסגי ליה בהגעלה, וכגון בכלי עץ שאין בו גומות. וכתבו האחרונים דמדוכות שלעולם אין דכין בהם חמץ אלא דברים חריפים די להן בהגעלה, ומ"מ הגעלה צריכין שמא בא לתוכן פעם אחת חמץ משהו ונבלע בתוכו על ידי חריפות הדברים שדכו בהם.

צד. משנה ברורה ס"ק צ', ועוד הביא שם מהחיי אדם דכל זה שמיקילים בדיעבד, היינו במדוכה רגילה, אך סכין הנקרא "הא"ק מעסער" שהוא סכין כבד לקציצת בשר וחיתכין איתו בצלים ובשר דק דק, יש להחמיר בדיעבד אם לא הגעילו והשתמשו בו למאכל בפסח.

צא. חוט שני עמוד ק"ל.

צב. מדוכה שדכים בה דברים חריפים עם פירורי לחם, אע"פ ששימושה בצונן, מ"מ על ידי דיכת הדברים החריפים מבליעים טעם הלחם בכלי. ועי' בשו"ע סעיף ט"ז שהביא דעה ראשונה שצריך הגעלה, ולמעשה כתבו האחרונים שיש לדמות הך דינא דמדוכה להדין של בית שאור ובית חרוסת ולכן נקט כאן השו"ע דסגי ליה בהגעלה כמו בבית חרוסת ובית שאור, וכיון שיש אומרים בבית חרוסת ובית שואר דבעינן ליבון, לכן יש אומרים שהכא נמי בעינן ליבון, וכמ"ש בסמוך, ועי' בזה בביאור הגר"א שכתב דמדוכה תלוי במח' בבית חרוסת ובית שאור.

צג. רמ"א שם, דסגי ליה בליבון קל, כיון דמעיקר הדין סגי ליה בהגעלה, אך

פכין מיוחד לחתוך דברים חריפים

ג. יש לחתוך כל דבר חריף עם סכין פרווה חדש ומיוחד לפסח, משום שאם חותכים את המאכל החריף עם סכין בשרי חמץ, ואח"כ מדיכים אותו בתוך מדוכה המדוכה נאסרת משום חמץ בפסח או שנעשה בשרי או חלבי לכמה דעות. ובכל אופן לענין חמץ בפסח יש להחמיר^צ.

הכשרת מטחנת בשר

ד. צריך לפרק את כל חלקיה וינקם וינקרם מכל חמץ שעליהם ובחריציהם. ולפי כל הנ"ל אופן ההכשרה למטחנת בשר לכתחילה נראה שיש לעשות ליבון קל במקומות שאפשר, והיכן דלא אפשר יש לעשות הגעלה^צ.

הכשרת בלנדר

ה. כדאי לקנות בלנדר חדש מיוחד עבור פסח, ומי שאין ביכולתו לקנות חדש, ורוצה להכשיר את הבלנדר שלו שהשתמש בו במשך השנה עבור חמץ וכדומה, יש להכשיר את חלקי הסכינים על ידי הגעלה, והחלקים של זכוכית או פלסטיק יש לעשות עירווי ג' פעמים לג' ימים, כמ"ש לקמן לגבי זכוכית שיש מקילים באופן הנ"ל^צ.

ציונים והערות

הדין, ועוד הוסיף שם דאם המטחנה עבה הרי היא עלולה לצנן את מי ההגעלה, ולכן לא יוציאנה מהמים אלא כשיתברר לו שהמים רתחו בעוד המטחנה בתוכם. ובשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' תשובה ט' כתב דמאחר שיש חשש שאם ילבן את המטחנה שיתקלקלו חלקים של המטחנה, יש לעשות הגעלה, וכמובן קודם ההגעלה יש לנקות חלקים אלו היטב שלא ישאר שום חמץ, ובפרט החלקים שיש בהם נקבים.

צז. עי' בספר הגעלת כלים פרק י"ג סעיף כ"ג. ובספר פסקי תשובות הערה 208.

וכתב בחוט שני שמטחנות בשר ודגים של זמנינו דינו כנ"ל.

צה. מגן אברהם ס"ק ל"ט, והמשנה ברורה שם הביאו. ועי' בספרי סימן צ"ו אריכות גדולה בזה בנוגע לבשר בחלב שהרבה חולקים על המגן אברהם.

צו. עי' בסוף חלק הדינים להכשרת המטבח והכלים לפסח. ועי' בשערים המצויינים בהלכה סימן קט"ז ס"ק ו'. ובספר הגעלת כלים פרק י"ג סעיף רי"ד כתב דיש מטחנות שבחלקי המתכת שלהן יש נקבים ועלול להמצא שם חמץ, ואותם צריכים לעשות ליבון קל מעיקר

הכשרת מיקסר

ו. יש אומרים שבמיקסר ביתי יש דרך להכשירו, אמנם אם המיקסר סוג של תעשייתי אי אפשר להכשירו כיון שהקמח נכנס לתוך המכשיר ולא יעזור אם יחליף את המערבל^ח. ויש אומרים שמאחר שאי אפשר לנקות אותו היטב אין להגעיל אפילו את החלקים שעשויים מחומר שאפשר להגעיל. ואם טחנה מאכלים עם דברים חריפים אזי בכל אופן צריך ליבון קל^ט.

הכשרת מיקסר ומטחנה וכדומה שמתמשים רק לפירות וירקות

ז. נראה שמיקסר שמתמשים רק לפירות וירקות ולא לחמץ, ונוהרו לא לשטוף אותם עם כלים חמוצים, וגם לא השתמשו בהם עם דברים חריפים אפשר להכשירו בהגעלה ודי בזה^ק.

דף שעורכים עליו עיסה כלי לישא

סעיף יז

א. דף שעורכין עליו כל השנה, וכן עריבה שלשין בה כל השנה אסור להשתמש בה בפסח משום שמהיין עליהן עד שיחמיץ, ולא מהני קילוף בכלי אומנות אך בהגעלה סגי ליה מדינא, ויש אומרים שנוהגים

ציונים והערות

- ועי' בשו"ת אור לציון שם, ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק ב' סימן מ"ו ענף ד'.
- צח. ראה בשו"ת אור לציון שם. ובספר סידור פסח כהלכתו.
- צט. ספר הלכות פסח לגר"ש איידער זצ"ל.
- ק. ספר הלכות פסח להגר"ש איידער זצ"ל עמוד קע"ו. ובשו"ת מנחת חן חלק א' או"ח סימן כ"ח פרק ה' סעיף ז' שכתב ד"ב אייזין דהיינו כלים שמתמשים בו כל השנה לטחינת פירות וירקות מועיל הגעלה להכשירו לפסח,
- ואף דמבואר בסמוך ברמ"א סעיף י"ח דלא מהני הגעלה לרי"ב אייזין היינו משום דלפעמים מפררין עליו לחם חמץ ואי אפשר שלא נשתייר פירור משהו בתוך נקביו, כמ"ש המשנה ברורה ס"ק ק"ב, מ"מ הכא דבעיקרו לא משתמשין בו אלא לטחינת ירקות ופירות וכדומה, רק שיש ספק שפעם אחת נטחן עליו על ידי קטן דבר חמץ ממש, כתב בשו"ת בית שלמה או"ח סימן ל"ג שהעלה שיש להקל ולהתירו על ידי הגעלה, ומ"מ אפילו כשנשתמש בו בחמץ ודאי, כתב הפמ"ג א"א ס"ק ל"ה דסגי בליבון קל, עי'

שלא להשתמש בהם אפילו על ידי הגעלה קא.

עבר ולש בתוך כלי ליישה בלי הגעלה בפסח

ב. אם לש או ערך מצה בלא הגעלה אם הוא נקי, בדיעבד מותר קב.

מכונת ליישה חשמלית

ג. אין להכשיר מכונת ליישה שלשו בה חמץ, אפילו אם עשוי כולו מממתכת ושיש מתירין בכולו מתכת, מ"מ כיון שמכונות ליישה שייכים למאכל הרבים אין להקל ולסמוך על קולות בנוגע לאנשים אחרים קב.

האם אפשר להכשיר נפה לפסח

סעיף יח

א. הנפה שנדבק עליה מפתיתי חמץ צריך לדקדק מאוד לנקותה ולשפשף

ציונים והערות

משקאות עם סובין שמא נשאר בו חמץ בעין, אבל אם היו מחזיקים בהם מים כמה זמן אין לחוש להגעילו, ודוקא אם עשויים מחתיכה אחת, אבל אם עשויים מכמה נסרים אין להקל.

קב. כף החיים ס"ק קצ"ד, ועוד הביא דאם עבר ולש בה אפילו היא של חרס ואפילו בתוך הפסח הפת מותרת אחר שהעריבה מנוקה יפה יפה לפי שצונן בצונן אינו מפליט.

קג. שו"ת דובב מישרים חלק א' י"ח אות ב', אע"פ שמכונה חדשה עולה הרבה כסף מ"מ דבר של רבים אין להכניס עצמו למח' הפוסקים, ואף אם המכונה של אדם פרטי של מכונה חדשה, קשה בשבילו מאוד, אין להתיר כיון שידוע שיש בין אנשי העיר חסידים ואנשי מעשה המדקדקים להזהר מחשש חמץ בפסח, ואיך נתיר בשביל הפסד שלו להטעות הקונים.

שם דרך הגעלה במים לא מהני לה.

קא. שו"ע ורמ"א סעיף י"ז, והטעם דלא נוהגין להגעיל הכלים כתבו הט"ז ועוד אחרונים משום שאי אפשר לגרדן ולנקותן היטב שלא ישאר משהו של חמץ באיזה סדק שאינו נראה לעין.

ועי' במגן אברהם ס"ק ל"ג שכתב דנוהגין כמ"ד דלא מהני הגעלה לבית שאור ואם לאחר הגעלה משים סדין ומפה להפסיק ביניהם שרי להשתמש בהם, ומיירי הכא להניח בתוכם מצות חמות, מיהו ללוש בהם אפילו על ידי הפסק מפה אסור. ובערוך השלחן סעיף ל' כתב דחלילה להשתמש בהן אפילו על ידי הפסק מפה, ועי' במשנה ברורה ס"ק צ"ו שהחמיר, וכתב דאפילו להשתמש בהן על ידי הפסק מפה לצונן ראוי שלא להשתמש כן.

וכתבו האחרונים שלפי כל הנ"ל נוהגין שלא להגעיל לפסח כלים כגון חביות וכדומה שמחזיקים בהם קמח

אותה היטבקי, ונהגו שלא להשתמש בנפה אפילו על ידי הגעלה ואין לשנותקד.

מגדרת, סלים אם מותר להכשירן

ב. מגדרת הנקרא רי"ב אייזן שמפריין עליו חמץ ואי אפשר שלא נשאר בתוכו פירווי של חמץ אין להגעילו אפילו בדיעבדקי. וכן סלים שמשמשין בהן בחמץ דינם כנפה.

ציונים והערות

אף בדיעבד. אך בערב פסח עד הלילה יש להתיר גם בזה.

אמנם בשו"ת אבן ישראל חלק ט' סימן ס"ג הערות על סעיף י"ח כתב דאם מרתיחים את המגדרת בחומר פגום הגורם שפירווי החמץ לא יהיו ראויים למאכל כלב, ולאחר מכן להגעיל אותו הרי זה מועיל. ואע"פ שבמקום הפירור לא מהני הגעלה, מ"מ הריהו בטל ברוב הכלי, ועוד שהוא נותן טעם לפגם בפסח, אשר הותר לדעת השו"ע סימן תמ"ז סעיף י'.

המשנה ברורה ס"ק ק"ב הביא שגם תמכא הנקרא חריי"ן שגררו עליו כל השנה ונחתך בסכין של חמץ, והתמכא הוא דבר חריף ונבלע בו טעם חמץ, ואח"כ כשמוללין עליו נמצא בו טעם החמץ ובוזה אפילו בדיעבד יש לאסור אם נשתמשו בו בצונן כגון שפירווי עליו מצות, וכ"ש דבר חריף ואפילו אם נקרו אותו היטב מתחילה, משום שאי אפשר שלא נדבק לו פירור חמץ או פירור חריי"ן שהוא נבלע מחמץ, אבל אם נשתמשו בו בערב פסח יש בזה חילוקים והוא, דאם נשתמשו בו רק במצה בערב פסח אף אם נתערבו בתוכו פירור חמץ, הרי נתבטל בתוכו בששים ומותר לאכלו עד הלילה,

קד. שו"ע סעיף י"ח, ובמגן אברהם ס"ק ל"ד כתב דאם הגיע מים להנפה קודם שניקו אותה אין תקנה להכשירו לפסח, ועי' במשנה ברורה ס"ק צ"ח. ובכף החיים ס"ק ר"ד כתב על זה דאפילו אם בנפה של פסח אם באו מים אפילו על מקצתה אין לה תקנה שוב לנפות בה אלא צריך לקנות אחרת חדשה.

קה. רמ"א שם, והמשנה ברורה ס"ק ק' כתב דהיינו דאף על ידי שפשוף והגעלה לא מועיל כיון שקשה מאוד לנקות את נקבי הנפה. ואם עבר ונפה בה על ידי שפשוף היטב בהגעלה אין לאסור אפילו תוך הפסח, כיון שהמחבר ועוד נקטו להגעילו אפילו לכתחילה כדאי לסמוך עליהם באיסור משהו, אבל לכתחילה אין להשתמש בה אלא לקנות נפה חדשה, כ"כ בחק יעקב ס"ק נ"א. ובמגן אברהם סוף ס"ק ל"ד כתב דבמקום שאין שם נפה חדשה מוטב שלא ירקדו הקמח כלל.

קו. רמ"א שם שכתב שאין עצה להגעילו, ועי' במגן אברהם. וכתבו האחרונים דאף שיש אומרים בנפה להקל בשעת הדחק או בדיעבד אם עברו והשתמשו בו בתוך הפסח, מ"מ הכא ריב אייזן די שחש פירור משהו יש לאסור תוך הפסח

שקים, מפות, מגבות אם צריכים הכשר לפסח
 ג. שקים מגבות ומפות ישנים הבלועים ומלוכלכים בחמץ נוהגין בהם
 היתר על ידי כיבוס^{קז}.

הגעלת בגד הבלוע מחמץ

ד. יש מצדדים להחמיר שאין להגעיל בגד שבלוע מחמץ, אך אם מכבסים
 את הבגד במים חמים יותר ממ' מעלות וחומר כביסה, נראה שאפשר
 להקל על ידי כך^{קח}.

ציונים והערות

הכבסת המפות לפסח ראה בסוף חלק
 הכשרת המטבח למעשה.
 קח. והנה ראיתי בספר מגילת ספר או"ח
 סימן כ"א אות ז' שכתב דהתעורר
 לגבי שמיכה ששמים על החמין בכל
 שבתות השנה לשמור את החום אם
 מותר לשים על החמין בפסח, וכתב
 דאותה שמיכה בלועה מזיעה שיוצאת
 לפעמים מהחמין כשהסיר אינו סגור
 היטב, ומצוי שמניחים בתוך החמין
 פשטידא של קמח וכיוצא בו ונמצא
 שהשמיכה בלועה מחמץ, ולפעמים יש
 בזה גם ממשות חמץ על השמיכה,
 ומתחילה צידד לומר דאם כבסו השמיכה
 לפני פסח אף שהממשות חמץ שעל
 השמיכה יורדת על ידי כך ועכ"פ ברור
 שהיא נפגמת ונפסלת, מ"מ הבלוע
 בשמיכה אינו ברור שנפגם על ידי חומרי
 הכביסה, מפני שהחזון איש סימן קכ"ב
 ס"ק ג' נקט דלא נמסר לנו צורה כזו של
 הכשר, והראיה מכלי חרס שלא מצינו
 להם הכשר על ידי שיפגום את הבלוע
 בכלי, ואפילו אם עבר הבגד תהליך של
 הרתחה בחום של מאה מעלות גם כן יש
 לעיין אם מועיל בתור הגעלה, משום
 דבגד סופג הרבה אולי לא מועיל לו

אבל כשהגיע הלילה הרי הפירור חוזר
 וניעור ואוסר במשהו. ואם פירר עליו
 חריין שהוא חריף בערב שבת צריך
 ששים נגד הרי"ב איזון שנעשה כולו חמץ
 על ידי הבליעה שבלע מהחריין שפיררו
 עליו ונחתך בסכין חמץ, ואם לא הרי
 כולו אסור.

קז. רמ"א שם, ועי' במגן אברהם ס"ק ל"ו.
 ובחק יעקב ס"ק נ"ב כתב דלאו דוקא
 שקים ישנים אלא אפילו בשק חדש ששם
 בו פעם אחת קמח לפסח ורוצה לכבסו
 לתת בו פעם שנית גם כן צריך להתיר
 התפירות.

ועוד הביא הרמ"א מהתרומת הדשן
 שצריך להתיר את התפירות שבהן קודם
 הכיבוס, וכתב הפמ"ג סוף סימן תמ"ב
 שאם לא התיר התפירות החק יעקב סימן
 תנ"א ס"ק נ"ג התיר בדיעבד, עי' שם
 אריכות.

ועוד כתב שם לגבי מפות שעל
 השלחן שקיל טפי משקים משום דבמפות
 שכיח רק פירוורים ולכן יותר קל לנקות,
 ובפרט שאין אוכלים במקום התפירות,
 ויש צדדים להקל ולהחמיר, וראה בדעת
 תורה. ולענין הנהגה למעשה לגבי

הכשרת (הרחת) מרדה לפסח

סעיף יט

א. מרדה שעשויה מעץ שמכניסין בה את העוגות והלחמים וכדומה לתוך התנור יש אומרים שאין מועיל בה הגעלה וצריך לקנות חדשהקט.

ציונים והערות

משהו אף בפסח כל שכן שיש להחמיר, ואפילו בדיעבד, וצ"ע בכל זה.

קט. שו"ע סעיף י"ט, וטעמא דמילתא דלא סגי ליה בהגעלה משום דתשמישו על ידי האור וצריך ליבון, ובדיעבד אם השתמשו אם הרחת של חמץ למצות אחרי שעשו הגעלה המצות מותרות, ואע"פ ששאר כלים הטעונים ליבון ועשו הגעלה קיימא לן דלא מועיל, שאני הכא משום שאינה שוהה בתוך האש, אלא מכניסים ומוציאים אותה מיד, ולכן יש להקל יותר. וראה בחק יעקב המובא במשנה ברורה ס"ק קי"א שכתב דאם אי אפשר למצוא בקל רחת אחרת מותר להוציא לכתחילה בה מצות, דאם כן יצטרך תמיד מרדה חדשה והוי כבדיעבד, ועי' בחזון איש סימן קכ"ב ס"ק י'.

ולענין אם לקח הרחת שנשתמש בו כל השנה להוציא המצות בלי הגעלה, כתב המגן אברהם ס"ק ל"ז בשם המהר"ם מרוטנברק דאם לא נתקנחה הרחת יפה והוציאו חמה, יש להתיר המצות על ידי קליפה, וכ"כ בלבוש. ולמעשה הקשו עליו האחרונים דאם הרחת היתה מקונחת מבליעת שומן למה סגי ליה בקליפה, ולכן כתב המחצית השקל והפמ"ג דבאמת המגן אברהם ס"ל דבעינן כדי נטילה. וכתב מו"ר הגר"מ דייטש שליט"א במח"ס שו"ת נתיבות אדם בכת"י דלפי החזון איש ביורה דעה

הגעלה ודומיא דכלי חרס. ואח"כ העיר דכל זה טעות כי ביורה דעה סימן קל"ח סעיף ח' מבואר ברמ"א דמפות מועיל להם הדחה אפילו נפל עליהם יין רותח, ועי' בש"ך שם, ובאמת מבואר גם כן כך הכא בסעיף י"ח, עיי"ש. ושוב ראיתי בספר אשרי האיש חלק ג' פרק נ"ג סעיף י"ח שהביא שהגרי"ש אלישיב זצ"ל סובר שאפשר להכשיר בגד ושמיכה שבלועה מחמץ על ידי כביסה במכונות כביסה במים חמים הגבוה ממ' מעלות, כיון שבאופן זה נחשב הדבר ככיבוס בחמין, וחומר הכביסה דינו כאפר, ובשעת הכיבוס נחבט הבגד.

ולענין מי שלא כיבס בגד הבלוע מחמץ והניחו השמיכה על גבי סיר רותח בפסח, יש לדון אם הסיר מויע ויתכן שיכנס לתוך השמיכה ויפלט הבלוע מהשמיכה לתוך התבשיל. ואם הסיר מכוסה לגמרי שאין שום חשש של זיעה, יש לדון על זה כמ"ש בדרכי תשובה יורה דעה סימן צ"ב בשם החכמת שלמה שאם בגד בלוע מאיסור והניחו על גבי סיר כשר דינו כב' קדירות שנגעו זה בזה ומותרת. ולפי מה שכתב המשנה ברורה סימן תנ"א ס"ק ל"ד שיש לחוש לשני כלים שנגעו זה בזה לכתחילה, לכן אין להניח את השמיכה על גבי הסיר אא"כ הניחו ביניהם הפסק ואז מותר לכתחילה, ולפי המחמירים בפסח לחוש לאיסור

סעיף כ הכשרת שולחנות

א. השולחנות והתיבות שמצניעים בהן אוכל כל השנה, רגילים לערות עליהם רותחין כי לפעמים נשפך מרק מן הקדירות, אמנם הבא לכסות את השולחן או תיבות וכדומה אין צריך להגעילו קודם, וראה טעם הדבר בהערה קי.

ציונים והערות

להכשירם על ידי אבן מלובן ועירווי. ועי' בפמ"ג שם, ובמשנה ברורה ס"ק קי"ד שהביא המהר"י וויל שלא מהני עירווי מכלי ראשון, אלא יכשירם על ידי אבן מלובן וישפך עליו רותחים, ויגלגל למקום אחר וישפוך עליו כדי שילכו הרותחין בכלו, ואז מותר להניח עליהם אפילו מצה חמה, ובדיעבד הביא שם הפמ"ג שמועיל אף על ידי עירווי בלבד. ובשער הציון ס"ק קמ"ד הביא דפשוט הוא דבכה"ג צריכים לילך אחר רוב תשמישו.

והערה חשובה העיר לי הגר"י שטילרמן שליט"א, דביד יהודה הל' בב"ח סימן צ"ד פירוש הארוך ס"ק ל"ז, כתב וז"ל שראיתי בשו"ת מהר"י ס' קצ"ג והביאו נמי החק יעקב והא"ר, ולא הבנתי דבר זה כלל דמאי לי מה שמשמים עליו פשטידא חם אף מיד שלקחו מאש מ"מ הא תתאה צונן ואינו מבליע אלא כדי קליפה, כמו כן העירווי ג"כ מפליט זה הקליפה ולא עוד דעירווי מכ"ר שלא נפסק הקלוח... מבשל לגמרי אבל דבר גוש לא חשבו אלא כנפסק הקלוח ולכ"ע אינו מבשל אלא כדי קליפה ... ושפיר מועיל לו הגעלה ע"י עירווי שלא נפסק הקלוח, עכ"ל.

ואולי י"ל דהגעלה דין אחר יש לו דצריכין הפליטה ממש כעין הבלוע וכיון

סימן כ"ב ס"ק ו' שחידש דדוקא בליעה במאכל שנוח לבלוע ונוח לפלוט הוא דקיימא לן דבשניהם חמים בלא רוטב אוסרים כדי נטילה, אבל כלי ואוכל אינן אוסרין זה את זה רק כדי קליפה אם הוא אוכל יבש לגמרי בלא רטיבות, ואם יש בו רטיבות אוסר כדי נטילה. ולפי זה יש מקום לומר דבאמת המגן אברהם ס"ל דהכא לא אסר הרחת אלא כדי קליפה דהרי הבליעה ברחת הוא בלא רוטב, ולכן אפילו במאכל שומן אינו נבלע בה אלא כדי קליפה, משום דהוי בליעה ממאכל לכלי, דלא נכנס רק כדי קליפה, ולכן אינו אוסר אח"כ את המצות רק כדי קליפה. משא"כ בחמץ שנגע במצה דהוי מאכל להכי נאסר כדי נטילה.

קי. טור ושוע סעיף כ', ועי' במגן אברהם ס"ק ל"ח שכתב דסתם תיבות א"צ הגעלה, ועוד הביא שם מח' בין הדרכי משה להמהר"ל אם צריכים להניח דף על גבי השולחן, ונוהגין כדעת המהר"ל שצריך להניח סמרטוטין על השולחן אחרי ההגעלה דשמא יש קצת חמץ בעין. והנה העיר החק יעקב ס"ק נ"ה ובאליה רבה ומובא בפמ"ג על הנך דין דמחבר דסגי ליה לערות על השולחן, דהרי המהר"י וויל סימן קצ"ג נקט לא מהני עירווי כיון שיש לחוש שהניחו פעם פשטידא חמה על השולחן ואז יצטרך

ציונים והערות

שבלע ע"י עירווי מה שנרתח מאש עצמו ע"כ צריכין נמי ליתן עליו אבן שנרתח מאש עצמו אבל לא מים רותחין שנרתח ע"י אמצעי הקדירה אבל מה זה שאמר דהוא כ"ר וצ"ע. ורצה לישב על פי הפמ"ג משב"ז ס"ק ט' שכתב שם דגם טעלי"ר שמניחין גוש עליהם למאן דמחמיר כמובא ביורה דעה סימן צ"ד, ולעיל בסימן תמ"ז לא יהני הגעלה על ידי עירווי מכלי ראשון כי המים מתקררין וגוש בכלי שני דינו ככלי ראשון, וצריך הגעלה בכלי ראשון דוקא.

ולהלכה הרבה אחרונים פסקו שצריכים להכשיר השולחן על ידי עירווי על גבי אבן מלובן, ויש שכתבו דסגי לכתחילה על ידי עירווי, הערוך השלחן בסעיף מ"א, ובסימן תנ"ב סעי' י"ז כתב דהשולחנות והתיבות שמצניעין בהן חמץ והספסלים שמעמידין עליהם הקדרות וכן שלחן של הקוכני"א שמעמידין עליו קדירות חמין מדינא א"צ הגעלה שהרי הקדירה מפסקת בין החמץ והמקום שעומד עליו הקדירה ואינו בולע כלל [ח"י סקנ"ה] אלא שחששו שמא נשפך על המקום מרק של חמץ ולכן נהגו לערות עליהם רותחין מכלי ראשון ועכשיו נהגו גם להעביר אבן מלובנת שקורין קאסער"ר שטיי"ן ואין הכרח לזה. וכן היא דעת הטור וש"ע ועוד כמה אחרונים. אמנם המשנה ברורה כבר הכריע על פי האחרונים להחמיר לכתחילה. וראיתי בשו"ת אבני ישפה חלק ו' סימן ע"ז ענף ב' הערה חשובה על דברי המהר"י וויל, דנשאל שם לגבי הכשרת שיש במים רותחים בלי אבן

מלובן, וכתב דאף שהמשנה ברורה ס"ק קי"ד הביא שצריכים להכשיר את השלחנות על ידי אבן מלובן, מ"מ בזמנינו יש לנו מציאות אחרת לגמרי ממה שכתבו הפוסקים, דהיינו משום שבזמננו היו אופים בלי תבנית ומניחים אותן על קרקע התנור, וכאשר היו מוציאים אותן מהתנור היו מניחים אותן על השלחנות כדי שיתקרר, ולכן שפיר היה צריך אבן מלובנת בגלל שהוא בולע מגוש. אבל בזמנינו לא שייך הדבר הזה שהרי אנחנו אופים הלחם והקוגל בתבנית, ומעולם לא מניחים אותם על השלחן עד שיצטנן, כי אם נוציא אותן מהתבנית לפני שיצטנן יתפרק ויתקלקל. ולכן אין לנו מציאות זו כלל וכלל. ולכן להלכה למעשה די בעירווי מכלי ראשון ולא צריכים לעשות עירווי על אבן מלובן, עכ"ד.

וראיתי בחוברת גלאט מהדורה כ"א שכתב שם הגאון רבי צבי ובר שליט"א שהרי מהמנשה ברורה ס"ק קי"ד מפורש שחיישינן בשלחנות שבלעו על ידי גוש. ובלבושי שרד סימן תנ"ב מובא במשנה ברורה סימן תנ"א ס"ק כ' כתב בדבר גוש צריך להגעיל באופן שמעלה רתיחות. והביא שם דברי המגן אברהם סימן תנ"א ס"ק ז' שכתב דלהגעיל סכינים שצריך להגעילן בכלי ראשון מספיק יד סולדת בהם אבל כתב הלבוי שרד שזו סתירה במה שכתב המגן אברהם בסימן תמ"ז ס"ק ט' דדבר גוש כלי ראשון, ואילו כאן לגבי סכין היקל שהכשרה סגי ביד סולדת בו. ושוב מצא שבחזון איש או"ח סימן קכ"ב ס"ק ה' נקט דכל שבלע בכלי

ציונים והערות

ראשון לא על גבי האש מעלה רתיחות. וביותר מזה אפילו בלע על גבי האש כל שאינו מעלה רתיחות מספיק הגעלה שהיד סלדת בו, והוא נ"מ גדולה בהרבה מפעלים שאי אפשר להרתיח המים בכלים, ונראה שיש ראייה לחזון איש מדברי המגן אברהם הנ"ל, עכ"ד.

והנה הזכרנו לעיל דעת המהרי"ל המובא במגן אברהם שצריך לכסות את השלחן, ויש לעיין האם המהרי"ל מצריך כיסוי דוקא אחרי ההגעלה, או שמא אחרי אם לא רוצים לעשות הגעלה וכדומה, אפשר לכתחילה להניח עליו כיסוי דבר שחוצץ בין השלחן להמאכל והקדירות. ובמשנה ברורה ס"ק קט"ו כשהביא דעת המהרי"ל כתב וז"ל ויש שכתבו שצריך להניח עליהם עוד מפה או דבר אחר החוצץ, שמא נדבק בו עדיין עוד חמץ בעין, עכ"ל. ומשמע מדבריו שדוקא אחרי שעשו הגעלה כיון שיש לחוש שמא נשאר שום חמץ בעין יש גם כן לכסות אותו, וסברא להחמיר כתב בשו"ת אז נדברו חלק ז' סימן נ"ט משום שיש לחוש שמא יתגלה הכיסוי ויפול מתבשילי הפסח על השיש, וכן יש לחוש שמא ינקב את הכיסוי, או שמא יניחו סיר חם על הכיסוי ויהיה רטוב מתחתיו ויגרום שאלות של איסור חמץ.

אמנם המעיין בתוך דברי המהרי"ל הלכות הגעלה סימן י"ב יראה שאפשר לכסות השולחן בלי לעשות הגעלה לכתחילה, וז"ל אותן תיבות ומגדלין שאוצרין תוכן המאכלים כל ימות השנה אין נכון להגעילן להסתפק ולהשתמש בהן בפסח, דסתמן כמה וכמה פעמים

נשפכו בתוכם מאכלי חמץ כל השנה וא"א לטהרן כ"כ שלא ישאר מאומה בין הדבקים, ואם נשפך לו עתה שום מאכל בפסח יגבהו ואולי יתערב בו שום חמץ שנשאר בסדקין, ואיסור חמץ בזמנו במשהו, אבל בלא הגעלה כשהן משופשפין ומנוקריין כפי יכלתו, יכול להשתמש בהן על ידי סמרטוטי בגד או חתיכות עצים מונחים בתוכו להשתמש על גבה ואז נזהר הוא מלהגביה את הנשפך, ע"כ. והרי מפורש שאם לא עשו הגעלה אפשר לכתחילה להניח כיסוי וסמרטוט. וכן נקט לדינא בספר חוט שני שכתב דאם הניח על גבי שיש המטבח כיסוי עבה, או כמה שכבות של נייר כסף, כדי שלא תעבור הבליעה, שאין צריך להגעילו ולערות עליו חמין לפני כן. ולמעשה בזמנינו יש הרבה שולחנות או שיש מטבח שאינן בר הגעלה, ולכן בין כך צריכים לכסות אותם. ובספר יבקש תורה הל' פסח סימן ט"ו כתב דנראה דלכסות הוי כחומרא יתירה, אלא יש להעמידה כעיקרה דדינה במה שאפשר לנקות ולהגעיל סגי בכך. ומה שא"א לנקות היטב או שאין ביכולתו להגעיל כראוי הרי דסגי לנקות ולכסות בלבד. אבל לא מצינן שום מקור להצריך גם להגעיל וגם לכסות.

וראיתי בספר קובץ הלכות הל' פסח להגר"ש קמנצקי שליט"א שגם כן פסק כן שהיכן שמכסים את השלחן לא צריכים הגעלה. ונראה לי שאף שיש מקום להחמיר לכתחילה וכסברת בעל האז נדברו, התשובה לכך היא אה"נ, מי שלא מכסה את השיש או השולחן שלו באופן

שולחנות שמשתישים בהם רק לצונן

ב. שולחן שאין אוכלים עליו אלא מאכלים צוננים או על גבי מפה וכדומה, די לנקותו היטב ולהשתמש בפסח רק על ידי הפסק מפהק"א.

שולחנות צבועים ויקרים

ג. שולחנות צבועים ויקרים שאם ישירם ברותחים יתקלקלו, אין צריך להגעילם, אלא רק להדיחם היטב היטבקי"ב.

שולחן שתמיד אוכלים כשמכוסה עם מפה

ד. שולחנות שאין אוכלים עליהם אלא באמצעות מפה, או זכוכית וכדומה, אין צריכים הכשר אלא ניקוי היטב וסגי ליהק"ג.

חביות של חרס שמחזיקים שכר

א. חביות של חרס שנתנו בהם שכר שעורים, מותרים בהגעלהק"ד, או

סעיף כא

ציונים והערות

קיא. כף החיים ס"ק רל"ג, וכן דעת הגר"ש וואזנר שליט"א מובא בקובץ מבית לוי.

קיב. ערוך השלחן יורה דעה סימן קכ"א סעיף ד' כתב בשולחנות יפים וצבועים דאם יגעילום יתקלקלו גם לכתחלה אין נוהגין בהגעלה רק להדיחן היטב היטב ובפרט דעל שולחנות יפים נוהרים לבלי ישפך עליהם מרק כידוע, ועי' בדרכי תשובה שם ס"ק ס"ח.

קיג. עי' בכף החיים ס"ק רל"ג, וכן בחזון עובדיה הלכות הגעלה סעיף י'. וכן דעת בעל השבט הלוי שליט"א מובא בקובץ מבית לוי שאם אין אוכלים עליו כל השנה רק בכיסוי מפה די לנקותו היטב ולהשתמש בפסח רק ע"י מפה.

קיד. שו"ע סעיף כ"א, וכתב הט"ז ס"ק כ"ב דאף דאמרינן דכלי חרס אינו יוצא מידי דופיו לעולם, היינו כשבלע על

מהודק, ויש חשש שהכיסוי יקרע או יגביה וכדומה, כיון שהמציאות מוכיחה עליו שהשיש מתגלה יש להחמיר לכתחילה כשאפשר ולהגעיל השיש והשולחנות ליתר זהירות בפסח. אמנם מי שידוע שיש לו כיסויים מהודקים או שנמדד בדיוק על גבי השלחן או השיש ואינו מתגלה כיון שמדבק על ידי דבק חזק או שהוא חתיכת עץ וכדומה שלא זו בקלות אפשר לסמוך על פשטות דברי המהרי"ל. ושוב ראיתי בספר מעדני אשר הל' או"ה סימן ק"ס אות א' שכתב דמפה היות ויש בה נקבים חיישינן שיגע מאכל חם בשולחן ויבלע ממנו [ולכן במאכל קר אין חשש ושרי]. משא"כ דבר קשיח כמו חתיכת ברזל דלא שייך שהמאכל יגע ולכן אין שום חשש אפילו אם הכיסוי רטוב ואפילו אם הוא מעביר חום. וראה לקמן בחלק הדינים למעשה להכנת המטבח כיצד לנהוג למעשה.

בעירו ג' ימים קטו. ודרך ההגעלה לחביות אלו צריכים ללבן אבנים וישימם בהם ויערה עליהם רותחים מכלי ראשון, ויגלגל החבית שיגיע ההגעלה לכל מקום. וכדיעבד אם נתנו יין או שאר משקה בלי להגעיל

ציונים והערות

ידי האור, אבל בצונן סגי להו בהגעלה. ועוד הוכיח כאן הט"ז להקל ממה שכתב בסימן ק"ה סעיף א' דאם נכבש היתר בתוך הכלי איסור או בכלי חמץ מאחר דלוקח מעת לעת כדי לחלות הכבישה, כבר נעשה הכלי לפגם ואינו אוסרת המשקה. ובמשנה ברורה ס"ק קי"ז כתב דלפי טעם זה נראה שיש להתיר אפילו להשתמש עם חביות האלו בחמין, ואפילו הוא בן יומו מבליעת השכר. ובשער הציון שם כתב דכן משמע מסתימת הפוסקים וכמו לגבי יין נסך דתשמישו בצונן מסתברא דלאחר הגעלה מותר להשתמש אפילו בחמין, וכן ה"ה בענינינו, ומהט"ז משמע לכאורה דאינו מתיר רק בצונן, וצ"ע. ועוד הביא שם במשנה ברורה את שיטת הש"ך דבכה"ג אינו מותר אלא כשאינו בן יומו, דתו הוי נותן טעם לפגם.

ולענין איזה הגעלה סגי ליה לחביות האלו, כתב הפמ"ג במשב"ז ס"ק ט' שכלי שנכבש בתוכו איסור או חמץ מעת לעת, אפשר להגעילו על ידי כלי ראשון אף שהוסר מן האש ואינו מעלה רתיחות. ועי' בדרכי תשובה סימן קכ"א ס"ק י"ט בשם אחרונים שאפשר להגעילו על ידי עירו מכלי ראשון, וכן דעת החזון איש או"ח סימן קכ"ב ס"ק ב'.

קטו. שם, ובמשנה ברורה ס"ק קי"ח הביא את ביאור סדר הדברים לגבי מילוי ג' ימים, דהיינו שימלאנו מים אפילו צוננין על כל גדותיו וישהו בתוכו כ"ד שעות רצופין או יותר, ואח"כ יערה ממנו את המים וימלאנו במים אחרים, וישהו בתוכו מעת לעת ואח"כ יערה מתוכו מים ושוב ימלאנו מים לשהות שם מעת לעת, ושלשה מעת לעת אלו לא צריכים להיות רצופין אלא אפילו מפוזרין. וסיים עם דברי הש"ך ביורה דעה שם שבכלי חרס שנבלע איסור לא מהני עירו ג' ימים, וכל שכן דלא מהני עירו ומילוי בכלי שנבלע על ידי בישול.

ועי' בש"ך יורה דעה סימן קל"ה ס"ק י"ב ובס"ק ל"ג שכתב דהכשר על ידי שריה מועיל רק להכשיר כלים מיין נסך ולא בשאר איסורין, הן בכלי חרס הן בשאר כלים, ובכל אופן ביאר שם דמה דהיקל כאן השו"ע בחמץ היינו כיון שחמץ מקליש טעמו ואין על זה איסור חמץ, וכיון שבלע על ידי כבישה קל טפי ומהני הגעלה.

יש שהעירו על הקולא כאן מהא דמובא במשנה ברורה ס"ק פ"ט בשם

את החבית מותר לשתות ממנו אף שרק הדיחן היטב תחילה קט"ז.

חביות שנשרה בתוכם יין שרף

ב. כלים שהיו בהם יין שרף ומשקאות חריפים לא מהני להם כלל הגעלה כיון דנשאר ריחו וטעמו, אכן אם בישל אותם במים עם אפר עד שנסתלק ריחו לגמרי מהני ליה הגעלה קי"ז.

הכשרת כלי חרס

א. כל הכלים אפילו של חרס שנשתמש בהם חמץ בצונן מותר להשתמש בהם מצה אפילו בחמץ קי"ח.

סעיף כב

ציונים והערות

קט"ז. רמ"א שם, ואם שהו מעת לעת בתוכו והוי כבוש אף שנכנס בו טעם מותר בדיעבד. וכתבו האחרונים ומובאים במ"ב ס"ק קכ"ב שיש חילוק בין אם הניחו דבש ליין הניחו בתוך החביות, דאם הניחו בתוכם יין אפילו אם החבית בן יומו מבליעת השכר, גם כן מותר בדיעבד משום דבשכר ויין נותן טעם לפגם, ומאידך מי דבש אינו נחשב לפגם עם יין, ולכן צריך שיהא הכלי אינו בן יומו, אבל בכלי בן יומו ושהו המי דבש שם מעת לעת, אפילו בדיעבד אסור לשתותו בפסח. אמנם כמה אחרונים הסכימו להקל כאן אפילו בבן יומו כיון שכבוש לא נקרא עד אחר ששהה מעת לעת, ואז נעשה הבליעה בתוך הכלי לפגם ומותר בדיעבד, וכל זה שמותר בדיעבד היינו כשעירו היין והדבש מן החבית קודם הפסח ונתנו אותו לתוך כלי פסח, דהותר כבר היין והדבש קודם הפסח, דקודם הפסח נותן טעם לפגם מותר, אבל אם נשתה היין והדבש בחבית עד תוך הפסח אסור כדעת הרמ"א לעיל סימן תמ"ז סעיף י'. ואם נתנו דבר חריף אפילו אם הכלי אינו בן יומו אסור, ועי' שם עוד כמה פרטים. קי"ז. משנה ברורה ס"ק ק"כ בשם האחרונים, וכל זה דוקא בכלים פתוחים לגמרי ויכול להכניס ידו לתוכו לנקר היטב ולבדוק בכל הסדקים שלא יהיה נדבק בו שום ממשות, אבל אל"כ אינו מועיל אפילו הגעלה ובישול באפר, עיי"ש. ועי' בערוך השלחן סעיף ל"ד שכתב דאם שהו החביות לי"ב חודש בלא שימוש מותר בהגעלה. קי"ח. שו"ע סעיף כ"ב, והמשנה ברורה ס"ק קכ"ד כתב דכוונתו שהשתמש בהם בחמץ יבש, או אפילו בלח באופן שלא נכבש בתוכו מעת לעת, ולא היה דבר חריף, ובשער הציון ס"ק קס"ג כתב דפירוש זה קשה קצת משום דאם כן מה שמסיים השו"ע דבית שאור ובית חרוסת אסורים, ע"כ דמיירי גם בדלא שהא שם שיעור מעת לעת, ובאופן זה מותר להשתמש בהם בצונן בלא הגעלה, והיה להשו"ע לבאר זה. ולפי זה כתב הערוך השלחן סעיף מ"ב דכלים של חמץ שמשתמשים רק בצונן מותר להשתמש

בית שאור ובית חרוסת

ב. בית שאור שהוא כלי ששורין בו את השאור ליתנו בעיסה, ובית חרוסת שהוא כלי שנותנים דברים חריפים עם חמץ, אפילו אם אינם של חרס ואפילו שלא נשתמש בהם אלא בחמץ צונן אסור להשתמש בהם במצה בחמץ, וה"ה ללוש בהם^{קט}. אמנם מותר להניח בהם צונן כגון מצה אפויה. מיהו על ידי הגעלה אם אינם כלי חרס מותרים אפילו בחמץ, ובחרס לא מהני הגעלה, ולכן אין להקל אלא להניח צונן.

תנור בית החורף שמשמשוים בו גם לחמץ

ג. תנור בית החורף דינו ככלי חרס ואסור לשום שום דבר על התנור בפסח^{קכ}.

ציונים והערות

ובודאי אם ירצה ללבנה כגון לשום עליה גחלים כמו שאנו עושין חמץ ודאי דמותר, אלא שאין דרך לעשות כן מפני גודל השטח. ולענין מי שהשתמש במקום תנור בית החורף למצה, כתב הט"ז ס"ק כ"ח דאין איסור בדיעבד ואפילו במקום שרגילין בכל השנה לשום שם קדירות של חמץ רותחות אפילו בכירה שלנו שמבשלים שם אם הניח שם קדירה עם תבשיל של פסח אין איסור בדיעבד, ובזה מותר כמ"ש הט"ז ביורה דעה סימן צ"ז לגבי פלאדיין של גבינה בתנור על הקרקע שלו בלא כלי ואח"כ הניח שם קדירה של בשר רותחת על אותו מקום שאין כאן איסור דחרסי התנור שבלעו בחלב לא גרעי מקדירה של בשר דאין איסור כדאיתא ביורה דעה סימן צ"ב סעיף ח', דב' קדירות של איסור והיתר שנוגעים זה בזה לא נאסרין. וה"ה הכא לענין חמץ בפסח כל מידי דאין בו פליטה אין חילוק בין איסור לחמץ. ואם הניחו מצה על

בהם אפילו במצה חמה, לפיכך תיבות ומגדלים שמניחין בהם לחם חמץ מותר להשתמש שם מצה אפילו בחמץ בלא שום הכשר, ומ"מ צריכין לרחוץ בצונן ולנקות ולגרר ולחטט, דודאי יש שם פירווי חמץ, וכשמנקין אותן כראוי מותר להניח שם אפילו חמץ. ולענין מה שכתב השו"ע שאפשר להשתמש בחמץ כיון שלא בלע אלא על ידי צונן, די להם בהדחה להעביר הדבוק בעין לדופני הכלי.

קט. שו"ע שם, ובית שאור בולע אף בצונן כיון שלפעמים שוהה הרבה שם ומחמת שחמוצו קשה, נבלע טעמו באותו כלי אפילו בצונן.

קכ. רמ"א שם, כתב בערוך השלחן סעיף מ"ד כלומר דבתוך התנור מועיל ההיסק והליבון, אבל ההיסק של תוכו לא יפליט החמץ שעל גביו, כמו תנור בית החורף שבזמן הקודם, שהיה מלמעלה מקום תשמיש וישיבה וכל השנה מעמידים שם קדירות של חמץ חמים,

כלי חרס המצופים בהיתוך זכוכית

סעיף כג

א. כלי חרס המצופים בהיתוך זכוכית דינם ככלי חרס^{קכא}, ויש מקומות שנהגו שלא להשתמש בכלי חרס גלזיר^ט אפילו חדשים, ואין להחמיר רק במקום המנהג^{קכב}.

כלי עץ מצופים

סעיף כד

א. כלי עץ שציפו אותו בחומר שמונע ממי ההגעלה להפליט הטעם דינו ככלי חרס שאם השתמשו בחמין אינו מועיל הגעלה^{קכג}.

להשתמש בכלים צבועים בפסח

ב. יש נוהגין שלא להשתמש בכלים צבועים לפסח אפילו חדשים וכן כלים המחופין בבדיל, ואין להחמיר אלא במקום שנהגו^{קכד}.

ציונים והערות

שמודבק הטלאי על ידי דבק וכדומה, ולא נעשה אחד עם הכלי.

קכב. רמ"א שם, ומה שכתב אפילו חדשים החמירו בהם היינו מפני שיש אומנין שעשו אותם על ידי סובין והוי חמץ בלוע בתוך הציפוי, ואפילו הציפוי מעט מבחוץ גם כן אינו כדאי, משנה ברורה ס"ק ק"מ בשם הפמ"ג. ובאותן מקומות שנוהגים להחמיר אם ידוע שלא עירבו שום סובין אין מקום להחמיר.

קכג. שו"ע סעיף כ"ד.

קכד. רמ"א שם, דחיישינן שמא בלוע מסובין וכדומה. מיהו בספר חוט שני כתב דכל זה אמור רק בצבע הצבוע על הכלי, אבל צבע שמערבים בחומר שעושין בהם את הכלים אין זה בכלל מנהג זה, ומותר להשתמש בכלים אלו לפסח. ועוד הוסיף דכל זה בכלים צבועים, אבל שולחנות מעץ או ממתכת

מקום ההוא אסור כי אין שם הפסק קדירה. ובמשנה ברורה ס"ק קל"ו כתב דלכתחילה אף קדירות של פסח אין להניחם, אבל אם שניהם צוננים מותר אף לכתחילה.

קכא. שו"ע סעיף כ"ג, ואע"פ שבסעיף כ"ו היקל בכלי זכוכית שאינו בולע, שאני הכא משום שנצרפו יחדיו החרס והציפוי, ולכן בולע טפי ודומה יותר לכלי חרס, כ"כ הרא"ש, ועי' בביאור הלכה ד"ה בהיתוך. ולמעשה עי' בחק יעקב ס"ק ס"ד שכתב דהסכמת האחרונים להחמיר אף בהיתוך עם אבר, ועי' בפמ"ג א"א ס"ק מ"ה. וכתב בספר חוט שני שמבואר מהפוסקים דכלים שציפויים על ידי התכה דינם ככלי אחד והבליעה עוברת מהכלי אליהם. ולכן האי נידון לגבי טלאי שעל גבי הכלי לעיל בסעיף י"ג דצריך להסירו קודם ההגעלה, אם הוא משום הטעם הבלוע בו, צ"ל דאיירי באופן אחר כגון

סעיף כה

כלי שתיה כגון כוסות מזכוכית וכדומה

א. כל כלי שתיה כגון כוסות וצלוחיות מותרים בשטיפה, בין שהם של זכוכית בין שהם של עץ בין מתכת ובין חרס, ואם לפעמים משתמשים בהם לחמים תלוי במנהג בני אשכנז ובני ספרד, לפי בני אשכנז יש להחמיר משום שחוששין אפילו במיעוט תשמישו, ואילו בני ספרד מקילין קבה.

סעיף כו

אם מהני הגעלה לזכוכית לגבי חמץ

א. דעת המחבר הוא שכלי זכוכית לא צריך שום הכשר מאחר שאינו בולע, ולכן כלי זכוכית משתמשים לחמץ אפשר לשטוף אותם היטב ודיו בכך. אמנם הרמ"א חולק, וחושש שכן בולע ולא מועיל לעשות הגעלה, וכן נוהגין, וראה בהערה כמה מקרים שאפשר לצרף דעת המחבר להקל קבו.

ציונים והערות

שהם צבועים בצבע על גביהם, מותר להשתמש בהם בפסח. קבה. כל זה בשו"ע ורמ"א סעיף כ"ה, ועי' במשנה ברורה שם, ובחזון איש סימן קכ"ב ס"ק ד'. קבו. והנה לענין הגעלת כלי זכוכית מצאנו כמה דעות בראשונים, הראבי"ה נקט דסגי בשטיפה כיון שזכוכית היא שיעי ולא בלעי, דעת הרא"ה דדינם ככלי מתכות דבולעים ומכשירים על ידי הגעלה, אבל לכתחילה אסור להגעילו משום שיש לחוש שמא פקע, ודעת המרדכי בשם ר' יחיאל שנקט דאך הגעלה אינה מועלת להם דכיון דתחילת ברייתן מן החול הרי הן ככלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם ואפילו על ידי הגעלה. ולדינא פסק המחבר בסעיף כ"ו כדעת הראבי"ה שאינו בולע, ואילו הרמ"א נקט

כדעת המרדכי בשם ר' יחיאל מפריש שאין להכשירם בכלל כיון שהוא ככלי חרס, וכתב הט"ז ס"ק ל' ומגן אברהם ס"ק מ"ט שכל זה לכתחילה, אבל בדיעבד אין להחמיר. ועי' במשנה ברורה ס"ק קנ"ד שכתב דלכתחילה יש להחמיר משום דינו ככלי חרס, ואע"ג דתשמישו בצונן, מ"מ יש להחמיר כיון שיש לחוש שמא השתמשו בו בחמין, וכמ"ש לעיל בסעיף כ"ה שחוששין אף למועט תשמישו. ובס"ק קנ"ה הביא דעת האחרונים שבדיעבד אם היה רוב תשמישו בחמץ צונן, ועתה השתמש בה במצה חמה בלי שום הכשר מותר. ואם היה רוב תשמישו בחמין, או אפילו בצונן אלא שרוב הפעמים דרך להשהות המשקה חמץ בתוכו מעת לעת, אז אף בדיעבד אסור. וביאר סברתו להחמיר בשער הציון ס"ק קצ"ו דאף דמהט"ז משמע שלא מחלק

מנהג בני אשכנז בכלי זכוכית

ב. כלי זכוכית שהשתמשו בהם בחמין לדעת הרמ"א אין להם היתר בהגעלה ויש לקחת חדשים, וזה כולל אף כוסות ושאר כלי זכוכית, ויש מתירים בשעת הדחק, או על ידי יישון י"ב חודש, וראה הערה קכ"ו.

ציונים והערות

מחמירים בכלי חמץ שלא מועיל שום הכשר לכלי זכוכית שהשתמשו בהם בחמין. ובספר קובץ הלכות להגר"ש קמנצקי שליט"א עמוד ק"י כתב דאע"ג דאין מקילים בזה, וכדעת רוב האחרונים, מ"מ בכה"ג אפשר לסמוך על החכם צבי שהובא בשערי תשובה סימן תנ"א ס"ק א' דקדירה נקיה שעברו עליו שנים עשר חודש מותרת אף לדין דאסרינן נותן טעם לפגם בפסח, דאחר י"ב חודש ליכא טעם כלל, ואע"ג שאין סומכין על יישון י"ב חודש לכתחילה, מ"מ איכא לסמוך על זה במקום הפסד או שעת הדחק, וכן כתב הערוך השלחן סעיף ב' שהביא החכם צבי וכתב שאפשר לצרפה לאיזה קולא אחרת אם יש בענין זה. ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ה' או"ח סימן ל"ב אות א'.

ובהגדה של פסח לבעל אבן ישראל זצ"ל עמוד י"ח הביא שכלי זכוכית לכתחילה אין סומכין על הגעלה ובשעת הדחק כשאין בנמצא ואין לו כלים אחרים סמכין להכשירם על ידי עירווי ג' ימים ג' פעמים. ובהערה שם הביאו שבבית הגר"י פ"י פי"א זצ"ל היה פעמים בשנים ההם שעשו הכשרה זו של ג' פעמים ג' ימים על בקבוק היין שהשתמשו בו כל השנה להכשירו להשתמש בפסח. והמו"ל כתבו שם דנראה דכיון שלא השתמשו כלל עם

ומתיר תמיד בדיעבד בכה"ג, ואף שהפרי חדש דעתו לפסוק לגמרי כהמחבר, מ"מ מאחר שהאליה רבה חק יעקב ושאר אחרונים העתיקו את דברי המגן אברהם לדינא קשה להקל, ובפרט אם לא עשו הגעלה להכלי, וכן פסק בעל האגרות משה בשו"ת או"ח חלק ה' סימן ל"ב אות א' ד"ה דיש. ולמעשה אם השתמשו בחמין המאכל אסור בדיעבד אא"כ הכשירו מתחילה על ידי הגעלה, או על ידי מילוי ועירווי. ובהפסד מרובה יש לצדד להקל אף בזה אם היה אחר מעת לעת שהוא נותן טעם לפגם.

קכ"ו. המשנה ברורה שם שכן מנהג בני אשכנז להחמיר, ובס"ק קנ"ו הביא דעת החיי אדם שאם אין בנמצא כלי זכוכית ואין לו כוסות ושאר כלים, אפשר לסמוך להקל לנקותן יפה יפה, ולהכשירו על ידי עירווי שלשה ימים. ולמעשה לכתחילה אפילו בכוסות במקום שנמצא לקנות חדשים אין לשנות המנהג שנהגו שלא להשתמש בהם. ועי' בשו"ת ירושת הפליטה עמוד 50 שכתב דהמנהג אצל אשכנזים שלא להשתמש לפסח בכלי זכוכית שהשתמשו בו חמץ אפילו היה השימוש בצונן בלבד, ולא בחמין ולא בכבישה. והגר"מ שטרנבוך שליט"א כתב בספרו אורחות הבית פרק י' יש מהספרדים שמדיחים היטב לאחר מעת לעת היטב ודי בכך, והאשכנזים

מנהג בני ספרד בכלי זכוכית

ג. אע"פ שיש ספרדים שנוהגים להחמיר בהכשרת כלי זכוכית כדעת הרמ"א, מ"מ רוב הספרדים נוהגים כדעת המחבר שמותר להשתמש בכלי זכוכית שהשתמשו בחמץ ובלבד ששטפו אותם היטב^{קכח}.

כלי מתכת המצופה בזכוכית

ד. כלי מתכת שיש עליהם ציפוי זכוכית, דינם ככלי זכוכית, ולכן בני הספרדים הנוהגים להכשיר אותם כדרך שימושם כך עושים, והאשכנזים נוהגים כהרמ"א להחמיר שלא להכשיר כלי זכוכית, ואף כלי זה דינו כן. ואם הכלי מצופה בזכוכית רק מבחוץ אם לא השתמש בו על גבי האש יכול להכשירו בהגעלה או על ידי מילוי ועירווי ג' פעמים ג' ימים^{קכט}.

זכוכית הקבועה על גבי כיריים

ה. זכוכית הקבועה על גבי כיריים חשמליות, ועליה מניחים את הקדירות,

ציונים והערות

זכוכית שהשתמשו בהם חמץ במשך השנה על ידי שטיפת הכלים בלבד אם צריכים לכלים אלו. ובני אשכנז אין משתמשים כלל בכלים אלו אף על ידי הגעלה. ויש מבני ספרד שנהגו כן, או שמצריכים על כל פנים מילוי הכלים מעת לעת והרקתם שלש פעמים. והמחמירים לא יעשו הכשר זה בבקבוקים למשקאות חריפים שהיה מעורב בהם חמץ, כגון בקבוקי ויסקי וכדומה. ועי' בשו"ת יחודה דעת חלק א' סימן ו' שפסק דבני ספרד שנוהגים כדברי מרן, די להם בשטיפה והדחה.

קכט. עי' בספר הגעלת כלים פרק יג סעיף רצ"ה.

חמץ בבקבוק זה, ויש חשש בעלמא שהיה מודבק חמץ על דופני הכלי בחוץ, ואפשר דנבלע על ידי כבישה מבחוץ בכה"ג סמכינן לעשות ההכשרה ג' פעמים ג' ימים אף לדין שמחמירים בכלי זכוכית.

קכח. והנה מנהג בני ספרד, הגם שיש מהדרין כדעת הרמ"א מ"מ המחבר כבר כתב דכלי זכוכית אפילו מכניסין לקיום ואפילו משתמש בהם בחמין, אין צריכים שום הכשר שאינם בולעים, ובשטיפה בעלמא סגי להו, והפרי חדש כתב דכן עיקר וכן אנו נוהגין. ועי' בשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' סעיף י"ב שכתב דמותר לבני ספרד להשתמש בפסח בכלי

אין היסק הכיריים מועיל להכשירה, כיון שנוגעים בה התבשילים בתדירות, טעונה ליבון גמור, והסיק הכיריים אינו כליבון גמורקל.

כלי זכוכית שנשרה חמץ לח בתוכו כבישה

ו. כלי זכוכית שנשרה בתוכו חמץ לח יש אומרים שלא שייך כבישה בכלי זכוכית, ויש שהחמירו, ולדינא בפסח מן הראוי למנוע מלהשתמש בכלים אלוקלא.

כלי זכוכית שהשתמשו לייין שרף

ז. כלי זכוכית שהשתמש בו לייין שרף אין להכשיר לפסחקלאב.

כלי פיירקס שמבשלים בהם על האש

ח. כלים מפירקס שמבשלים בהם על האש הרי הם בכלל זכוכית, אלא שכיון שאפשר להגעילם בכלי ראשון שעל האש ואינם מתקלקלים, גם לבני אשכנז אפשר להכשירם בהגעלה שלוש פעמים בכלי ראשון, ויש שכתבו שגם בזה אין להגעיל רק בשעת הדחק, כיון שכבר נהגו ישראל

צינונים והערות

זכוכית המיקל שלא נבלע על ידי כבישה בהפסד מרובה לא הפסיד. ועי' בשו"ת חלקת יעקב יורה דעה סימן מ"ה אות א' שכתב וז"ל ואגב אעורר, שזה טעות שכמה נשים נוהגות שמימין ביצים שנמצא בהם חשש דם לתוך כלי זכוכית עד שמזדמן שאלת חכם, דהרי אם נשתהה שם יותר מכ"ד שעות נאסר הכלי מטעם כבוש, והעולם אין נוהרין מחסרון ידיעה.

קלב. כך פסק בשו"ת אגרות משה חלק א' או"ח סימן קנ"א, ובחלק ה' או"ח סימן ל"ב, והחמיר שם אפילו אם לא נשרה שם מעת לעת משום דבדבר חריף נכבש בפחות מעת לעת, כמ"ש יורה דעה סימן ק"ה סעיף א'. ובערוך השלחן סעיף מ"ט כתב שאין להקל

קל. בספר הליכות שלמה הל' פסח פרק ג' סעיף ג' פסק כן, ובהערה שם הביא אגב לענין שבת הדבר ברור דאין דין כירה זו כגרופה וקטומה, הואיל והדרך לבשל עליה תמיד באופן זה. וכן החמיר הגר"ש וואזנר שליט"א מובא בקובץ מבית לוי, וכן דעת בעל שבט הקהתי שליט"א. ולבני ספרדים שמקילים בכלי זכוכית יש לעשות שאלת חכם כיצד נוהגין למעשה.

קלא. בספר יד יהודה סימן ק"ה פירוש הקצר ס"ק ד' כתב להקל, ועי' בדרכי תשובה סימן ק"ה ס"ק י"א ד"ה ולענין כלי זכוכית, שהסיק להקל, וכן נוהגין כל בעלי הוראה להקל להדיא בזה, וכן דעת כמה פוסקי זמנינו. מיהו עי' בפמ"ג שם משב"ז ס"ק א' שפסק דבכלי

שלא להשתמש בכלי זכוכית בלי הכשרה כלל, וכאן כיון שמשתמשים בהם על ידי האש יש להכשירם בהגעלה, ויש אומרים שאין להכשירם לפסח, רק בשאר ימות השנה, וכיון שיש מח' גדולה בזה מן הראוי לכתחילה לקנות פיירקס חדש, וראה כל זה בהערה קלג.

ציונים והערות

ובשו"ת חבלים בנעימים חלק ד' סימן ו', ובשו"ת ציץ אליעזר חלק ט' סימן כ"ו והביא דעת בעל ההר צבי זצ"ל להוסיף לעשות הגעלה ג' פעמים, וכן נקט הגרי"ש אלישיב זצ"ל, אולם בספר יסודי ישורן חלק ו' עמוד קס"ח-ק"ע הביא דעות המקילים, ועוד הביא שיש שהקילו בשאר איסורים אבל בחמץ אין להקל כי אם בשעת הדחק.

מיהו בספר הלכות פסח להגר"ש איידער זצ"ל עמוד ק"מ הביא דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שאין להכשיר כלי פיירקס לפסח, וכן החמיר בשו"ת מנחת יצחק חלק א' סימן פ"ו, ובשו"ת בית אבי חלק א' סימן קט"ו דבפסח אין להקל כלל. ועי' בשערים המצויינים בהלכה סימן קט"ז ס"ק י"א. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ב' סימן מ"ג ובחלק ו' סימן קט"ו אות ז' שפסק דכלי פיירקס שמשתמשים באור ממש דלא מהני להו הגעלה רק בדיעבד. ובהגדה של פסח לבעל האבן ישראל זצ"ל עמוד י"ח פסק דכלי פיירקס אין להם הכשר לא מחמץ למצה, ולא מבשר לחלב או להיפך, לא על ידי הגעלה ולא על ידי עירוי ג' ימים. ובשו"ת שלחן הלוי חלק א' עמוד רמ"א נשאל בכלי זכוכית שהשתמשו על ידי אש, והביא ששמע מהגר"י קמנצקי זצ"ל כי אין להכשיר כלי זכוכית שהשתמשו בהם על גבי האש גם במקום הפסד,

להכשיר כלי זכוכית על ידי עירוי אם היה שם יין שרף שאין הריח של היין שרף יוצא לאחר העירוי.

קלג. כ"כ בספר סידור פסח כהלכתו בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל להקל. והנה דרך עשיית הכלי פיירקס היא שמוציאים את המתכות ונשאר רק קצת מתכות עדינות, ולכן אפשר לבשל בכלי פיירקס על האש, דהסיבה שאי אפשר בכלי זכוכית על האש הוא דבכל זכוכית ישנם מתכות ומכיון שהזכוכית אינה חזקה כ"כ לכן כששמים את הזכוכית על האש מתפשטים המתכות שבזכוכית מהחום ואין בכח הזכוכית להחזיק את המתכת ולכן הוא מתפוצץ בחום, אבל בכלי פיירקס כשמוציאים את המתכות ונשארים שם רק מתכות עדינות, וגם מעבדים את הפיירקס קצת שונה משאר כלי זכוכית, אפשר להניחם על האש כמו כל כלי מתכת. ונראה דכלי פיירקס עדיף מזכוכית ואפשר שאינו בולע כלל אבל אי אפשר לחדש לבד הוראה חדשה בפירקס. ולכן כתבו האחרונים דכיון שאפשר בהגעלה בכלי ראשון על האש אפשר להכשירה, מפני שהרבה פוסקים החמירו בהכשרת כלי זכוכית כיון שאי אפשר בהגעלה, אבל כאן שאפשר בהגעלה על האש אפילו לדעת הרמ"א אפשר לכתחילה להכשירם בהגעלה,

הכשרת כלי פלסטיק

ט. בכלי פלסטיק יש מח' גדולה אם מועיל בהם הגעלה לענין פסח ואף לענין שאר איסורים, יש אומרים שמועיל הגעלה אף לחמץ בפסח, ויש מחמירים אף בשאר איסורים, וראה כל זה בהערה קלד.

ציונים והערות

מובא בספר הלכות פסח עמוד ק"מ החמיר שאין להכשיר כלי דורלקס לפסח. ובספר מרא דשמעתתא הביא דעת הגרמ"א פריינד זצ"ל שפסק דכלי דורלקס דינם ככלי זכוכית לכל הלכותיו, כיון שהם שיע כמותם.

קלד. והנה בשו"ת מנחת יצחק חלק ג' סימן ס"ז כתב דכלי שעשוי מפלסטיק מועיל לו הגעלה אף לפסח, אלא שאם השתמשו בו בכלי ראשון יש לעיין אם אפשר להגעילו בכלי ראשון, כיון שיש לחוש שלא יגעילו כהוגן כיון שיתכן שיתקלקל על ידי ההגעלה. וכן כתב בשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' סעיף י"ג דכלי פלסטיק ובקליט אפשר להכשירם לפסח, ויגעילם בכלי ראשון. אולם אם הם כלים שעלולים להתקלקל בהגעלה, אין להגעילם, ויצניעם לאחר הפסח. ועי' בשו"ת חשב האפוד חלק א' סימן קי"ז שהכריע דנראה דרוב הני כלים חדשים, כלים מכלים שונים שנתחדשו בזמנינו, לרובם מהני הגעלה. ואע"פ שאין בהם ההוכחה דלא הוזכרו בתלמוד לאיסורא, מ"מ מדחזינן דדוקא בכלי חרס לא מהני הגעלה שהוזכרו בתורה דלא מהני להו הגעלה, וכל שאר כלים מהני בהו הגעלה, אין בידינו להמציא חומרא בשום כלי חוץ מכלי חרס. ובשו"ת מנחת חן חלק א' סימן כ"ח פרק ה' סעיף י' כתב דכלים שעשויים מפלסטיק וניילון מועיל

וכדעת הציץ אליעזר חלק ו' סימן כ"ו אות ב'.

ולענין בני ספרד אם צריכים להכשיר כלי פיירקס עי' בשו"ת יביע אומר חלק ד' או"ח סימן מ"א שכתב דהמורם מכל האמור שכלי זכוכית הנקראים פיירקס כשרים להשתמש בהם בפסח ע"י שטיפה והדחה בלבד, לדידן דנקטינן שכלי זכוכית אינם בולעים ואינם פולטים כלל. וכן בשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' סעיף י"ב כתב דכלי פיירקס ודורלקס דינם ככלי זכוכית ומכל מקום טוב שלא להשתמש בכלים אלו בפסח בכלי ראשון על האש. מיהו הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר סידור פסח כהלכתו פרק ט' הערה כ"ח כתב דגם בני ספרד שמשתמשים בכלי זכוכית בלי הכשרה כלל, כלי פיירקס כיון שמשתמשים בהם על האש ודאי בולע ויש להכשירם בהגעלה.

ולענין כלי דורלקס duralex כתבו הפוסקים שהוא כמו פיירקס, עי' בשו"ת אור לציון שם, ובספר אורחות הבית פרק י' סעיף ג', ובספר הלכות פסח עמוד ק"מ. והגר"א נבנצל שליט"א הביא בספרו ביצחק יקרא על המשנה ברורה בשם הגרשז"א זצ"ל שאין להקל להשתמש בהם בלא הגעלה, וכפי שהחמיר הרמ"א גבי כלי זכוכית, ויש להגעילם בעירו מכלי ראשון, והגר"מ פיינשטיין זצ"ל

ציונים והערות

להם הגעלה, ויש נוהגין שלא להגעילן. ובהערות שם הביא בשו"ת באר משה חלק ב' סימן נ"ב שכתב להחמיר לגבי פסח דלא מהני הגעלה, אבל לא ביאר כלל די הצורך, ודבריו תמוהים מדברי הפמ"ג סוף סימן תנ"א בשם המשאת בנימין, דכל כלים חוץ מכלי חרס ניתרים בהגעלה, וכמו כלי אבן וכלי גללים, וכן צ"ע ממה שכתב בשו"ת אגרות משה חלק ב' סימן צ"ב דכל דבר שעשוי מתערבות מינים כימיים שזה דבר חדש שלא נמצא בדברי הקדמונים, אין להתירם בהגעלה, ותמוה מדוע כלי פלסטיק לא יהיה כמו כלי גללים או כלי אדמה דלרוב הפוסקים מהני להו הגעלה, וצ"ע. אולם בשו"ת חלקת יעקב מהדורה ראשונה חלק ב' סימן קס"ג כתב דפלסטיק וניילון מותרים בהגעלה, וכן הורו עוד גדולי הפוסקים. ובספר מרא דשמעתתא הגרמ"א פריינד צ"ל פסק כי כלי פלסטיק יש להגעיל ג' פעמים, דאף בכלי חרס איכא שיטת בעל העיטור המובא בטור סימן קכ"א דמהני בהו הגעלה ג' פעמים, ואם כן הכא יש לצרף שיטה זו להקל.

אמנם עי' בספר הלכות פסח להגר"ש איידער צ"ל פרק י"ג הע' י' שהביא דעת הגר"מ פיינשטיין צ"ל להחמיר שאין להכשיר כלי פלסטיק מחמץ, אבל משאר איטורים אפשר להגעילם (ואפשר לומר דמה שהבאנו לעיל משו"ת אגרות משה דמשמע שצריכים להקל בכלי פלסטיק, מ"מ הכא דמיירי דוקא לפסח, אפשר משום חומרא דפסח החמיר לכתחילה ואין כאן סתירה). ועי' בהגדה של פסח

של הגר"ש אלישיב צ"ל עמוד י"א שהביא דעתו לענין כלי פלסטיק דאין להגעיל כלים מפלסטיק, דכיון שהוא חומר שנתחדש בדורות אלו אין אנו בקיאים בטיבעו וחיישינן שמא אינו פולט את כל הבליעה שבתוכו, וכדמצינו גבי כלי חרס. אמנם אם הכלי בלע מדבר שאסור מדרבנן, יתכן דאפשר להגעיל אפילו כלים מפלסטיק. והגר"ש וואזנר שליט"א בקובץ מבית לוי פסק שהגעלה אינה מועילה לכלי פלסטיק, אבל כלי פלסטיק שבלעו מחום כלי שני אפשר להכשירם. ובספר ליקוטי תשובות והנהגות ה' פסח מובא שם תשובה מכת"י בענין הגעלת כלי פלסטיק, וכתב שרבים מן הפוסקים סוברים שניתן להגעיל כלי פלסטיק, אמנם דעת הגר"מ פיינשטיין צ"ל הוא שאין להגעילם. ולכאורה היה ראוי עכ"פ להתיר להגעיל כלי פלסטיק אם שימושם היה בכלי שני. מיהו בחמץ בפסח, כל חומרא שנהגו הוא הלכה, ואבותינו קיבלו ע"ע כל מיני חומרות, וכשנהגו שלא להגעיל כלי פלסטיק לפסח, אי אפשר להתיר שכל החששות משום סייג ואין להם היתר, וזהו כלל גדול בחומרות דחמץ בפסח. ובספר קובץ הלכות ה' פסח להגר"ש קמנצקי שליט"א עמוד ק"י כתב דכלי פלסטיק נוהגין דלא מהני בהו הגעלה, ומ"מ היכא שנתיישן י"ב חודש אפשר לסמוך דמהני בהו הגעלה. והביא משו"ת אגרות משה או"ח חלק ב' סימן צ"ב ד"ה ובדבר שכתב דכלי שנעשה מדברים כימיים שהוא דבר חדש שלא נמצא בדברי הקדמונים אין להתיר להגעילם.

שפוד שצלו בו עופות וכדומה

א. שפוד שצלו בו עופות בפסח, אע"פ שצלו בו קודם לכן בשר מלוח ממלח שלא נבדק מותרין קלה. ויש מתירין רק בדיעבד קלו.

להכשיר הברזות שבחביות

ב. הברזות שבחביות של יין נוהגין להדיחן, מפני שממשמשין בהם בידים המדובקים מחמץ, ולכן יש אומרים שצריכים לקחת ברזים חדשים לפסח קלו.

הכנת עצים בתוחבים בהן כופות של שכר

ג. כתב הרמ"א שהעצים שתוחבין בהם כלי שתיה של שכר צריכין הדחה לשום בהם כלים של פסח קלה.

ציונים והערות

השו"ע משום דטעם החמץ נתבטל קודם הפסח, ואפילו להמחמרים לעיל בסימן תמ"ז הכא מודו שאין כאן חמץ ידוע, וכמ"ש לעיל בשו"ע סעיף י', דבכלי לא מבטלין איסור, ומ"מ הכא מאחר שהוא רק ספק לא מחזיקנן איסורא, שהיה על הכלי חמץ. ועוד הוסיף דאם צלו פעם מולייתא ולא הלבן בינתיים אסור.

קלו. רמ"א שם.

קלו. הרמ"א שם כתב שסגי להדיחן, אך החק יעקב ס"ק ע' כתב דכדאי לקנות חדשים לפסח, וכן מובא במשנה ברורה ס"ק קס"ב.

קלח. וכן נוהגין, וכתב בחק יעקב ס"ק ע"א דעושין כן משום שנתלחלח ממשקה שבתוכם, משא"כ אם תולין אותו באוגניהם אין קפידא. ובמשנה ברורה ס"ק קס"ג הביא את דברי הפמ"ג א"א ס"ק נ"ג שכתב לגבי ברזא דבחביות שכר אם תחבו במי דבש בפסח ושהה מעת לעת, אסור המי דבש בשתיה

ועי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ד' סימן ר' ס"ק ג' שכתב דפלסטיק נעשה מחומר של אבני פחם, ולכן יש להם דין כלי אבן שאפשר להגעילם. אכן הדרכי תשובה סימן קכ"א ס"ק כ"ה כתב דהא דמהני הגעלה בכלי אבן היינו דוקא באבן שלם, אבל כלים העשויים משחיקת אבנים והתגבשו אח"כ לגוש אחד על ידי איזה דבר דינם ככלי חרס, ולפי זה אפילו נימא דכלי פלסטיק נעשו מאבני פחם, מ"מ אינם ככלי אבן ולא מהני להו הגעלה. ולמעשה העצה הנ"ל להכשיר כלי דבעצם לא מועיל לה הגעלה כגון כלי פלסטיק חרס וכדומה שיש אומרים להגעילו ג' פעמים ולהמתין י"ב חודש, בספר הלכות פסח להגר"ש איידער זצ"ל הביא ששמע מהגר"מ פיינשטיין זצ"ל דאה"נ יש לצדד ולהקל בכה"ג, אבל בשביל פסח אין לסמוך על זה.

קלה. שו"ע סעיף כ"ז, ועי' במגן אברהם ס"ק נ"א שכתב בביאור דברי

סוגי כלים שאפשר להכשירם ושאי אפשר

כלי פורצלן הכשרתו

א. כלי פורצלן יש אומרים שדינו ככלי זכוכית, ולכן לבני ספרד אפשר לשטוף אותם היטב ודיו בכך, ואילו בני אשכנז שדין זכוכית כחרס אי אפשר להגעילוקלט, ויש אומרים שדינו ככלי חרס שלכו"ע אין תקנה בהגעלהקמ. ויש לציין שאף כלים שרק מצופים מפורצלן וכדומה אע"פ שעשוי ממתכת אין להגעילם.

פורמייקא (Formica)

ב. פורמייקא יש אומרים שבולע ופולט ואפשר בהגעלה, אלא שיש לראות שלא יתקלקל מהרותחין. אך יש מחמירים בפסח שאין להכשירו, ולכן במה שמצוי אצלינו שיש ושלחנות העשויים מפורמייקא אין להכשירם לפסח, אלא יש לנקות אותם היטב ולכסות אותם. וכל זה

ציונים והערות

שאלת חכם, כיון שיש לצדד שאחרי יישון י"ב חודש אפשר להכשירן, מ"מ הגר"מ פיינשטיין ז"ל פסק דאין לעשות קולות אלו לפסח. ונראה לי להעיר שלמעשה מאחר שהרבה פעמים כלים כאלו שהם צלחות קערות וכדומה שאינם משתמשים בהם בכלי ראשון, אלא רק לדבר גוש והוי בדיעבד ככלי שני, ומאחר שהם רק כלי שני יש לצדד להקל אפילו לפסח על פי שאלת חכם. ויש מציינים שכשקונים כל חרס חדש יש לנקות רק מנאמן או שיהיה על זה עכ"פ תוית בית החרושת לסימן שלא השתמשו בו, ואם לא יש לבדוק היטב שלא השתמשו בו עדיין.

ובהנאה, ואם אינו בן יומו יש להקל, ואם הברזא הוא מיין שרף אף באינו בן יומו אסור אף בהנאה. קלט. ראה בשאילת יעב"ץ חלק א' סימן י"ז ובמור וקציעה סימן תנ"א ועוד כמה אחרונים שדנו להתירם כיון שהם שיעי ולא בלע. קמ. שו"ת רדב"ז חלק ג' סימן ת"א, ועי' במשנה ברורה סוף ס"ק קס"ג, ובספר יסודי ישורן חלק ו' עמוד קל"ט הביא דרוב גדולי הוראה החמירו בזה. ובספר הלכות פסח להגר"ש איידער זצ"ל הביא דאף דבכלים של חרס חרסינה ופורצלן וכדומה שהשתמשו בחמין אין תקנה בהגעלה, ורק בצורך גדול יש לעשות

היינו לפסח, ולשאר איסורים אפשר להכשיר על ידי עירווי מכלי ראשון קמא.

כלי אמאיל

ג. כלי אמאיל שבלעו איסור יש מקילים להכשירן בהגעלה אחרי מעת לעת, ואולי כדאי להחמיר ולהכשירן ג"פ. ולפסח מחמירים שלא להכשיר כלי אמאיל כלל קמב.

כלי העשויים מגומי

ד. כלי גומי הנקרא rubber בלע"ז שעשוי מעץ אפשר בהגעלה, ואם הגומי עשוי מסינטטי וכדומה ולא מעץ אין להגעילו, ולכן מי שמסופק ממה עשוי הגומי אין להקלקמב.

כלי ממלט

ה. כלי ממלט תלוי אם נצרף באש, דינו כלי חרס שלא שייך בהגעלה, ואם לאו דינו ככלי אדמה קמד.

ציונים והערות

קמא. בספר אמת ליעקב להגר"י קמנצקי זצ"ל או"ח הערה תמ"ב, וביו"ד הערה נ"ד ד"ה הכשר נקט דנראה שאפשר להגעיל שולחנות של פורמייקה ע"י עירווי מכלי ראשון, ועי' בספר סידור פסח כהלכתו פרק ט' סעיף כ"ו. אמנם דעת האג"מ מובא בספר הלכות פסח להגר"ש איידער זצ"ל פרק י"ג הע' כ"ה שהחמיר בפסח, ולא בשאר איסורים.

קמב. והנה בשו"ת אגרות משה חלק ב' או"ח סימן צ"ב כתב דהחומר רעבער שעשוי מעץ אפשר בהגעלה, אמנם יש ראבער שאינו מעץ אלא מתערובות מינים כימיים שהוא דבר חדש שלא נמצא בדברי הקדמונים אין להתיר להגעילם.

קמד. עי' בשערים המצויינים בהלכה סימן קט"ז ס"ק ג' בשם הלבושי מרדכי.

קמב. בשו"ת שבט הלוי חלק ב' סימן מ"ג כתב דמקילים כל השנה על פי שו"ת אבני נור יורה דעה סימן קי"ב ס"ק ד', ומחמירים בפסח. וכן דעת בעל האגרות משה זצ"ל מובא בספר הלכות פסח, ובשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' סעיף י"ד נקט דיש להמנע מלהשתמש

מצאתי לנכון להעתיק מידידי תלמיד חכם אחד שליטי"א שסידר בקיצור סוגי חומרים באילו שייכים הגעלה ובאיזה אין שייך.

יש לציין שהרבה חומרי כלים היו בזמן חז"ל והרבה נתחדשו בזמנינו ולכן בכל מקרה יש לברר אצל רב מובהק או אצל החברות המייצרים הכלים, מאיזה חומרים ייצרו הכלי כדי לברר אם אפשר בהגעלה או לא. ועוד הרבה חומרים תלויים במח' בין הפוסקים ואין לסמוך על זה להלכה למעשה.

אבנים (stone, granite) - הגעלה.	לבנה (brick) - א"א להגעיל.
אבר (lead) - הגעלה.	מלט (mortar) - אם נצרפו באש דינו כחרס וא"א הגעלה, ואם לאו דינו ככלי אדמה.
אדמה - הגעלה.	מלמק (melmac) - שאר איסורים, הגעלה.
אזבסט - הגעלה.	נחושת (copper) - הגעלה.
אלומניום - הגעלה.	ניילאן (nylon) - שאר איסורים, הגעלה.
אנמעייל - בזמנינו זכוכית. תלוי מח' בני אשכנז וספרד.	נייר (paper) - הגעלה.
אשכנז וספרד.	נירוסטה - הגעלה.
בגד (fabric) - יכול להכשיר.	נתר - א"א להגעיל.
בדיל (tin) - הגעלה.	סילווער סטאון (silverstone) - שאר איסורים, הגעלה.
בטון (concrete, cement) - א"א להגעיל.	איסורים, הגעלה.
ביצים, קליפת (egg shells) - הגעלה.	סינ (china) - ראה פורצלן
בקליט - שאר איסורים, אפשר להכשיר.	עופרת (lead) - הגעלה.
ברזל (iron) - הגעלה.	עור (leather) - הגעלה.
גומי (rubber synthetic) - שאר איסורים, הגעלה, ויש מתירים אפילו לפסח.	עץ (wood) - הגעלה.
גללים - הגעלה.	עצם (bone) - הגעלה.
דורלקס (duralax) - שאר איסורים, מיקל. זפת-הוא בולע.	פירקס (pyrex) - שאר איסורים, מיקל.
זהב (gold) - הגעלה.	פיברגלס (fiberglass) - שאר איסורים, מיקל.
זכוכית (glass) - שאר איסורים, מיקל. (אשכנזים) וראה בספר.	פלדה - הגעלה.
חימר - א"א להגעיל.	פלטטיק (plastic) - שאר איסורים, הגעלה.
חרס - א"א להגעיל.	פרמיקא (formica) - שאר איסורים, הגעלה.
חרסינה (porcelain) - א"א להגעיל.	קורל (correlle) - ראה זכוכית.
טיט - א"א להגעיל.	קורניג (corningware) - ראה כלי זכוכית.
טפלן (teflon) - שאר איסורים, הגעלה.	
כסף (silver) - הגעלה.	

עה	יעקב	דיני הגעלת כלים	אהל
		פקעי].	קריסטאל (crystal) - שאר איסורים, מיקל.
	שיש (marble) - הגעלה.	שעווה (wax).-נחלקו הפוסקים אם בולע.	קרמיקה (ceramic) - א"א להגעיל.
	שערות (hair) - הגעלה.		קרן (horn) - הגעלה [אמנם דילמא

סימן תנ"ב זמן הגעלת כלים

סעיף א עד מתי מותר להגעיל כלים לפסח

א. יש להזהר להגעיל הכלים קודם שעה החמישית בערב פסח, כדי שלא יצטרך לדקדק אם הכלים בני יומן או לאו, או אם יש ששים במים נגד הכלי שמגעיל או לא.

הגעלת כפיות וכדומה עם קדירות וכדומה
ב. יש להקפיד מהטעם הנ"ל כשמגעילים כלים שבליעתן מועטת כגון כפית וכדומה עם כלים שבליעתן מרובה כגון קדירות וכדומה קודם

ציונים והערות

א. שו"ע סעיף א', ועי' במגן אברהם ובט"ז ס"ק א'. ובביאור דברי השו"ע כתבו האחרונים בזה ומובא ברור במשנה ברורה ס"ק א' ונביא כאן דבריו לביורר הענין.
והנה הטעם שהשו"ע הצריך להגעיל הכלים דוקא קודם שעה חמישית היא מפני שמאחר שענין ההגעלה הוא דרתיחת המים מוציא את הבלוע בכלי, אבל יש לחוש שלאחר שמוציאה את הבלוע יחזור ויבלע בכלי מה שפלט, ומפני שיש חשש זה כתבו הפוסקים דאין להגעיל רק בכלי שאינו בן יומו, דאז אף אם יבלע מה שפלט הרי לפגם הוא, או שיהיה במים ששים לבטל את פליטת האיסור, ועל זה קאמר השו"ע דאם מגעיל קודם השעה חמישית כשעדיין כל החמץ מותר, הוי לה נ"ט בר נ"ט דהיתרא, והיינו דהטעם של חמץ שקלו

הכלים מתחילה היה של היתר, וטעם של מים שקבלו עתה מן הכלים היה גם כן דהיתרא הוא, ולכן מה שנותנים בכלים גם כן היתרא הוא.
אולם המגן אברהם ס"ק א' ובפמ"ג א"א ס"ק א' שהקשו דהרי צ"ב על הרך דינא מלעיל סימן תמ"ז סעיף ה' דקיימא לן שם דלכתחילה אין לעשות נ"ט בר נ"ט בכה"ג, והשיב דהכא אזלינן בדעת הרא"ש שטובר דהיכן דאיכא ג' נ"ט בר נ"ט כגון שהחמץ נבלע לתוך הכלי שמתבשל בו, ואח"כ למי ההגעלה שמגעילו בו, ומשם לכלי אחר הוי ג' נ"ט. ולכן אפשר לגרום ג' נ"ט בר נ"ט לכתחילה, ועי' בחק יעקב ס"ק ב', ובמקור חיים חידושים ס"ק ב'. ואע"פ שיש מפקפקים בזה, עי' בש"ך יורה דעה סימן צ"ד ס"ק ט"ו, וביד יהודה סימן צ"ה פירוש הקצר ס"ק כ' מה שכתבו בזה.

שעה חמישית, כיון שאחרי שיפליט טעם המועט יבלע טעם מהקדירה שבלועה הרבה.³

שלא להשהות הכלי בתוך מי ההגעלה

ג. לא ישהה הכלי הרבה בתוך מי ההגעלה, וגם לא יוציאנו תיכף בלי להשהותו כלל דצריך לשהות מעט עד שיפליט את בליעתו, וזה קשה לצמצם, ויש להשגיח שהכלי נמצא במים דוקא בעת שהם רותחין.

ליוהר להגעיל הכלים דוקא בעת רתיחת המים

ד. מי ההגעלה צריכים להיות רותחים ומעלים בועות בעת ההגעלה, ולכן לפני שמכניס כל כלי וכלי למים יבדוק שהמים רותחים ומעלים בועות.

ציונים והערות

ב. שו"ע שם.

לגבי איסור שנפל לתוך היתר והוציא מיד שיש לחוש שכבר פלט לתוך ההיתר, ודלא כדעת החמודי דניאל מובא בורה דעה סימן ק"ה פתחי תשובה ס"ק ח' שנקט שצריך שיהיו זמן מה כדי להפליט הבליעה, ודלא כהיד יהודה ועוד שהחמירו בזה. וכן נראה דעת המשנה ברורה כאן, ובשער הציון סימן תמ"ז ס"ק כ"א ע"י שם.

ולענין מה שכתבנו שהעיקר שהמים יהיו רותחין, בספר קובץ הלכות הל' פסח להגר"ש קמנצקי שליט"א כתב דזה לכאורה על פי השו"ע הרב סעיף כ"א ע"י שם.

ד. שו"ע ורמ"א שם. ובמשנה ברורה ס"ק ח' כתב דהיורה הגדולה שמניחין בה הכלים כל שעה להגעיל לא תנוח המים מרתיחתן כל הזמן שהולך ומגעיל בה, משום דאותו כלי שיניח בה אחר שנח המים אין עולה לה הגעלה. והנה טבע המים דניחי מרתיחתן כשמכניסין בהם

ג. שו"ע שם, וכתב המשנה ברורה ס"ק ד' שלא ישהה אותם הרבה במים משום דיש לחוש שאחר גמר פליטתו יחזור ויבלע, וגם שלא להשהות אותם כלל, אלא להוציא תיכף גם כן אין נכון, דצריך לשהות מעט עד שיפלוט את בליעתו והוא קשה לצמצם. וכל זה מיירי לענין חמץ ולא בשאר איסורים. ועוד מבואר שם דמאידיך אין להכניס את הכלי רק לרגע אחד ולהוציא מיד, אלא יש להשהותו במשך זמן מועט, כדי שיוכלו המים להפליט האיסור הבלוע בתוכו.

והנה לענין מתי הבליעה נפלטת בדיוק, הרי המ"ב כתב דאי אפשר לצמצם, אבל נראה מדבריו שמעיקר הדין אפשר לומר שהבליעה נפלטת מיד, אלא מחמירין לא להוציא מיד על הצד החומרא, וכן מבואר בשו"ע הרב סעיף ד' שהבליעה נפלטת מיד. ולפי זה אפשר שהמשנה ברורה צידד כדעות המחמירים

אזהרה לאלו שבאים להגעיל כלים

ה. יש להזהר שכשבאים להגעיל כלים, שצריך להגעיל אצל מי שבקי בהלכות הגעלה ותחת פיקוח של רבנים כדי שלא יסמכו על קולות שאין בהם ממש, עד שלא יועיל ההגעלה, ושלא ימהר ההגעלה בלי לדקדק אם עושים כהוגן. ובעל אחראי צריך לדעת שיש לשאול אם הכלים אינם בני יומם^ה.

האם נשים נאמנות להגעיל כלים

ו. אשה שלמדה היטב דיני הגעלה ויודעת אותם נאמנת על ההגעלה ויכולים לסמוך עליה אם אמרה שהגעילה כדין, וכל זה במקום שבעלה לא יכול להגעיל הכלים, או שאין בקי ות"ח שמשגיח על המקום^ו.

צינונים והערות

עמוד קכ"ז ובשו"ת מנחת חן חלק א' סימן כ"ח פרק א' סעיף ג' באריכות ונביא תמצית דבריהם. דהנה בתוס' מסכת פסחים דף ד' ד"ה הימנוהו הביא דכל דבר שבידם מהימנין להו לנשים ועבדים אפילו מן התורה, דמעשים בכל יום דמאמינים על השחיטה והניקור, ואע"ג דהרמ"א ביורה דעה סימן קכ"ז סעיף ג' כתב דנאמנת אשה רק בודאי איסור לומר תיקנתיו, אבל בספק שמא אין כאן איסור שצריכה לברר שמא הדגים טמאים או לא אין האשה נאמנת משום דאשה דעתה קלה להקל, מ"מ כתב בספר יסודי ישורן שם דיש לומר דשאני התם דלא ידוע לן ולא קים לן בגווה, משא"כ היכא דידוע וקים לן בגווה, עי' שם אריכות בזה. ועי' בשו"ת אגרות משה חל א' סימן קנ"א, ובשו"ת רבבות אפרים חלק ב' סימן קכ"ט.

כלים צוננים להגעיל, על כן צריך להמתין בכל כלי עד שיעלו המים בועות. ועי' בספר מועדים וזמנים חלק ד' סימן רפ"א שכתב שטבע המים שבתחילה מעלין אבעבועות רק למעלה ואח"כ בכל המים ולכתחילה יש לדקדק שבכל המים יעלו רתיחה.

ה. מגן אברהם ס"ק ט' בשם ספר חסידים, ומובא במשנה ברורה ס"ק ח'. ובשיעורי קנה בושם הל' פסח כתב דצריך שיהיה אדם אחראי שלא יחליף בטעות ויכניס כלי חדש בדוד של הכלי חמץ, או שיכניס בטעות כלי חמץ בדוד של הכלים חדשים. ובלאו הכי כבר כתבו הפוסקים דצריך להעמיד אצל ההגעלה תלמיד חכם שהוא בקי בהלכותיה, כיון שיש בהגעלה הרבה פרטים שצריך להזהר בהם.

ו. כבר כתבו בספר יסודי ישורן חלק ו'.

הגעעלט כלים על ידי קמן

ז. הכל כשרים להגעיל כלים בין אשה גוי או קטן, אבל לא כולם נאמנים להעיד שהכלים הוגעלו, ולגבי קטן, הוא לא נאמן על כלי שהוגעל אא"כ גדול עומד על גבו. ויש שפסקו שקטן נאמן על הגעלת כלים אם אינם בני יומם^ז.

לסמוך על גוי שעובד מטעם הממשלה

ח. בית חרושת וכדומה ושאר מקום שתחת הממשלה ומצריכים להגעיל הכלים פעם אחד בשבוע וכדומה, אפשר לסמוך על הגויים שמקפידים להגעיל הכלים אם הממשלה דורשת להקפיד על רתיחת המים שצריך להגעלת כלים^ח.

מי שצריך להגעיל כלים כשהם בני יומם

ט. מי שצריך להגעיל כלים כשהם בני יומם, או ששכח להגעילם קודם שעה חמישית והם בני יומם, יש אומרים שאפשר להרתיח המים עם חומרי ניקוי כגון אקונומיקה הפוגם בטעם הבלוע בכלי, ואח"כ להגעיל במים נקיים. ובשעת הדחק די בהגעלה כדין במים עם חומר חריף^ט.

ציונים והערות

ז. כל זה מובא באריכות בספר הגעלת כלים פרק ח' ובהערות שם. ומה שהביאו שיש פוסקים שהתירו לקטן להעיד על כלי שאינו בן יומו, נחלקו גדולי הפוסקים אם קטן נאמן להעיד על איסורי דרבנן, ועי' במה שהארכנו בדיני טבילת כלים בזה.

ח. בשו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב' סימן מ"א נשאל שם בענין בית חרושת למרגרינה שע"פ הוראת הממשלה צריך להגעיל ברותחין בכל יום שישי כדי שלא ישאר שם כלום במה שייצרו במשך השבוע שאם לא יגעילו יתקלקל היצור לשבוע הבאה, וגם יענשו מהממשלה אם לא יעשו כן, ודן שם אם

ט. כ"כ בספר סידור פסח כהלכתו פרק ז' סעיף ב', וטעמו דלכתחילה יש לחוש לדעות שאין להגעיל במים שמעורב בהם אפר וכמבואר במשנה ברורה ס"ק כ"ו שרק בדיעבד מועילה ההגעלה בהם, ולכן יעץ להגעיל כך מתחילה ורק אח"כ להגעיל במים נקיים. והנה מצאתי בספר מגילת ספר או"ח סימן כ"א אות ג'

ליבון קל בכלי שהוא בן יומו

י. מותר לעשות ליבון קל אפילו בכלי שהוא בן יומו, ולענין לעשות ליבון קל בכלי בתוך ימי פסח ראה הערה'.

ציונים והערות

שהביא כל זה והעיר על דבריו היטב, דהרי מנא ליה שהרתחת מים עם חומר חריף פוגם את הבלוע בכלי, ולא מציינו בשו"ע יורה דעה סימן צ"ה סעיף ד' אלא שהנפלט מהכלי לתוך המים עם האפר נפגם אבל לא שהבלוע בכלי נפגם, והדבר מבואר בחזון איש או"ח סימן קכ"ב ס"ק ו' דאי אפשר להכשיר כלי באופן כזה, דאין לנו הלכה שתקבע באיזו צורה לעשות הכשר זה ואי אפשר לסמוך על זה, וראיה מכך שלכלי חרט לא מועיל הגעלה, ומדוע לא יכשיר הכלי על ידי שיפסול את הבלוע מאכילת אדם, וע"כ שזה לא מהני, ורק בהגעלה שכל האיסור נפלט לחוץ, אלא דיש לחוש שיחזור ויבלע ויאסור אם אין ששים כנגד הבלוע, ובוזה מועיל לערב אפר וכדומה לפגום את הנפלט שלא יחזור ויאסור ולכן לא מהני לכלי בן יומו אלא על ידי שיגעיל במים שפגם אותם על ידי חומר חריף, אלא שאין זו הגעלה לכתחילה, אבל בשעת הדחק אפשר להקל בכך בדיעבד דמהני הגעלה כזה. ואולי אפשר לצמצם שלא יהיו המים עבים כ"כ מהחומר החריף ועם זאת יפגמו את הפליטה, ובספר שם הביא וכן הזכרנו לקמן את דעת החזון איש שסבר דעדיף להרבות בחומר חריף להיות בטוחים שהנפלט נפגם מאשר למעט בזה כדי שלא לעבות המים, שהרי בדיעבד עלתה להגעלה גם אם המים עבים על ידי תערובת דברים חריפים. ויש להעיר על כך דהרי

בהגעלה קודם שעה ה' דעת השו"ע בסעיף א' שאפשר להגעיל גם כלי בן יומו, ומובאר מדבריו ונו"כ שם דהיה עדיף להגעיל כלי בן יומו קודם שעה ה' במקום להגעיל אותו על ידי אקונומיקה, דאף שהמנהג הוא שאין להגעיל כלים בני יומם, אבל אין זה אלא מנהג בעלמא ומעיקר הדין מותר קודם שעה חמישית משום החשבון של ג' נותני טעם וכמ"ש לעיל. משא"כ בהגעלה עם חומרים חריפים שיש בזה צד דלא מהני ההגעלה וכנראה שהחזון איש לענין הוראה למעשה חשש לדעת הגר"א בריש הסימן שכתב דכל ההיתר דהשו"ע היא דוקא אם סוברים דחמץ נחשב היתרא בלע, אבל אם היא איסורא בלע אין להגעיל כלי בן יומו אפילו קודם הזמן, כי אין ג' נותני טעם, עכת"ד. ובספר קובץ הלכות להגר"ש קמנצקי שליט"א הל' פסח עמוד ק"ה שגם כן פסק ליתן מים חמים עם חומר חריף בתוך הכלי להגעיל כלי בן יומו בדיעבד, ושם העיר גם כן מדברי האחרונים דאי אפשר לפגום בלוע בכלי, ואם כן מה מועיל החומר חריף לפגום המי הגעלה, והשיב שם דבכה"ג יש לסמוך על הסוברים דדבר החריף פוגם מה שבלוע בכלי, וכדעת הכרתי ופלתי סימן צ"ה סעיף ג', וכ"כ בשו"ת חתם סופר או"ח סימן ק"כ ד"ה ובכל.

י. והנה ראשית יש להקדים דהגעלה כל ענינה להפליט האיסור הבלוע בתוך

כלים שלא הגעילו קודם זמן איסורם

יא. אם לא הספיק להגעיל כלים קודם זמן איסורם, יכול להגעילו עד פסח, שאז חמץ נאסר אפילו במשהו, ואינו מועיל הגעלה כיון שחוזר וכולעיא, ואם בא להגעיל כלי אחרי שעה שישית צריך ליזהר בכל הדברים

ציונים והערות

זה ביאור היטב בספר מגילת ספר או"ח סימן כ"א, ואח"כ הביא מספר סידור פסח כהלכתו פרק ה' הערה 12 שרצה להוליד לדברי הפמ"ג דין חדש, שאין ללבן בליבון קל כלי שהוא בן יומו כיון שיש חשש שיחזור ויבלע, ובאמת דין כזה היה להם להפוסקים להשמיענו וכמו שהאריכו לגבי הגעלה. ואף שליבון קל ענינו הפלטה מ"מ מה שנפלט נשרף מיד על ידי האש, וכמו שמצינו ביורה דעה סימן צ"ב סעיף ו' לגבי טיפת חלב שנפל על גבי קדירה בשרית. ושוב מצא בספר רביד זהב סימן תנ"ב ס"ק ז' שהוא סובר דלא כפמ"ג, ומיקל אפילו לעשות ליבון קל בפסח, ולמד מדברי הפמ"ג שהוא עצמו מיקל לעשות ליבון קל בכלי בן יומו, אך לא היקל בפסח משום חשש משהו, וטעמו להקל משום דעיקר הפליטה נשרפת ואין כאן חשש.

יא. רמ"א שם, ובט"ז ס"ק ד' כתב דהביא כך לומר בחול המועד, דאילו ביום טוב עצמו אפילו בשאר ימים טובים אוסר להגעיל, ועיי' בפמ"ג שם. ולמעשה באו"ח סימן תק"ט הרמ"א בסעיף ה' כתב דאסור להגעיל כלי ביום טוב, ומותר ללבן שפוד שצלו בו בשר שאינו מלוח ורוצה לחזור ולצלוח בו ביום טוב. ובמשנה ברורה ס"ק כ"ו כתב דאפילו אם רוצה להשתמש עם הכלי אח"כ לצורך יום טוב אסור, משום דבישול מי ההגעלה הלא לא הוי צורך

הכלי, וכמבואר לעיל סימן תנ"א סעיף ג' ברמ"א, וכדמוכח בראשונים שדנו מדוע מה שנפלט אינו חוזר ואוסר את הכלי, ולכן הצריכו שיהיה המים ששים או שהכלי יהיה אינו בן יומו, משא"כ בליבון שענינו הוא שהאיסור הבלוע בכלי נשרף במקומו ולכן ברור שאפשר ללבן אפילו כלי שהוא בן יומו, ונ"מ גדולה לענין הגעלה בתוך ימי הפסח, דלענין הגעלה מאחר שחמץ איסורו במשהו יש לחוש אפילו בהגעלה שהפלטה יאסר במשהו אפילו כשיש ששים, ואינו בן יומו אינו מועיל מאחר שמחמירים בנוטן טעם לפגם. אמנם ללבן כלי מותר גם בתוך הפסח משום שהליבון שורף את האיסור במקומו ולא נשאר אפילו משהו.

והנה ולענין ליבון קל, עיי' בפמ"ג על הרמ"א סימן תנ"ב סעיף א' שכתב דמסתבר שאסור לעשות ליבון קל בפסח דליבון קל אין לו כוח לשרוף את האיסור הבלוע במקומו אלא רק להפליטו לחוץ, ולכן בדבר שנבלע על ידי האש שאי אפשר להפליטו בהגעלה גם בליבון קל לא יועיל להפליטו וצריך לשורפו במקומו ולזה צריך ליבון קשה דוקא, ועל פי זה הפמ"ג כתב דאין לעשות ליבון קל בפסח דכיון דליבון קל ענינו הפלטה האיסור אם כן בפסח יש לחוש שיחזור ויבלע, וכמו דלא מועיל ליבון קל ורק ליבון קשה מועיל שהוא שורף האיסור במקומו. וכל

הנזכרים שאין צריך לזוהר בהם קודם שש שעות. אמנם כל זה בהגעלהי, אבל ללבן כלי מותר אפילו בתוך הפסח.

ציונים והערות

דברי האחרונים הנ"ל להזוהר בביאור הלכה ד"ה, וכבר קיימא לן להחמיר בכל החומרות אפילו משעה רביעית או קודם.

ויסוד חשוב מוזכר בביאור הלכה ד"ה, צריך להזוהר בענין דברי הט"ז שם שרצה לפקפק על העצה של כלי אינו בן יומו, דהרי ביורה דעה סימן ק"ג קיימא לן להחמיר לכתחילה בנותן טעם לפגם. והשיב הביאור הלכה על זה, דמה שמחמירין לכתחילה היינו בעלמא שהקדירה נבלע בה טעם משובח מתחילה ואח"כ נפגם, משא"כ בהגעלה, דאפילו אם חוזר ונבלע בכלי הרי לא נבלע אלא טעם פגום, וכן המנהג להקל בזה.

ובביאור הלכה ד"ה שאין צריכין, כתב דהרי הרמ"א ושו"ע בחד שיטתה כאן, דהיינו דבזמן שחמץ מותר מקרי נ"ט בר נ"ט דהיתרא, ואין צריך להזוהר בשום דבר. וכבר כתבו גדולי האחרונים שכל זה היינו אם סוברים שחמץ נחשב כהתירא בלע, אבל לפי הדעות שחמץ אסורא בלע, אין חילוק בין שעה חמישית לכל היום, והרי שיטת השו"ע לעיל סימן תנ"א סעיף ד' היא דחמץ נקרא איסורא בלע ולכאורה נראה דסותר עצמו הכא. והחזון איש סימן קי"ט ס"ק י"ד כתב ליישב הסתירה בדברי השו"ע, דהרי השו"ע היקל כאן לענין נ"ט בר נ"ט כיון שהוא סובר דנ"ט בר נ"ט אינו נחשב כטעם מספיק שיחול עליו שם איסור כי טעם קלוש הוא, אך שם בסעיף ד' לגבי הגעלת השפוד, נחשבת הבליעה כבליעת

אוכל נפש, והיה אפשר להגעיל את הכלי לפני יום טוב. ואם לא היה אפשר להגעיל את הכלי לפני יום טוב, וכגון שנטרפה היום רבים מן האחרונים מקילים בזה מצד הדין, אך אין להורות כן לאחרים, אבל אם היה מים רותחים לפני היום טוב מותר להורות לאחרים להגעיל בהן, ועי' בשער הציון ס"ק ל"א ובביאור דבריו בשש"כ פרק י"ב הערה פ"ו בשם הגרשו"א זצ"ל.

ומה שכתב המחבר כאן שאחרי שהתחיל פסח וחמץ אסור במשהו לא יועיל הגעלה, היינו אפילו אם יש במים ששים כנגד הכלי לבטל הפליטה כיון דאיסורו במשהו ואינו בטל. וכן אף אם הכלים אינם בני יומם אסור לדידן דקיימא לן דנותן טעם לפגם אסור בפסח כדעת הרמ"א לעיל סימן תמ"ז סעיף י', כ"כ במשנה ברורה ס"ק י"ב. ועי' בפמ"ג שם מה שכתב לענין תרי משהו.

יב. רמ"א שם, ובמגן אברהם ס"ק ו' ביאר דבריו דצריך לזוהר שהכלים לא יהיו בני יומם, ואם הוא בן יומו צריך שיהא במים ששים כנגד הכלי, ואם הגעיל הרבה כלים זה אחר זה צריך שיהיה ששים כנגד כולם כיון דחוזר וניעור, והאו"ה היקל בדיעבד כיון שיש אומרים דאינו חוזר וניעור אפילו במאכל, ואם כן בכלי יש להקל, אמנם הש"ך ביורה דעה סימן צ"ט חולק עליו. ועי' בט"ז ס"ק ה', ובמשנה ברורה ס"ק י"ג כתב ראשית דשעה ששית לאו דוקא אלא אפילו משעה רביעית יש להזוהר. והביא שם את

באיזה כלי מגעילים הכלים לפסח

יב. המגעיל כלי איסור או כלי הבלוע מחמץ, יכול להגעילם או בכלי כשר או בכלי חמץ מעיקר הדין אם הדוד אינו בן יומו, אמנם נוהגים לכתחילה להגעיל כלים לפסח בכלי מיוחד לפסח ולא בלוע מחמץ^{יג}. ויש אומרים שאם הכלי לא צריך הגעלה מעיקר הדין אפשר להגעילן בכלי של פסח, ואין צריך להגעיל הכלי אח"כ^{יד}.

להגעיל היורה שמגעילין בה אחר ההגעלה

יג. היורה שמגעילין בתוכה כלים לפסח נוהגין להגעיל אותה בסוף אם רוצים להשתמש בה בפסח, ומ"מ היינו דוקא אם הגעילו בתוכו כלים, משא"כ אם רק עירה על כלים מתוך היורה אין צריך להגעיל יורה כזו^{טו}.

צינונים והערות

בקומקום של כל השנה ובין בקומקום של פסח, ואין שום עדיפות לזה על זה. ואף אם במשך השנה הערה מקומקום החמץ לתוך סיר רותח מלא באיטריות, דודאי עלו אדים ונכנסו לתוך הקומקום, מגעילים בו ובלבד שלא יהיה בן יומו מחמץ. ודעת מו"ר הגר"מ דייטש שליט"א הוא שישתמש עם קומקום של חמץ לערות על השיש וברזים וכדומה ולא עם קומקום של פסח. והמדקדקים משתמשים בקומקום מיוחד שאינו לא של חמץ ולא של פסח, ועי' בשיעורי קנה בושם הל' פסח פרק ד' סעיף ח' באריכות.

וראה לעיל לגבי הכשרת כלים חדשים שיש נוהגים בזמנינו להדר ולהכין שני דודי מים אחד לכלים חדשים ואחד לכלים של חמץ.

יד. דעת הגר"י ראטה שליט"א בשו"ת עמק התשובה חלק ו' סימן קכ"ב.

טו. והנה האריכו בזה גדולי האחרונים, ומובא היטב בספר קובץ הלכות להגר"ש קמנצקי שליט"א, והסיק שם

איסור כיון שהשפוד בלע חמץ בעין על ידי האש והוי טעם משובח. ולכן צריך ליבון חמור שם והגעלה אינו מועלת לה. וכתב הביאור הלכה דלפי מה שנראה כסתירה בדבריו באחד משני הדברים שהזכרנו לעיל, או שיהיו אינם בני יומם, או שיהיו ששים במים, צריך להזהר בזה אפילו כשמגעיל בזמן היתר חמץ מדינא. וכתב עוד דבמדינתנו שכולם מגעילים הרבה כלים ביורה גדולה אחת, ויש הרבה פליטות ואין ששים כנגד כולם, יש להזהר להגעיל דוקא בכלים שאינם בני יומם, כמ"ש לקמן, ויש מהדרין כשמגעילים כליהן שלא משתמשים בהם שלשה ימים קודם.

יג. כ"כ במגן אברהם ס"ק ו' ומובא במשנה ברורה ס"ק י"ג, ובשער הציון שם. ומה שבדיעבד אפשר להגעיל הכלי בדוד של חמץ היא משום שהכלים אינם בני יומם. ובהגדה של פסח להגר"ש אלישיב זצ"ל עמוד 11 פסק דאפשר לכתחילה להגעיל כלים לפסח בין

הכשרת כלים חדשים הנקנים לפסח

יד. הקונה כלי חדש לפסח ומכשירו מחשש שמשחו עליו איסור, לא יכשירנו בכלי חמץ אפילו אם הכלי אינו בן יומו, ולכן נוהגים במקומות ציבוריים להכין דוד נפרד לכלים חדשים לפסח, ודוד נפרד לכלי חמץ^{טו}.

ציונים והערות

ואע"ג דנקרא בפי המון "קומקום של חמץ" הרי כמעט ודאי הוא שאין בו שום חמץ, ואפילו אם אירע שבלע חמץ בודאי היה בו ששים כנגדו שלכן שרי לכתחילה לערות ממנו להגעיל בעירו.

טז. כן נוהגין המדקדקין, וכן דעת הרבה פוסקים, וטעמא דמילתא מובא היטב בשיעורי קנה בושם הל' פסח דכשמגעיל כלי במים רותחים הכלי מפליט מה שבתוכו לתוך המים, וגם בולע לתוכו מה שבתוך המים, ובעלמא מה שלא מצריכים בהגעלה ששים נגד כל הכלים, משום דמאחר שמגעילים רק כלים כשאינן בני יומן, והוי' ג' נותני טעם, הכלי הראשון נותן טעם איסור לתוך המים, והמים נותנים טעם בכלי השני שהגעילו, ואח"כ הכלי השני הוא נותן טעם לתבשיל, והוי' ג' נ"ט בר נ"ט שכבר הזכרנו לעיל שמקילים בזה. ולפי זה כשמגעיל כלי חדש במים שהגעילו בו כלי חמץ, נמצא שמבליע בתוך הכלי חדש בליעות חמץ, ואף שמעיקר הדין אין חשש בזה כיון דהוי' ג' נ"ט בר נ"ט, אבל הכא הפסיד יותר ממה שהרוויח משום דכעת יש בליעות של ג' נ"ט ומקודם גם זה לא היה, כי מה שהצריכו הגעלה לא היה מחמת חמץ ידוע אלא מחמץ מנהג וחומרא בעלמא. ולפיכך נהגו שיש אצל המגעילין שני דודים, דוד

דהרי מעיקר הדין המנהג כהט"ז ס"ק ה' שאין מגעילים היורה כי אם בדליכא ס' נגד הכלים שהגעיל, אך באמת שרבים נוהגים להדר גם בזה להגעיל היורה שהגעילו בתוכה אף כשהיה ששים. ולענין כלים שעירו עליהם מכלי ראשון בתוך יורה, לא צריכים להגעילם משום שאין היורה בולע ממנו, ואע"ג שכשמערה עולה זיעה אין זה כלום. ונראה לי לציין שזה דוקא לשיטה שלא מחמירין בניצוק וכמ"ש הערוך השלחן סעיף י"ח, אמנם לפי החולקים עליו לכאורה יש להגעיל היורה אפילו אם השתמשו על ידי עירו, וצ"ע. ובשו"ת רבבות אפרים חלק א' סימן רצ"א אות ב' כתב לענין הגעלת היורה שמגעילין בו, והביא מה שכתב המשנה ברורה ס"ק ט' דכתב דאם מגעיל כלים קודם זמן האיסור אין צריך להגעיל היורה מתחילה דאז הוא נ"ט בר נ"ט דהיתרא, אמנם ק"ק ממה שכתב בשער הציון ס"ק ט"ז דאף ביורה שמגעילין בה נוהגין להגעיל אותה מקודם אף כשהיא אינה בת יומה. ולפי זה יתכן דכדאי להגעיל היורה שמגעילין בה, ועי' ביסודי ישורן חלק ו' עמוד קל"ב. ולענין אגב חידוש שם הגר"ש קמנצקי שליט"א דמותר לכתחילה להשתמש בקומקום חשמלי של כל השנה כולה לחמם בו המים ולהגעיל ממנו בעירו,

הכשרת כלי בשרי וחלבי ביחד אינו בן יומו
 זו. יש להזהר שלא להגעיל כלי חמץ בשרי עם כלי חמץ חלבי ביחד,
 כיון שפליטת בשר בחלב מתערבים במי ההגעלה וחוזרין ואוסרין
 את הכלים. אמנם אם אחד מהם אינו בן יומו מותר, ולכן נוהגין שאין
 להגעיל שום כלי לכתחילה עד שהוא אינו בן יומיו.

ניגוב הכלי

זו. קודם ההגעלה יש להזהר לנגב הכלי כדי שהמים לא יצננו את מי
 ההגעלה^{יח}, ויש אומרים שאם אין בו לחלוחית טופח על מנת

ציונים והערות

ביחד במי ההגעלה ויאסר הכלים.
 והרמ"א ביורה דעה סימן צ"ה סעיף ג'
 כתב דאפילו בדיעבד הם אסורים. ובשער
 הציון ס"ק י"ט ביאר דברי השו"ע
 להחמיר לכתחילה משום דאם תחבו
 הכלים בזה אחר זה כל כלי הוי נ"ט בר
 נ"ט בתוך מי ההגעלה ובדיעבד מותר.
 ולכן פסק דאפילו אם רק אחד מהם אינו
 בן יומו סגי ליה להקל אפילו לכתחילה
 לדעת השו"ע, וטעמא דמילתא מובא
 במשנה ברורה ס"ק י"ז דהכלי שהוא בן
 יומו מותר מפני שמקבל טעם מכלי
 שאינו בן יומו כלומר שטעמו פגום, ואילו
 הכלי שאינו בן יומו מקבל טעם נ"ט בר
 נ"ט דלא חשיב טעם. ואחרי ההגעלה
 אפשר לייחד הכלי לאיזה מים שירצה,
 ובשער הציון ס"ק כ' כתב דאע"פ דנוהגין
 כדברי המגן אברהם סימן תק"ט להחמיר
 לא להגעיל כלי בשרי לחלבי ולהיפך
 שמא ישכחו ויכשל, מ"מ הכא כיון דאין
 כוונתו אלא להוציא בליעות שפיר דמי.

יח. עי' במשנה ברורה ס"ק כ' כתב דיהיו
 הכלים מנוגבין יפה מן המים

אחד לכלים חדשים ומימיו אין ידוע שום
 בליעות חמץ, ודוד שני שבו מגעילין את
 הכלים החמוצים. ובספר קובץ מבית לוי
 הביא דעת הגר"ש וואזנר שליט"א
 להחמיר בזה, וטעמו משום דאין להכניס
 כלי חדש לשאלות וחששות אולי הוכשרו
 לפני כן כלים בני יומם שלא כדין.

וכן דעת מו"ר הגר"מ דייטש שליט"א
 במח"ס שו"ת נתיבות אדם שכלים
 חדשים ראוי להגעילם בדוד מיוח
 דלהגעלת כלים חדשים, וליזהר שגם
 הרשתות והצבת שמשותשים בהם כעזר
 להגעלה יהיו גם כן מיוחדים רק לכלים
 חדשים. וכן ראוי שגם הדוד של המים
 הקרים יהיו מיוחד רק לכלים חדשים,
 ואם אין דוד מיוחד לזה ישטפנו במים
 קרים בלבד. כי המים בולעים בליעות של
 הכלים החמוצים, ואף דאיכא בזה הרבה
 היתרים מ"מ לכתחילה ראוי להחמיר,
 עכ"ד מו"ר שליט"א.

יז. והנה השו"ע בסעיף ב' כתב לענין
 לכתחילה דיש להזהר מלהגעיל
 כלים הבלועים מבשר וחלב באותו דוד
 מים בבת אחת שמא יפליט שני הטעמים

להטפיח דיו בכך^ט.

ממתי מונים מעת לעת משימוש אחרון של הכלי יז. נוהגים שהמקומות או הכלים שמכשירים לפסח, צריך שלא ישתמשו בהם תוך מעת לעת לפני ההכשרה בחמץ חם, ודי להמתין מעת לעת מזמן שהשתמש בהם לחמץ חם, ואע"פ שהשתמשו בהם לשאר דברים חמים^י.

הגעלת כמה כלים ביחד

יח. לא יניח הרבה כלים להגעילם בתוך כלי יחד אם נוגעים זה בזה^{יא}.

ציונים והערות

ולא לגבי רתיחה, עי' במסכת מקואות פרק ו' משנה ב', ובש"ך יורה דעה סימן ר"ב ס"ק ו'. וטעמא דמילתא להחמיר משום דבמקום נגיעתן זה בזה לא עולה הרתיחה, והיינו משום שלהגעלה לא סגי במה שהיד סולדת בהם אלא צריך שהמים יעלו רתיחה ובמקום שנוגעים זה בזה אף שהמים נכנסים שם מ"מ אינם מעלים רתיחה, ולפי זה מוכח בדעת השו"ע שצריך שהמים יעלו רתיחה, והרמ"א לעיל בסעיף א' הבין בדעת השו"ע שסובר שמועיל להגעלה גם מים שהיד סולדת בהם, וקשה ממה שמוכח כאן בסעיף ג' שצריך רתיחה, ובאמת המגן אברהם ס"ק ג' הקשה על הרמ"א וכתב דלא עלה על דעת השו"ע לומר כן, וכנוות השו"ע היא דלאחר שעה חמישית צריך להקפיד שלא ינחו מרתיחתן עד שמוציא הכלים מהמים, משא"כ קודם שעה חמישית שדי ברתחה פעם אחת אף שאח"כ המים נחים, אמנם רעק"א בחידושו על השו"ע הוכיח בדעת השו"ע שסובר דמהני הגעלה לכלים גם אם המים לא מעלים רתיחה וכפי שהבינו

הצוננים שמא יצטננו מהן הרותחין, ויזהר לשפוך עליהם בזריזות ולא על ידי ריקה באויר, דזה לא חשיב עירווי.

יט. כ"כ בספר נטעי גבריאל פרק ס"ח סעיף י"א בשם הגהות ארחות חיים סימן תנ"ב.

כ. ראה בשער הציון ס"ק כ"ה שהביא מהחק יעקב דדי מעת לעת מעת שנשתמש עליו חמץ, והגרי"י פישר זצ"ל פסק שהמנהג כדעת החק יעקב.

כא. שו"ע ורמ"א סעיף ג', ובמשנה ברורה ס"ק כ"א כתב דהיינו סל מנוקב דבתוך כלי שאינו מנוקב לא יגעיל אפילו כלי אחד, אפילו כשהוא צף ואינו נוגע בשולו, אא"כ משהה אותם בתוך היורה עד שהמים מעלים רתיחה בכלי שהוא רוצה להגעיל.

והנה הבית יוסף הביא מהמרדכי דלא יניח אדם כלים הרבה לתוך סל ולהגעיל בבת אחת, ואע"ג דאמרינן בגמ' במסכת חגיגה דף כ"ב. לגבי טבילת כלים שאפשר למלאות סל עם כלים ומטבילין והם טהורין, מ"מ הרי זה דוקא לגבי טבילה

הגעלת כמה סכומים וכדומה

יט. יש אומרים שבסכומים וכדומה ניתן להגעיל עד 20-15 יחידות, אך לא יותר מזה כיון שהעליונים יכבדו על התחתונים^{כב}.

הגעלת כלים בצבת

א. המגעיל כלים בצבת יגלגל הכלי, דאם לא כן במקום הצבת לא יגיעו המים רותחים^{כג}.

סעיף ד

ציונים והערות

ברורה ס"ק ח' בענין הגעלה במים שלא מעלים רתיחה, דבכפות וקערות וכדומה שאין משתמשים בהם על האש אלא על ידי עירווי אין צריך הגעלה במים שמעלים רתיחה ומועיל גם מים שהיד סולדת בהם, ולכן גם כשהכפיות נוגעות זו בזו אף שאין עולה שם רתיחה מועיל הואיל ואין בולעים על ידי רתיחה. ולפי זה יוצא דלגבי מדיח כלים שבולע חמץ מכלים שמדיחים בו אפשר להגעילו על ידי שיחממו בו מים בחום הכי גבוה שאפשר לחמם בו אף שאינו מעלה בועות, דכיון שלא בלע על ידי העלאת בועות אין צריך להכשירו שיעלה בועות, וכמ"ש בשו"ת אגרות משה או"ח חלק ג' סימן נ"ח שמעיקר הדין סגי בהכי, ולקיים המנהג שמכשירים במים שמעלים בועות דוקא, כתב שיכניס בתוכו אבן מלובן, אבל אין זה מעכב.

הרמ"א, ולפי זה יקשה מאוד מה שכתב השו"ע שאין להגעיל כלים ביחד אם נוגעים זה בזה, ועכ"פ לדינא קיימא לן שיהא מעלה רתיחות, ובודאי שצריך להזהר שלא יגעו הכלים זה בזה, ויש כאלו שלא מקפידים על זה, כ"כ בספר מגילת ספר או"ח סימן כ"א.

ובאמת רעק"א הביא קושיא על זה דהרי מוכח בסימן תנ"ב שאין צריך להגעיל כלי משני הצדדין כלל, עיי"ש דאיתא לגבי כלי גדול שאינו יכול להכניסו בכלי אחר, דעושה גדנפא דהיינו טיט סביב השפה שיגיע לכל מקום המים גם להגעיל הכלי משנה הצדדין דוקא ואם כן מה איכפת לן אי נוגעין זה בזה, וצ"ע. ועי' במועדים וזמנים חלק ד' סימן רפ"א. ועי' בשו"ת רבבות אפרים חלק א' סימן רצ"א, ובספר הגעלת כלים פרק י"א הערה מ"ג.

כג. שו"ע סעיף ד', ובחק יעקב ס"ק ט"ז הביא מאו"ה שעדיף להגעיל בתוך סל במקום צבת. ואם צריכים להגעיל בתוך הצבת כתב המשנה ברורה שיפתח הצבת בתוך הרותחין ויאחו הכלי במקום אחר כדי שיעלו הרותחין על מקום אחיזת הצבת.

כב. דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בהגדה של פסח שלו עמוד 15. ובספר מגילת ספר שם כתב ללמד זכות על אלו שלא נזהרין להגעיל כלים בנפרד, דהרי כשמגעילין הרבה כפיות וכדומה שהם באמת בלועים גם מבחוץ, אפשר ללמד זכות כמו שכתב המשנה

הגעלות כלים בחמי טבריה סעיף ה

א. אין להגעיל שום כלים בחמי טבריה אפילו כלים שדינם ככלי שני, מפני שאינם תולדת האור, וכבולעו כך פולטו, מה בולעו על ידי תולדת האור כך פולטו. מיהו אם נשתמש בו רק בחמי טבריה מגעילין בהק"ד.

הגעלות כלים על ידי מים שהוחמו מחשמל

ב. כתבו הפוסקים שכלים הבלועים מחמץ על ידי אור אפשר להגעילם במים שהתחממו על ידי חשמל ודינו כמו שהתחממו על ידי האש^ה.

הגעלות כלים בתוך קומקום חשמלי

ג. אפשר להגעיל כלים לפסח בתוך קומקום חשמלי, אף אם ננקוט שלהט גוף החימום החשמלי אינו נחשב כאש, ובלבד שהכלי לא נאסר דרך אש^י.

הגעלות כלים במים שהוחמו במיקרוגל

ד. מים שהחוממו במיקרוגל אפשר להכשיר בהם מיקרוגל או כלים שבלועים על ידי מיקרוגל, ולהכשיר כלים שבלועים מן האש יש אומרים שמהני, ויש מחמירים^י.

ציונים והערות

כו. דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל בהגדה של פסח שלו עמוד 11.

כז. והנה בספר הלכות פסח להגר"ש איידער זצ"ל שם הביא שיש לעיין אם מועיל להכשיר כלים הבלועים על ידי האש, אבל הגר"מ פיינשטיין זצ"ל מיקל בזה, ועי' בשו"ת רבבות אפרים חלק ג' סימן תצ"ב. ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בשבות יצחק שם שפסק להחמיר דלא יתכן שהמים דינם כהתחממו על ידי האש, וכן החמיר הגר"ש קמנצקי שליט"א כיון שהחמימות

כד. שו"ע ורמ"א סעיף ה'.

כה. ספר הלכות פסח עמוד קנ"ו, ועי' ביסודי ישורן חלק ו' עמוד קצ"ב. ובספר שבות יצחק חלק ו' פרק ט' הביא דעת הגרשז"א והגרי"ש אלישיב זצ"ל שנקטו דלמעשה מים שהתחממו על ידי חשמל שמתאדם גוף החימום, נחשב הוא כאש, ודין המים כדין מים שהרתיחו על גבי האש. וכן דעת הגר"ש קמנצקי שליט"א, ועי' בספר הליכות שלמה פרק ג' דבר הלכה ס"ק ג', ובשו"ת פאת שדך חלק א' סימן ע"ז.

להגעיל כלים על ידי קיטור

ה. כלים שנבלעו על ידי קיטור אפשר להגעילן על ידי קיטור, ואם נבלעו על ידי האש צ"ע אם אפשר להגעילן על ידי קיטור^{כח}.

להגעיל כלים במים שהוחמו על ידי דוד שמש

ו. כלים שנאסרו או שבלעו חמץ על ידי חום המים של דוד שמש, אפשר להכשירן על ידי מים שהוחמו על ידי דוד שמש, אמנם אם הכלי בלוע על ידי האש, אינו מועיל להכשירו במים שהתחממו על ידי דוד שמש^{כט}.

הגעיל כלים בכלי ראשון שלא על האש

ז. כלי הצריך הגעלה בכלי ראשון, שהגעילו בכלי ראשון שלא על גבי האש ועדיין רותח ובישל בכלי זה, המאכל מותר באכילה^ל.

צינונים והערות

אם האיטור נבלע על ידי חמי טבריה, שפיר מגעילין בחמי טבריה, ואם נבלעו הכלים על ידי האש יש לדון אם מהני קיטור להגעילו.

כט. כ"כ בספר הלכות פסח שם וכמו לענין חמי טבריה ה"ה הכא. ובהגדה של פסח להגרי"ש אלישיב זצ"ל עמוד 11 פסק דאע"פ דקיימא לן דאין להגעיל כלים בחמי טבריה, מ"מ אפשר לקחת מים מהדוד שמש, לחממם על האש עד רתיחה ולהגעיל בהם, כיון שהרתיחה היא על ידי האש. ועי' באבן ישראל חלק ט' הערות על מ"ב אות כ"ד שכתב דצריך להזהר שלא לעשות הגעלה לכלים שמשמש בהן בחמי האור, במים שהוחמו על ידי דוד שמש, אלא יעשו ההעגלה בחמי האור, כיון שהמים של דוד השמש אינן תולדות האור, והוא כמו חמי טבריה.

ל. עי' בשו"ת שבט הלוי חלק ו' סימן נ"ו אות ד' שהתיר באופן שעדיין מעלה

אינו על ידי כח החשמל כלל, אלא הוא מתחמם על ידי שהגלים מוזעזעים את המאכל במהירות גדולה ובוה הוא שמתחמם, ואינו נחשב כתולדות האש. וכן דעת בעל הקנה בושם זצ"ל משום דס"ל דאש המיקרוגל אינו נקרא תולדות אור הכלים בלועים מתולדת אור, והוסיף דפשוט שאם העבירו את המים מהמיקרוגל לתוך סיר על האש והרתיחו דמהני להגעלה. ומו"ר הגר"מ דייטש שליט"א פוסק דאין להגעיל במים שהוחמו בדוד שמש או מיקרוגל כיון דהוי חמי טבריה.

כח. והנה בשו"ת אבן ישראל חלק ז' סימן כ"ב פסק כן דבין לענין חמץ בפסח ובין לענין שאר איסורים, ודוקא בענין שלא יהא חום הקיטור שמכשיר בו פחות מהחום שהשתמשו בו. ומטעם דכבולעו כך פולטו, וכמו שנבלע על ידי קיטור כך נפלט על ידי קיטור. וכדמצינו בחמי טבריה אע"ג דאין מגעילין בו, מ"מ

אזהרה באש תחת דוד ההגעלה

ח. ראוי להזהר לכתחילה שהאש תהיה תחת דוד ההגעלה ולא מצדדיו^{לא}.

באיזה משקה מגעילים הכלים

ט. אין להגעיל כלים בשום משקה חוץ ממים, מיהו בדיעבד אם עבר והגעיל הכלים בשאר משקים^{לב}. ואם מגעיל הרבה כלים ביורה עד שמרוב פליטת הכלים נעשו המים כציר, אין להגעיל עוד באותן המים^{לג}.

להגעיל בשוקולד

י. המגעיל כלים לפני פסח יש מקום להגעילם במצב של בדיעבד, על ידי שוקולד אפילו שהוא כשאר משקין^{לד}.

ציונים והערות

- רתיחות אף שהוסרו מן האש.
לא. דעת מו"ר הגר"מ דייטש שליט"א, ועי' בשו"ת שבט הלוי שם.
- לב.** רמ"א שם, והוא דעת הרשב"א ובשער הציון ס"ק כ"ט כתב דפירשו האחרונים בדעת הרמ"א דסמך על הרשב"א להקל בדיעבד, אבל לדעה קמייתא אפילו בדיעבד אסור, ודלא כדמשמע מלשון הדרכי משה הארוך דכו"ע מודים בזה. והסברא להקל בדיעבד כתב המשנה ברורה ס"ק כ"ו משום דיש חולקין דגם משקין מפליטין כמו מים וסמכינן עליהו בדיעבד.
- לג.** רמ"א שם, והמשנה ברורה כתב משום דשוב אין כח במים להפליט הבלוע, ואפשר דאפילו בדיעבד לא מועיל הגעלה זו, ואפילו אם הגעיל בהן כלים שאינן בני יומן. ועי' בחזון איש יורה דעה סימן מ"ד ס"ק ג' שכתב דאין להגעיל כלי אחר במי ההגעלה, והגרי"י פירש זצ"ל השיג עליו דהרי מפורש כאן ברמ"א דדוקא אם המים נעשו כציר אין
- להגעיל בהן עוד, ומפורש דאפשר להגעיל במי הגעלה אם לא נעשו כציר.
לד. והנה בשו"ת תשובות והנהגות חלק ג' סימן קכ"ג נשאל אודות ייצור שוקולד במכונה שהשתמשו נכרים לצורך חלב עכו"ם או לדברים אסורים, וידוע שבמכונות כאלו אין אפשרות להגעילם על ידי מים חמין כיון שההגעלה מתקלקלת אותם, ומוכרחים להגעילן בשאר משקין כמו שוקולד, קקאו נמס וכדומה, ואף שלדידן אסור להגעיל בשאר משקין, אבל בדיעבד הרמ"א התיר, וכתבו האחרונים שרק בפסח עצמו שאין עצה אפשר להגעילן בשאר משקין כיון דהוי כבדיעבד. והנה יש לעיין דשמא מה שכתב הרמ"א דמועיל הגעלה בשאר משקין היינו כמו יין וחלב שדומים למים, והרי בשו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א' סימן פ' כתב כעין זה שאין להגעיל בחלב, והכא בשוקולד שהוא עב יותר מחלב ויין לכאורה לא נפלט כ"כ, ויש לומר שכאן לא מועיל כשאר משקין

לערבב חומרי ניקוי פבון וכדומה לתוך המים קודם ההגעלה
יא. מותר לכתחילה למלאות מי ההגעלה עם חומרי ניקוי או סבון או אקונמיקה וכדומה ולהכשיר בתוכם הכלים, ואינו נחשב כהכשרה בשאר משקיין^{לה}.

כלי שמסופק אם צריך הגעלה
יב. כלים שמסופקים עליהם אם בעינן הגעלה, אפשר לכתחילה להכשירן בשאר משקיין^{לי}.

טעיף 1

כלי גדול שאינו יכול להכניסו לתוך כלי אחר מחמת גודלו
א. כלי גדול שאינו יכול להכניסו לתוך כלי אחר מחמת גודלו, עושה שפה לפיו בטיט כדי שיתמלא היטב ויגיעו המים בשפתו וממלאו מים

ציונים והערות

לה. דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר סידור פסח כהלכתו פרק ז' הערה 7, ובספר חוט שני עמוד קמ"ב כתב דכשמגעילין כלים בני יומן, משום איזה צורך, נוהגין שמימיין בהמים סבון כדי לפגום את הבלוע בנפלט, ומשום דהרמ"א מיקל בדיעבד בהגעלה בשאר משקיין, וה"ה במים עם סבון, דמרויחים שלא יהיה דאורייתא משום שהוא פגום, אם יבלע שוב בכלי. וכן כשהלכו להגעיל כלים בצבע בערב פסח כלים בני יומם, והיו צריכים להשים סבון במים, שאלו את החזון איש אם להרבות בסבון כדי להיות בטוחים בנותן טעם לפגם או לא כדי להוריד את החשש שאין זה הגעלה במים, והשיב להרבות בזייף (בסבון).

לו. בשו"ת אגרות משה חלק ב' יורה דעה סימן מ"א היקל בזה כיון שרוב הראשונים נוקטים שמועילה הגעלה אף בשאר משקיין, ומעיקר הדין הלכה כמותם.

להגעלה, ותמוה על הפוסקים שלא הזכירו את זה. ויש שמקילים על ידי שממתינים כ"ד שעות שיהא נותן טעם לפגם, וצ"ע אם זה מועיל. ולמעשה מנהג בד"ץ העדה החרדית היא שאם משתמשים בו בימות השנה קודם לכן לאיסור לא מכשירים, ורק אם משתמשים במכונה זו למאכל כשר, אפשר להגעיל בשאר משקיין, ולכן יש לנקות קודם בניקיון יבש כל החריצים חורים וסדקים, ואח"כ מגעילים בקקאו בכל תהליך הייצור, משארים אותו כ"ד שעות פנוי, ואח"כ מה שיוצא בתחילת הייצור הכשר לא משתמשים בו אף אחר ההגעלה והכשרה, ומה שיוצא אח"כ עושים תחילה מריר ואח"כ החלבי, ולחמץ בפסח שמחמירים בכל מיני חומרות נהגו למנוע להכשיר אם צריך הגעלה בשוקולד, מיהו אם נהגו להכשיר גם לפני הפסח לפסח אין בידינו למונעם, עכ"ד.

ומרתיחו, או יקח אבן רותחת או לפיד אש וישליכנו לתוכו בעודו רותח ומתוך כך ירתיחו המים יותר ויעלו על שפתו^ז.

הכשרת מצקת (ladel)

ב. מצקת שצריך הגעלה מבפנים ומבחוץ, צריך להכניסו כולו ליורה ולהגעיל ב' צדדים^ח.

הגעלת כלי מבפנים ומחוץ לכלי

ג. מצוי כלים שנאסרו או שנבלעו בהם חמץ דוקא מבחוץ הכלי, וכגון על ידי התזת איסור או חמץ שנבלע מחוץ הכלי, ויש מגדולי הפוסקים שהכריעו שמספיק להגעיל את הכלי מבפנים ומועיל לחוץ, כגון על ידי למלאות את הכלי עם מים וירתיח אותו שם שזה יפליט האיסור מבחוץ.

ציונים והערות

לז. והנה במסכת עבודה זרה דף ע"ו. איתא כיצד מגעילין א"ר הונא יורה קטנה בתוך יורה גדולה שיהיו רותחין עוברין על כולה, יורה גדולה מאי, והשיב דשפה של עיסה סביבות פיה כדי שתקבל מים הרבה ויעברו הרותחין על שפתה, וממלאה מים וירתיחנו. ומבואר דסגי בהגעלת כלים רק במים רותחין בתוך הכלי ולא בעינן רותחין גם לכלי מבחוץ, ועי' בשו"ע סעיף ו' ובמגן אברהם ס"ק י"א. ובמשנה ברורה ס"ק כ"ט הביא פירוש לסעיף ו' דהרוצה להכשיר כלי גדול וחושש שמא יש על שפתו בליעת חמץ במקום שאין המים עולים שם, וכן הדין ביורה אחר שהכשירו בו כלים ורוצה להשתמש בו בפסח, צריך לעשות לו שפה או אבן רותח, אבל בתחילה קודם שמכשיר הכלים ומכשיר היורה תחילה מן האיסור שבו, אין צריך לעשות

לו שפה. ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר אשרי האיש חלק ג' עמוד שני"א הוא דאם אין לו כלי גדול כגודל הכלי שצריך להגעיל, ירתיח מים בכלי הטעון הגעלה ויכניס ברזל מלובן מסביב כדי שיגלוש, וסגי בהכי.

לח. מגן אברהם ס"ק י"א, ומשנה ברורה ס"ק ל"א. ובספר חוט שני כתב לגבי מצקת דאם הגעילו רק מבפנים, נראה דיכול להגעילו עכשיו רק מבחוץ, ואינו צריך להגעילו מבפנים ומבחוץ כאחת. ואין לומר דאין שיעור להשפעת ההגעלה בעובי הכלי, דאם נאמר כן יהיה חילוק בין כלי עב לכלי דק, דבכלי עב לא תצא הבליעה מכל עובי הכלי, וזה אינו, דהבליעה צריכה לצאת באותו דרך שנכנסה, ועל כן מה שנכנס דרך פנים יוצא דרך שם.

אמנם יש מחמירים בזה וסוברים שצריכים להגעיל מבפנים ומבחוץ, וראה הערה לט.

הכשרת קומקום חשמלי שפיו צר לפפח

ד. קומקום חשמלי של חמץ שפיו צר יש להחמיר ולא להגעילו לפסח.

לשטוף הכלי במים צוננים אחרי הגעלה

סעיף ז

א. נוהגין לשטוף הכלי במים צוננים מיד אחרי הגעלה, וכדיעבד אם לא שטף הכלי מותר^{מא}. ויש אומרים שבאמת אין קפידא בזה כ"כ,

ציונים והערות

ליבון באותו מקום, מ"מ כיון שהגעלה אינו אלא מבפנים ולא מבחוץ, ואין שם ממשות של איסור או מן החמץ, סגי הגעלה מבפנים בלא להסיר את החלודה, אמנם אם יש חשש שנשאר ממשות מן האיסור או חמץ מבחוץ, כגון שישנם שם חריצים או סדקים וכדומה, לא יועיל לזה הגעלה מבפנים, אלא עד שיסיר את הממשות או ילבן את אותם מקומות.

מ. במגן אברהם שם כתב לגבי כלי שפיו צר שאי אפשר לנקותו מבפנים, או שיש לו קנים שהמים לא יכולים להיכנס לשם היטב, לא מועיל הגעלה להאי כלי, אם כן לכאורה נראה דה"ה לענין קומקום חשמלי שיש לחוש שמא נשאר שם משהו חמץ ולא יצא, וא"א לבדקו, ועי' ביסודי ישרון חלק ו' עמוד ק"פ שהאריך בזה.

מא. שו"ע סעיף ז', וטעם הדבר כדי שלא יחזור ויבלע ממים רותחים שעליהן שיש בהן פליטת חמץ. והמשנה ברורה ס"ק ל"ד הביא מהחק יעקב ועוד דאף אם לא שטף הכלי במים קרים, מותר משום

לט. והנה בשו"ע יורה דעה סימן צ"ב סעיף ה' נאמר טיפת חלב שנפלה על הקדירה שאצל האש מבחוץ, נאסרה הקדירה. ובפתחי תשובה שם ס"ק ג' כתב שכל מקום שנאסר הקדירה בכה"ג על ידי טיפת חלב אם הכלי מתכת ובא להגעילה לא מהני כשימלאנה מים וירתחנה דא"כ צד החיצון לא נגעל אלא צריך להכניסה כולה ליורה. אמנם באו"ה כלל נ"ח דין ס"א כתב דאפילו כלי שנאסר רק מבחוץ מטיפת חלב נגעל שפיר על ידי הרתחת מים מבפנים, ובספר בדי השלחו ה' בשר בחלב סימן צ"ב ביאורים ד"ה ואז הקדירה אסורה, הביא כל הנ"ל, וכתב דיש לעיין בכוונת הפ"ת ואו"ה אם ההגעלה מועיל לחוץ גם כן או לא, עי' שם. ולמעשה החזון איש יורה דעה סימן י"ט ס"ק ו' כתב להדיא לחלוק על הפ"ת והכשיר לגמרי הגעלה זו אפילו לבחוץ, ועי' בדעת תורה סעיף ו' שהביא או"ה ועוד להקל להגעיל מבפנים, עד שיגלשו המים לבחוץ, ועי' בכל זה בחזון איש או"ח סימן ק"כ. ובספר חוט שני כתב לגבי כלי שצריך הגעלה מבפנים, ומחוץ לכלי ישנו חלודה, צריך

שגם אם שוהה קודם ששוטפו שפיר דמי, וה"ה שיכול לשטופו גם במים פושרין, ועוד אפילו אם אינו שוטפו במים אלא מנגבו שפיר דמי, ולכן אם יש איזה חשש שיתקלקל הכלי על ידי שטיפת מים צוננים מיד אחר ההגעלה, יכול להמתין ולשטוף אחר זמן מה או ינגב הכלי ודי בזה^{מב}.

שטיפה אחרי ליבון כלים

ב. אחרי ליבון אין צורך לשטוף הכלי, שהרי ליבון שורף את הבליעה^{מג}.

שטיפה אחרי עירוי

ג. אחרי שהכשיר כלים על ידי עירוי מכלי ראשון, לא מצינו שצריך לשטוף את הכלי^{מד}.

ציונים והערות

וכן מסתבר לפי הב"ח שכל המטרה רק להעביר פליטה דבוקה לכן אפשר לעשות על ידי פושרין, אבל אם המטרה כדי להדמות למריקה ושטיפה כבקדשים אולי צריך דוקא צוננים. ומה שכתב שסגי בניגוב עי' במאירי מסכת ע"ז דף ע"ו: ד"ה הוגעלו.

מג. ספר חוט שני עמוד קמ"ג.

מד. בספר חוט שני שם כתב דלכאורה טעמא דמילתא משום שהרי העירוי זה שטיפה במים שמסיר את מה שנפלט והמים הולכים להם, ואין לחוש שיחזור ויבלע. ומש"כ הרמב"ם פרק ה' מהל' חמץ ומצה הלכה כ"ד כלי מתכות שנשתמש בהם בחמץ על ידי כלי שני כגון קערות וכוסות, נותן אותן לתוך כלי גדול ונותן עליהם מים רותחין ומונחין בתוכו עד שיפלטו ואח"כ שוטפן ומשתמש בהן במצה, עכ"ד. והרי התם איירי שמערה לתוך כלי ממילא הבליעה בתוך הכלי, אבל אם המים באים מעירוי

דהכלי אינו בן יומו או ששים, או שמגעילין קודם זמן האיסור.

מב. כל זה דעת הגר"ש קמנצקי שליט"א מובא בספר קובץ הלכות הל' פסח, ותוכן דבריו הוא כך, דהרי רש"י כתב שצריך שטיפה מיד משום שיש לחוש שיחזור וילבע המים בתוך הכלי, וכמו שהעתיק במשנה ברורה שם, ואילו הרא"ש מסכת ע"ז פרק ה' סימן ל"ז תמה על מנהג זה, דאי משום שלא יחזור ויבלעו ממים הרותחים שעליהם, אם באנו לחשוש לזה הרי תיכף בעלייתו מהרותחים יבלע שהרי אי אפשר לצמצם ברגעים, ועוד דכשהיא במי הרותחים גם כן יש חשש זה, אלא כיון שיש ששים במים או אינו בן יומו לא חיישינן לזה. ועי' בערוך השלחן סעיף כ' דאולי מנהג זה זכר למקדש. וכל זה לטעם רש"י להחמיר מיד, אמנם הב"ח כבר כתב ביורה דעה סימן קכ"א שאין צורך בזה לשטוף מיד. ועוד מה שכתבו צונן הרי הוא לאו דוקא דאפילו בפושרין סגי ליה.

אהל

סימן תנ"ב

יעקב

צה

להשתמש עם מים ששטפו בהם את הכלים אחרי הגעלה
ד. מים שהשתמשו בהם לשטוף את הכלים אחרי ההגעלה או אחרי ליבון
אין להשתמש בהם^מ, ויש אומרים שאפשר להשתמש בהם לנקות את
הרצפה.

שימוש במי ההגעלה

ה. אין להשתמש במי ההגעלה אפילו לאחר שהצטננו, לאכילה או לכל
הנאה שהיא כגון כביסה והדחת כלים וכדומה, ואפילו קודם הפסח
אסור^מ.

ציונים והערות

ונשפכים והולכים להם אין לחוש מו. ראה כל זה בספר הגעלת כלים פרק
שנשאר וחזר ונבלע. י' הערה נ"ב שהאריך בטוב טעם
מה. ערוך השלחן יורה דעה סימן קכ"א ודעת בביאור ובמראה מקומות.
סעיף כ"ב. עי' בפנים.

קיצור סדר הגעלת כלים למעשה

א) כלים שהשתמשו בהם על האש, כגון סירים וכדומה או שאר כלי שנאסרו או בלע חמץ על ידי כלי ראשון או עירוי מכלי ראשון, קודם ההגעלה, יש להמתין מעת לעת מזמן שבלע איסור או חמץ בפעם האחרון. ואח"כ אפשר להתחיל להכין את הכלי להגעלה.

ב) כלים שנאסרו או שבלעו חמץ על ידי אש בלי אמצעי מים וצריכים ליבון, לא צריכים להמתין כ"ד שעות קודם הליבון כיון שהאש שורף כל הבעין.

ג) מאחר שנוהגין להגעיל כלים דוקא אחרי שעברו כ"ד שעות, לכן מותר להגעיל כלי שנטרף או שנבלע בחמץ בכלי היתר או כלי כשר לפסח, ואין צריך להגעיל היורה תחילה מחמת כלי שנטרף.

ד) צריכים לנקות את הכלי היטב מכל ליכלוך ובעין, ולכן אפילו אם מגעילים מחבת וכדומה שיש עליו הרבה בעין וקשה לנקותו, אין להגעילים עד שמנקים אותו לגמרי מכל ליכלוך. (ולפי רוב קשה מאוד לנקותם, ויש לעשות ליבון כדי להכשירם). ועוד יש להשגיח שלא יהיה שום חלודה על הכלים כי אולי יש חמץ מתחת החלודה, ושוב אם אי אפשר לנקותו היטב יש ללבן אותו מקום כי על ידי זה ישרף הממשות של האיסור או החמץ.

ה) יש להזהר אחרי הנקיון שהכלי יהיה מנוגב מכל מים וליחות כדי שלא יתקררו מי ההגעלה כי קשה אח"כ להגעיל את האיסור מתוכם.

ו) כלי שטעון טבילה והגעלה, מגעילו ואח"כ מטבילו, ואם הטביל הכלי ואח"כ הגעילו, נחלקו הפוסקים אם צריך שוב טבילה.

ז) נוהגים להשתמש עם דוד מיוחד להגעלת כלים לפסח שלא השתמשו לחמץ, וכל זה לכתחילה, אבל ניתן להשתמש עם דוד של חמץ ובלבד שהוא אינו בן יומו. ויש נוהגים להגעיל הדוד לפני שמגעילים בו כלים.

ה) לכתחילה יש להגעיל רק עם מים בלי שום תערובת חומרים אחרים, ולא בשאר משקים. וניתן להכשיר הרבה כלים עד שהמים נעכרו מחמץ הכלים ונעשו כציר שאז צריכים להחליף המים לחדשים.

ט) לכתחילה יש למלאות הדוד עם הרבה מים שיהיה תמיד ס' כנגד הכלים, ושהמים יהיו רותחים ומעלים אבעבועות כל זמן ההגעלה. ולכן כשמגעילים הרבה כלים יש להשגיח שכל הכלים נשארים במים בזמן שמעלה בועות כיון שעל ידי הכנסת הכלים זה מקרר המים.

י) המים יהיו רותחים רק על ידי אש, כגון שמניחים הדוד על גבי אש מגולה, ולא משאר אמצעי לחממו.

יא) רצוי להכניס הכלים לתוך סל או כלי מנוקב כדי שיגעיל כלי אחד בפעם אחת ולא יהיה חציצה בשעת ההגעלה. אין צורך להעמיק הכלי בתוך המים, אלא סגי שהמים מכסים את כל הכלי.

יב) זמן שהיית הכלי בתוך המים מובא בפוסקים שישהה זמן מעט ולא יוציאנו מיד.

יג) אחר ההגעלה צריך לשוטפן מיד במים קרים מכל צדדיו.

מדריך הכנת והכשרת המטבח לפסח

הקדמה קצרה

א. יש להקדים בכל מה שניתן לעשות בהכנות הקשורות להכשרת המטבח באופן שיספיק להכשיר ולהכין הבית לפסח בלא שום קשיים בשלום בית, ולחץ ללא לצורך על הכובד של הכנת הבית לכבוד פסח. וכל אחד צריך להכין לעצמו שיעור זמן שלוקח להשקיע בהכנה זו, שלא יהא יותר מדאי מן הצורך, ושלא תהיה פחות ח"ו עד שלא מספיקים להכין הבית כהוגן.

כלל גדול בהכשרת כלים לפסח

ב. ראוי לכל מי שאפשר לו לרכוש כלים מיוחדים ומכשירי בישול וכדומה לפסח, ולא לסמוך על הניקיון והגעלה וליבון אע"פ שבמשך השנה סומכין על הכשרה תמיד במקום שמועיל. ועוד הרבה פעמים יש מכשירים מאוד קשה לעשות עליהם הגעלה, או לפעמים כרוך בדברים קשים שגורם לחץ מיותר בבית, לכן כדאי, ויש אומרים שאפילו מן הראוי לקנות כל מכשיר לבישול ואפיה חדשים ומיוחדים לפסח, וכל כל כלי שמסתפקים עליו אם באמת יצליחו להגעילו כהוגן, כדאי לקנות חדש.

תנור אפיה מיקרוגל

הכשרת תנור לפסח

א. בנידון הכנת והכשרת התנורים לפסח יש הרבה פרטים ונביא כאן כל סוגי תנורים שנמצאים בינינו:

תנור אפיה בזמנינו

ב. סדר הכשרת תנור אפיה וגריל בזמנינו שעשויים ממתכת, מן הראוי למכור אותו ולא לסמוך על ההכשרה כשאפשר. אמנם מי שלא יכול לרכוש תנור אפיה מיוחד לפסח וצריך להכשירו, צריך קודם לנקות אותו היטב בכל החורין וסדקין, עם חומר הפוגם הנקרא "איזי אוף" וכדומה חומרים חריפים שמסירים ליכלוך וחלודה בתוך תנורים. (ויש מצריכים להמתין מעת לעת קודם הליבוך) ואח"כ להפעיל את התנור בחום הכי גבוה ליותר משעה, ובלבד שאין לחוש שהתנור יתקלקל. ויש מהדרים לכסות אח"כ את הדפנות והקרקע עם נייר כסף, וכן דלת התנור צריך כיסוי שלא יגעו מאכלים בדלת, ובפרט אם עשוי מזכוכית.

ציונים והערות

א. ואע"פ שבליבון קל שורף הכל, מ"מ הכא יש לחוש לדעת הפמ"ג סימן תנ"ב משב"ז ס"ק ד' דליבון קל אינו שורף הבלוע אלא מפליטו ואם הוא מכוסה בחלודה או טינפת צריך להסירו שלא יעכב ההכשר.

ב. אע"פ דהעושה ליבון לא צריך להמתין מעת לעת כיון ששורפים הכל, מ"מ הכא יש חוששים שמא התנור עושה רק ליבון קל.

ג. הרבה פוסקים סוברים שתנורים שלנו צריכים ליבון גמור, וכן דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל כיון שתנורים שלנו מצופים בפארצאלין שיש לו דין כלי חרס

צריך ליבון גמור. ועי' בשו"ת מנת יצחק חלק ג' סימן ס"ו, ובשו"ת שרגא המאיר חלק ד' סימן סימן ע"א. והגרי"ש אלישיב זצ"ל ועוד פוסקים סברו דאם יש חשש שיתקלקל התנור, סגי ליה בהדלקה לשעה בלבד.

ובספר שערים המצויינים בהלכה סימן קט"ז ס"ק ב' וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שנכון לכתחילה ללבן עם ברנר או לפיד אש בכל פינה ופינה במשך כמה דקות.

ד. דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל הוא שצריך ליבון גמור, וכיון שזה קשה לעשות כך בהרבה תנורים עדיף או לצפות הדפנות עם נייר כסף, או להכניס

ויש פוסקים שסוברים שבתנורים שלנו סגי ליה בליבון קל כיון שרוב הבליעות על ידי זיעה, ולא דומה לתנורים גדולים שמבשלים מאכלים יבשים כגון פת וכדומה, ונראה שאין לסמוך על זה למי שצריך להכשיר את התנור של כל השנה אלא בשעת הדחק גדולה.

ציונים והערות

חשמלי או תנור של גאז, ישנהו מעת לעת (עשרים וארבע שעות) לפני הכשרו, ואחר כך ינקה אותו היטב שלא ישאר בו כל חשש חמץ בעין, ויסיקנו היטב במדת החום הגבוהה ביותר, במשך שעה, ובוזה יוכשר להשתמש בו בפסח.

אמנם בספר חוט שני עמוד קט"ז כתב דהנה זיעת תנורים דידן שעולה זיעה הרי בתוך הזיעה החשש הוא רק על כעין כמה טיפות שנמצאות בזיעה שהגיעו מן התבשיל, והחשש רק על משהו או כמה משהו שמגיע עד דפנות התנור, וזה כמו משקה שנבלע בתוך הדופן, ובוזה יש לומר דאם המשקה מועט נפל מבחוץ אם חשיב תשמישו על ידי האור כיון שהוא מועט דחשיב משקה שדי בהגעלה וה"ה בתנור יש להסתפק אם מעט ממה שנבלע ומגיע לגובה של התנור שהוא מעט משקה אם חשיב כמו תבשיל או דחשיה דתשמישו על ידי אור. אם כן בתנורים שלנו אף דבפשטות סגי בהגעלה משום דזיעה הוא דבר לח, אבל יש אומרים לצדד שזה נקרא תשמישו על ידי האור ובעי ליבון גמור. ואמנם בדיעבד אם יסיק את התנור במידת החם הגדולה שלו, כשהתנור אינו בן יומו שפיר מהני להכשיר את התנור מחמץ לפסח, כון שיש כמה ספיקות. וכן אפשר שחום התנור דידן חשיב ליבון גמור, דאף דאין הניצוצות ניתזים הימנו מפני שסוג

קופסא של מתכת. וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל וכל זה שמצפים הוא סובר כן לכתחילה אבל בדיעבד אינו מעכב, עי' בספר סידור פסח כהלכתו. ובשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' שאלה ב' כתב דאין אפשרות להכשיר תנור אפיה לפסח, אף לא על ידי חימום התנור בחום גבוה, ויש לסוגרו לפני פסח על ידי חבל וכדומה כדי שלא יבוא להשתמש בו כך. וטוב לנקותו מהשומן הדבוק בו אף שסוגרו. ומכל מקום, יש אפשרות להשתמש בתנור בפסח אם יכניס ארגז פח שיכסה את הדפנות מכל צדדי התנור או יצפה הדפנות לגמרי ברדיד אלומניום חזק שאינו עלול להקרע. ועוד הוסיף שם הידור למי שלא מכשיר את התנור אפיה, שיש להסיר ולנקות היטב כל השמנונית הדבוקה על דפנות של התנור אע"פ שאין שם כזית ואין חיוב ביעור, מ"מ יש להדר ולחוש לשיטות דס"ל שיש להדר ולבער אפילו בפחות מכזית, אבל מעיקר הדין אפשר לסגור התנור ולהדביק אותו ודיו, כיון שקיימא לן דלגבי הבלוע אין צריך ביעור.

ה. עי' ביסודי ישרון עמוד קנ"ו, וכן דעת הגר"א קוטלר מובא בספר הלכות פסח להגר"ש איידער זצ"ל. וכן נקט הגרשז"א זצ"ל מובא בספר הליכות שלמה, פסח, פרק ג' אות ב' וכן בשו"ת יחווה דעת חלק ב' סימן ס"ג כתב דתנור

סוג תנור מנקה עצמי self cleaning oven

ג. סוג תנורים שמנקים מעצמם על ידי חום שמגיע בתוכו ל-900 מעלות פ' והכל נשרף מבפנים, מכשירו כן. אך הדלת שעשויה מזכוכית

ציונים והערות

המוזכר בדין תנור, בסימן תמ"ז סעיף א', ומ"מ הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל ויבלח"ט הגרע"י שליט"א נקטו להכשיר את התנור על ידי ליבון קל, וטעמם משום דלא מניחים את החמץ על התנור בעצמו אלא בתבנית, ולכן אפשר להקל על ידי שידליק את התנור שעה או יותר ובוזה סגי מדין ליבון קל. ובביאור דבריהם כתב שם שיסוד ההיתר בנוי על כמה דברים ואלו הם: רוב תשמישו של התנור על ידי אדים, וכיון שרוב תשמישו בלח כך הכשרו ואף שכיסוי חררה צריך ליבון, הכא לא נוגע במאכל עצמו, וכמובן שיש לצרף סברת היתרא בלע, עיי"ש.

ו. בספר יסודי ישרון חלק ו' עמוד קנ"ט כתב לדון על תנור שמנקה מעצמו, שמדליקים אותם ואי אפשר לפותחה וחומה עולה ל-900 מעלות פ' והכל נשרף ונעשה נקי לגמרי כבתחילה וכשפותחין אותו אח"כ ורואין שהוא נשרף ונקי לגמרי ונשאר קצת אפר ויכולים להשתמש בהם בפסח בלי שום פח מיוחד, שהרי מעשה השריפה מוכיח שהכל נעשה לפחם ועפר והתנור נקי לגמרי מבליעה כל שהוא, ואין להחמיר בזה. וכן דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל ועוד פוסקים. ויש לי לציין שהגר"ש וואזנר שליט"א מובא בקובץ מבית לוי סובר שאין לסמוך על ההכשרה של תנור מנקה עצמי לפסח, אך לבשר בחלב אפשר

מתכות מסויים לא מרגישים בהם את הניצוצות, מ"מ אם מידת החום היא כמידת ניצוצות ניתזים אפשר דחשיב ליבון גמור, וכמובן דכל זאת כשאפשר לנקות היטב את התנור מפירורי וממשות חמץ קודם ההכשר והכל לפי הענין. ועוד בתנורים שלנו שיש דלת מזכוכית ואין להתירם בהגעלה יש לעיין בזה, ואפשר בדיעבד יש להקל, עכ"ד. ולכן כתבתי שאין לסמוך על זה אלא בשעת הדחק גדול כיון שהכשר כזה אינו מועיל אלא בדיעבד. ובספר חקת הפסח להגר"א פרץ שליט"א עמוד מ"ו כתב דבפשטות תנורים רגילים שסגורים מכל צד המצויים כיום במאפיות, במפעלים ובבתים, הכשרתן צריכה להיות על ידי ליבון עד שיהיו ניצוצות ניתזים כדין כלי שתשמישו באור המבואר במשנה ברורה ס"ק ס"ד, והמחמירים הביאו ראיה מדין כיסוי החררה בסעיף ט"ו שחייב ליבון ואף תנורים אלו מכוסים חררה בקביעות בעת האפייה, וכן דעת כמה מגדולי הפוסקים, וכיון שאי אפשר לקיים זאת ולעשות ליבון חמור אין להם הכשר. אך כתב שם דלכאורה יש לדחות ראיה זו בתרתי, א' דהמשנה ברורה ס"ק פ"ה כתב הטעם משום שהכיסוי נוגע פעמים רבות בחררה, וזה אינו נכון בתנורים שלנו. ב' כל חומרת הכיסוי כיון שהוא סמוך מאוד לחררה, אבל תנור שגגו גבוה לא שייך לדין זה. וראיה מדין ריחא לאו מילתא

צריכים לכסותו עם נייר כסף.

תנור אפיה בעל שני תאים להכשיר אחד

ד. מי שיש לו תנור אפיה בעל שני תאים ורוצה להכשיר רק תא אחד, מותר לעשות כן ואין לחשוש שמתא אחד יעבור חמץ לתא השני.

רשתות ותבניות בתנורים

ה. רשתות ומגשים ותבניות של התנור אחרי ניקוי יסודי אפשר להניחם בתוך תנור מוכשר וללכן אותם, או לעשות ליכון באופן אחר. ולרוב יתקלקלו על ידי ליכון גמור, ולכן לכתחילה יש לקנות חדשים לפסח.

הכשרת המיקרוגל לפסח

ו. נחלקו גדולי הפוסקים אם אפשר להכשיר מיקרוגל לפסח, יש אומרים כבולעו כך פולטו, ולכן מאחר שנבלע בליעות חמץ על ידי זיעה, אפשר להכשיר המיקרוגל אחרי שמנקים אותו בפנים היטב, ולהמתין כ"ד שעות, ואז לקחת כוס עם מים ולהרתיח אותו בתוך המיקרוגל, ויש מוסיפים חומר הפוגם בתוך המים. וכדי להכשיר את קרקעית התנור, יש לערות עליו מים חמים מכלי ראשון. אמנם יש אומרים שאין להכשיר על ידי זיעה, ועוד שאין אנו יודעים כיצד פועל המיקרוגל בדיוק, ולכן פסקו רוב הפוסקים שלכתחילה מן הראוי לא להכשיר מיקרוגל לפסח. ומי

ציונים והערות

שאפשר להשתמש בפסח בתא שמוכשר לפסח אע"פ שהתא השני לא מוכשר לפסח משום דהוי כב' דפנות שאין הבליעה עוברת מאחד לשני.

ט. מה שכתבנו ליכון הכוונה לכתחילה בליכון גמור כיון שלפעמים מניחים אוכל ישיר על הרשת או בתבניות, וכן דעת הרבה פוסקים, אולם הגר"א קוטלר זצ"ל היקל להכשיר את הרשתות כשמכשירים את התנור באותו שעה. אך בתניות שמניחים ישר עליהם צריך ליכון גמור.

להגעיל בינתיים ובלבד שלא ישכחו בין בשר וחלב.

ז. וכן צריכים לנהוג ובפרט לפי הפוסקים שסוברים שבתנורים שלנו צריכים ליכון גמור לכתחילה יש לכסות את הדלת. ולפי המקילין שתנורים שלנו סגי ליה בליכון קל, על ידי תהליך ניקוי עצמי לכאורה הדלת תהיה מוכשר בכה"ג, וכ"כ בספר הלכות פסח.

ח. דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר אשרי האיש חלק ג' עמוד שמ"ח. ובספר חוט שני עמוד קי"ז כתב

שנמצא במקום שיש רק מיקרוגל אחד, ואין לו תנורים אחרים וכדומה ובשאר שעת הדחק, יש לעשות שאלת חכם, כיצד לסמוך על המקילין להכשיר המיקרוגל.

צינונים והערות

הספיקות ומתירים להגעיל על ידי זיעה מכלי ראשון, דכבולעו כך פולטו. ובספר הלכות פסח שם כתב דלגבי המקום שנשפך עליו חמץ יש להגעיל על ידי עירוי מכלי ראשון, או לכסות את המקום.

אמנם עי' בשו"ת בתשובות והנהגות חלק ב' סימן רי"ב שכתב מתחילה הביא מהשואל שהיה נראה לו שפשוט דמועיל הכשר, רק הסתפק באיזה צורת ההכשר מועיל בו, ולדעתו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א נבוך אם בכלל אפשר להכשיר מיקרוגל. והביא שם המחמירים לענין הגעלה על ידי זיעה, עי' שם עוד כמה הערות. ומ"מ כיון שכבר נהגו ישראל בכל מיני חומרות בחמץ בפסח, למה לנו להקל בזה, ולכן לא הסכים להקל להכשיר המיקרוגל לפסח, ורק בשעת הדחק ממש מורים להיתר ומנקין היטב לפסח ומכשירים במים שמה לערך שעה דכבולעו כך פולטו, ולפי הנראה מצטרפים הפוסקים שחמץ נקרא היתרא בלע. ובספר ילקוט יוסף מועדים חלק ה' עמוד ש"ס כתב דנכון שלא להשתמש במיקרוגל בפסח. ומעיקר הדין יש מקילים להכשירו על ידי שיניח המאכל בתוך קופסת קרטון או פלסטיק סגורה, לאחר ניקוי המכשיר היטב. ויש אומרים שאם הרתיח שם מים עם תערובת חומר פגום ביותר, והמכשיר ספג מזיעה הפגומה, די בכך, והדרך הראשונה

י. והנה המיקרוגל מיוחד משאר תנורים משום שאין בו שום כוח חום של אש, והדפנות כולם הם קרים, ורק המאכל עצמו מתחמם על ידי כוח הקרנה (בלתי נראה) והוא מעשה טעכניק מודרני, ונמצא דהתנור לא נאסר כי אם על ידי חום הזיעה העולה מהמאכל לדופן העליון, ואם כן דכבולעו כך פולטו, שפיר יש להכשירו על ידי זיעה, כיון דנאסר רק על ידי זיעה, גם הכשירו על ידי זיעה, ואף להפוסקים שסוברים שאין להגעיל על ידי זיעה, היינו דוקא היכא שנאסר על ידי ממש, אבל הכא שנאסר על ידי זיעה, הסברא נותנת דגם יש להכשירו על ידי זיעה והיות שמצוי דבמשך השנה נשפך לחוץ על קרקעית התנור, לכן יכשירונו גם כן על ידי עירוי מים חמים מכלי ראשון, כ"כ בשו"ת מנחת חן חלק א' סימן כ"ח סוף פרק ד'. ובספר הלכות פסח עמוד קפ"ב הערה קנ"ו הביא דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל דבמיקרוגל שאינו בן יומא יכול להכשירו על ידי שיניח בתוכו כלי שיש בו מים רותחים, משום דכפי תשמישו כך הכשירו כשהתנור מלא זיעה, ובספר אהלי ישורון ה' הגעלת כלים אות 173 כתב דאף שיש גם פלסטיק והדין הוא שאנו מחמירים שלא להגעיל פלסטיק לפסח, מ"מ כיון שכל הטעם שאין להגעיל כלי פלסטיק הוא רק משום שלא נמצא דבר זה בדברי הקדמונים, אם כן כשהכלי אינו בן יומו מצרפים את כל

מיקרוגל שיש בו דפנות מחרסינה

ז. מיקרוגל עם דפנות עשויות מחרסינה או פורצלן, דינם ככלי חרס שלא מועיל ההכשרה, ולכן יש להוציאם לפסח, ובשעת הדחק יש אומרים להגעילו על ידי זיעה ג' פעמים, וראה הערה יא.

ציונים והערות

עדיפא, והמחמיר תבוא עליו ברכה, עכ"ד. והגרי"י פישר זצ"ל ויבלח"ט הגר"ש וואזנר שליט"א פסקו דאין להכשיר מיקרוגל לפסח. וכן דעת מו"ר הגר"מ דייטש שליט"א דאין ראוי להגעילו מחמץ לפסח, כיון דלא ברירא לן דרך בליעתו

ופליטתו, וכן שמע מגדולי הוראה, ובמקום שעת הדחק יעשה שאלת חכם. יא. כ"כ בספר מטבח כהלכה עמוד ק"ט, ועי' בשו"ת להורות נתן חלק ו' סימן ס"ב.

כירים של גז וכל החלקים שעליו

הכשרת החצובה Grates

א. כבר הזכרנו ומן הראוי הוא לכל מי שיכול לקנות חצובות חדשות (המסגרת שעליה עומד הסירים) במיוחד לפסח, אבל מי שאינו יכול, אזי צריך לדעת שהכשרת החצובה שעל גבי כירי הגז נחשב ככלי שתשמישו על ידי האור וצריך ליבון, ויש אומרים שכדאי לעשות ליבון גמור, ולכן כדאי להכניסו לתוך תנור ("סעלף קליין" self cleaning oven)².

ציונים והערות

ולכסות את האש עם סיר גדול כדי לפזר את החום וללבן כך, ואנשי מעשה נוהגים אח"כ לכסות אותם בנייר כסף עבה. ובספר מעגלי אליהו להגר"א שליזנגר שליט"א עמוד ל"ט הביא דברי המשנה ברורה ועוד גדולי אחרונים שסגי ליה בליבון קל, וצירף אף את השיטות שסוברים שחמץ נחשב היתרא בלע, שיש לצדד דסגי ליה בהגעלה, ומ"מ מאחר שהחצובות שלנו לא מתחממים בכל הצדדים באופן שאפשר לומר סברא של המשנה ברורה, לכן יש להחמיר לכתחילה לעשות ליבון קל. ולכן לפי הנך פוסקים שסגי ליה בליבון קל, יש לברר אם התנור אפיה שנמצא בבית מגיע לשיעור חום של ליבון קל, ואז אפשר להכניס את החצובות לתוכו וסגי ליה בזה (וכמובן שכל התנור נקי מפירורי חמץ).

אמנם מצאתי בספר קובץ הלכות הל' פסח להגר"ש קמינצקי שליט"א עמוד קכ"ה שטען דבזמנינו בעינן ליבון גמור כיון דשאני החצובות שלנו, משום דהתם החצובות היו בתוך האש והאש שולט

יב. והנה הנידון לגבי החצובה מקורו בדרכי משה בשם מהר"י וויל, שפסק שצריכים לעשות ליבון גמור לחצובות וכך הביא הרמ"א בסעיף ד'. המנשה ברורה ס"ק ל"ד כתב דכל זה לכאורה הוי רק לכתחילה משום חומרא דחמץ, משום דקיימא לן ביורה דעה סימן צ"ב סעיף ח' דשתי כלים שנוגעים זה בזה אין הבליעה יוצאת מאחד לשני בלי רוטב, ועוד יש לתלות שאפילו אם נשפך רוטב על החצובות כבר נשרף כל הרטיבות כיון שבכל שעה היא על האש, וע"כ בודאי סגי ליה בליבון קל, ובדיעבד מי שהשתמש עם חצובות בלי להכשיר אותם לפסח אין הקדירות או התבשיל נאסרין. ועי' בשו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א' סימן נ"ט מה שביאר בדברי המשנה ברורה. וכן דעת עוד גדולי הפוסקים שסגי ליה בליבון קל. ודעת הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל מובא בספר חקת הפסח להגר"א פרץ שליט"א שנקט כי הדרך הראויה להכשיר החצובות היא לנקות אותו ניקיון מוחלט, ולאחר מכן להחזיר אותו למקומו, ולהדליק הלהבות

אופן הכשרת הצובה למעשה

ב. לפי הפוסקים שסוברים שחצובות סגי ליה בליבון קל, למי שאין תנור ניקוי עצמי, או שצריכים להחזיק את החצובה על גבי אש מגולה (יכול להיות מסוכן) ולסובב החצובה עד שכל מקום עבור ליבון קל. או האופן יותר קל היא להניח פח המיוחד לפסח ולהניחו על גבי החצובות ולהדליק את האש למשך זמן מה שהכל מתחמם היטב.

לכסות החצובה בנייר

ג. ומי שאין בידו תנור ניקוי עצמי, ואינו יכול לעשות ליבון, יכול לכסות את החצובה עם נייר כסף, אחרי שמנקה את החצובה היטב מכל פירווי החמץ, וצריך שיהא הנייר עב קצת, ומי שיכול להחליף חצובות חדשות מיוחד לפסח מה טובי.

ציונים והערות

להחליף החצובות לפסח, כיון דמבואר שצריכים ליבון כראוי, וכיון דאין כ"כ מצוי לעשות ליבון גמור, הכריע להחליף לחדשים לפסח. ואם אי אפשר להחליף לחדשים הורה שיכסנו בנייר כסף עב, ונראה כוונתו דבמקום הדחק יש לסמוך בדיעבד על המשנה ברורה, שאף בפסח אין יוצא הבליעה מכלי לכלי.

יג. יעי' בשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' תשובה ג', ובספר חוט שני הלכות פסח עמוד קכ"ג.

וחומרא יתירה מצאתי בספר קנה בושם הלכות פסח עמוד צ"ג שפסק שם שהחצובות שעליהם מעמידים את הקדירות על האש צריכים ליבון באור, ואם קשה ללבנם משום שיכולים להיפסד אפשר להקל אפילו בהגעלה. ואם אי אפשר להגעילם אין להשתמש בהם כלל אפילו אם יניח טס עליהם או נייר אלומניום אף שלא תיגע הקדירה

בכולו, משא"כ החצובות שלנו שעל גבי הכירה אינו כן, ורואים בחוש שאין האש שולטת בכל החצובה ומה שנופל עליו אינו נשרף כל כך. ובמקום אחר הזכרנו דעת הגר"ש וואזנר שליט"א דאפילו במשך השנה החמיר שלא להשתמש עם אותו חצובה לקדירות בשר וחלב כיון שהמציאות היא שלא בכל מקום של החצובה מתלבן תמיד ושורף כל בעין שעליו. ושוב ראיתי בשו"ת אבן ישראל חלק ט' הערות על המשנה ברורה שם שכתב דמה שכתב המ"ב דבכל שעה הוא על האש ולכן יש לתלות שנתלבן בליבון קל, הרי יש להעיר על זה דאם כל שעה הוא על האש אז יכול להיות שכל שעה גם נשפך, ואם כן זה לא מהני לן כלל, ועוד בעיקר הטענה שב' קדירות אינן בולעות זו מזו, יש לומר דמשהו מ"מ בולע, ולכן בחמץ דאיסורו במשהו מחמירין. ובהגד"פ אבן ישראל עמוד י"ב הביא שפסק הגר"י פישר זצ"ל לכתחילה

הצובות שמצופים עם חומר שעשוי מחרס, ישנם הצובות שמצופים עם חומר שעשוי מחרס, וחצובות אלו אינם יכולים להכשיר, ולכן אפילו למי שיש לו ספק אם הצובות מצופים או לא, כדאי לכתחילה לקנות חדשים, ואם א"א, סגי ליה במה שמנקה היטב את החצובות, ולכסות אותם היטב בכל מקום עם נייר כסף עב קצת.

הכשרת המבערים

ה. המבערים (ראשי גז) דהיינו החלקים שבוער עליהם האש (שמהם יוצא האש), יש לנקות אותם היטב את הנקבים שמהם יוצאת האש ולהדליק עד שיתחמם היטב וזה לוקח כ-10-15 דקות. והחלק שעליו מונחים המבערים אין צריך ליבון.

המכסה שעל גבי הגז

ו. המכסה שעל גבי הגז (כיריים) שעומד פתוח בעת בישול הקדירות, די לכסותו בנייר כסף.

מגש הכיריים

ז. מגש הכיריים דהיינו המקום שתחת לכל החלקים יש להכשירו על ידי עירווי מכלי ראשון, וכן המקום שעליו מונח המבערים סגי על ידי עירווי מכלי ראשון, ואח"כ לכסותו בנייר עבה.

כפתורים שמדליקים הגז

ח. יש לנקות את הכפתורים שמדליקים הגז היטב, ואח"כ לכסות אותם אם ניילון או נייר כסף אם אפשר, ויש אומרים שמספיק לנקות אותם היטב ולהסיר כל בעין שדבוק עליו.

ציונים והערות

בחצובה, מ"מ יש לחוש שמא תגלוש	בפסח, במקום שאולי נגע קדירת חמץ,
קדירת הפסח והגלישה תגיע עד	לזה די לכסותו בנייר כסף, ובביתו היו
החצובה, ויאסר מדין ניצוק חיבור.	נוהגים לערות עליהם מים חמים.
יד. דעת הגרי"י פישר זצ"ל, ואמר דמשום	טו. כך מובא בספרי הפוסקים. ומה
חשש שמא יגע שם עם קדירה חמה	שנוהגים לכסות את הכפתורים אינו

כיריים חשמלית

ט. כיריים חשמליות דינם כשאר כירי גז וצריכים ליבון, ויש לנקות את המקום ולערות עליו מים רותחים מכלי ראשון עם אבן מלובן, ומאחר שזה קשה, מספיק להדליק את האש הכי גבוה לכמה שעות, וטוב אח"כ לכסותו בנייר כסף למשך כל ימי הפסח באופן שלא יקרעו.

כיריים משטח מזכוכית

י. יש אומרים שאין להכשיר כיריים שעשויים מזכוכית, ובדיעבד יש לעשות שאלת חכם.

פּלטה חשמלית

יא. פלטה חשמלית יש שעושים הכשרה על ידי ליבון קל, אבל מי שאינו יכול, רשאי להדליק הפלטה למשך כשעה עד שיהיה חם מאוד, וישפוך על זה מים חמים, דהרי זה ככלי ראשון שעל האש וראוי לעטוף

צינונים והערות

בסוף סימן תנ"א שהצריכו להדיח את הברזות מפני שממשמשין בהם בידים המדובקין מחמץ, והכי נמי צריך להדיחם היטב, ומאחר ויש סוגי כפתורים עם חריצים הרבה, אם כן צריך לשפשפם היטב ולנקות את החריצים והדבר לוקח הרבה זמן ועל כן עצה טובה קמ"ל כיון שכפתורים אינם הוצאה גדולה עדיף לקנות כפתורים מיוחדים לימות הפסח.

טז. עי' בשו"ת חלקת יעקב חלק א' סוף סימן צ"ח.

יז. דעת הגר"מ אליהו זצ"ל מובא בספר כשרות לפסח עמו ע"ט. כבר הזכרנו לעיל את דעת הגרש"א זצ"ל בהליכות שלמה להחמיר, וכן דעת הגר"ש וואזנר שליט"א ובעל שבט הקהתי שליט"א, ומו"ר הגר"מ דייטש שליט"א.

מפני שיטת המהרי"ל המובא במגן אברהם ס"ק ל"ח ובמשנה ברורה שיש לכסות התיבות בסמרטוטין אולי יש שם חמץ בעין, כי דוקא שם שהניחו אוכלין ממש בתוכו צריך לחוש לכך, אבל הכא אפשר לנקות את כל הבעין של החמץ וממילא כל מה שנוהגין לכסות את הכפתורים הוי רק מצד הידור, ואין בזה חשש. ובשיעורי קנה בושם על הל' פסח כתב שאפשר לרחוץ את הכפתורים היטב מן החמץ הדבוק בהם, וינקר את החמץ שבתוך החריצין והקמטין, ודיו. ונכון יותר שיחליפם בכפתורים מיוחדים לפסח כיון שקשה לנקות החריצין מן החמץ בעין. וביאר שם דבריו דאף דלפום ריהטא כיון שהכפתורים נשארים תמיד קר ואינם בולעים חמץ, ואין שייך בזה שום חשש, מ"מ מאחר שמצינו ברמ"א

אח"כ הפלטה בנייר כסף בפסח, ובשעת הדחק יכול לצפות בנייר כסף בלבד^{יח}.

הכנת תחתית הארון שמעל הכיריים

יב. כשהארון העליון במטבח תלוי מעל הכיריים, צריך לנקות שם היטב, ואח"כ יש להדר ולעטוף את תחתית הארון שמעל הכיריים בנייר כסף וכדומה, ואז אפשר לבשל בפסח עם קדירות של פסח ללא חשש^{יט}.

ציונים והערות

נדלקת הוי כליבון קל, ובצירוף כל אלו נראה דאפשר להשתמש בפלטת חמץ בפסח.

יט. ומקום לכל החששות כאן הוא משום שבמשך השנה מבשלים שם בקדירות של חמץ על הכיריים ועולים תמיד אדים ונבלעים בתחתית הארון ונמצא שהיא מלאה בבליעות חמץ, ומעתה אם יבשלו על הכיריים יעלו אדי המאכל ויבלעו בארון שדינו ככלי חמץ ממש, וכיון שתחתית הארון מויע יתכן ויפלו טיפות זיעה לתוך המאכל או על הקדירות של פסח, וזהו חשש מעיקר הדין, וע"כ יש ענין להדר ולהזהר לעטוף את תחתית הארון בנייר כסף וכדוק, ואז אפשר לבשל שם בפסח. ומה שכתבנו למעלה שיש להדר לכסות ולא לחייב, טעמו משום שמצוי יותר שהאדים שמגיעים לתחתית הארון אינם יד סולדת בו, וכבר הארכתי בספרי על הל' או"ה סימן צ"ב בשם הדרכי תשובה ס"ק קע"ו-קע"ח לגבי כלים התלויים למעלה מהכיריים אם נאסרים על ידי זיעה מהקדירות. ולפי זה מה שנמצא על התחתית זה רק ליכלוך שאם מנקים ופוגמים המקום היטב דיו בכך, כיון שאין הזיעה שמתהווה מהקדירות בימי הפסח כוחם להפליט

יח. היות שהדין הוא כבולעו כך פולטו לכן סגי ליה בכך. והגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר אשרי האיש עמוד שנ"ב נקט דסגי ליה לניה לנקות אותו היטב מכל לכלוך שעליו, ויכסה בנייר כסף עבה, ויכול להשתמש בה בפסח. אולם בספר אבן ישראל הגדה של פסח מובא דעת הגרי"י פ"א זצ"ל שאפשר להקל להכשיר הפלטה של כל ימות השנה, ודי להכשירו על ידי שיחמם את הפלטה לזמן מועט. ומ"מ לכתחילה עדיף להשתמש בפלטה המיוחדת רק לפסח. ובספר חקת הפסח להגר"א פרץ שליט"א עמוד כ' כתב דאף שרבותינו האור לציון ושו"ת יביע אומר כתבו להקל להכשיר פלטה ויש שכתבו אפילו על ידי עירוני רותחין, מ"מ נראה שאין זה שייך בזמנינו, כי הפלטה בזמננו היתה צרה וקטנה ושימשה להנחת סירים בלבד, ומשום כך פשוט שמועיל בליבון קל, אבל בזמנינו שיש הרבה שמחממים לחם ופיתות וכדומה נמצא שהרי היא כתבנית אפיה וחייבת בליבון חמור, וזה אי אפשר לעשות, אשר ע"כ יש להציע לעטוף הפלטה בנייר אלומיניום עבה, כמו כן להשתדל לא להניח מאכלים על הפלטה רק סירים, ויש לצרף לכן שכאשר הפלטה

הקירות שמפניב המטבח במקום הברזים וכיריים יג. כל הקירות שעשויים מחרסינה שמסביב לברזים, ומעל השיש ליד תנורים וכיריים וכדומה, יש לנקותם היטב בחומרי ניקוי ובפרט בחרסינות שמתאסף לכלוך. ויש מהדרים ומדביקים אח"כ נייר כסף או שמכסים אותם בשאר כיסויים.

קולט אדים oven hood

יד. קולט אדים שמעל הכיריים שקולט את כל הזיעה ואדים מהסירים הרתחים שמבשלים על הכיריים, יש אומרים שיש לנקותו ודיו בכך ואין צריך לכסותו. ויש מחמירים יותר לשפוך עליהם מים חמים ולכסותו בנייר כסף במשך הפסח.

ציונים והערות

שעולה למעלה אינו כלום וכדעת הכו"פ יורה דעה סימן צ"ד וערוך השלחן שם סעיף א', ובסימן צ"ב סעיף ג"ה, ועי' בספר בדי השלחן סימן צ"ד. אמנם בספר כשרות בפסח עמוד פ' הביא דעת הר"מ אליהו זצ"ל להחמיר לכתחילה, ואם לא כיסה אך עברו כ"ד שעות מאז שבישל החמץ הרי זה נותן טעם לפגם והאוכל מותר בדיעבד. ולבני אשכנז שסוברים שצריכים לשפוך מים רותחים ולכסותו, יש לעיין אם מותר בדיעבד כיון שמחמירים בנותן טעם לפגם.

משם בליעה מאחר שאין זו בליעה, וכיון שכל אחד בנוי בביתו ארונות שונים לכן מי שידוע וחושש שבאמת הזיעה מגיע לשם בחשש שיעור חום של יד סולדת בו, צריך לכסות את התחתית ולא רק משום הידור.

ב. והנה בספר קובץ הלכות להגר"ש קמנצקי שליט"א פסק להקל בזה אחרי ניקיון ודיו, ואף שיש חשש במה שבדרך כלל יש שמנונית דבוק בו וכמעט שאי אפשר לנקותו ואם כן מדוע אין צריך לכסותו, והשיב שם משום שהשמנונית אינו מטפטף למטה, והזיעה

שיש ושולחנות

הכשרת השיש

א. סדר הכשרת השיש היא, שצריכים לנקות היטב עם סבון או מים חמים שבקלות מוריד את הבעין וליכלוך מהחורים וסדקים. ואח"כ למי שלא רוצה לכסות את השיש שלו במטבח, צריך להכשירו על ידי עירווי מכלי ראשון על אבן מלובן, אולם מאחר שזה כרוך בטירחות יתירות ולפעמים אף יכול להיות מסוכן, וגם יש פעמים שמתקלקל השיש על ידי זה, לכן מומלץ, וכן נוהגין לערות עליהם מכלי ראשון כגון מקומקום חשמלי רותח. ואח"כ נוהגין לכסות את השיש עם עץ או נייר כסף עבה שלא נקרע, או פי וי סי, או פוליגל וכדומה, וראה בהערה כמה הערות חשובות^{כא}.

ציונים והערות

אפילו אם הצטבר מים מתחתיו, מ"מ יש שני שכבות והוי כג' כלים נוגעים זה בזה שאין להחמיר כלל. ועוד הערה חשובה מצאתי בספר מגילת ספר הל' או"ה ריש סימן ק"ה שהוא דבר חשוב הנוגע למעשה לגבי השיש הנמצא במטבח לענין פסח, שנוהגים להניח על השיש כיסוי דק של נייר כסף ואף שמצטברת רטיבות בין השיש לכיסוי, אין זה נחשב שהשיש כבוס מאותו רטיבות ומפליט אליו חמץ כיון שהרטיבות היא מועטת, ובנוסף לכך הרי קיימא לן כהסוברים דהכבישה אינה אוסרת אלא מה שבתוך הכבישה ולא מה שחוץ לכבישה, ואם כן אף אם נאמר שהרטיבות המועטת הזו מקבלת טעם מן השיש, הנייר כסף אינו בולע ממנה כיון שהוא מחוץ לכבישה. ואף מותר להניח סירים רותחים עליו, דקיימא לן דתתאה

כא. ראה במה שהארכנו על דברי השו"ע סעיף כ'. והנה דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר אשרי האיש חלק ג' עמוד שנ"ב היא שהשיש חייב בניקוי יסודי, ואם יש בו חריצים, צריך לנקות את הלכלוך מהחריצים. ומכיון שאנו משתמשים עם כיסוי בפסח, לכן אם הכיסוי הוא עבה כמו פח או פי וי סי וכדומה, אז מן הדין אין צורך בהגעלת השיש, אך בכל זאת יש נוהגים להגעיל השיש עם קומקום חשמלי ולערות עליו מים רותחים. ולמעשה חידש שם דאם מצטבר אצלו רטיבות בין השיש לכיסוי, לא ישים כלי חם על הפח או הפי וי סי בפסח, אלא יניח הכלי החם על גבי צלחת באופן שהפח או הפי וי סי לא יהיה רותח. ונראה לי להוסיף בזה שלכן כדאי לקנות כיסוי כמו "פוליגל" שעשוי משני חלקים והפסק אויר ביניהם, דלכן

שלחנות

ב. נוהגים לערות על השלחנות בין במטבח בין בסלון מים רותחים, וכדאי לנקות מכל חריצים ובכל מקום חיבור שאולי נשאר שם חמץ, ואח"כ כדאי לשפוך חומר הפוגם אוכל לניקוין, בכל חלקי השלחן, ובמשך הפסח יש להניח כיסוי טוב שלא יזוז מעליו, ולכן מן הראוי להדביק כיסוי מפלסטיק על גבי גוף השלחן, ועליו להניח מפות, כדי שתמיד השלחן תהיה מכוסה. וראה במה שהארכנו בזה על דברי השו"ע סעיף כ'.

ציונים והערות

שם בתוך דבריו בענין כיסוי השיש במטבח שדינו כשלחנות, שלפעמים מניחים עליהם קדירות ונשפך מהם ואיכא עירוויים הרבה, וגם איכא חשש לגוש חם וצריך להכשירו באבן מלובנת. ומסתבר שהחרסינה שסביב השיש דינה כדין השיש שלפעמים ניתן גם על החרסינה. המנהג כיום לכסות את השיש בנייר אומיניום או טפט. ויש מניחים כיסוי שכולו נדבק לשיש. ויש לדון בזה דאמנם ב' כלים שנגעו זה בזה אינם בולעים ואפילו משהו, וביאר בשו"ת חתם סופר או"ח סימן ק"ל שאפילו יהיו מהודקים ממש, א"א להדקם ממש בלי הפסק כחוט השערה, וכל שיש איזה אויר ביניהם אין מתפשט הבליעה מזה לזה. אמנם כיסוי שנדבק כולו לשיש לכאורה הוי ככלי אחד דיש בליעה ומה מועיל הכיסוי. אמנם אף אי נימא דהוי ככלי אחד עם השיש, מ"מ לא מצוי שישפוך מהסירים על השיש ויהיו הרבה עירוויים, דבעירווי אחד מבליע רק כדי קליפה והכיסוי עבה יותר. וגם במניח גוש על הכיסוי הדבוק אף שיש להחמיר בעירוויים הרבה, מ"מ היינו להבליע בכולו אבל אינו מפליט יותר מכדי קליפה.

גבר ואינו מחמם יותר מכדי קליפה, וכמו שמבואר לעיל בחוות דעת סימן צ"א ס"ק ה' דאף אם מניח כלי ראשון על גבי דבר צונן אמרינן דתתאה גבר ולא מחמם יותר מכדי קליפה, אף אם יש רטיבות מלמטה, ועל פי זה נראה דמעיקר הדין יש להקל בכיסוי נייר כסף על השיש אף אם אינו מגעיל את השיש ואף אם מצטברת רטיבות מתחת לכיסוי, ומה שיש מגעילים השיש הוא לתוספת הידור ולא מעיקר הדין, עכת"ד.

ומאידך מצאנו בהגדה של פסח אבן ישראל להגרי"י פישר זצ"ל שמובא שם דבביתו נהגו בפסח להשתמש עם השיש כמו שהוא, בלא להניח על גבי השיש שום כיסוי. וטעמו על פי האליה רבה שדוקא בתיבות וארונות שנשאר פירוויים צריך לכסות אותם, משא"כ בשיש אין לחוש, ועוד אין לחוש שמא נתהוו חורים בהאבן, דהא מנקים מקודם בחומרים הפוגמים כאקנומיקה וכדומה ונפסל מאכילת כלב, ועדיף מבין הדבקים שמירי האליה רבה לגבי התיבות ומגדלים שאי אפשר לקנותם.

וראיתי בחוברת גלאט מהדורת כ"א עמוד ר"א מאמר מאת הגר"ע אויערבאך שליט"א בענין גדר רוב תשמישו, וכתב

כיוורים וחלקיו-ברזים

כיוורים מחרפינה

א. כיוור מחרס או חרסינה או פורצלן וכדומה שדינם ככלי חרס שאין להם הגעלה, יש לנקות אותו היטב ולשפוך חומר הפוגם בתוכו, וגם בתוך הרשת שביציאת המים, ואחרי הניקוי מחמירים לערות עליו מים מכלי ראשון, והמנהג להניח על הכיור כזה כיוור מיוחד לפסח ממתכת או מפלסטיק הנקרא בלע"ז אינסעט insert, ומן הראוי להזהר שלא יגע הכיור מיוחד לפסח בתחתית הכיור שמתחתיוכב.

ציונים והערות

ולכן עדיף להגעילו על ידי שיתן לתוכו מים רותחים עד שפתו, ויתן לתוכו אבן רותחת ועולה הרתיחה בכל שפתו, דכל כה"ג הוי הגעלה דכלי ראשון. ואם רוצה להכשירו על ידי עירוי, עדיף לערות על הצדדים ישר בלי אבן, מלערות על חודו העליון על ידי אבן באופן שיוזב המים אח"כ למטה, ועכ"פ גם בכה"ג יש לכסות הצדדים משום שלא הוגעלו כראוי. והגרי"י פישר זצ"ל גם כן היה מערה על הכיור מים רותחין, והכניס לתוכו כיוור מפלסטיק מיוחד לפסח. ומה שלא סותר הנהגותיו לעיל בלא לכסות את השיש, ואילו הכא כיסה הכיור, משום דהכיורים כלי חרס הם, וכלי חרס לא מועיל הגעלה, ובכל זאת משום חומרא דפסח מערין רותחין על הכיורים לפני הכנסת כיורי הפלסטיק. ובשו"ת עמק התשובה חלק ו' סימן קכ"ב פסק לגבי הכיור שיש לערות לתוכו רותחין מכלי ראשון ג' פעמים ואח"כ יכניס לתוכו קערה העשויה מפח המיוחד לפסח, ובפסח בשעה שמשתמשים בחמין יסתום היטב

כב. והנה פשוט הוא שדבר ראשון שצריכים לעשות הוא לנקות כל בעין ולפגום כל חשש בעין בכל מקום, ומה שכתבנו שיש לשפוך תוך הרשת דבר הפוגם, הרי הוסיפו הפוסקים דיש להדר ולפתוח המים חמים על גבי הכיור ובתוך הנקב בירידת המים כדי שהצינורות קבלו עירוי מכלי ראשון עליהם ויכשרו כך. והגר"ש וואזנר שליט"א בקובץ מבית לוי נקט לעשות אח"כ עירוי מכלי ראשון. ומה שיש להזהר שלא יגע הכיור מיוחד לפסח בתחתית הכיור הרי בספר הגעלת כלים בשם בעל המנחת יצחק זצ"ל ויבלח"ט הגר"ש וואזנר שליט"א כתב שיש לחוש שמא יסתום הכיור לשיעור חום של יד סולדת בו ותעבור פליטת חמץ להכיור שמעליו, ולכן יש להחמיר לכתחילה כשאפשר. ובספר קובץ הלכות להגר"ש קמנצקי שליט"א פסק דסדר הגעלת כיוור הוא, דמאחר שקשה להגעילו על ידי עירוי עם אבן מלובן, דהא אי אפשר לערות על הצדדים ישר מאבן מלובן,

כיורים מנירוסטה

ב. כיורים מנירוסטה או מתכת שדינם בהגעלה, אחרי ניקוי יסודי כנ"ל, אין להשתמש בהם במים חמים מעת לעת קודם ההכשרה, ואח"כ להכשיר על ידי מים רותחים מעירווי על גבי אבן מלובן, ואז מעיקר הדין אין צורך להכניס כיור מיוחד. אולם האופן היותר קל הוא לערות עליו מים רותחים מכלי ראשון, ואח"כ להניח כיור מיוחד^כ.

ג. הכשרת כיור על יד עירווי האם צריך אינסערט וכן להיפך המכשיר כיור על ידי עירווי מכלי ראשון בלי אבן, עדיין צריכים להניח

ציונים והערות

לחוש כלל לכך, כיון שהשיש והכיור רוב תשמישן בצונן ואולינן בתר רוב תשמישו, ואף לרמ"א שמחמיר, היינו דוקא לפסח, ומשום חומרא דפסח, אבל בכל השנה אף הרמ"א יודה שאולינן בתר רוב תשמישו אף אם ידוע שהשתמשו בכיור לדברים אסורים, ואין להחליף את הכיור. ועי' בחזון עובדיה עמוד קנ"א שכתב לגבי הכשרת הכיור שרוחצים בו הסירים והצלחות אפילו אם הוא מחרסינה, יערה עליו מרותחין, ונכון לערות ג' פעמים, ואז מותר להשתמש בו בפסח, וטעמו משום דרוב תשמישו במים בחום פחות מיד סולדת בו, ועוד תשמיש לפני פסח נחשב החמץ כהיתרא בלע, ויש מחמירים לצפותו בנייר כסף וחומרא בעלמא היא. וראיתי בשו"ת אור יצחק חלק ב' או"ח סימן ר' שכתב שאין צורך לתת בכיור שום מדף או כיור אחר מפלסטיק וכיוצא בזה. ודי בזה שמערים על הכיור מים רותחים, וגם זה חומרא בעלמא.

כג. דעת הגר"ש וואזנר שליט"א ועוד פוסקים.

היטב פי נקב הצינור שלא יהיה מחובר עם הצינור שלמטה שהוא בלוע חמץ, או שיכניס מין רשת כזו שיש לו רגלים והוא גבוה באופן שלא יחוברו המים העליונים עם המים התחתונים, או שיזהר שהמים שמדיחין ושוטפין בהן הכלים לא יהיו חמין שהיד סולדת בהן, דבאופן כזה אין חשש משום פליטת הכלים, ורק אז ראוי להשתמש בו.

ולבני הספרדים עי' בשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' שאלה י"א שכתב דמעיקר הדין אין הכיור והשיש צריכים הכשר כלל כיון שאולינן בתר רוב תשמישו, אולם מצד המנהג יש לערות מים חמים מכלי ראשון עליו. וטעמא דמילתא להקל לבני ספרדים לגבי כיור הוא מפני שמלבד שרוב תשמישו בצונן, גם מצוי שבולע דבר פגום, כיון שמעורבים שם חומרי ניקוי וכדומה, ואם כן אין לחוש למיעוט תשמישו, ולכן אינם צריכים הכשר. והוסיף שם דלפי דבריו הקונה דירה מאנשים שאינם שומרי תורה ומצות שיש לחוש שהשתמשו בכיור לדברים אסורים, אף שיש אומרים להחליף הכיור והשיש, או להגעיל אותם, לכאורה אין צורך

אח"כ כיור מיוחד לפסח הנקרא אינסערט, ולהיפך אם משתמשים באינסערט בתוך הכיור אין צריך להכשיר הכיור כלל, וראה ביאור הדברים בהערה כ"ד.

ציונים והערות

עמק התשובה שם כתב דאופן הדברים שרגילין לכסות בנייר וכדומה, לא צריך להגעילו גם כן, כי כל זה רק חומרא של המגן אברהם, ששייך דוקא בכלי שמשמשים רק בגלוי, וכיון שלא משתמשים בכיור או שלחן שמכוסה בגלוי אין מקום להחמיר.

ולענין דבר השכיח ביותר למי שמניחים כיור קטנה מפלסטיק מיוחד לפסח בתוך הכיור אחרי הניקיון, הרי מי שיש ב' כיורים א' של בשר א' של חלב וכעת לפני פסח או שהוא לא מכיר איזה אינסערט של חלבי ואיזה של בשרי, או משום ששכח לסמן או משום שהסימן נמחקה, בכל אופן נשאלת השאלה, האם הוא יכול להשתמש עם הכיורים האלו לאיזה כיור שרוצה, או שמא צריך להכשיר אותם, ואם הם עשויים מפלסטיק שמא לא שייך להגעילם. וראיתי בחוברת גלאט י"ז שנשאל בזה הגר"א דינר שליט"א והשיב דהרי השו"ע סימן תנ"א סעיף ו' כתב דכלי שרוב תשמישו על ידי עירוי מכלי ראשון, כך הכשרו, והרמ"א שם הוסיף להחמיר ולהגעילם בכלי ראשון עצמו. ובשו"ע סעיף ח' כתב דהיינו דוקא בכלים העשויים מעץ מתכת וכדומה. ואילו מפלסטיק מצאנו מח' הפוסקים אם אפשר בהגעלה.

ומ"מ לכאורה כל הנ"ל מיירי בליעות איסור או חמץ, אבל הכיורים האלו

כד. והנה בספר קובץ הלכות להגר"ש קמנצקי שליט"א פסק כן, וביאור הדברים הם, דהרי לכאורה צ"ע למה אם מגעילים הכיור על ידי עירוי אף בלי אבן צריך אח"כ להכניס אינסערט והא כתבו הפוסקים החק יעקב סימן תנ"א ס"ק נ"ב ובמשנה ברורה ס"ק קי"ד ושאר אחרונים לענין הכשר שולחנות דאע"ג דלכתחילה צריך לערות עליהם מכלי ראשון, ומה שמניחים שם אבן מלובן היינו דוקא לחוש לשימוש על ידי כלי ראשון, ומ"מ בדיעבד סגי בעירוי כיון דרוב תשמישו על ידי עירוי, ולפי זה ה"ה נמי בנידון דידן, וביאר הגר"ש קמנצקי שליט"א דכיון שאפשר לכסותו נמצא דלהתיר בכה"ג בלי לכסותו הוי כמו היתר דלכתחילה, והוסיף דיש מקום לומר שהכיור חמיר משולחנות, משום דמצוי דנותנים קדירות חמות בתוכו מעל האש והיין כלי ראשון והבליעה יוצא מהם להכיור על ידי רוטב וזה אין מצוי בשולחנות, ומ"מ לדינא מסתברא דבדיעבד היכא דאי אפשר להשיג אינסערט לכיור יש להקל ולדמות לשולחנות וצ"ע. ועוד יש לומר לגבי כיור שיש לחוש לשיטת הט"ז ביורה דעה סימן צ"ה ס"ק י"ב בשם האו"ח לחוש לעירויות הרבה דחמיר טפי משלחן. ומה שהתיר אם מניחים אינסערט שלא צריך הגעלה, מקור דבריו מדברי המהרי"ל לגבי שלחן ה' הגעלה סימן י"ב. ובשו"ת

המשולשים והרשתות בכיור

ד. אפשר להגעים ברותחים אם הם עשויים ממתכת, ומפלסטיק כדאי להחליף, ויש לנקות המשולשים בכל החורים היטב, ולמעשה נוהגים להחליפם גם כן.

הכשרת הברזים

ה. ברזים, צריך לנקות אותם היטב וכן הידית להסיר כל ליכלוך שעליו, ואח"כ הכשרם על ידי שיפתח את המים חמים ותוך כדי יערה מים רותחים מכלי ראשון על הברז, ואח"כ נוהגים לכסות אותו עם נייר כסף או ניילון וכדומה^ה. ולגבי המסננת יש מקפידים לשים חדשים, ואם רוצים להשאיר הישן אפשר להגעילו בכלי ראשון ודיו בכך.

ציונים והערות

שיחליפם במיוחדים לפסח. וכשאינו מחליפם, אם משתמש בהם למים חמים צריכין הגעלה. ואופן ההגעלה הוא: ימתין מלהשתמש בהם למים חמים מעת לעת קודם ההגעלה ואחר כך יפתח הברז שיצאו ממנו מים רותחים שהוחמו בחום הגבוה ביותר המצוי שם, ובאותו זמן יערה עליהם מבחוץ גם כן מים רותחין מכלי ראשון. וכן יעשה גם בברז מפלסטיק. ואח"כ נכון לעטוף את הידיות באיזה כיסוי של מטלית או ניילון או נייר כסף וכדומה. ומ"מ יש הידור שבכל אופן לא להשתמש במים חמים היוצאים מן הברז לצורך כילה ושתיה ובישולים. יתלה מסננת על פי הברז למנוע אם נפל איזה פירור ח"ו. וטעמו של מו"ר שליט"א משום שיש לחוש שמא נפל חמץ רותח על הברז ונבלע החמץ, ולכן נחשב הברזא ככלי חמץ, ולכן צריך להגעילם כהלכה. ומ"מ ראוי לקנות חדש כמנהג המדקדקים, ועי' בשו"ת מנחת יצחק חלק ח' סימן ל"ו, וכן קיבל מגדולי הוראה.

מפלסטיק או שבלועים מבשר או חלב על ידי עירווי מכלי שני, וכל הבליעות הרי הם הבלועים מהיתר, ואין לחוש אלא לנ"ט בר נ"ט, ולכן פשוט שאפשר להשתמש בהם באיזה כיור שרוצים, אלא שיש לסמן אותם כדי שלא יתעורר השאלה בשנה הבאה. ולרווחא דמילתא אפשר לערות על הכיור מכלי ראשון.

כה. הגר"ש וואזנר שליט"א, וכן המנהג. ובספר הכשרות פרק ו' הערה ל"ד הביא ששמע מהגאון רבי צבי ובר שליט"א, שאף לדעת החזון איש מים רותחים שמבפנים מכשירים גם הניצוצות שניתנו מבחוץ, מ"מ החזון איש עצמו מביא פתחי תשובה שחולק. על כן צריך למעשה עירווי רותחים גם מבחוץ. ויש נוהגים לאחר ההכשרה, לכסות את ידיות הברזים בנייר אלומיניום וכדומה, כיון שנוגעים בהם בחמץ כל השנה. ועי' במנחת יצחק חלק ה' סימן פ"א. ומו"ר הגר"מ דייטש שליט"א פסק לגבי הברזים במטבח, שמי שאפשר ראוי לכתחילה

הכנת כיוור המשמש לנטילה בלבד

ו. כיוור שבבית המשמש לנטילת ידים בלבד, ואינו משמש לשטיפת מאכלים או כלי אכילה, צריך לנקותו היטב מכל לכלוך של חמץ, ודין.

ציונים והערות

דאף דהרמ"א החמיר ביורה דעה סימן ק"ה סעיף ג' לכתחילה בניצוק, מ"מ בהיתרא בלע אין צריך להחמיר. וע"כ נראה שכיון שדין ניצוק הוא רק לכתחילה כמ"ש הרמ"א שם, וגם הוא חם לתוך צונן ולא איפכא, וגם הוא מבליעות כלי ומבעין, לכן כיון שהכיוור אינו בן יומו, מותר ואין לבטל עונג יום טוב ולא להשתמש עם המים החמים, ולא ראינו מי שחושש לזה.

כו. שיעורי קנה בושם עמוד צ"א. ובספר הלכות פסח להגר"ש איידער זצ"ל עמוד קע"ד כתב דכיוור כזה לא צריך הגעלה בכלל, אלא יש להשגיח ולנקות אותו היטב כיון שלפעמים אחד מצחצח שיניו שם ומיריק חמץ מפיו.

אמנם אח"כ ראיתי במאמר של הגר"ע איוערבאך שליט"א מודפס בחוברת גלאט מהדורה כ"א כתב ששמע שיש מחמירים לא להשתמש בברז במים החמים במשך כל הפסח, ולא ידע סברא לזה, שהרי אפילו אם נשפך על הברז דבר חמץ חם או שנגע בברז חמץ כשזרם שם מים חמים, או אפילו בנבלע בתוך הברז על ידי ניצוק של מים חמים שנשפך על חמץ בעין, או על בליעות שבכיוור, מ"מ סגי להכשירו על ידי שיפתח הברז במים חמים וגם יערה עליו מים חמים. ואח"כ דן שם הרבה בענין ניצוק, ולמסקנא הביא דשמע מאביו הגרשז"א זצ"ל לגבי מה שמצוי בשבת כשהתבשיל מצטמק ורוצים לערות עליו מים מדוד פרווה,

הכנת מקרר ומקפיא

הכנת מקרר לפסח

א. יש לנקות המקרר היטב, וכל חריציו ופינותיו, ולוקחים מטלית וכדומה עם סבון ומים ועל ידי כך מסירים כל הליכלוך בעין, ונוהגים לצפות המדפים והמגירות נייר אח"כ.^{כז}.

הכנת המקפיא

ב. כמו במקרר יש להזהר ולנקות היטב בגומי שבדלת המקפיא, וכן יש לנקות היטב בחורי האויר, ואפילו אם רואים הרבה חמץ בעין במקום גלוי רק צריכים לפתוח קצת את הבורגים כדאי לעשות כן, ולנקות שם בכל מקום שיש פירוורי חמץ ולכלוך. ובכל מקום שאי אפשר לנקותו כי אין ידו מגעת שם, יש לשפוך אקונומיקה וכדומה ולפגום את אותו מקום ואותם פירוורים מחמץ, ולייבש את המקום. והרוצה להדר ולכסות הרי זה משובח.^{כח}.

ציונים והערות

כח. דעת הפוסקים, ונראה שכשמכנינים המקפיא והעלה שם קרח יפשרו אותו תחילה כי לפעמים פירוורי חמץ נשארים מעורבים בקרח ומתערבים ומתדבקים באוכל בפסח. והנה בשו"ת קנה בושם חלק ב' סימן ט"ו-ט"ז האריך בענין כבישה בקרח וכן לגבי מקפיא. ובשיעורי קנה בושם ציטט עוד כמה פוסקים שלו, ולמעשה הדרך של בעל הקנה בושם זצ"ל הרבה חלקו על החומרות שלו לגבי מקפיא, ומ"מ כמו שמצאנו בהרבה מקומות שהרבה נוהגים בחומרות שונות לכבוד פסח, לכן מצאתי לנכון להביא תמצית דבריו לכל מי שרוצה להדר ולחשוש לדבריו לתועלת הלומדים.

כז. דעת הגר"ש וואזנר שליט"א, ובעל קנה בושם וכל הפוסקים. והגר"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר אשרי האיש חלק ג' עמוד שני"א פסק דמקרר אינו צריך אלא שטיפה יסודית עם מטלית ומעט מים, עדיף עם מי סבון ודיו. ובקפלי הגומי ששכיח שם פירוורים, צריך ניקוי יסודי עם מברשת קשה להסיר את כל הפירוורים. ואם רואים שאין שם פירוורים אינו צריך לנקות אלא כמו את המקרר עצמו.

ובספר חוט שני עמוד פ"ז כתב דחריצים עמוקים במקרר, ורואים שם פירוורי חמץ, אבל אי אפשר להוציאם, הרי הם כחמץ שנפלה עליו מפולת ואין לחוש לזה.

ארונות ומגירות

ניקיון ארונות במטבח

א. הכנת ארונות ומגירות לפני פסח, ראשית יש לרוקן את כל תכולת ארונות המטבח ולנקותם היטב בכל התאים המגירות וכו'. מקומות שמניחים בהם חמץ (קמח, עוגיות ביסקוויטים וכדומה), לאחר ניקויים טוב לשטוף את המקום עם מים חמים עם סבון שפגום מאכילה, ואחרי הניקיון היסודי, טוב לצפות את המדפים בנייר חדש. ובמקום שסוגרים

ציורים והערות

מכורכים כמה פעמים בנייר כסף, כי באופן זה בוודאי ישאר יבש בין המאכל לבין דפנות המקפוא, ואז לא יהיה בו משום כבוש כמבושל. ושוב אין לחוש כיון שאין בליעה יוצא מכלי לכלי בלא ריטב.

ד) אבל אם קודם הפסח הכניסו מאכלים במקפוא שינקוהו לכבוד הפסח, ונכבשו שם מעת לעת, אין צריך להחמיר בזה כלל ויכול לאכלם בפסח כיון שהמקפוא אינו בן יומו, ובלבד שיוציאם מהמקפוא קודם הפסח.

ה) גם במקפואים שקורין נו-פרוסט שעשויים באופן שאינם מעלים קרח על סביבותיהם ואין בהם כל כך חשש זה, עם כל זה ראוי לשים לב בפסח אם לא השאירו את דלת המקפוא פתוחה מעט זמן והעלה קרח על סביבותיו, וגם קורה שמתקלקל שם משהו ומתחיל לייצר קרח, ונכבשו המאכלים.

ו) אם הוא רוצה להגעיל את המקפוא מבפנים על ידי עירווי מכלי ראשון לא עשה כלום, משום דדבר הנאסר על ידי

א) המקפוא שמשמש בו כל השנה להקפאת מאכלי חמץ, ינקה וישטוף אותו היטב בכל המקומות מהפירורים שבו ומהחמץ בעין שדבוק בו.

ב) אך להשתמש בו בפסח למאכלי הפסח, יש צד להחמיר שדין כלי חמץ עליו מצד חומרא דפסח, משום שדופנותיו נכבשו יחד עם חמץ בכל ימות השנה. ויסוד החומרא הוא, כי מדרך המקפוא להעלות קרח מבפנים על סביבותיו ועל מאכלי חמץ הנקפאים בתוכו, ואם כן הרי נכבשו בתוכו מאכלי חמץ יחד עם הקרח בכל ימות השנה, ובלעז דופני המקפוא מחמץ על ידי כבישה, ואם כן בתוך הפסח כשיקפואו בשר ודגים ויכבשו יחד עם קרח מעת לעת, אם כן הקרח יבליע את החמץ בתוך המאכלים, ויאסרו מדין כבוש כמבושל, כי גם בכלים איכא דין כבוש כמבושל.

ג) ועל כן מן הראוי שלא להכניס בו המאכלי הפסח אלא כשהם מעוטפים בכמה שקיות וניילון זה בתוך זה, או

בתוכו כלים של חמץ, יש להדביק את זה היטב, ולהזהר שאין שום פירורים של חמץ שם שיצאו מהארון חלילה כ"ט.

מדיח ומייבש כלים

הכשרת מדיח כלים

א. יש שני מיני מדיח כלים, אחד שמצופה בפורצלין וזה אין לו תקנה להשתמש בפסח, ואחד שהוא ממתכת הנקרא אלומיניום, ואופן הכשרתו הוא על ידי שינקה היטב מכל חמץ ושמנים הדבוקים בדופני המכונה ובמקום שמכניסים הכלים לשטיפה, ולא ישתמש בו לכ"ד שעות. ואח"כ ירתיח המים בחום הכי גבוה, ומכניס אבן או ברזל מלובן להרתיח המים וימתין עד שיעלה בועות. אולם הרבה פוסקים כבר יעצו שלא להכשיר המדיח כלים מאחר שהוא קשה לנקותו היטב, לכן אין מכשירים אלא בפיקוח מורה הוראה^ל.

רשתות במכונת מדיח כלים

ב. הרשת שעליו שמים את הכלים בתוך המכונה, ינקה היטב מכל חמץ ויכניסו לתוך המכונה ויפעילהו כדי שיותז עליו מים רותחים^{לא}.

מעמד לייבוש כלים

ג. מעמד לייבוש צלחות כוסות וסכו"ם וכדומה שליד הכיור, צריך לנקות אותו היטב ולהדיחו בצונן ודיו בכך^{לב}.

ציונים והערות

- כ"ח, ובשו"ת באר משה חלק ז' סימן ס', ובספר כשרות במטבח המודרני להגרל"י הלפרין שליט"א עמוד קי"א, ובעוד ספרי הפוסקים.
- כ"ט. ספר כשרות לפסח עמוד ע'. ודעת הגר"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר אשרי האיש חלק ג' עמוד שנ"א הוא שאם ניקו את הארונות היטב, אין צריך לכסות את המדפים בנייר. אלא שנהגו לכסותם בנייר, משום שמניחים שם מאכלים וכלים של פסח.
- ל. עי' בזה בשו"ת אגרות משה חלק ג' סימן נ"ח, וביורה דעה חלק ב' סימן
- לא. ספר נטעי גבריאל פרק פ"ג סעיף ג'.
- לב. ספר הגעלת כלים פרק י"ג סעיף רנ"ה.

כלים שונים לפי סדר א-ב

ארגז לחם וסכיניו - או סלסלת הלחם וכל כלי שחותכים עליו הלחם לשבת וכדומה, יש לנקותו לפני פסח ולהצניעם עם כלי החמץ. והוא הדין הסכין לפריסת הלחם^א.

בירכון (בירכונים) ספרי זמירות bentschers - שמביאים לשולחן שבת לשיר זמירות וכדומה אין לנקות אותם לפסח, אלא יש להצניעם ולהשתמש בבירכונים מיוחדים לפסח^ב. ראה ספרים.

בלנדר - אם השתמשו במאכל צונן יש לנקותו היטב ככל כלי שתשמישו על ידי צונן. ואם השתמשו במאכל חריף או שרחצו במים חמים או שהניחו בתוכו מאכל חם, יש לכתחילה להגעיל הסכינים ומיכל הבלנדר^ג.

בלעך (blech) - כיון שבמשך השנה נשפך חמץ ונופל על הבלעך יש ללבנו,

צינונים והערות

- א. ספר כשרות בפסח עמוד פ"ד.
- ב. דעת הפוסקים, ובספר קובץ הלכות ה' פסח להגר"ש קמנצקי שליט"א ציין שיש לדקדק שלא למכור הספרים עצמם אלא רק החמץ שדבוק בהם, דהא אין מוכרים כתבי קודש לעכו"ם. וכמבואר ביורה דעה סימן רפ"א סעיף א' לגבי ספר תורה, שאסור למכור להם משום שיזולזלו בהם, א"כ פשוט דה"ה שאר ספרים. והקשו דהכא למה שיהא אסור הרי הספרים לא נכנסים לרשות של הגוי, ואין לחוש שמא יזולזלו בזה. והשיב שם דכיון שהמכירה שעושים הוא מכירה גמורה, צריך להיות באופן שאם ירצה הנכרי לבא לקחתם לעצמו לא יהא שום סיבה למנועו כלל, ולכן אסור לכלול הספרים עצמם במכירתו.
- ג. ראה מה שכתבנו לעיל בתוך הספר לענין בלנדר, ועי' בספר הגעלת כלים פרק י"ג סעיף כ"ג. ובספר אשרי האיש חלק ג' עמוד שני"ג הביא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל לענין בלנדר שהחליפו בו את כל החלקים העליונים לחדש כדי להשתמש עם גוף המכונה לפסח, ורק נשאר ציר קטן שמחבר את החלקים למנוע, ישפוך שם אקונומיקה ולנקות היטב, ואם אפשר לשפוך שם מים רותחים ישפוך. ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק ב' סימן מ"ו ענף ד' שהביא דעת הגר"ש וואזנר שליט"א שהיקל להכשיר הבלנדר אם השתמשו רק לפירות וירקות. ולבני הספרדים כתב בשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' שאלה ט' שיש לנקותו היטב, ואף אם השתמשו לדבר

וכיון שזה קשה ללבנו היטב ולנקותו מכל בעין כדאי לקנות חדש מיוחד לפסח.

בקבוק טרמוס - לבני אשכנז מאחר שדינו כזכוכית אפשר להכשירו רק בשעת הצורך, ואילו לבני הספרדים דיו בשטיפה.

בקבוקי תינוק - יש לקנות חדשים לפסח וה"ה כיסויים חדשים, כיון שנוגעים ורוחצים אותם בחמץ. (ואם התינוק שותה אבקת חלב מקטניות אין לנקותו בתוך הכיור הכשר לפסח).

גביע (בעכער לקידוש) - אף שתשמישו על ידי צונן, מ"מ לכתחילה מן הראוי להגעיל אותם בכלי ראשון, אם רוצים להשתמש בהם לפסח. אמנם אם אפשר כדאי להשתמש עם גביע מיוחד לכבוד פסח.

ציונים והערות

פירורים בתוך הכוס ויכול לשרות שם מעת לעת, או ששותים ממנו יין שרף וכדומה שנכבש בתוכו בשיעור י"ח רגעים ויבלע בתוכו חמץ. ובהגדה של פסח להגרי"ש אלישיב זצ"ל עמוד 11 כתב שגביעים של קידוש שמשתמשים בהם כל השנה ועומדים על השולחן בשעת הסעודה ויתכן שניתו עליהם חמץ, מותר להשתמש בהם לפסח, ומדינא דשו"ע אין צורך להגעילם לפסח. אכן כיון שכבר נהגו העולם להחמיר בזה ראוי להגעילן. אמנם אם לפעמים טובלים את החלה ביין שבתוך הגביע, אזי גם מדינא דשו"ע ראוי להגעילן.

ויש להעיר שמה שכתבנו דכדאי לקנות חדש לפסח משום דהרי יש הרבה גביעים שיש לחוש לחמץ משום שיש שפה מקופלת כלפי חוץ ויש חריץ שם ויצטרך ליבון, ולכן עדיף לקנות חדש כיון שיש צד שהגעלה לא יועיל להם.

חריף או מאכל חם, מ"מ אזלינן בתר רוב תשמישו, ולכן דיו בכך לנקותו היטב.

ד. בספר סידור פסח כהלכתו פרק ח' סעיף י"ז הביא דמאחר שדינו ככלי זכוכית בשעת הצורך אפשר להגעילו על ידי שריה ג' ימים במים, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ובספר יסודי ישרון חלק ו' עמד קצ"ז כתב דהצורך להגעילו הוא משום שהחומר הנמצא בבקבוקים אלו בודאי בולע, וכיון שלא ידעין אם פולט לכן אין להתירן בהגעלה. ובשו"ת אבני ישפה חלק ב' סימן מ"ו ענף ה' פסק דאזלינן בתר רוב תשמישו שהוא בחמין ולכן לא די בשטיפה והדחה אפילו ג' ימים, אלא צריך עירווי מכלי ראשון, וכן דעת הגר"ש וואזנר שליט"א. וכל זה אם השתמשו דוקא למים, אבל לקפה ותה אין להכשירו כלל.

ה. והנה מה שיש לחוש אף שמשתמשים בו בצונן הוא שלפעמים נופלים

דוד מים חמים (קומקום) - דוד מים חמים או קומקום וכדומה להרתחת מים יש להגעילם בכלי ראשון, ואף אם פיו צר ויש אבנית בתוך הדוד ואולי חמץ נטמן בתחתיו, יש להגעיל עדיין בכלי ראשון ודיו בכך, ויש מקילים אם השתמשו בדוד מים רק למים ואף פעם לא חיממו חלות או בורקס על המכסה שאין צריך הגעלה כללי.

דלתות ומשקופים - כדאי לנקות אותם היטב משום שלפעמים נדבקים אוכל עליהם, אלא שיש להזהר שלא ישטוף מקום הסמוך למזוזה משום

ציונים והערות

1. והנה בספר מעדני שמואל סימן קט"ז ס"ק נ' כתב דמעיקר הדין דוד למים חמים לא צריך הכשר לפסח כיון שמשתמשים בהם רק למים, ואע"פ שיש לחוש בדמשך השנה נפל פירור של חמץ מ"מ כבר נתבטל בס' קודם הפסח. ובספר הגעלת כלים פרק י"ג הערה שפ"ג הביא ששמע מבעל המנחת יצחק זצ"ל שאע"פ שהוא חשש רחוק שנפל לתוכו חמץ, ראוי להחמיר ולהכשירו לפסח. ועוד הוסיף שם שמה שהזכרנו במקום אחר שיש לחוש לניצוק לכן כשעירה מקומקום על גבי שלחן וכדומה של חמץ, יש להגעיל הקומקום לפני פסח משום מנהג. ועי' בערוך השלחן סעיף ה', וביסודי ישורן חלק ו' עמוד ק"פ. ולגבי מה שנשאר אבנית בתוך הדוד, כבר הזכרנו לעיל דעת הגרי"י ווייס זצ"ל והגרשז"א זצ"ל ועוד פוסקים שנקטו דאין לחוש לזה וסגי בהגעלה. ועוד הוסיף בספר הגעלת כלים לגבי קומקום או דוד מים חמים גדולים שאינו יכול להכניסם לדוד ההגעלה מחמת גודלם, או שהם חשמליים ועלולים להתקלקל אם יכניסם לגמרי לתוך מים, יש למלאות אותם במים עד שפתם

וירתיחם, ודיים בכך. ואם אפשר רצוי בעת הרתחת המים לזרוק בפנים אבן מלובן, כדי שיגלשו הרתחין מעבר לשפתם.

ובשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' שאלה ה' פסק דדוד מים המשמש לחימום מים בלבד, ואין שמים על גבי מכסהו חלות או בורקס וכדומה לחימום, או ששמים אותם שם על גבי צלחת והצלחת מפסיקה ביניהם לבין המכסה, אין הדוד צריך הגעלה. אך אם שמים על גבי המכסה עצמו, יש להגעיל את הדוד. וטעמו להקל משום דאיחזוקי איסורא לא מחזקינן, כמבואר בשו"ע סעיף י', ובפרי חדש שם לגבי סלים שמולחים בהם בשר. ואם השתמשו עם הכלי לחימום חלות וכדומה על המכסה, אף דבני הספרדים הולכים כשיטת השו"ע דאזלינן בתר רוב תשמישו, מ"מ הכלל הזה אינו אלא לענין צורת השימוש בכלי, שאם רוב תשמישו בכלי ראשון דינו ככלי ראשון, ואם רוב תשמישו בכלי שני או בצונן דינו כרוב תשמישו, אבל לא אזלינן בתר רוב הדברים הניתנים בכלי, ודי שפעם אחת ניתן בכלי חמץ כד להצריכו הכשר כפי רוב צורת תשמיש בכלי.

שעלול להתקלקל ח"ו, ואם יש חשש שנרטבה המזוזה צריך לבדוקה. כמו כן יש להזהר לא לשפוך מים במקום שמזיק לשכנים או לבני רשות הרבים.¹

טבעות נשים - הטבעות שהנשים עונדות על ידן, ובפרט המשובצות, יש לנקותן היטב בכל חריציהם מלכלוכי חמץ שנדבק עליהן, ודי בכך, ואין צריך להגעילן. ואחרי הניקוי יש להזהר שלא לענודן עד אחרי שמפסיקין לעסוק בחמץ.²

טוסטר - לקליית פרוסות לחם יש לנקותו היטב מכל פירוורי החמץ שבו ויצניעו בין שאר כלי חמץ. ואם הוא לחימום סטייקיות בשר וכדומה עדיף לא להכשירו לפסח כיון שצריך ליבון חמור אם השתמשו בלא רוטב, ובשעת הדחק יעשה שאלת חכם.³

טלפון - ראה מכשירי טלפון

ציונים והערות

להגעילן כלל, ואף לבני אשכנז תלוי ברוב על פי המציאות של הטבעת, אם יש שם יהלום וכדומה ויש חשש קילקול, לכן אין ענין אפילו לערות מכלי ראשון, ורק לנקותו היטב בכל החריצים שלא יהיה דבר בעין. ובשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' שאלה ט"ז כתב דטבעות אין בהן חשש, ואין צריך לחטט בחריצהן במחט או להגעילן, ואפשר להשתמש בהן בפסח. כיון שאין רגילות שיכנס או יבלע חמץ בטבעות, ואין צריכים שום הכשר. אולם הגר"ש קמנצקי שליט"א מובא בספר קובץ הלכות הל' פסח נקט שאחרי ניקיון היטב ראוי שלא תלבש הטבעת מעת לעת קודם זמן איסור חמץ ודיו בזה.

ט. ספר הגעלת כלים פרק י"ג סעיף ק"ד-ק"ה.

ולמעשה צריך להכשיר כל הדוד ולא רק את המכסה כיון שהזיע העולה ומתערב טעם בכולו.

ז. מדריך הכשרות של הבד"ץ עדה החרדית.

ח. אע"פ שבמדריכי הכשרות של העדה החרדית ועוד פוסקים מחמירים לכתחילה להגעילן, מ"מ דיו לנקותן היטב, כי אם באמת חוששין שנגע במאכלים חמים, סגי ליה בעירווי, ומאחר שיש חשש קילקול לפעמים, לכן דיו בכך ואין לחוש לחומרא בעלמא כזה, וכך פסק בעל קנה בושם זצ"ל. וכן בספר הגעלת כלים פרק י"ג הערה קט"ו כתב דמה שיש אומרים להגעילן לא יודע טעמם. ולבני הספרדים שאוליין בתר רוב תשמישו של הכלי ודאי שאין ענין

טסין ומגשים - שמניחים עליהם מנורה "לייכטער" אין צריך להגעילו או לכסותו, אף שהיו על שלחן האכילה כל השנה ובפסח גם כן יהיו על השלחן. ויש מהדרין לכסותו מחומרא דפסח, חשש שמא נשאר עליו פירורים דבוקים לטס שאינו רואה אותם ויפלו על השלחן ויתערבו בפסח בתוך המאכל.

כיסוי בגדים - שנותנים בהם לפעמים חמץ צריכים בדיקה בשעת הבדיקה, וכן הדין בקפלים בבגד שיתכן שנפלו שם פירורים, חייבים בניקוי ובדיקת חמץ. אך אין צריך לבדוק את הכיסים לאור הנר, אלא יכול להכניס ידו לתוך הכיס ולחוש אם יש שם פירורי חמץ, ואם מרגיש פירורים ינקה עם מברשת בגדים. אכן מאחר ויש כיסים רבים לאדם ולבני ביתו, העיצה היא, שבגדים שאין בכוונתו ללובשם בימי הפסח, יכול להניחם בארון ולהשכירם לגוי, ואז אין צריך לבדוק כיסים אלו. ואם הבגדים כובסו במכונת כביסה, הפרורין נפסלים מאכילת כלב, אבל בחתיכה יותר גדולה לא מהני כביסה^{יא}.

כלי לישה - ושאר כלים שמשתמשים בהם לעשיית עוגות הן מעץ הן ממתכות, וכן כלים שמחזיקים בהם קמח במשך השנה, אין מכשירים אותם לפסח^{יב}.

כלי שמולחים עליו בשר - אם הוא של עץ אין להכשירו לכתחילה שמא יש בו סדקים. ובדיעבד אם לא הכשירו כלל כשר, ואם הוא עשוי ממתכת

ציונים והערות

- י. ואע"פ שהמשנה ברורה ס"ק קי"ג הביא שנהגו להניח בתיבות שאין משתמשים בהם לחמץ חם להדיחן היטב ולכסותו, מ"מ הגר"ש קמנצקי שליט"א פסק דשאני הכא דאף שהטס מונח על השלחן אבל לא מניחים עליהם חמץ כלל, וממילא לא צריך שום כיסוי אם הם נקיים.
- יא. דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר אשרי האיש חלק ג' עמוד שני"ה.
- יב. ראה ברמ"א סעיף י"ז וי"ח, ומה שכתבנו על זה, ועי' בשו"ת דובב מישרים חלק א' סימן י"ח, ובספר סידור פסח כהלכתו עמוד קע"ד.

או פלסטיק שאין בו סדקים, מכשירו לכתחילה בכלי ראשון אפילו אינו על האש, ובשעת הצורך די להכשירו בעירווייג.

כסאות - בתוך המטבח או בסלון שאוכלים כשיושבים עליהם חמץ, יש לנקותם היטב מפירווייג.

כסא לילדים - high chair - יש לשטוף ולנקות היטב את השלחן והכסא של הילדים, ואם אפשר יש להדר ולכסות את השלחן.

כפיות ומזלגות - מכשירים בהגעלה בכלי ראשון אפילו אם לא השתמשו בהם על האש. ואם עשוי משני חלקים יש ללבן את מקום החיבור גם כן ואח"כ להגעילם, או שיפרקם ויגעיל כל חלק בנפרד.

כפפות מגומי - כפפות גומי שמשמשות בהן לרחיצת כלים, צריך להכשירם בעירווי מכלי ראשון, ואם אי אפשר לעמוד בזה די להכשירו בכלי שני לאחר שינקהו.

מברשת ומשחת שיניים - מברשת שיניים ומשחת שיניים שהשתמשו בהם במשך השנה לחמץ וכדומה, צריכים להצניע אותם ולקנות חדשים, ויש להזהר ולנקות את המקום שמניחים המברשות האלו במשך השנה ואפילו לכסות את המקום אם אפשר.

ציונים והערות

יג. ראה מגן אברהם סימן תנ"א ס"ק י', ובמשנה ברורה ס"ק ס"א, ובספר סידור פסח כהלכתו פרק י"ח סעיף כ"ג.

יד. ראה שו"ע סימן תמ"ב סעיף ו'.

טו. ספר הלכות פסח להגר"ש איידער זצ"ל עמוד קע"ב. והגר"מ פיינשטיין זצ"ל מובא בקיצור הל' הגעלה, פסק לכסות את המדף בכיסוי שיחזיק מעמד כל הפסח, כגון שידביק טפט וכדומה.

ובספר נטעי גבריאלי פרק ע"ז סעיף י' כתב להחמיר יותר לערות על שלחן הכסא מכלי ראשון מחשש שמא נשפך שם חמץ חם, ובפרט שכמה פעמים הילדים מהפכים את הקערה.

טז. כך כתב בספר סידור פסח כהלכתו פרק ח' סעיף ל"א, ומה שצריך הכשר על ידי עירווי לכתחילה כיון שכל תשמישו הוא או על ידי עירווי מכלי ראשון מהברז, או בכלי שני, ולכן דיו בכך. ודלא כמו שכתב בספר נטעי גבריאלי פרק ס"ד סעיף י"ט שצריך לעשות הגעלה בכלי ראשון. משום דאף אם הברז נחשב כעירווי מכלי ראשון, (ראה ספרי סימן צ"ה שהארכנו בזה) מ"מ לפעמים המים לא זורמים בחום של יד סולדת בו, ולכן לכתחילה יש להכשירן על ידי עירווי מכלי ראשון.

יז. בספר הלכות פסח להגר"ש איידער זצ"ל כתב דמאחר דעלול על ידי

מגבות לרחיצה וניגוב - מגבות שמיועדים לנגב אותם כלים אחרי רחיצה במשך השנה מותרים בשימוש על ידי הכביסה יפה קודם הפסח, ויש לבדוק את מקום התפירות אם נכנס לשם חמץ, ואם אין שם חמץ אפשר לסמוך שדי ברחיצה היטב. ולענין מגבות לניגוב הגוף ראה בהערה י"ח.

מחבת - אם הוא מחבת טפלון אי אפשר להכשירה אפילו בשאר ימות השנה, ואם לאו מטפלון גם כן אין להכישרן לפסח. וראה מה שכתבנו בתוך הספר.

מטאטא - ינקוהו וירחצנו היטב מפירורי החמץ שבו ועדיף לרוחצו באקנומיקה, נפט וכדומה הפוגמים טעם החמץ הנשאר שם. ואם אפשר מן הראוי להדר לקנות מטאטא מיוחד עבור פסח י"ט.

ציונים והערות

לכבסם כרגיל דהיינו אפילו כיבוס ללא הרתחה, ויכול להשתמש בהם לפסח. ובביתו נהג שלא להשתמש במגבות של כל השנה כלל, אלא כל המגבות היו מיוחדים עבור הפסח גם אלה שמקנחים בהם את הידים. ולמעשה עוד טען הגרי"י פ"ישר זצ"ל דאפילו אם לא רוצים להשתמש עם המגבות שמשתמשים בחמץ למשך השנה גם בפסח, מ"מ צריך לכבסם לפני פסח, ובלבד שלא עשה מכירת חמץ, דאם עשה מכירת חמץ אין צריך אפילו כיבוס.

י"ט. בספר הגעלת כלים פרק י"ג הערה רט"ז כתב דאע"פ דמעיקר הדין הפירורים הדבוקים להמטאטא אין לחוש להם כי הם בטלים מאליהם, אך נהגו להחמיר בזה מחשש שהפירורים יינתזו למאכלי הפסח, או שמא יטאטא בו בפסח וייפלט ממנו פירור על הרצפה, ויפול שם מאכל וידבק לפירור חמץ.

הצחצוח שמתדבק חמץ בשערות המברשת וכן המשחה אפילו אם הוא כשר לפסח אמנם מאחר שהוא נוגע לשערות המברשת יש להחמיר. ומה שצריך להדיח ולכסות מקום הנחתם, משום שיכול להיות שיגעו השערות מהמברשת החדשה בחמץ בעין או לכלוך, ולכן מן הראוי לכסות אותו מקום אם אפשר.

יח. עי' בדעת תורה סעיף י"ח, וכן דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, ועי' בספר סידור פסח כהלכתו פרק ח' סעיף ל"א. והגרי"י פ"ישר זצ"ל פסק לגבי מגבות שמנגבים בהם כלי חמץ כל השנה, שאין להשתמש בהם בפסח, אלא יש לייחד מגבות כלים שיהיו מיוחדים לפסח. אמנם לכתחילה אפשר לעשות הגעלה ולהשתמש בהם בפסח לנגב כלים. ולגבי המגבות של ניגוב הגוף ואחרי נטילת ידים אין צריך להגעילם ודי

מטחנה-מיקסר מיוחד לקפה - מעיקר הדין צריך רק שטיפה והדחה ולערות עליהם מים רותחים הרי זה משובח. ויש אומרים שהעיקר צריך להגעילו כיון שאי אפשר לנקותו היטב.^כ

מכשירי טלפון - יש לנקות את מכשירי הטלפון היטב, ובפרט החלק שמיועד לדיבור, כיון שעלול להדבק שם ליכלוך של חמץ בעין אם מדברים בטלפון בעת שאוכלים, ובפרט שלפעמים משאירים הטלפון על השולחן בעת הסעודות, ולכן מן הראוי להזהר בזה.^{כא}

מסננת של ברז הכיור - המסננת שבפי ברז הכיור, מהני לה הגעלה ואין צריך להחליפו ולקבוע מסננת חדשה. והרוצה להדר יש להחליפו לחדש לפסח.^{כב}

מפות שלחן - מפות שהשתמשו בהן במשך השנה אם אפשר לכבס ברותחים צריך לכבס בהרתחה, ומפות שאי אפשר להרתיח כגון טרלין

ציונים והערות

כ. בספר סידור פסח כהלכתו עמוד ע' כתב דמיקסר ומטחנה המיוחדים לקפה בלבד צריך רק שטיפה והדחה, והמחמיר לערות רותחים עליהם הרי זה משובח. ובמקורות שם הביא שהכף החיים וחיי אדם כתבו משום דאין רגיל להיות שם חמץ, ואפילו נפל שם מסתמא נקלה ולא נחמץ. מיהו בשו"ת אבני ישפה חלק ב' סימן מ"ו ענף ב' הביא דבריו שם, והעיר דהרי המעיין בחיי אדם יראה שהכף החיים לא ציטט את סוף דבריו ורק העתיק ראשית דבריו, אבל במסקנא כתב שם דמ"מ יש לומר כיון דאי אפשר לנקותו היטב ממשו, יגעיל, וכן הביא מעוד כמה אחרונים, ולכן הסיק באבני ישפה שם למעשה להחמיר ולהגעילו מעיקר הדין כיון שאי אפשר לנקותו היטב.

כא. דעת מו"ר הגר"מ דייטש שליט"א, והמהדרים מיחדים טלפון לפסח ותע"ב, וכן דעת עוד פוסקים.

כב. בספר הגעלת כלים פרק י"ג סעיף קכ"ד כתב שצריך להחליף לחדש או לעשות ליבון קל כיון שיש חשש חמץ בעין, אמנם בספר קובץ הלכות הל' פסח להגר"ש קמנצקי שליט"א עמוד קי"ט הביא את דברי השו"ע בסימן תנ"א סעיף י"ח לגבי הכשרת הנפה, שנקטו האחרונים דמאחר שהוא קשה מאוד לנקות היטב אין להגעילו, ולפי זה מדוע התיר כאן על ידי הגעלה והרי הוא דומה לנפה שיש לחוש לחמץ בעין. והשיב דלא דמי להתם, דהתם הא עבר חמץ בתוכו דרך הנקבים, משא"כ במסננת ובפרט שיש זרם של מים שעובר בכח דרך

וכדומה ישתמשו רק עם כיסוי ניילון על גביהן^כ.

מצית - ממולץ להצניע את המצית שמשתמשים בו במשך השנה כיון שעל ידי שמדליקים תבשילים בדרך כלל או שניתזים עליו טיפת חמץ, או שידים מלוכלכים בחמץ ומודבק עליו, ולכן כדאי לרכוש חדש מיוחד לפסח.

מצקת ladel - שרגילים להכניסה לסיר כשעודנו על גבי האש, צריכה הגעלה בכלי ראשון. ואם הרגילות היא להכניסה רק לאחר שהוציא הסיר מן האש, די להגעילה בעירווי מכלי ראשון, וכל זה לבני ספרדים, אבל לבני אשכנז יש להגעילם תמיד בכלי ראשון^כ.

ציונים והערות

מכלי חלבי לבשרי ולהיפך, אולם לענין הגעלת מפות ממין אחד לשני כתב בדרכי תשובה סימן קכ"א ס"ק סו, דאף שאין להגעיל כלים מכלי בשרי לחלבי, מ"מ במפות מותר להחליף אחרי הרחיצה מבשר לחלב ולהיפך. ולפי החתם סופר שאם מגעילים לצורך אחר כגון לפסח וכדומה אפשר לחדש את שם הכלי אח"כ כל שכן הכא שמכשירים אותם לפסח אפשר להקל.

כד. שו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' שאלה ז' פסק כן, וטעמו משום דאזלינן בתר רוב תשמישו ולכן תלוי אם הרגילות להכניסה בתוך כלי ראשון על גבי האש או דוקא כשהוציא הסיר מן האש, וכל זה לבני הספרדים. אמנם לבני אשכנז שאין היתר של רוב תשמישו תמיד יש להגעילו בכלי ראשון. ואף הידית של הכלי צריך הגעלה כמ"ש בערוך השלחן סימן תנ"ב סעיף ב' דמעכב

המסנת תמיד, שלכן בכה"ג ודאי אפשר לסמוך על הגעלה.

כג. כן דעת הגר"ש וואזנר שליט"א בספר קובץ מבית לוי. וכן דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שאפשר להכשיר אותם על ידי הגעלה ברותחין עם חומר. ועי' בשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' תשובה י', ובשו"ת מנחת חן חלק א' סימן כ"ח פרק ב' סעיף ד'.

ובספר יסודי ישורן חלק ו' עמוד קע"ב כתב לענין מפות שעשויות מפלסטיק כתב שיש להכשירן על ידי כיבוס רותח עם חומר להסיר את הבעין ואח"כ להגעילן במים רותחין. והביא משו"ת ציץ אליעזר חלק ד' סימן ו' דכתב דיכשירו לפי רוב תשמישם, וכשהם אינם בני יומם משימוש בהם.

ולענין אם אפשר להכשיר את המפות הבשריים לחלביים, הזכרנו כמה פעמים את חומרת המגן אברהם שאין להגעיל

נטלה (כלי לנטילת ידיים) - כלי שמשתמשים בו לנטילת ידיים שעומד אצל הכיור במשך השנה ויש לחוש שמא נגע בו סיר חם, אין צריך הגעלה, ומ"מ ראוי להכין כלי לנטילת ידיים אחר מיוחד לפסח^{כה}.

סירים-קדירות - שבישלו בהם חמץ לח, כגון שבישלו בתוכם איטריות, אפשר להכשירן על ידי הגעלה.

סכינים - מן הראוי לקנות סכינים חדשים לפסח ולא לסמוך על הגעלה. מיהו במקום שצריכים להגעיל סכינים של משך השנה, אם אפשר לנקותם היטב, וכגון שאין סדקים בין ידית להלהב, אז אפשר להגעילם בכלי ראשון. וסכינים שהלהב שלהם אינו חלק, אלא יש גומות (שיניים) צריך לעשות ליבון קל בגומות אלו. ואם הסכין מחובר עם ידית שאי אפשר להגעילו, כגון פלסטיק (להמחמירם וכדומה), אין להגעילן כלל^{כו}.

ספוגים לרחיצת כלים - לא יכשירו אלא ישתמש לפסח בחדש.

ספרים - יש נוהגים לבדוקם אם יש בהם פירורי חמץ, ובמיוחד בספרים שמביאים לשולחן האכילה^{כז}. וראה לעיל בבירכונים.

צינונים והערות

כו. עי' בשו"ע סעיף ג', ובמשנה ברורה ס"ק י"ט, ובספר הלכות פסח להגר"ש איידער זצ"ל עמוד קס"ט.

אפילו בדיעבד כיון שלפעמים מכניס את כולה לתוך הקדירה, ועי' בספר הגעלת כלים פרק י"ג סעיף רס"ח.

כז. בספר אשרי האיש חלק ג' עמוד שנ"ה הביא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שכבר הובאה בכמה ספרים, ותוכן דבריו היא, דמצד הדין אין צריך לבדוק ספרים, מכיון שלא מצוי שיהיה בהם פירורין הראויין לאכילה, ופירורין הקטנים, הרי הן בטילים מאליהן. ואפילו אם יהיו פירורין הראויין לאכילה, אין חשש שמא יבוא לאוכלם כיון שהם מטונפים קצת. ומבואר במשנה ברורה שבמטונף קצת ואין בו כזית אין צריך לבער. בכל מקרה ספר שלא ניקוהו דף דף, אסור להניחו על השולחן בפסח,

כה. דעת הגר"ש קמנצקי שליט"א, ומי שרוצה להשתמש בו במשך פסח ודאי שצריך לנקות אותו היטב, ומה שלא חוששין לשמא נגע סיר רותח וכדומה בנטלה משום דמיעוט דמיעוטא השתמשות. וכן בספר הגעלת כלים פרק י"ג סעיף ש' כתב לנקות אותו ומדיחה ודיה בכך, וציין לשו"ת שלמת חיים חלק ד' סימן י"ז אות ו'. ובשו"ת עמק התשובה סימן קכ"ב פסק לגבי נטלה וכן כלי שנוטלים ממנו מים אחרונים אין צריכים להגעילן ומותר להשתמש בהן בפסח כמות שהן, ובפרט שתשמישן בצונן.

ספרי בישול ואפיה - דינם כמו בירכונים ע"י שם וצריך להצניעם. עגלת תינוקות - יש לבדוקם ולנקותם היטב מכל פירורי חמץ, וכדאי להכניס את החלק ששוכב עליו לתוך המכבסה ושאר חריצים ומקומות כמו הגגון והתחתון ינקו היטב.

פחי זבל - יש לרוקן את פחי הזבל בערב פסח לפני שריפת החמץ ולנקותם היטב מכל לכלוך וחשש חמץ. ואחר הניקיון רצוי לשפוך בתוכו ובמחוך חומרים פוגמים ולנקות כל בעין מבפנים ומבחוץ^{כח}. פמוטים - הפמוטים של שבת ויום טוב, יש לנקותם היטב ולשוטפם במים שמא דבוק בהם חמץ בעין, ויכול להשתמש עמהם בפסח על השלחן ואין צריך להגעילם.

צעצועים-Toys - אם נדבק עליהם חמץ הראוי לאכילה, ראוי לנקות אותם, ואם אי אפשר כדאי להצניע אותם לפסח, או אם רוצים להשתמש בהם יש לנקותם עם חומר שפוגם ולהסיר כל בעיץ.

צינונים והערות

אל שולחן האכילה, חייב לבדוק את הספרים אע"פ שהחמץ הם פירורים בעלמא, דהא כיון שמשתמש בהם בפסח יש לחוש שיתדבק קצת חמץ בידיו ויגע אח"כ באוכלים וכדומה בחששות כאלה. וכשבודק הספרים אין צריך להיות לאור הנר, וגם אין צריך לעיין בכל דף ממש, אלא ינער את הספר ואת הדפים. ועוד אף מי שניקה ספרים שלו מחמץ ראוי להמנע מלהביאם אל השולחן בפסח די שלחוש שעדיין נשאר בהם איזה פירור חמץ, וכן נהג בעל האגרות משה זצ"ל והגרשו"א זצ"ל.

כח. בספר כשרות בפסח עמוד פ"ה. ועי' מה שכתב שם בשם הגר"מ אליהו זצ"ל בעינין זריקת האשפה ערב פסח בפחי האשפה בחצר הבינינים. כט. הוראת הגר"פ שיינברג זצ"ל.

שמה יפול פירור חמץ לתוך האוכל, והרי חמץ בפסח אפילו באלף לא בטיל, ואוסר את כל התבשיל. ואף שמקפידים כל השנה להעביר את הפירורים שנופלים בין דפי הספר בעת אכילתם, מ"מ מן הזדירות שלא להניח הספר על המפה שאוכל עליה, דשמה עדיין יש שם איזה פירור שיפול על המפה ויאכלנו שלא במתכוין, אלא ישים כיסוי אחר על השולחן. ובספר קובץ הלכות להגר"ש קמנצקי שליט"א הל' פסח עמוד ס"ב פסק דמי שנוהר כל השנה שלא להביא ספרים אל שולחן האכילה, אין צריך לבדוק אותם מחמץ. וכן היה דעת אביו הגר"י קמנצקי זצ"ל ובעל האגרות משה זצ"ל, על פי ספר מעשה רב להגר"א סימן קע"ח שכתב שחייבים לבדוק ספרים שמשתמשים בהם בשעת הסעודה. אולם מי שדרכו להביא במשך השנה ספרים

קירות - מנהג מובא בשו"ע סימן תמ"ו סעיף ו', לגרד הכתלים והכסאות שנגע בהם חמץ, ואין ללעוג על מנהג זה ולומר שהוא מנהג שטות. וזה מדובר שרואים לכלוך חמץ על קירות הבית, כמו שיש לפעמים במטבח על הקיר או על החסרינה שליד השלחן, וליד הכיריים, וחמץ זה כיון שכבר נפסל מאכילה לכן מן הדין אין חיוב לבערו, רק שאין ללעוג על מי שמעברו. אבל שאר קירות הבית שאין רואים עליהם שום לכלוך של חמץ אין על זה כל מנהג לנקותו לפסח. אבל הקיר שליד הכיריים או השיש שהסיר של פסח עלול לגעת שם בעודו חם או שאדים חמים עלולים לעבור, יש להקפיד לכסות את הקיר שליד השיש.

רצפה - לקראת הפסח, מדיחים את הרצפות באופן יסודי עם חומרי ניקוי בריכוז גבוה על מנת להבטיח שלא ישאר דבר דבוק בהם^א. ומן הדין, אין חובה לבדוק אחרי פירורים קטנטנים בין אריחי הרצפה^ב. ובמהלך ימי הפסח, יש להמנע מלהניח מאכלים או כלי-אוכל חמים על גבי הרצפה.

רשת לצליית כבד - שמיועד דוקא לצליית כבד בלי חמץ, דיו בהגעה^ג. שואב אבק (vacuum cleaner) - אחרי שגמרו לנקות איתו, יש לרוקנו ולנקותו היטב שלא ישאר בו פירורי חמץ או כל ליכלוך אחר. ובפרט לזרוק או לנקות היטב את השקית שבתוכו מכניס הליכלוך.

שיניים תותבות - מי שיש לו שיניים תותבות אין צריך ליחד אחד לבשר ואחד לחלב, וסגי לנקות השיניים יפה בין אכילה לאכילה, ויש מחמירים

ציונים והערות

ל. דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר אשרי האיש חלק ג' עמוד שנ"ב. נשאר שם פירורים קטנים, בודאי נפגמו מחומרי הניקוי, ובפרורים שכאלו, אין כל חשש שמא יבוא לאוכלו.

לא. ספר הכשרות פרק ו' סעיף ל'. לב. ארחות רבינו פסח אות ט' שכון הורה החזון איש ובעל הקהלות יעקב זצ"ל, והם עצמם לא בדקו בין המרצפות, משום שיש להניח שאם לג. דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר סידור פסח כהלכתו פרק ח' סעיף כ"א. מיהו אם משתמשים בו לפעמים עם חמץ צריך ליבון קשה.

ליחד אחד לבשר ואחד לחלב, ולענין שיניים תותבות לפסח אם צריכים להכשיר, יש אומרים שישטפם וינקם היטב יום לפני פסח ואח"כ יערה עליהם מים חמים מכלי ראשון או מכלי שני, וראה הערה לד.

ציונים והערות

שאינו בולע כלום, וגם עד שהמאכל מגיע לתוך הפה הרי הוא כלי רביעי או חמישי, ולכן בודאי אין שום חשש, אבל מי שרוצה יכול להדיחם במים חמים כדי שיהיו נקיים ואז אין שום חשש.

ולענין שיניים תותבות מיוחדות לפסח, נחלקו הפוסקים האם צריכים הכשר לפני פסח, ודעת בעל האגרות משה זצ"ל הובא בספר אהלי ישרון חלק א' פרק ד' הערה ר', ובשו"ת אור לציון חלק ג' פרק י' אות ט"ו ועוד כמה פוסקים סוברים דאין צריך הכשר על שיניים תותבות, ובספר מעשה איש דינים והנהגות ממרן החזון איש זצ"ל חלק ה' עמוד י"ח מובא שאומרים שהחזון איש אמר ששיניים תותבות אין צריך להגעילן ויכול להשאירם בפסח, משום שאינו אוכל עמהם דבר שהיד סולדת בו, אמנם עי' בשו"ת שבט הלוי חלק א' סימן קמ"ח שכתב דמי שיש לו שיניים תותבות, יזהר שלא יאכל בהם בתוך מעת לעת לסוף זמן אכילת חמץ מאכל חמץ חם.

ולענין הכשרתם אם יכול להגעילם בעירוי מכלי ראשון מה טוב, אבל אם יש חשש לקקול יכשירם בכלי שני וינקם היטב כמה פעמים. וכן מי שיש בפיו סתימות כתרים גשרים וכדומה יש לו להזהר שלא לאכול חמץ חם בתוך מעת לעת לסוף זמן אכילת חמץ. ועי' בשו"ת משנה הלכות חלק ג' סימן נ"ו שכתב וז"ל "קבלתי מכמה מורי הוראה שיקח

לד. דין זה מובא בכמה ספרים, והם בשו"ת מהרש"ם חלק א' סימן קצ"ז, שו"ת מנחת יצחק חלק ח' סימן ל"ז, ובשו"ת אגרות משה חלק א' סוף סימן ה', ובשו"ת משנה הלכות חלק ד' סימן ס"ח, ועוד, וכולם סוברים שאין בליעות בשר וחלב נכנסים לתוך השיניים. ובדרכי תשובה בסימן פ"ט ס"ק י"א כתב משום שמאכל שנכנס לפה אינו חם כל כך שיבליע לשיניים, ולמעשה הדרכי תשובה עצמו הסיק להזהיר לכל מי ששואל דמן הראוי לכל ירא שמים שיהיה לו שיניים של בשר בפני עצמו ושל חלב בפני עצמו. ועי' בשו"ת מנחת שלמה חלק ב' סימן מ"ו, ועי' בבדי השלחן סימן פ"ט ס"ק ל"ט שהביא מהאחרונים כמה טעמים להקל, והם: א) דהמאכל הנכנס לתוך הפה כבר יצא משיעור חום יד סולדת בו ואין בו בליעה, ב) בלא שהייה אין המאכל נבלע כלל ולכן בשיעור זמן דעובר דרך הפה אינו נבלע, ועי' בציונים ס"ק ע' ששאל לפי טעם זה דתינח גבי משקה שאינו נשאר שם הרבה זמן אבל יש אוכלים שלוקח כמה דקות כשלועסו ויש שהייה, ע"ש, ג) יש אומרים שהחומר שעושים ממנו השיניים חלק מאוד ואינו בולע דדומה לזכוכית שדעת מקצת פוסקים סוברים שאינו בולע. וכן מצאתי בשו"ת שאילת יצחק חלק ג' סימן מ"ג שהסיק לדינא דהשיניים התותבות עשויות מחומר

שיניים-הכנתם לפסח - אחרי שגמר לאכול חמץ ערב פסח בבוקר, יש לנקות היטב את הפה והשיניים עם חוט דנטלי ובמברשת שיניים וכל דבר אחר שמגקה היטב את השיניים, ובפרט למי שיש חורים בשיניו שיש לחוש לפירורים שנשארו שם. ולענין אם מותר לאכול דברים חמים כ"ד שעות קודם לפסח ראה הערה לה.

ציונים והערות

ולענין פלטת שיניים תותבות שמדובק בפה ואי אפשר להוציאן, הורה שיכשירו אותם על ידי שתית כוס תה חם, ויהיה התה חם בחום הכי חזק שיכול לשתות. ולמעשה כל מה שהחמיר הכא הוא לכתחילה, אבל במקום שצריכים להקל או בדיעבד אפשר לצרף לסניף סברא שאולינן בתר רוב תשמישו, או שנותן טעם לפגם, וממילא אז אפשר לאכול אפילו דבר חריף.

לה. דעת הפוסקים שליט"א, ומה שמנקין את השיניים קודם פסח פשוט הוא, משום שנדבק בשיניו מאכל חמץ או בין חורי שיניו, ואם אוכל אחרי חצות ועדיין לא ניקה וניקר האוכל משיניו, יש חשש איסור דאורייתא של חצי שיעור, וע"כ חייב לנקות היטב, כן דעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א. אמנם הגרע"י בספרו הליכת עולם פרשת צו אות ה' למרות שכתב לכתחילה להחמיר בזה, מ"מ לענין בדיעבד אין לחוש לזה, וטעמו משום שבדאי נפגם ונסרח שאריות שבין השיניים אחר שעברו כמה שעות.

ולענין מה שנוהגים לא לאכול מאכל חם תוך כ"ד שעות, דעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א הוא שיש לדקדק שלא לאכול חמץ חם תוך כ"ד שעות קודם פסח, דאע"פ שאין כאן חשש דאורייתא במה שבוילע בתוך הכתרים או השיניים, מ"מ

השיניים וינקם היטב היטב וירתח מים בכלי ויקח מהמים הרותחים בכלי שני ואז יתלה השיניים במשיכה ויתן השיניים במים ויוציאם תיכף ומיד ולא יזיק להם המים כלל ועי"ז יתכשרו ויוצא בזה לפענ"ד לכל הדעות דהשיניים לעולם לא בלעו יותר מכ"ש דאין הפה סובל רותחין מכלי ראשון ממש ועכ"פ כך הוא דרך העולם ואמרינן כבולעו כך פלטו ומי שיכול לזוהר שלא לאכול מעל"ע חמץ בשיניים אלו אשרי לו אבל אינו אלא חומרא ואשרי למי שיש לו שיניים אחרות לפסח שאין משתמש בהם כל השנה אלא שלא כל אדם זוכה לשני שלחנות ע"כ לפענ"ד באופן הנ"ל יצא, עכ"ל. אכן עי' בשו"ת מהרש"ם חלק א' סימן קצ"ז שכתב דיש לערות עליהם מכלי ראשון לפני פסח, וכן דעת הגר"ש איידער זצ"ל בספרו הלכות פסח עמוד קע"ז, ועי' בדרכי תשובה שם שכתב דיש ליחד שיניים תותבות אחרות לפסח. ובספר קובץ הלכות להגר"ש קמנצקי שליט"א פסק דאין צריך להכשיר שיניים תותבות, או סתימות השיניים או פלטה ליישר השיניים הנקרא "ברייסעז" "braces" באנגלית. ודעת הגרי"י פישר זצ"ל הוא שצריך להכשירן על ידי עירווי מים רותחין, דהיינו אחרי נקיונם היטב היטב.

ציונים והערות

כל זה לא יהני אם אוכל דבר חריף בתוך הפסח משום דקיימא לן דדבר חריף מפליט טעם אפילו באינו בן יומו, והכא על ידי הדוחקא מהשן יש חשש הפלטת טעם מהשן, והוא העיר על הנוהגים לסמוך להקל בזה, וע"כ יש מהדרין למנוע לאכול שום ושאר דברים חריפים בפסח ואף שאוכלין בליל פסח תמכא (חריין) שהיא דבר חריף אולי לאחר שנמלל כראוי אין כאן דוחקא ושרי או אין מחמירים במקום ביטול מצוה, וצ"ע בכל זה שהאחרונים לא ביאור כל צורך. וכן העיר בספר חקת הפסח להגר"א פרץ שליט"א עמוד נ"ו, וסיים שם דדוקא לבני ספרד יש לצדד להתיר לאכול חריף, שמא דוקא חילתות הוי דבר חריף ולא כל דבר, ועוד השו"ע הביא את הדעה שבאינו בן יומו אינו מחליא טעם הבלוע לשבח, ועוד כיון שהפה מקלקל כל חומר שבתוכו. והגר"ש קמנצקי שליט"א פסק שם שיש לדקדק לא לאכול בשיניים תותבות או שיניים רגילות חמץ חם או דבר חריף אפילו בצל, מעת לעת קודם זמן איסור חמץ ודי בזה. ועי' בשו"ת מנחת שלמה תנינא סימן נ' מכתב להחזון איש, ובספר אורחות רבינו חלק ב' עמוד כ"ז, וכן דעת בעל האגרות משה זצ"ל מובא בהגדה ארזי הלבנון עמוד ל', ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק א' סימן קמ"ח וחלק ד' סימן ע"ד.

והנה בשיעורי קנה בושם הל' פסח עמוד ק"ב האריך בדיני שינים בפסח ונביא תוכן דבריו לתועלת הקוראים, והסיק שם להלכה דמי שיש לו סתימות או כתרים בשיניים, שבדרך כלל בולע

חמץ ממה שאוכל כל השנה דבר גוש חמץ חם יד סולדת בו, מן הראוי לחוש ולהחמיר שלא יאכל דבר גוש חמץ חם שהיד סולדת בו, או אפילו דבר גוש חם יחד עם חמץ, מעת לעת קודם זמן איסורו, כדי שהבליעות של חמץ לא יהיו בני יומם. והיינו כדי שלא תהיה בליעה חדשה של חמץ בתוך המעת לעת קודם זמן איסורו שהיא שעה שישית, אבל על הבליעות חמץ של קודם מעת לעת לא איכפת לן, כיון שיפגמו עד תחילת חג הפסח. ועוד כל זה אינו רק בדבר גוש שהיד סולדת בו, אבל אם אין היד סולדת בו לא. וכש"כ שאין מקום להחמיר בזה מלאכול דבר גוש קר, ואע"ג דיש דוחקא דשיניים ובעלמא ס"ל דדוחקא מפליט גם בלי חמימות וחריפות, מ"מ זהו רק להפליט, אבל להבליע בליעה חדשה אינו יכול רק על ידי חמימות וחריפות ולא על ידי דוחקא. וע"כ אפילו אם נימא שעל ידי דוחק השיניים נפלט טעם החמץ בערב פסח, מ"מ בלי חמימות וחריפות אין בו כח להבלע מחדש בתוך השיניים, ואין בכך כלום כיון שהוא ערב פסח, כ"כ קנה בושם חלק ג' סימן כ"ח אות ב'.

ולגבי שתיית כוס תה חם או מרק אין שום מקום להחמיר, אפילו חם ביותר וביחד עם חמץ, בתוך מעת לעת קודם הפסח, כי חום כלי שני אינו מבליע קודם הפסח, עי' שם בשו"ת קנה בושם.

ויש מהדרין ומדקדקין שגם בפסח עצמו אין אוכלין דבר גוש חם שהיד סולדת בו שלא יפליטו את הבליעות שבתוך הסתימות. אע"ג שבליעות החמץ אינם בני יומם אבל משום חומרא דפסח

תבניות אפיה - שאופים בתוכם לחם חלות ועוגות, לכתחילה יש להחליפם בתבניות חדשות לפסח. ואם אי אפשר בענין אחר אלא שצריך אותם, אפשר להכשירם רק על ידי ליבון חמור^ל. ואם הם מצופים באמייל אין להכשירם^ל.

תיקים וילקוטי בית ספר - יש לבדוק את כל התיקים שמשמשים בהם כל השנה ולנקותם מכל לכלוך ושיירי חמץ וכן ארנקים בפרטי ארנקי נשים. וכן יש לבדוק ולנקות את ילקוטי בית הספר והתיקים של הילדים שעל פי רוב שמים בהם חמץ במשך השנה. ולכן כדאי לכבס את כל הדברים האלו כשאפשר.

תריסים - אינם צריכים כלל ניקוי לפסח. כמובן אם יש לכלוך עליהם בחלק התחתון שילדים נוגעים עם ידיים מחמץ, ראוי לנקות עם מים

ציונים והערות

שיש סתימות בשינוי, יזהר מלאכול חמץ חם וכן דבר חריף שהוא חמץ מיום י"ג ניסן בבוקר, ולגבי אכילת מאכלים חמים בפסח, כיון שאי אפשר להגעיל סתימות, הוי כאי אפשר בענין אחר, ואפשר לסמוך על המקילים שנותן טעם לפגם מותר. ולענין לאכול דבר חריף, יש להזהר מלאכול דבר חריף לחוד, אלא יאכלנו ביחד עם דבר שאינו חריף. על פי הרמ"א ביורה דעה סימן צ"ה סעיף ב' דהא דדבר חריף מחליא ליה לשבח, הוא דוקא ברובו דבר חריף, ואם כן כיון שאוכל עם מצה או דבר אחר שהוא על פי רוב יותר מדבר חריף, שפיר דמי.

לו. ראה במגן אברהם סימן תנ"א ס"ק כ"א ובחק יעקב ס"ק ל"ט, וכן בחזון עובדיה הל' הגעלת כלים סעיף א', וכן דעת הרבה פוסקים.

לז. דעת הגר"מ אליהו זצ"ל בספר הלכות חגים פרק ה' סעיף ע"ו.

מחמירין דגם נותן טעם לפגם אסור, ואם כן אף שנפגמו אמנם על ידי אכילת דבר גוש חם יפליטו את החמץ הבלוע בהם ויבלעו במאכל, ולכן נהגו המהדרין המדקדקים להזהר בכך משום חומרא בפסח. ועוד כל זה שייך גם במי שיש בפיו פלטה ליישור שיניים וגשר, וכדומה, דאם דרכן שנשלפות מהפה, ינקה אותם כמו בשיניים תותבות. ואם הם קבועות ואין דרכן להיות נשלפות מהפה כמו חוטי מתכת או טבעת, יזהר לכל הפחות שלא לאכול חמץ חם מעת לעת קודם הפסח ודי בכך. ובכל אופן יש להשגיח ביתר שאת, לנקות היטב את הפה, קודם סוף זמן אכילת חמץ. וינקה במברשת קשה ובקיסם, שבכך יוכל להגיע לכל מקום ולכל החורין והסדקים בפיו, ולנקותם היטב מכל שיירי מאכל החמץ שבהם.

ודעת הגר"י פישר זצ"ל הוא שמי

אהל מלים שונים לפי סדר א-ב יעקב קלוז

וסבון. אך המסילות חייבות ניקוי מכיון שמתאסף בהם חמץ, ומה שאי אפשר להוציאו בשום אופן דינו כמבוער^{לח}.

ציונים והערות

לח. דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא באשרי האיש חלק ג' עמוד שני"ג.